

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MURAT KAPLAN

ERNESTO CHE GUEVARA

“Bir Adanmışlık Öyküsü”

18.
BASKI

SİYAH
BEYAZ

ERNESTO CHE GUEVARA

Siyasetçi, doktor, devrimci.

Ernesto Che Guevara kimdir?

İşte Ernesto Che Guevara biyografisi;

Dünya onu “Che” olarak tanıdı. Oysa bu bir isim bile değil, Kübalı yoldaşlarının ona takılmak için kullandıkları bir seslenişti. Ernesto Guevara, tüm Arjantinliler gibi “dost” anlamına gelen “che” seslenişini sık sık kullanırdı. Çocukluğundan ölümüne “Che” belki de modern çağın, hepimizin hayatında var olmayı sürdüren, en canlı tarihsel karakteri haline geldi. Ben de bu topraklarda doğan, büyüyen bir insan olarak bu önemli karakteri yıllarca okudum, araştırdım ve yeni kuşaklara bu kitabı bir miras olarak bırakmanın mutluluğunu yaşıyorum.

CHE GUEVARA
MURAT KAPLAN

Genel Yayın Yönetmeni: Murat KAPLAN

Yayın Koordinatörü: Sedat KAPLAN

Editör: Funda ÜNAL

Sayfa Düzeni: Hüseyin ARSLANBAŞ

Kapak Tasarım: Sedat KAPLAN

© Siyah-Beyaz Yayınları | 17 Baskı: Ocak 2021, 3000 adet.

Yayıncı Sertifika No: 14813

© Kültürperest Basım Yayın Dağıtım Elektronik Bilgi İletişim
Hizmetleri Turizm Organizasyon Tic. Ltd. Şti.

www.siyahbeyazyayinlari.com

"Okuma alışkanlığınıza renk katmak için..."

www.romansdukkkan.com

İnternetteki kültür adresiniz..

Baskı ve Cilt

Gülmat Matbaacılık Yay. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Fazılpaşa Cad. No.8 İç Kapı No: 4 Zeytinburnu/İstanbul

Sertifika No: 49388

Siyah Beyaz Yayınları

Kayıdağı Mah. Baykal Sk. No: 50/C

Ataşehir / İstanbul

Tel: 0 216 572 48 61

Whatshap: 0 531 893 27 71

BİR ADANMIŞLIK ÖYKÜSÜ

Ernesto Che Guevara

MURAT KAPLAN

İÇİNDEKİLER

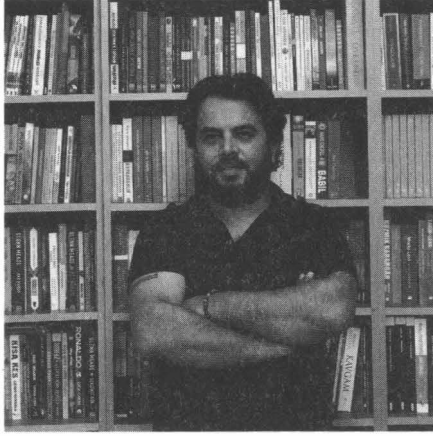
CHE GUEVARA	7
Guatemala	8
Yakalanışı ve Öldürülüşü	26
Che Guevara'nın Katili Rodriguez	31
CHE GUEVARA'NIN SAVAŞ ANILARI	33
BİR DEVRİM BAŞLIYOR	33
ALEGRIA DE PİO	39
LA PLATA ÇARPIŞMASI 17 OCAK 1957	45
ARROYA DEL İNFERNO SAVAŞI 22 OCAK 1957	51
ALTOS DE ESPINOSA BASKINI 19 ŞUBAT 1957	53
TAKVİYE	58
EL UVERO ÇARPIŞMASI 28 MAYIS 1957	61
BUEYCİTO SALDIRISI	66
MAR VERDE ÇARPIŞMASI	71
İKİNCİ PİNO DEL AGUA ÇARPIŞMASI	76
SON SALDIRI: SANTA CLARA ÇARPIŞMASI	78
CHE VE EKONOMİ	86
Che ve Gönüllü Çalışma	112
Yönetici Kadrolara Yaklaşım	115
CHE GUEVARA'NIN MARKSİZM İÇİNDEKİ YERİ	122
DEVİRİMCİ TIP ÜZERİNE	173
İKİ, ÜÇ, DAHA FAZLA VİETNAM	184
GERİLLA SAVAŞI: BİR YÖNTEM	200
BOLİVYA GÜNLÜĞÜ HAKKINDA FİDEL CASTRO'NUN KONUŞMASI	218
CHE GUEVARA'NIN SON MEKTUPLARI	235

CHE GUEVARA'NIN ŞİİRLERİ

238

CHE'NİN DÜŞÜNCELERİ BUGÜN DE KESİNLİKLE VE TAMAMEN GEÇER-
LİDİR

247

Murat Kaplan

1980 Sivas/Zara doğumludur. Öğrenimini İstanbul'da tamamlayan Kaplan aynı zamanda "Siyah Beyaz" yayınları genel yayın yönetmenidir. Özenç Can adıyla bir oğlu olan Kaplan, Dünya devrimci hareketlerinin önde gelen liderlerinin biyografileri üzerine çalışma yapmaktadır. Daha önce " Bir Adanmışlık Öyküsü; Che Guevara " kitabını yazmıştır. Murat Kaplan çalışmalarına İstanbul'da devam etmektedir.

Eserleri:

Bir Adanmışlık Öyküsü; Che Guevara

Bağımsızlığa Adanmış Bir Hayat; Deniz Gezmiş

Ernesto Che Guevara, 14 Haziran 1928'de, Arjantin'in Rosario kentinde dünyaya geldi. Yüksek mühendis olan babası Ernesto Guevara Lynch, İrlanda asıllıydı, annesi Clia de la Serna'nın ailesiyse İrlanda ve İspanya kökenliydi. Guevara'nın atalarından Patrick Lynch, 1715 yılında İrlanda'da Galway'de doğmuş, İrlanda'yı terk edip İspanya'nın Bilbao şehrine, oradan da Arjantin'e gitmiştir.

Henüz iki yaşındayken astım krizi geçiren Che, hayatı boyunca bu hastalıkla yaşadı. Guevara ailesi, Che 3 yaşındayken Buenos Aires'e yerleşmişler ancak astım krizleri nedeniyle Che'nin durumu daha da kötüleşince doktorların tavsiyesiyle Cordoba'ya taşınmaya karar vermişlerdi. Çünkü tedavisi güç olan hastalığının iklim koşullarıyla yakın ilişkisi vardı. Politik eğilimleri itibarıyla sola açık liberal olarak tanınan Guevara'nın ailesi, İspanya iç savaşında açıkça cumhuriyetçileri desteklemişlerdi. Ekonomik anlamda durumu iyi olan aile zaman içinde maddi sıkıntılar yaşamaya başladı. 1944 yılında yeniden Buenos Aires'e taşınan Guevara ailesinin maddi durumu iyice bozulmuş ve Che çalışmaya başlamıştı. 1948'de Buenos Aires Üniversitesi Tıp Fakültesi'ndeki eğitimine başlayan Che, öğrenciliği boyunca Latin Amerika'da uzun yolculuklara çıktı. Fakültedeki ilk yıllarında Arjantin'in kuzey ve batı bölgelerini dolaşp, buralardaki orman köylerinde cüzzam ve bazı hastalıklar üzerine çalışmalar yaptı. 1951 yılında eski arkadaşı biyokimyager Alberto Granado, yıllardır konuştukları Güney Amerika seyahati için tıp eğitimine bir yıl ara vermesini önerdi. Kısa süre sonra "La Poderosa II" Güçlü II adını verdikleri 500 cc'lik 1939 model Norton marka motosikletle Alta Gracia'dan yola çıktılar. Peru'da Amazon Nehri kıyısındaki San Pablo cüzzam kolonisinde gönüllü olarak birkaç hafta geçirmeyi düşünüyorlardı. Guevara'nın bu yolculuğu anlattığı seyahat notları "Notas de viaje" 2004 yılında "Diarios de motocicleta" Motosiklet

Günlükleri adıyla sinemaya uyarlanmıştır.

Bu yolculuk sırasında kitlelerin yoksulluğunu, baskıyı ve güçsüzlükleri yakından gözlemleyen ve Marksizm'den etkilenen Guevara, Latin Amerika'daki ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin tek çözümünün devrim olduğu sonucuna vardı. Yolculukları, Latin Amerika'ya ayrı uluslardan oluşan bir karma yapı olarak değil de kurtuluşu ancak kıta çapında bir stratejiyle gerçekleştirebilecek tek bir vücut olarak bakmasını sağladı. Sınırları olmayan ve tek bir "mestizo" (Avrupalı ve yerli melezi) kültürle bağlanmış birleşik İber Amerika kurabilmeyi hayal etmeye başladı. Bu düşünce, sonraki devrimci eylemlerinde öne çıkacaktı. Arjantin'e döner dönmez, Güney ve Orta Amerika'da kaldığı yerden gezilerine devam edebilmek için tıp öğrenimini hızla bitirdi.

Guatemala

"Guatemala'da çok zengin olabilirim. Bir klinik açıp özellikle allergoloji üzerine çalışabilirim. Ama bu, kalbimde yaşayan iki varlığa, yani benliğimi oluşturan sosyalist ve gezgin yönlerime en aşağılık cinsten bir ihanet olur."

Che, ilk siyasal mücadelesini Guatemala'da verdi. Guatemala'da, sosyalist bir lider olan Jacobo Arbenz Guzman seçimleri kazanmış ve devlet başkanı olmuştu, bu da Che'de büyük bir heyecan yaratmıştı. Guevara, Aralık 1953'te Guatemala'ya gitti. O sıralarda popülist bir hükümetin başındaki Başkan Jacobo Arbenz Guzman özellikle toprak reformu ve diğer değişikliklerle bir toplumsal devrim yapmaya çalışıyordu. Beatriz halasına yazdığı mektupta, Guatemala'ya bir süre yerleşmesinin sebebini şöyle açıklıyordu: "Guatemala'da gerçek bir devrimci olabilmek için gerekli ne varsa yapacağım ve kendimi mükemmelleştireceğim." Jon Anderson'a göre Guevara'nın Guatemala'daki ana siyasal bağlantısı Perulu sosyalist Hilda Gadea'ydı. American Popular Revolutionary Alliance/APRA Amerikan Popüler Devrimciler

İttifakı. Lideri Victor Raúl Hayade la Torre olan siyasi bir oluşumüyesi olan Gadea, Arbenz hükümetindeki birçok üst düzey politikacıyı Guevara ile tanıştırdı. Daha önce Kosta Rika'da tanıştığı ve Fidel Castro ile bağlantılı bir grup Kübalı sürgünle de bağlantı kurdu. Bu sürgünlerin arasında Küba'nın Oriente eyaletindeki Bayamo'da bulunan "Carlos Manuel de Cespedes" barakalarına yapılan saldırıyla bağlantısı olan Antonio Nico Lopez de vardı. Asıl adı Teniente Ernesto Guevara olan Che'ye bu adı veren kişi ise yoldaşlarından Antonio Nico Lopez'dir. Dostlarının Ernesto Guevara'ya "el Che" yani "ahbap", "arkadaş" diye hitap etmesi zamanla onun "Che" olarak anılmasına sebep oldu. Latin adetlerine göre aile ismi de eklendiğinde Che'nin tam adı Teniente Ernesto Che Guevara de La Serna olmaktaydı.

Ekonomik durumu genellikle pekiyi değildi ve. Hilda'nın ziynet eşyalarını rehine vermek zorunda kalmıştı. 15 Mayıs 1954'te Komünist Çekoslovakya'dan Arbenz hükümetine destek olarak gönderilen yüksek kalitede Skoda piyade ve hafif topçu silahları, İsveç gemisi "Alfhem" ile Puerto Barrios'a ulaştı. Guevara yeni bir vize almak üzere kısa süre için El Salvador'a geçti ve Guatemala'ya geri döndü. Bu sırada CIA tarafından desteklenen Carlos Castillo Armas liderliğindeki darbe başlamıştı. Arbenz karşıtı kuvvetler, Çekoslovak silahlarının trenler yardımıyla dağıtılmasını durduramıyorlardı, ancak güçlerini toparladıktan sonra hava desteğinin yardımıyla ilerlemeye başlamışlardı.

Guevara birkaç günlüğüne "Komünist Gençlik" tarafından örgütlenen silahlı milislere katılmış, bu grubun harekete geçmemesi üzerine tekrar tıbbi hizmetlere dönmüştür. Darbenin ardından Guevara çarpışmak için gönüllü oldu ancak Arbenz yabancı destekçilerinin ülkeyi terk etmesini istiyordu. Gadea tutuklandıktan sonra Guevara kısa süre için Arjantin Konsolosluğu'nda saklandı ve sonra Meksika'ya geçti.

Arbenz hükümetinin GIA destekli bir darbeye devrilmesi üzerine, Guevara'nın Amerika Birleşik

Devletleri'nin emperyalist bir güç olduğuna ve Latin Amerika ve diğer gelişmekte olan ülkelerdeki sosyoe-konomik eşitsizlikleri düzeltmeye çalışan hükümetlere karşı koyacağına dair görüşleri kesinleşti. Bu onun, sos-yalizmin ancak silahlı mücadele sonunda elde edilebile-ceği ve bu koşulları da ancak silahlanmış bir halkın savu-nabileceği yönündeki düşüncelerini kuvvetlendirmiştir.

Eylül 1954'te Meksika'ya gelişinden kısa süre sonra, Guevara Nico Löpez ve Guatemala'dan tanıdığı diğer Kübalı sürgünlerle arkadaşlığını tazeledi. Haziran'da Löpez onu Raul Castro ile tanıştırdı. Birkaç hafta son-ra Küba'daki siyasi hapishaneden salıverilen Fidel Cast-ro Meksika'ya geldi ve 8 Temmuz 1955'te Raul, Gueva-ra'yı Fidel Castro ile tanıştırdı. Bütün gece süren ateşli bir sohbetin ardından Guevara, Castro'nun aradığı esin kaynağı devrim lideri olduğuna kanaat getirerek Küba diktatörü Fulgencio Batista'yı devirmek için kurulan "26 Temmuz Hareketi"ne katıldı. Grubun doktoru olmasına karar verildiyse de hareketin diğer üyeleriyle askeri eği-time katıldı, eğitimin sonunda eğitmenleri Albay Alber-to Bayo tarafından en göze çarpan öğrenci olarak nite-lendirildi. Bu sırada Gadea, Guatemala'dan gelmişti ve Guevara ile ilişkileri devam ediyordu. 1955 yazında ha-mile olduğunu söyleyince Guevara hemen evlenmelerini önerdi. 18 Ağustos 1955'te evlendiler ve 15 Şubat 1956'da Hilda Beatriz adını verdikleri kızları doğdu.

Che sadece Küba'yı değil, tüm dünyayı, tüm dünya halklarını düşünüyordu. 1955'te Meksika'da Fidel'le gö-rüşmesinde, Fidel'e şunları sordu;

- Geminiz var mı?
- Yok.
- Paranız var mı?
- Hayır.
- Adamınız var mı?
- Biraz var.
- Sen gerçekten delisin Fidel.
- Biraz delilik iyidir doktor.
- Bu arada benim de bir şeyi belirtmeme izin ver.

Küba'daki devrim sonrası bana izin vereceksin, diğer halkların devrimi için de çalışacağım!

- Sen benden daha delisin Ernesto.

Granma

Granma yatı yaklaşık yarım asırdır ülkeye hakim olan emperyalizme boyun eğen yolsuz sistemi yıkmak ve tam bağımsızlık uğruna verilen mücadeleyi, Sierra Maestra Dağları'ndan başlatmak üzere Küba'nın doğu kıyılarına, Meksika, Tuxpan'dan, diğer 81 devrimcinin başında bulunan Fidel Castro'yu getirmek için kullanılmış ve 2 Aralık 1956'da kıyıya yanaşmıştır.

Böylelikle Fidel Castro, halkına duyurduğu "1956'da ya özgür ya da şehit olacağız." sözünü yerine getirecektir, onunla beraber özgürlük de Küba'ya gelmiştir. Fidel'le beraber, birkaç ay sonra diğer bir gerilla birliğinin komutanı olarak, Oriente şehrinin kuzeyinde herkesin bildiği "İkinci Cepheyi" kurma görevi verilen ve bugün Devlet Konseyi ve Bakanlar Kurulu Başkanı olan kardeşi Raul da gelmiştir. Meksika'da tanıştıkları ve Küba topraklarına vardıktan sonraki ilk çatışmada dağlara doğru ilerlemek üzere ilaçla dolu sırt çantasıyla silahları arasında seçim yapmak zorunda kalan ve sonuçta toplumun genel sağlığı için bir savaşçı olmak amacıyla ikincisini seçen genç Arjantinli doktor, Ernesto Che Guevara da gelmiştir. Che, çatışmalardaki örnek tutumu, bilgeliği, her daim hazır olması ve yeteneğiyle ilk komutan rütbesi alan kişi olmuştur.

Meksika'dan Küba kıyılarına kadar Granma'daki yolculuk çok zorlu geçmiştir, çünkü Batista diktatörlüğünün gemileri ve uçakları gözcülük yapıyordu. Ayrıca aşırı yük taşıyan geminin yola çıkması da kötü hava koşullarından ötürü gecikmiştir.

Bir gece, o kötü hava koşullarının tam ortasında, gemide bulunanlardan biri denize düşmüş ve Fidel de o karanlığın ve dalgaların ortasında kendisini bulmak üzere seyri durdurmuştur. Arama esnasındaki gecikme,

düşman güçlerce geminin yerinin tespit edilmesini kolaylaştırıyordu, ama Fidel deniz kazazedesini kaderine terk etmemeye karar vermiştir. Orada da en başından itibaren Küba Devrimi icraatının izlediği bir ilkesi ortaya çıkmıştır: "Hiç kimseyi kaderine terk etmemek."

Geminin kıyıya yanaşmasından iki gün sonra, 30 Aralık günü, Granma gemisinin gecikmesi sebebiyle önce başlayan ve diktatörlüğün dikkatini başka yöne çekmek üzere koordineli gerçekleştirilen bir eylemle, Santiago de Cuba'da bir ayaklanma meydana gelmişti.

Meksika'da Granma seferinin düzenlenmesi hikâyesi, tam bir ders olmasının yanı sıra bir kararlılık ve inanç örneğidir. Fidel her türlü aksiliğin üstesinden gelebilmiştir: Kaynaklara el konulması, düşman ajanların içeri sızma girişimleri, halkın destekleriyle elde edilen silahların kaybı ve hatta hapis cezası. Granma'nın sefere çıkmasından birkaç ay önce, polis birkaç yoldaşıyla beraber kendisini tutuklamış ve yabancı bir hükümeti devirmeye çalışmak ve yasa dışı silah taşımakla suçlamıştır. Onunla beraber hapiste, o koşullarda Nazım Hikmet'in şiirlerinden bir dizeyi Arjantin'deki annesine yazdığı mektupta kaleme döken Che Guevara da vardı. Mektubunda şöyle yazıyordu: "Şimdiden ölümümü bir başarısızlık olarak görmezdim, hatta (Nazım) Hikmet'in de dediği gibi yalnız yarım kalmış bir şarkının acısını toprağa götüreceğim."

Meksika'da sürgünde, demir gibi güçlü kararlılığının denendiği anlar hiç de az değildi, ama onun güçlü devrimci inancı, Küba'da devrimin zafer kazanması için şartların olgunlaştığına emin olarak ilerlemesini sağladı.

Fidel'in önderlik ettiği devrimci hareket, 1953'de ulusal bir ayaklanma başlatmak üzere Moncada Kışlası'nı ele geçirme girişimleri başarısız olduğunda, zaten ilk yenilgisini almıştı. Küba'ya ayak basmalarının akabinde, 2 Aralık günü diğer önemli bir terslikle karşılaştılar, zorba yönetimin ordusu pusuya düşürdü ve ilk çatışmada bozguna uğrattı, sadece küçük bir grup, birkaç gün sonra Sierra Maestra yakınlarında Cuatro Palmas diye bilinen

bir yerde yeniden bir araya gelebildi. Orada, Che ve Raul ile yeniden bir araya geldiğinde, katillerin peşlerinde olduğu uzun bir yürüyüşten sonra gıdasızlıktan güçten düştüklerinde, Fidel mühimmat sayımı yaptı.

Granma'yla Küba'ya çıkan 82 kişilik gerilla birliğinden yalnızca 12 kişi kalmıştı.

"Ne kadar tüfek var?" diye sordu Fidel Castro kardeşi Raul'a.

"Beş" der Raul.

"Bende de iki tane var, hepsi yedi eder. Artık bu savaş kazanabiliriz."

Guevara, bu çatışmada kaçan bir askerin düşürdüğü cephaneyi almak için tıbbi malzeme çantasını bırakmak zorunda kalmıştı ve o an doktordan savaşçıya dönüştüğü an olarak Guevara'nın hafızasına kazındı. Bu olaydan sonra Sierra Maestra Dağları'na saklanan Che, Batista rejimine karşı giriştiği gerilla savaşlarında gösterdiği cesaretle isyancılar arasında lider olarak görülmeye başlandı ve "Comandante" olarak adlandırıldı. 1958 yılının Aralık ayında, devrimin en önemli olaylarından olan Santa Clara'ya saldıran "İntihar Timi"ni yöneten Guevara, 7 Şubat 1959'da zafer kazanan hükümet tarafından "doğuştan Küba vatandaşı" ilan edildi. Kısa süre sonra Meksika'dan Granma yatıyla yola çıkmadan önce, ayrıldığı Gadea ile evliliğini resmen sona erdirmek için boşanma işlemlerine başladı. 2 Haziran 1959'da, 26 Temmuz Hareketi'nin Küba doğumlu bir üyesi olan ve 1958 sonlarından beri birlikte yaşadığı Aleida March ile evlendi.

La Çabana Hapishanesi'nin komutanlığına atandı ve 2 Ocak 1959'dan 12 Haziran 1959'a kadar altı ay boyunca üstlendiği bu görevdeyken Batista rejiminin memurlarının, BRAC gizli servis (Burö de Represión de Actividades Comunistas/Komünist eylemlerin bastırılmasından sorumlu servis) mensuplarının, savaş suçlusu olduğu iddia edilenlerin ve siyasi muhaliflerin yargılanması ve infazından sorumlu oldu. Daha sonra Ulusal Toprak Reformu Enstitüsü'nde önemli bir göreve geldi ve Küba Merkez Bankası'nın başkanı oldu. Sık sık parayı

kınadığı ve yürürlükten kaldırılmasını desteklediği için bu hor görüşü göstermek adına Küba paralarını takma adı olan "Che" şeklinde imzalamıştır. Küba'dan diğer ülkelerdeki devrimci hareketlere yardım etti ama bunların tümü başarısızlıkla sonuçlandı. 1960 yılında "La Coubre" isimli silah gemisinin patlamasında yaralanan kurbanlara yardım eden Guevara, bir süre sonra Sanayi Bakanı oldu. 1961 yılındaki Domuzlar Körfezi işgalinde Guevara çarpışmalara katılmamıştır. Castro'nun emriyle Küba'nın en batısındaki Pinar del Rio eyaletindeki bir kuvvetin başına geçmiş ve burada sahte çıkarma kuvvetini püskürtmüştür. Bu harekât sırasında yüzünden kurşun yarası almış ama kendi silahının kazara ateş almasıyla yaralandığını söylemiştir.

Guevara 1962 Ekim ayında ortaya çıkan Küba Füze Krizi'ne neden olan Sovyet nükleer balistik füzelerinin Küba'ya getirilmesinde anahtar rol almıştır. Birkaç ay sonra İngiliz gazetesi Daily Worker ile yaptığı görüşmede eğer füzeler Küba kontrolünde olsaydı başlıca ABD şehirlerine doğru bu füzeleri kullanacağını söylemiştir.

Afrika

Ernesto Che Guevara, 17 Aralık 1964'te Paris'e uçtu ve üç aylık bir uluslararası geziye başladı. Bu gezi sırasında Çin Halk Cumhuriyeti, Birleşik Arap Cumhuriyeti (Mısır), Cezayir, Gana, Gine, Mali, Dahomey, Kongo-Brazzaville ve Tanzanya'yı dolaşmıştır. Che ilki 1963'te, ikincisiyse son söylevini verdiği 1965'te olmak üzere Cezayir'i iki kez ziyaret etmiştir.

Başkent Cezayir'e Temmuz 1963'te gerçekleştirdiği ilk ziyareti Che Guevara'ya bir başka kurtuluş mücadelesiyle, kendilerini yok etmeye çalışan İspanyol sömürgeciliğine karşı savaşım veren Sahravilerin (Batı Sahralıların) mücadelesiyle ilgilenme imkânı vermiştir.

Juan Vives adlı eski bir Küba gizli istihbarat görevlisinin öz yaşam öyküsünde yazan bilgilere göre, Cezayir Devlet Başkanı ve kurtuluş mücadelesi önderlerinden

Ahmed Ben Bella, İspanyol işgaline karşı mücadele eden Sahraviler için Küba'dan yardım istedi. Che Guevara bu koşullar altında Başkent Cezayir'e geldi ve işleri kısa sürede ele aldı. Bir strateji uzmanı ve saha adamı olarak Sahravi militanlara bir yapı oluşturmak üzere Havana'nın yardımıyla önce örgütlenmelerini öğütledi: Bu yapı "Sahra'nın Kurtuluşu Hareketi" adını alacaktır.

Böylece, siyasi kadro, öğrenci olarak eğitilmek ve hatta Gençlik Adası'nda öğrenim görmek üzere çocuklar olmak üzere yüzerlerce Sahravi Küba'ya gitti. Adı geçen MLS (Sahra'nın Kurtuluşu Hareketi) örgütü, 10 Mayıs 1973'teki kurucu kongre sonrasında, 1971 ve 1972 yıllarında Saguia El Hamra ve Rio de Oro'nun kurtuluşu için Ulusal Cephe (POLISARIO Cephesi) adını alan bir silahlı örgüte dönüştü.

Che'nin gerçekleştirdiği bu ilk ziyaretten birkaç ay sonra, Ekim 1963'te Fas Cezayir'e saldırdı. Başta Castro ve Guevara olmak üzere Kübalı yöneticiler, Sidi Bel Abbes'in güneyine, "Kum Savaşları'nın" sürmesi durumunda müdahale etmeye hazır beklemek üzere acilen yirmi iki zırhlı araç ve birkaç yüz askerden oluşan bir birlik toplayarak ülkenin batısına gönderdi. Bu zırhlıları teslim eden SSCB, bunların sosyalist dahi olsa üçüncü bir ülkeye gönderilmesini yasaklamıştı. Ancak Havana bir dayanışma göstergesi olarak bu koşulu çiğnedi.

Devrimlerin katalizör rolü Che Guevara'yı Ben Bella'dan Başkent Cezayir'i Latin Amerika'daki kurtuluş hareketlerine cephe gerisi üssü olarak açmasını talep etmeye dahi yöneltti. Havana, sıkı bir şekilde yakından izleniyordu ve kurtuluş hareketlerinin kurmayı Che'nin komutası altında, başkente hakim bir tepede yer alan ve çatışmalarda işkence merkezi olarak kullanılan ünlü Susini villasını üs yaptı.

Che'nin başkent Cezayir'i ikinci kez ziyareti Afrika-Asya Ekonomik Dayanışma semineri dolayısıyla 22 ve 27 Şubat 1965 tarihleri arasında gerçekleşti. Davasına sıkı sıkıya bağlı bir devrimci olarak, 24 Şubat 1965 tarihinde Başkent Cezayir'de yaptığı konuşma, o dönem sol

militan ve önderlerin halk önünde dile getiremeyeceği görüşler içeriyordu.

Che, özet olarak “ağabeyi” Sovyetler Birliği’ne kırıgındı. Zaten, Kruşçev’in Sovyet füzeleri krizi dolayısıyla attığı geri adım karşısında Castro’nun kızgınlığını o da paylaşıyordu. Başkentte, emperyalist sömürüyle işbirliği içerisinde olmakla suçladığı SSCB’ye karşı açık bir şekilde tavır alarak, barış içinde bir arada yaşama teorisine muhalefet etti. “Sosyalist ülkeler sömürgeci Batılı ülkelerle zımni işbirliğine son verme ahlaki sorumluluğuyla karşı karşıyadırlar.”

Che, sosyalizm ve kapitalizm, kurtuluş için mücadele ve tüccar hukuku arasında uzlaşma değil, kafasındaki formüllerden birini yeniden uygulayabilmek için her yerde yeni Vietnamların olmasını istiyordu. Verdiği son söylev olan başkent Cezayir’deki konuşmasında: “Bir ölüm kalım sorunu olan bu mücadelede hiçbir sınır yoktur. Dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olaylara karşı kayıtsız kalamayız. Bir ülkenin emperyalizme karşı zaferi bizim zaferimizdir, aynı şekilde yenilgisi de bizim yenilgimizdir. Baskı uygulayan bir siyasal gücün silahları aracılığıyla kurtuluşa varma olgusu, proletarya enternasyonalizmi kurallarına uygun bir şekilde ele alınmalıdır: Savaş halindeki sosyalist ülkedeki bir şirket müdürünün, ürettiği tankları ödeme garantisi sunmayan bir cepheye göndermeyi reddetmesini düşünmek, ne kadar saçmaysa, kurtuluşu için mücadele eden ya da özgürlüğünü savunmak için silaha ihtiyacı olan bir halkın kredibilitesini kontrol etmek de o kadar saçmadır.” der.

Guevara daha da ileriye giderek, Batı’da ABD’nin ve Doğu’da SSCB’nin önderliğindeki Kuzey Yarımküre’nin, Güney Yarımküre’yi sömürdüğünü söyler. Ben Bella ve Che, Sahra Çölü altındaki bölgede Küba’nın ilk askeri operasyonunu bizzat Guevara’nın yönetmesi konusunda anlaşırılar. Bazı güvenilir kaynaklar Guevara’nın kendisini bu operasyonda desteklemesi için Castro’yu ikna ettiğini söyler. Bazı kaynaklara göre tersine, Latin Amerika ülkelerindeki koşulların gerilla çekirdeklerinin

kurulması için henüz uygun olmadığını savunan Castro'nun bu eyleme girmesi için Guevara'yı ikna ettiği söylenir. Castro'nun kendisi de ikinci görüşün doğru olduğunu söylemiştir. O zamanlar Cezayir'in Devlet Başkanı olan ve Guevara ile görüşen Ahmed Ben Bella ise şöyle demiştir: "Afrika'da hüküm süren durumun büyük devrim potansiyeline sahip görünmesi, Che'yi Afrika'nın emperyalizmin zayıf halkası olduğu sonucuna varmaya itti. O da artık çabalarını Afrika'ya yönlendirmeye karar verdi."

Küba operasyonu, Kongo Kinşasa'daki (önceleri Belçika Kongo'su, sonradan Zaire ve günümüzde Demokratik Kongo Cumhuriyeti) Partice Lumumba, yanlısı Marksist Simba hareketinin desteklenmesi ile sürdürülecekti. Guevara, yardımcısı Victor Dreke ve on iki Kübalı, 24 Nisan 1965'te Küba'ya vardı. Diğer Kübalılar da kısa süre sonra onlara katıldılar. Bir süre, gerilla lideri Laurent Desire Kabila ile çalıştılar. Kabila, aynı yılın Kasım ayında Kongo ordusu tarafından bastırılan bir isyana girişmeleri için Lumumba'nın destekçilerine yardım etmişti. Guevara önemsiz biri olduğuna karar verdiği Kabila'yı bırakmış ve şöyle yazmıştır: "Hiçbir şey onun bu anın gerektirdiği adam olduğuna beni inandıramaz."

Guevara 37 yaşında ve resmî askeri eğitim almamış olmasına rağmen, Batista'nın devrilmesinde önemli yer işgal eden Santa Clara Harekâtı'nın da içinde bulunduğu Küba Devrimi deneyimlerine sahipti. Astımı nedeniyle Arjantin'de askere alınmamıştı. Peron hükümetine olan muhalefeti göz önüne alındığında bundan gurur duyardı. Mike Hoare'un içinde bulunduğu Güney Afrikalı paralı askerler ve Kübalı sürgünler, Kongo ordusuyla birlikte Guevara'yı engellemeye çalıştılar. Guevara'nın haberleşmesini dinliyor, saldırmak için hazırlanan isyancılara ve Kübalılara pusu kuruyor ve Guevara'nın ikmal hatlarını kesiyorlardı. Guevara'nın amacı, yerel Simba savaşçılarına komünist ideolojiyi ve gerilla savaşını öğreterek bir anlamda Küba Devrimi'ni Afrika'ya "ihraç etmektir." Guevara Pasajes de la Guerra Revolucionaria:

Congo'da (Kongo Günlükleri) devrimin başarısızlığının ana nedenleri olarak yerli Kongo kuvvetlerinin yeteneksizliği, uzlaşmazlığı ve kendi aralarındaki sürtüşmeyi göstermiştir. Aynı yılın sonlarına doğru astımı nüksetmiş, yedi ay sıkıntı yaşadıktan sonra düş kırıklığına uğramış bir şekilde, Küba'dan gelenlerden sağ kalanlarla (birliğinin altı üyesi ölmüştü) Kongo'yu terk etmiştir. Bir noktada yaralıları Küba'ya gönderip tek başına savaşmaya devam etmeyi ve devrimcilere örnek teşkil etmeyi de düşünmüştü. Ölümünden sonra açıklanması niyetiyle bıraktığı mektubun Castro tarafından kamuoyuna açıklanması ve bu mektupta dünyanın diğer bölgelerindeki devrimlere kendini adanmak için Küba ile olan tüm bağlantılarını kopardığını yazması, ahlaki açıdan diğer savaşçılarla Küba'ya dönmesini engellemiştir. Kongo'dan ayrıldıktan sonra altı ay boyunca Darüs Selam, Prag ve Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde saklanmış, Kongo deneyiminde yazdığı anılarını toparlamış ve biri felsefe diğeri ekonomi üzerine iki kitabın taslaklarını yazmıştır. Bu dönem boyunca Castro, Guevara'yı Küba'ya dönmesi için zorladı, Guevara bunu kabul ettiğinde dönüşünün geçici olacağı ve adadaki varlığının sır kalacağı şartını koştu: Latin Amerika'da bir yerlerde yeni bir devrim çabasına hazırlık yapmak için gereken birkaç aylık bir süre için geri dönecekti.

Bolivya

Castro'nun isteğiyle, gözden uzak Nancahuazu bölgesindeki bir arazi, Guevara tarafından eğitim alanı olarak kullanılması için yerli Bolivya komünistleri tarafından satın alınmıştı. Bulgulara göre Nancahuazu bölgesindeki bu kamptaki eğitim Guevara ve yanındaki Kübalılar için çarpışmadan daha tehlikeliydi. Bir gerilla ordusu oluşturma yolunda pek başarılı olunamamıştır. Eski Stasi ajanı Haydee Tamara Bunke Bider ya da daha iyi bilindiği takma adı ile "Tania", La Paz'da Guevara'nın ana ajanı olarak yerleşmişti. Tania'nın KGB için de

çalıştığı rivayet edilir ve Bolivyalı yetkilileri Guevara'nın izini bulmaya yönlendirdiği için bilmeden Sovyet çıkarlarına hizmet ettiği de anlaşılmaktadır.

Bolivya ordusu ile Mart 1967'de ilk çatışmaları sonucu eğitim kampını terk ederken geride bıraktıkları önemli sayıdaki fotoğraf, Guevara'nın Bolivya'da olduğuna dair ilk kanıt olmuştur. Fotoğrafları gören Bolivya Devlet Başkanı Rene Barrientos'un, Guevara'nın başının bir kargı üzerinde La Paz şehir merkezinde sergilenmesini istediği söylenir. Başkan, Bolivya ordusuna Guevara'yı ve yandaşlarını takip edip yakalama emrini verdi.

Guevara'nun yaklaşık elli kişiden oluşan ve ELN (Ejercito de Liberacion Nacional de Bolivia Bolivya Ulusal Bağımsızlık Ordusu) adı altında eylem yapan gerilla kuvveti, iyi donatılmıştı ve dağlık Camri bölgesinde Bolivya düzenli ordusuna karşı bazı başarılar elde etti. Eylül'de ise ordu iki gerilla grubunu ve liderlerden birini öldürmeyi başardı.

Zorlu geçen çatışmalara rağmen, gerillaların esir aldığı yaralı Bolivya askerlerinin gereken tıbbi yardımı alması konusunda hassas davranan Guevara, sonradan bu esirleri de salıvermiştir. Hatta yaralanarak ele geçirildiği Quebrada del Yuro'daki son çarpışmadan sonra geçici olarak tutulduğu yere götürüldüğünde gördüğü yaralı Bolivya askerlerine tıbbi yardım bile önermiş ama bu önerisi sorumlu Bolivyalı subay tarafından geri çevrilmiştir.

Guevara'nın Bolivya'da devrim başlatma planları birkaç yanlış anlama üzerine kurulmuştu:

Yalnızca ülkenin askeri hükümeti, eğitimi ve donanımı yetersiz ordusuyla mücadele etmeyi bekliyordu. Hâlbuki yerini öğrenen ABD hükümeti, CIA ve diğer kurumların ajanlarını isyanı bastırmak için yardım amacıyla Bolivya'ya göndermişti. Bolivya ordusu, ABD Özel Harekât Birlikleri tarafından eğitilip donatılmaktaydı. Askeri danışmanların yanı sıra, gönderilen birlikler arasında kısa süre önce kurulan ve gerillaların bulunduğu bölgeye yakın bir alandaki La Esperanza'da orman

savaşı eğitimi almış olan seçkin Rangers taburu da vardı.

Guevara yerli muhaliflerden yardım alacağını ve işbirliği içinde olacağını ummuştı. Bu yardım hiçbir zaman gerçekleşmedi. Mario Monje liderliğindeki Bolivya Komünist Partisi, Havana'dan çok Sovyetler'e yönelmişti ve söz vermelerine rağmen Guevara'ya yardım etmediler (Parti liderlerinin isteklerine karşı gelen Rodolfo Saldaña, Serapio Aquino Tudela ve Antonio Jimenez Tardio gibi bazı Bolivya Komünist Partisi üyeleri Guevara'ya katılmış ya da destek vermişlerdir).

Havana ile radyo bağlantısını koruyacağını umuyordu ancak Küba'dan sağlanan iki kısa dalga radyo vericisi de bozuktur, dolayısıyla gerillalar Havana ile iletişime geçemiyorlardı (Bu ve bunun gibi diğer konularda Castro tarafından Guevara'nın Bolivya'daki operasyonlarına destek sağlamakla görevlendirilen Manuel Pineiro'nun performansı berbat olarak nitelendirilebilir). Olayların daha karmaşık hale gelmesinin bir sebebi de Havana'dan gönderilen radyo mesajlarını kaydetmek ve deşifre etmek için kullanılan teyp kayıt cihazının, bir nehri geçerken kaybolmasıydı. Böylece Havana'dan gelen mesajların deşifre edilmesi çok zorlaştı.

Bunlara ek olarak Guevara'nın uzlaşmadan çok kişileri karşısına alma huyu, Kongo'da olduğu gibi Bolivya'da da yerel liderlerle başarılı işbirliği geliştirememesine sebep olmuştur. Bu kötü huy Küba'daki gerilla savaşı sırasında da kendini göstermiş ama Castro'nun zamanında araya girmesi ve rehberliğiyle kontrol altında tutulmuştu.

Che, Bolivya Komünist Partisi'ndeki bölünmeden önce, yönetici ve militanlarla ilişki kurarak, Güney Amerika'daki devrimci hareket için yardım istemişti. Bu militanlardan bazıları, partilerinin onayıyla, birkaç yıl onunla birlikte çeşitli görevlerde çalışmış kişilerdi. Bölünme sırasında kritik bir durum ortaya çıktı, çünkü her iki grupta da kendisiyle birlikte çalışan partililer vardı. Fakat Che, Bolivya'daki mücadeleye ayrı bir hareket olarak bakmıyor, onu, kısa sürede Güney Amerika'nın

öteki ülkelerine yayılacak devrimci kurtuluş hareketinin bir parçası olarak görüyordu. Emperyalizmin boyunduruğu altındaki Bolivya ve diğer Latin Amerika ülkeleri halklarının kurtuluşu için mücadele etmek isteyen herkesin katılabileceği, sekterlikten uzak bir hareket örgütlemeyi planlıyordu. Ne var ki, gerilla üssünün hazırlık evresi, önemli ölçüde bölünme sırasında Monje'nin grubunda kalmış değerli ve alçakgönüllü kişilerin yardımına bağlıydı. Che, temel olarak bu kişilere saygısından ötürü Monje'ye kesinlikle sempati duymamasına karşın, Onu birleşmeye davet etmişti. Daha sonra, maden işçilerinin lideri ve politikacı Moises Guevara'yla da görüştü. Moises Guevara, yeni bir örgütün oluşumuna katılmak için Parti'yle bağlarını koparmış, daha sonraysa Oscar Zamora ile anlaşmazlığa düştüğünden bu örgütten de ayrılmıştı. Bir başka Monje olan Oscar Zamora, Che'ye, Bolivya'da silahlı gerilla mücadelesinin örgütlenmesi için çalışacağına söz vermiş, daha sonra, bütün yükümlülüklerini yadsıyarak eylem arı geldiğinde korkakça bir kenara çekilmişti. Che'nin ölümünden sonraysa "MarksizmLeninizm" adına onu en sert eleştirenlerden biri olmuştu. Moises Guevara, Che'nin Bolivya'ya gelmeden önceki önerisine uyararak duraksamaksızın ona katıldı. Che'yi destekledi ve devrimci dava uğruna hayatını kahramanca feda etti. O zamana kadar Monje'nin örgütünde kalmış olan Bolivyalı gerillalar da aynı biçimde davrandılar. Daha sonraları, değerli ve cesur savaşçılar olduklarını kanıtlayan Inti ve Coco Peredo'nun önderliğinde Monje'den ayrılıp Che'ye bütün güçleriyle omuz verdiler. Ne var ki, Monje bu sonuçtan hoşnut değildi, gerillaya katılmak isteyen, savaşmaya hazır, iyi eğitilmiş komünistleri La Paz'da tutarak, hareketi boykot ediyordu. Bu olaylar, gelişimleri; yetersiz, ikiyüzlü ve düzenbaz yöneticiler tarafından engellenen, savaş için gerekli bütün yeteneklere sahip insanların devrimci saflarda var olduğunu gösteriyor. Che, mevki, rütbe ya da şan ve şerefle ilgilenmeyen bir insandı. Fakat kıtadaki yaklaşık bütün ülkelerin ekonomik, politik ve toplumsal durumu

göz önüne alındığında, Latin Amerika halklarının kurtuluşu için temel eylem biçimi olan devrimci gerilla savaşında, siyasi ve askeri komutanın tek bir elde toplanması, mücadelenin rahat ve bürokratik yazıhanelerden değil, gerilla tarafından yönetilmesi gerektiğine inanıyordu. Bu konuda ödün vermeyi, gelişerek Güney Amerika'da yaygın bir mücadeleyi başlatacak olan bir gerilla birliği çekirdeğinin yönetimini, kısır fikirli, şovenist görüşlü, deneyimsiz bir şaşkına bırakmayı kabul etmiyordu. Che, çeşitli Latin Amerika ülkelerinin devrimci unsurlarına bulaşan bu şovenizme, bu gülünç, sığ ve gerici düşüncelere karşı mücadele edilmesinin zorunluluğunu vurguluyor, Tricontinental'e gönderdiği mesajda şöyle diyordu: "Gerçek proleter enternasyonalizmini yaratacak olan, altında dövüştüğümüz bayrak, insanlığın kurtuluşu kutsal davası olmalı. O nedenle, yalnızca bugün silahlı mücadeleye sahne olan ülkelerden söz edersek Vietnam, Venezuela, Guatemala, Laos, Gine, Bolivya bayrağı altında ölmek bir Amerikalı, Asyalı, Afrikalı, hatta bir Avrupalı için aynı biçimde onurlu ve arzu edilirdir. İnsanın, bayrağı altında doğmadığı bir ülkeye akıttığı her damla kan, orada hayatta kalan her kişinin, daha sonra, kendi ülkesinde vereceği kurtuluş mücadelesi için bir deney; bir halkın kurtuluşu, başka bir halkın kurtuluş mücadelesinde kazanılmış bir aşamadır." Bunun ötesinde Che, gerilla birliklerinde çeşitli Latin Amerika ülkelerinden savaşçılar olması gerektiğini düşünüyordu. Bolivya'da gerilla savaşı, eğitimlerini çarpışmalarda geçirecek devrimciler için bir okul olmalıydı. Bu görevde kendisine yardımcı olacak Bolivyalılarla birlikte, yeteneklerini, cesaret ve fedakârlıklarını bildiği, hemen hepsi, Küba devrimci savaşından, Sierra Maestra'dan arkadaşı olan, deneyim sahibi, küçük bir gerilla grubunun yanında olmasını istiyordu. Bunların arasından hiç kimse onun isteğini geri çevirmedi, hiç kimse onu terk etmedi ve hiç kimse teslim olmadı. Che, Bolivya'daki mücadelesini, sözcüğün tam anlamıyla ona özgü olan, üstünlük, soğukkanlılık ve örnek bir tutum

içinde sürdürdü. Onun, üstlendiği görevin öneminin bilincinde olarak, her zaman, kusursuz bir sorumluluk duygusuyla davrandığı söylenebilir. Günlüğüne de not ettiği gibi, gerillacıların savsak davrandığı durumlarda onları hemen uyarır ve eğitirdi. Karşısında olumsuz etkenler inanılmaz biçimde birleşmişti. Gerillanın, içlerinden bazıları hasta ya da iyileşme devresinde olan değerli kişilerden oluşan bir kolunun birkaç günlük diye düşünülmüştü ayrılmasından sonra, son derece engebeli bir arazide birbirlerini yitirmeleri sonucu ortaya çıkan kopukluk aylar boyu sürmüştü ve Che'nin kuvvetleri, arama yapmakla uğraşmıştı. Bu sırada Che ağır astım krizleri geçiriyordu. Aslında hastalığını basit ilaçlarla kolayca kontrol altında tutabiliyordu, ama ilaç yokluğu, hastalığı korkunç bir düşman haline getirmişti, ilerisini düşünerek gerilla birliği için bin bir güçlüklerle sağladığı ilaçlar düşman tarafından bulunup gasp edilince, çektiği ızdırıp çok ciddi bir soruna dönüşmüştü. Bu durum, Ağustos sonunda bağlantısının koptuğu gerilla birliğinin yok edilmesiyle birlikte, daha sonraki olayların gelişiminde büyük ölçüde etkili olmuştu. Ancak, çelik iradesiyle Che, fiziksel acılarını yendi, hareket yeteneği ya da mücadele azmi bir an bile azalmadı. O, Bolivya köylüleriyle geniş çapta ilişki kurmuştu. Onların zihniyetine yabancı olmadığı için bu köylülerin olağanüstü kuşkucu ve dikkatli karakteri Che'yi şaşırtmadı. Daha önce başka vesilelerle onlarla ilişkisi olduğundan, davasını kazanmak için, uzun, zor ve sabırlı bir çalışma gerektiğini biliyor, fakat zamanla onları davaya kazanacağından kuşku duymuyordu. Olayların gelişimi dikkatlice izlenirse, Eylül'de ölümünden bir kaç hafta önce adamlarının sayısı çok azaldığında bile, gerillanın gelişme yeteneğini hâlâ koruduğu, İnti ve Coco Peredo kardeşler gibi bazı Bolivyalı kadroların, önder olarak sivrildikleri görülür. Higueiras'da kurulan pusu, onları çaresiz bir duruma düşürmüştü. Ordunun, Che'nin yönettiği birliğe karşı tek başarılı hareketi buydu. Gerilla birliğinin öncüleri yok edilmiş, ötekiler arasından da bazıları yaralanmıştı.

Politik gelişimi daha yüksek bir bölgeye gündüz vakti gelmişlerdi. Bu, Günlük'te yer almayan ama olayın tanıklarından bildiğimiz bir gerçektir. Günlerce izledikleri bir rotada, günışığında ilerlemek kuşkusuz tehlikeliydi, çünkü ilk kez geçtikleri bir bölgenin halkıyla onları kaçınılmaz olarak sıkı ilişkiye sokuyordu. Ordunun onları herhangi bir noktada yakalayacağı kesindi. Bu durumun tümüyle bilincinde olan Che, fiziksel bakımdan çok kötü durumda bulunan doktora (El Medico) yardım etmek için tehlikeyi göze almaya karar vermişti. Pusuya düşmeden biraz önce şöyle yazıyordu: "Pujio'ya vardık, ama orada bizi önceki gün görmüş insanlar var. Fısıltı gazetesi burada olduğumuzu bildirmiş olmalı. Katırlarla yolculuk etmek giderek tehlikeli bir hal alıyor, fakat ben, çok zayıf düştüğü için, El Medico'nun olanaklar elverdiğince rahat yol almasına çalışıyorum." Bir gün sonraysa şunları yazıyordu: "Saat 13'te öncü güç, Jagüey'e ulaşmak için harekete geçti. Orada katırlar ve doktor hakkında karara varılacak." Yani Che, bu rotayı terk edip gerekli önlemleri alabilmek için hasta konusunda bir çözüm yolu aramaktaydı. Gel gör ki, o öğleden sonra, öncü güç Jagüey'e varmadan önce, grubu içinden çıkılmaz duruma sürükleyen uğursuz pusuya düştüler. Bir gün sonra Che, Yuro Geçidi'nde son çarpışmasını yapıyordu. Bir avuç devrimci tarafından gerçekleştirilen bu başarı son derece etkileyiciydi. Yalnızca gerilla savaşını sürdürdükleri çevredeki düşmanca doğa koşullarına karşı verdikleri mücadele bile, eşibenzeri görülmemiş bir kahramanlık sayfasıdır. Latin Amerika halklarının sınırsız devrimci yeteneğinin uyandırılabilceğine mutlak inançları, özgüvenleri ve bu göreve kendilerini adayışlarındaki kararlılık, bize, bu adamların gerçek büyüklüklerini göstermektedir. Che, Bolivya'da gerillacılara bir kez şöyle demişti: "Mücadelenin bu türü bize, insan soyunun en üst aşaması olan devrimciliğe erişme olanağı veriyor, ama aynı zamanda, eksiksiz insan olmamızı sağlıyor. Bu aşamalara ulaşamayacak olanlar hemen söylesin ve mücadeleyi bıraksın." Onunla birlikte sonuna kadar

mücadele edenler bu onurlu nitelikleri elde ettiler. Onlar, bugün tarihin gerçekten zor ve çetin bir görev için çağırdığı bir insan ve devrimci tipini simgeliyorlar. Bu görev, Latin Amerika'nın devrimci dönüşümüdür. İlk bağımsızlık mücadelesinde öncülerin karşısındaki düşman, çöküş halindeki sömürgeci güçtü. Bugünse devrimcilerin karşısında düşman olarak emperyalist kampın en modern teknik ve endüstriyle donanmış en güçlü kalesi var. Bu düşman, halkın daha önceki orduyu yok etmesinden sonra yeni bir Bolivya ordusu örgütleyip silahlandırmakla kalmamış, gerillalara karşı savaş için hemen silah ve askeri danışman yardımı da yapmıştır. Emperyalizm aynı biçimde, bu kıtanın baskıcı güçlerine askeri ve teknik yardımda bulunmaktadır. Bunların yetmediği koşullardaysa, Santa Domingo'da yaptığı gibi, doğrudan doğruya askeri birlikleriyle saldırmaktadır. Bu düşmana karşı mücadele etmek için Che'nin sözünü ettiği tipten devrimciler ve adamlar gerekir. Onlar gibi devrimci olmaksızın, onlar gibi büyük zorlukların üstüne yürüme cesareti göstermeksizin, onlar gibi her an ölmeye hazır olmaksızın, onlar gibi davanın haklılığına ve halkların yenilmez gücüne derinden ve sarsılmaz biçimde inanmaksızın, askeri teknik ve ekonomik kaynaklarıyla tüm dünyaya kendini kabul ettiren "Yankee Emperyalizmi" gibi bir güç karşısında, bu kıtadaki halkların kurtuluşuna ulaşamaz.

Yakalanışı ve Öldürülüşü

Guevara'nın gerilla kampının yeri, bir muhbir tarafından Bolivya Özel Harekât Birliği'ne bildirilince 8 Ekim'de kamp kuşatıldı. Quebrada Del Yuro Kanyonu'nda Simeon Cuba Sarabia ile birlikte devriye gezerken yakalanan Guevara, ayaklarından yaralandıktan ve silahı bir mermiyle harap edildikten sonra teslim olmak zorunda kaldı.

Bolivya Devlet Başkanı Barrientos, Guevara'nın yakalandığını öğrenir öğrenmez hemen öldürülmesini emretmiştir. Guevara yakın bir köy olan La Higuera'daki köhne bir okula götürülmüş ve geceyi orada geçirmiş, ertesi gün öğleden sonra öldürülmüştür. Celladı, Bolivya ordusunda çavuş olan ve Guevara'yı vurması kura sonucu saptanan Mario Terân'dır. Che Guevara'nın son sözleri şöyle olmuştur: "Buraya beni öldürmeye, geldiğini biliyorum. Vur beni korkak! Yalnızca bir adam öldürmüş olacaksınız!" Bazı kaynaklar, çavuş Mario Terân'ın infaz esnasında aşırı heyecanlanması nedeniyle bilinçli bir şekilde ateş edemediğini ve Che'yi sadece yaraladığını, onu öldüren merminin kim tarafından ateşlendiğinin bilinmediğini belirtirler. Kimilerine göre Che'yi CIA ajanı Felix Rodriguez öldürmüştür. Çarpışmada öldüğü izlenimi vermek ve yüzünden isabet almayarak tanınmasını kolaylaştırmak için ayaklarına defalarca ateş edilmiştir. Cesedi bir helikopterin iniş takımlarına sıkıca bağlanmış ve yakınlardaki Vallegrande'ye götürülmüştür. Buradaki bir hastanede cesedi bir küvetin içinde basına gösterilmiştir. Bu sırada çekilen fotoğraflar San Ernesto de La Higuera ve El Cristo de Vallegrande'nin (Vallegrande İsa'sı) doğmasına sebep olmuştur. Askeri bir doktor tarafından elleri kesildikten sonra Bolivya ordusu subayları tarafından bilinmeyen bir yere götürülmüş, cesedinin

gömüldüğü mü yakıldığı mı sorusu cevapsız kalmıştır.

Guevara'yı Bolivya'da takip etmekten sorumlu olan Felix Rodriguez adındaki CIA ajanıydı. Bu ajan daha önce Escambray Dağları'ndaki isyancılarla ve Havana'daki Castro karşıtı gizli gruplarla bağlantı kurmak için Domuzlar Körfezi istilasası öncesi gizlice Küba'ya sızmış, istiladan sonra da başarılı bir şekilde geri çıkarılmıştı. Guevara'nın yakalanışını duyan Rodriguez, değişik Güney Amerika ülkelerindeki CIA istasyonları yoluyla Langley, Virginia'daki CIA merkezine bu bilgiyi iletmıştır. Rodriguez, Guevara'nın Rolex saati ve başka bazı kişisel eşyasını almış ve sonraki yıllarda bunları röportaj yaptığı gazetecilere gururla göstermiştir. İçlerinde el feneri de bulunan bu eşyalardan bir kısmı CIA'de sergilenmektedir.

Gerillalarla bağlantılı bir başka olay da Regis Debray'nin tutuklanması ve duruşmasıdır. Nisan 1967'de hükümet güçleri, Ecole Normale Supérieure'de Marksist filozof Louis Althusser'den ders almış olan ve Havana Üniversitesi'nde felsefe profesörlüğü yapan genç Fransız vatandaşı Debray'yi yakalar ve gerillalarla işbirliği yapmakla suçlar. Debray, muhabir olarak çalıştığını ve iki yıl önce gizemli bir şekilde ortadan kaybolan Guevara'nın gerillalara liderlik ettiğini söyler. Uluslararası ilgi kazanan Debray'nin davası Ekim ayı başlarındaydı. Bolivya yetkilileri 11 Ekim'de Guevara'nın iki gün önce hükümet kuvvetleriyle girmiş olduğu çatışma sonucu vurularak öldüğü yolunda (yalan) açıklama yapar.

15 Ekim'de Castro, Guevara'nın öldüğünü kabul eder ve tüm Küba'da üç günlük yas ilan eder. Guevara'nın ölümü Latin Amerika'daki ve Üçüncü Dünya Ülkele-
rindeki sosyalist devrimci hareketlere indirilmiş ağır bir darbe olarak kabul edilir.

1997 yılında Guevara'nın elleri olmayan cesedinden kalan kemikler Vallegrande yakınlarındaki bir uçak pistinin altından kazılarak çıkarılmış, DNA testiyle kimliği tespit edilmiş ve Küba'ya geri getirilmiştir. 17 Ekim

1997'de cesedinden kalanlar, Bolivya'daki gerilla harekâtı sırasında ölen yoldaşlarından altısıyla birlikte, 39 yıl önce Küba Devrimi'nin başarısını belirleyen savaşı kazandığı Santa Clara'da da özel olarak hazırlanmış anıtmezara askeri törenle gömülmüştür.

Che Guevara, Bolivya dağlarında esir alındığında, Bolivya Ordusu'nun albaylarından Selich, öldürülmeden önce onu sorguya çekmeye kalkışmıştı.

"Kübalı mısınız, yoksa Arjantinli mi?" diye sordu Selich.

"Ben Kübalı, Arjantinli, Bolivyalı, Perulu ve Ekvatorluyum. Anladınız mı?"

1967'de, Bolivyalı generaller ve onların uzaktaki amirlerinin emriyle katledilen Che Guevara, La Higuera'da ki okulda yatarken, bir kadın onu gördüğünü anlattı. O, okula girip ölünün etrafında yavaşça yürüyen çok sayıda köylüden sadece biriydi: "Yanından geçiyorduk ve bize bakıyordu. Öbür taraftan geçiyorduk ve bize yine bakıyordu. O devamlı bize bakıyordu. Çok sempattikti."

Jon Lee Anderson, 1997 yılında yayınlanan Che Guevara: Devrimci Bir Hayat (Che Guevara: A Revolutionary Life) adlı kitabında, Che'nin ölümünde doğrudan ya da dolaylı rolü olan isimlere dair şöyle diyor:

Bolivya'da Che'nin öldürülmesi olayına karışan insanların çoğu şiddete uğrayarak öldü ve bu durum bazılarının "Che'nin Laneti"ne inanmalarına yol açtı. İlk ölen Bolivya Devlet Başkanı General Rene Barrientos oldu. Nisan 1969'da bindiği helikopter düştü ve kazanın nedeni bulunamadı. Joaquin'in koluna ihanet eden işbirlikçi köylü Honorato Rojas "İkinci" ELN tarafından 1969 yılının sonunda infaz edildi. İçişleri Bakanlığı'nda Arguedas'ın istihbarat şefliğini yapan ve Che'nin parmak izlerini alan Albay Roberto Quintanilla, Almanya'da öldürüldü. Barrientos'un kurmay başkanlarından biri olarak 1967'de Che'nin lehine oy kullanan, daha sonra devlet başkanı olan Juan Jose Torres devriliş sürgüne

gittikten sonra, Arjantinli ölüm müfrezeleri tarafından 1976'da öldürüldü. Bu olaydan sadece iki hafta önce, General Joacquin Zenteno Anaya ne olduğu pek bilinmeyen "Che Guevara Uluslararası Tugayı" adlı bir örgütün üstlendiği bir eylemle Paris'te vurularak öldürüldü.

"Che'nin Yenilgisi"nde oynadığı rolden ötürü alkışlanan Yüzbaşı Gary Prado, silahlı kuvvetlerde hızla terfi ederek albaylık rütbesine yükseldi. Ancak 1981'de Santa Cruz'da meydana gelen silahlı bir ayaklanmayı bastırma operasyonu sırasında vuruldu ve belinden aşağısı felç oldu. Ordudan general rütbesiyle emekliye ayrıldıktan sonra merkez sol bir çizgi izleyerek siyasete atıldı ve bir süre kadar Bolivya'nın Londra Büyükelçiliği'ni yaptı. Yüzbaşı Mario Vargas Salinas da general oldu ve 1970'lerde diktatör General Hugo Banzer Suârez'in kurduğu hükümette bakanlık yaptı.

Che Guevara'nın yakalanmasına ve infazına doğrudan katılanlar içinde en az ilerleme kaydeden kişi Yarbay Andres Selich oldu. 1971'de Selich, Devlet Başkanı Juan Jose Torres'in devrilmesini ve yerine sağcı General Hugo Benzer Suârez'in getirilmesini sağlayan askeri isyana önderlik etti. Ne var ki altı ay kadar Banzer'in işleri bakanı olarak hizmet ettikten sonra yıldızı söndü ve diplomatik sürgün olarak Paraguay Büyükelçiliği'ne atandı. Çok geçmeden diktatöre karşı komplo faaliyetlerine başladı ve 1973'te yeni bir isyan başlatmak için gizlice Bolivya'ya girdikten sonra Banzer'in emriyle ordu adına çalışan gangsterler tarafından yakalandı ve öldürüldü. Miguel Ayoroa albay rütbesiyle emekliye ayrıldığından beri Santa Cruz'da kapalı bir hayat sürmekte, Che'nin öldürülmesinin bütün suçuna ortak olmuş olan Andres Selich'in omuzlarına yıkarak olayla ilişkisi olduğunu inkâr etmektedir.

Cellat Mario Terân'ın durumu oldukça acıklı. Haya-tına kastedileceği korkusuyla Küba'nın ya da müttefiklerinin uzun vadeli hedefi olduğuna inanmış biri olarak,

sürekli saklanarak, peruk takıp kılık değiştirerek yaşıyor ve ordunun ayak işlerini yaparak geçimini kazanıyor. Bir ara Santa Cruz'daki Sekizinci Tümen karargâhının subay kantininde çalışmış. Terân, derin acıları olan bir adam. Kendisini Che'nin yenilgisine katkıda bulundukları için şan ve şeref kazanıp unvanlar alan, kitaplar yazan yüksek rütbeli subayların günah keçisi olarak görüyor. 9 Ekim 1967 günü La Higuera'da yaşanan olaylar hakkında konuşmak istiyor, ama sadece para karşılığında.

Che Guevara'nın Katili Rodriguez

Castro ile Küba Devrimi'ne öncülük eden Che Guevara'nın katili Rodriguez, ölümü kanıtlamak için başta Che'nin ellerini değil, kafasını kesmek istediklerini itiraf etti. Ernesto Che Guevara'yı öldüren eski CIA ajanı Felix Rodriguez, Che'nin öldürülmesinden sonra içine girdikleri 'zorlu karar sürecini' anlattı. Letonya'da yayın yapan Baltkom Radyosu'na konuşan Rodriguez, "Ne yapacaklarına karar vermek birkaç günlerini aldı... Bolivya Genelkurmay Başkanı Ovando Candia, Fidel Castro'nun Che'nin öldürüldüğüne inanmaması ihtimali olduğunu, bu yüzden çürütülemeyecek bir kanıt bulmamız gerektiğini düşünüyordu," dedi.

Bunun üzerine generalin Che'nin kafasını kesmeyi önerdiğini söyleyen Rodriguez, "Ancak bunu kendisi yapamazdı, çünkü konumu gereği insan kellesini somut kanıt olarak sunması mümkün değildi." ifadelerini kullandı. Rodriguez, bunun üzerine Che'nin parmağının kesilmesinin önerildiğini söyledi. Zira Arjantin polisinde Che'nin parmak izi kayıtları vardı, dolayısıyla tek bir parmakla Che'nin öldürüldüğü doğrulanabilirdi. Ancak Rodriguez, en sonunda generalin Che'nin ellerini kesme kararı aldığını belirtti. Nitekim bir doktorun kestiği eller daha sonra Küba'ya götürüldü ve başkent Havana'daki Devrim Meydanı'nda yer alan bir binada yalnızca ülkeyi ziyarete gelen devlet temsilcilerine gösterildi.

Guevara'nın cesedinin resimleri dolaştırılıp ölümü hakkındaki gerçekler tartışılırken Che efsanesi de yayılmaya başladı. Dünyanın her yerinde Che'nin öldürülmesini protesto eden gösteri yürüyüşleri yapıldı. Yaşamı ve ölümü üzerine makaleler, övgüler, şarkılar ve şiirler yazıldı. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Latin Amerika uzmanları, "gelmiş geçmiş en çekici ve en başarılı devrimcinin" ölümünün öneminin hemen farkına vararak Guevara'nın komünistler ve diğer sol eğilimliler tarafından

"kahramanca ölen örnek devrimci" olarak idolleştirileceğini belirtti.

Bu tahminlerin inandırıcılığı, özellikle 1968 Mayıs'ındaki öğrenci hareketlerinde Guevara'nın güçlü bir başkaldırı ve devrim sembolü olarak ortaya çıkmasıyla birlikte giderek arttı. Sol kanattan eylemciler Guevara'nın şan, şeref ve ödüllere karşı olan belirgin kayıtsızlığını belirttiler ve Guevara'nın, sosyalist idealleri aşılacak için şiddetin gerekli olduğu fikrinde anlaştılar. "Che Yaşıyor!" sloganı Batı'da duvarlarda gözükmeye başlarken 1968 hareketlerinin önde gelen simalarından Jean Paul Sartre'ın, Guevara'yı "çağımızın en mükemmel insanı" olarak tanımlaması da Guevara'nın aşırı derecede övülmesini desteklemiştir.

Guevara'nın ardında bıraktıkları belirgin bir şekilde partizan tavırlarla genişledi. ABD Dışişleri Bakanlığı'na verilen raporlarda kendi ülkelerinde ortaya çıkacak başkaldırılarından korkan sol kanattan olmayan Latin Amerikalıların, Guevara'nın ölümü sayesinde rahat bir nefes aldıkları belirtilmiştir. Daha detaylı analizlerde Guevara'nın yöntemlerinin acımasızlığına ışık tutulmuş ve Fidel Castro'nun belirttiği, Guevara'nın "aşırı derecede saldırgan olma özelliği" açıklanmıştır. Guevara'nın yaşamının sorunlu yanlarını araştıran yazılarda Küba'nın devrim sonrası ilk çalışma kamplarının açılışındaki rolü, çeşitli gerilla harekâtlarında yakalanan karşı birlik esirlerine karşı sempatik olmayan davranışları ve entelektüel açıdan kendisinden aşağı gördüklerini sık sık aşağılaması anlatılmıştır. Her ne kadar Guevara'nın yöntemlerine karşı eleştiriler sağ kanattan gelse de sol kanattan da kimi eleştiriler gelmekteydi. Özellikle anarşistler ve sivil hak özgürlükçüleri Guevara'yı otoriter, çalışan sınıf karşıtı bir Stalinci olarak görüyor ve geride bıraktığının çok bürokratik ve otoriter bir rejim olduğunu belirtiyordu. Ayrıca Latin Amerika'nın büyük bölümünde ortaya çıkan ve Che'den ilham alınarak başlayan devrimlerin pratik sonucunun, zalim militarizmin uzun yıllar boyunca sürmesi olduğu teorileri bulunmaktadır.

CHE GUEVARA'NIN SAVAŞ ANILARI

BİR DEVRİM BAŞLIYOR

Küba halkına karşı askeri saldırının tarihi, Fulgencio Batista tarafından yönetilen kansız hükümet darbesinin tarihi olan 10 Mart 1952 günü başlamaz elbette. Bu saldırının köklerini, Küba tarihinin çok gerilerde kalmış dönemlerinde aramak gerekir. Amerikan Büyükelçisi Summer Welles'in 1933 yılındaki müdahalesinden, 1901 tarihli Enmienda Platt bölgesinden, Kuzey Amerika'nın ilhakçı politikacılarının doğrudan temsilcisi olarak gelen Narciso Lopez'in karaya çıkışından bile öncelere dayanır bu kökler. Bu sorunun başlangıcı, 19. yüzyıl başında, ülkesinin Küba politikasını açıklayan John Quincy Adams zamanına kadar gider: Küba, İspanya'dan kurtulduğu anda Sam Amca'nın eline düşecek olgun bir elmadır. Söz konusu olan, yalnızca Küba'yı hedef almakla kalmayan, kıtasal ölçekte, uzun bir saldırı zinciridir.

Emperyalizmin saldırı dalgalarının bir yükselip bir alçalmasını, demokratik hükümetlerin devrilmesi ya da halk kitlelerinin durdurulmaz baskılarıyla, yeni hükümetlerin kurulması belirlemektedir. Bütün Latin Amerika tarihi aynı özellikleri gösterir: Diktatörlük rejimleri, küçük bir azınlığın çıkarlarını temsil eder ve darbeyle iktidara gelir; geniş bir kitle tabanına dayanan demokratik hükümetlerse çok büyük zorluklarla karşılaşmakta ve çoğu kez, davalarının başarısını güvence altına almak için bir dizi ödün vererek, daha iktidara gelmeden önce lekelenmektedir. Küba, Amerika'nın bütünü için, bu açıdan bir istisna oluşturuyor olsa da, bütün bu gelişim sürecinin tarihine dikkat çekmek gerekiyordu, çünkü Amerika'yı sarsan toplumsal hareketler dalgasında oraya buraya savrulan bu satırların yazarı, bu koşullar sonucunda, sürgünde yaşayan bir başka Amerikalıyla,

yani Fidel Castro'yla tanışma fırsatı bulmuştu.

O soğuk Meksika gecelerinden birinde tanımıştım onu. İlk konuşmamızın uluslararası politika üzerine olduğunu anımsıyorum. Aynı gece, birkaç saat sonra tanışırken, Fidel'in planladığı sefere katılacaklardan biri olmuştum. Önce, Küba'nın şu anki hükümet başkanıyla Meksika'da nasıl ve neden tanıştığımı anlatmalıyım. Demokratik hükümetlerin iktidardan uzaklaştırıldıkları, bu bölgede ayakta kalmış kıtanın son devrimci demokrat hükümetinin Jacobo Arbenz Guzman'ın hükümeti ABD'nin, kıtasal propagandasının sis perdesi arkasında gerçekleştirdiği acımasızca planlanan bir saldırıya yenik düştüğü 1954 yılıydı. Bu oyunda ABD Dışişleri Bakanı Foster Dulles'in rol aldığı görülüyordu. İşin ilginç yanı Dulles, Guatemala'daki en önemli emperyalist kuruluşlardan biri olan United Fruit Company'nin hem hissedarı, hem de hukuk danışmanıydı. Bu ülkeden, yenilgiye uğramış olarak ve bütün Guatemalalılarla paylaştığım acı içinde dönüyordum; korkuyla ezilmiş bu ülkeye yine de bir gelecek sunabilme umudu içerisindeydim ve bunun için bir yol arıyordum. Fidel ise, tarafsız bir ülkede adamlarını büyük eylem gününe hazırlamak için Meksika'ya gelmişti. Moncada Kışlası'na yapılan baskının hemen ardından bir iç bölünme yaşanmış, yüreksizlerin hepsi safları terk etmişler, şu ya da bu nedenle, daha az özveri isteyen politik partilere ya da devrimci gruplara katılmışlardı. Fakat 1953 yılında Moncada Kışlası'na yapılan saldırının tarihini kendisine ad olarak alan "26 Temmuz Hareketi"ne yeni katılımlar olmaktaydı. Bu yeni katılanların eğitilmesiyle görevlendirilenlerin işleri çok zordu, çünkü Meksika'da illegal çalışma ilkelere çok sıkı biçimde uymak ve Meksika hükümetine, Kuzey Amerika örgütü FBI ajanlarına ve Batista'ya karşı mücadele etmek gerekiyordu. Bu üç düşman, değişen biçimlerde ortak etkinlik gösteriyorlar, aralarındaki ilişkide para, rüşvet, kişisel çıkarlar için dalavere önemli rol oynuyordu. Bunun dışında Trujillo'nun casuslarıyla ve insan seçimindeki olumsuzlukların özellikle Miami'de

yarattığı zorluklarla da mücadele ediyorduk. Bütün bu güçlükleri aştıktan sonra, çok büyük bir hedefe ulaşmalıydık: Meksika'dan ayrılış ve sonra Küba'ya varış ve o günlerde bize kolay görünen başka şeyler. Bugün, bunun, ne büyük çabalara, özveriye ve ne çok insan yaşamına mal olduğunu kavrayabiliyoruz.

Dostlarından oluşan küçük bir grup tarafından desteklenen Fidel Castro, bütün gücünü ve ona özgü çalışma azmini Küba'ya gidecek olan savaşçıları örgütlemeye adanmıştı. Zaman bulamadığı için, hemen hemen hiç askeri taktik dersleri vermiyordu. Bizse General Alberto Bayo'dan epeyce çok şey öğrendik. İlk katıldığım derste, o an edindiğim izlenim, zaferin olanaklı olduğuydu. Böylesine yüce bir amaç için, yabancı bir kıyıda ölmeye degeceği yolundaki düşünceyle ve bir tür romantik serüvenciliğe duyulan sempatiyle, bağlandığım direniş ordusu komutanına katıldığımda, zafere ulaşacağımızdan henüz kuşkuluydum.

Böylece birkaç ay geçti. Giderek nişancılığımız geliyordu, bazılarımız artık keskin nişancı olmuştu. Meksika'da bir çiftlik bulmuş ve General Bayo'nun yönetiminde ben personel şefliği görevini yürütüyordum 1956 Mart'ında hareket etmek için, son hazırlıklarımızı yapmıştık. O günlerde, ücretleri Batista tarafından ödenen Meksika polisinin iki şubesi Fidel'i ele geçirmeye çalışıyordu. Bu şubelerden biri, verilecek ödül için Fidel'i tutuklama başarısını gösterdi, ne var ki yine verilecek ödül için onu öldürmemekle büyük ahmaklık etti. Kısa süre içinde, Fidel'in savaş arkadaşlarının büyük çoğunluğu yakalandı; Mexico kentinin yakınlarında bulunan çiftliğimiz de polisin eline geçti ve hepimizi hapishaneye tıktılar. Bu durum, savaşın ilk aşamasının son bölümünü geciktirmişti. Kimimiz, ülkelerimize geri gönderilme tehdidi altında geçen Komutan Calbrto Garcia ve ben buna tanığız 57 gün kalmıştık hapishanede. Fakat Fidel Castro'ya duyduğumuz kişisel güveni bir an bile yitirmedik. Ama Fidel, arkadaşlık uğruna, denilebilir ki kendi devrimci konumunu tehlikeye düşürebilecek bazı

şeyler yaptı.

Ona kendi durumumu anlattığımı anımsıyorum: Meksika'da yasadışı yaşayan ve hakkında çeşitli suçlamalar bulunan bir yabancıydım. Benim yüzümden devrimin ertelenmemesini, beni geride bırakabileceklerini, durumu anlayışla karşılayacağımı, gönderdikleri yerde savaşıacağımı, kendilerinden yalnızca Arjantin'e değil, yakın bir ülkeye gönderilmem için uğraşmalarını istediğimi söyledim. Fidel'in kesin yanıtını da anımsıyorum: "Seni yüzüstü bırakamam." Sonuçta böyle de oldu. Meksika'daki cezaevinden çıkabilmemiz için çok değerli zaman ve çok para harcandı. Fidel'in değer verdiği insanlara karşı bu kişisel davranışı, ona yakın olan insanlarda yarattığı derin bağlılığı açıklar. Direniş ordusunu bölünmezcesine bütünleştiren bu bağlılık, ortak ilkeleri insanca beraberliklerle bağdaştırmaktadır.

Günler geçiyordu. Yasa dışı çalışıyor, gizleniyor, kalabalık içinde olanaklar elverdiğince görünmüyor, hemen hemen hiç dışarıya çıkmıyorduk. Birkaç ay geçtikten sonra, saflarımızda bir hain olduğunu fark ettik. Bir parti silahımızı satan bu kişinin adını bilmiyorduk. Aynı kişinin, yatı ve telsizi de henüz "yasal kontrat" yapılmamış olmasına karşın sattığını biliyorduk. Bizim donanımızdan bazı parçaların Küba yetkililerine iletilmesinden amaç, hainin gerçekten sırlarımıza ortak olduğunun kanıtlanmasıydı. Fakat böylece ondan kurtulduk. Çünkü bu aynı zamanda ihanetini de kanıtlıyordu. Bu andan itibaren yoğun bir çalışma başladı. Granma olağanüstü bir hızla hazırlandı; bulabildiğimiz tüm, ama yine de oldukça az yiyecek maddesi, üniformalar, silahlar, donanım araç gereci ve hemen hemen hiç mermisi olmayan iki tanksavarı yükledik. Sonunda, 25 Kasım sabahı saat 2'de Fidel'in resmi basında eğlence konusu olan sözleri gerçekleşmeye başlamıştı: "1956 yılında ya özgür ya da şehit olacağız."

Her türlü malzeme ve insanla tıklım tıklım dolu olan Granma, ışıkları söndürülmüş olarak Tuxpan Limanı'ndan denize açıldı. Hava çok kötüydü. Her türlü geminin

denize açılması yasak olmasına karşın, nehrin denize kavuştuğu yer sakindi. Yukatan Limanı'nı geçtikten bir süre sonra ışıkları yaktık. Sonra da deniz tutmasına karşı deli gibi ilaç aramaya başladık ama yoktu. Küba ulusal marşını ve 26 Temmuz marşını söyledik, hepsi belki beş dakika sürmüştü. Sonrasında gemide trajikomik bir görüntü oluştu. Yüzlerinden korku okunan ve elleriyle karınlarını tutan adamlar. Bazıları kafalarını kovaların içine daldırmışlardı, bazılarıysa üstleri kusmuş içinde, en ilginç durumlarda, yerde hareketsiz biçimde yatıyorlardı, iki üç gemiciyle, dört beş kişinin dışında, 83 kişinin tümünü deniz tutmuştu. Dördüncü ya da beşinci gün genelde durum düzeldi. Bir ara, teknede açıldığını sandığımız yarığın aslında var olmadığını, tuvalette bir musluğun açık unutulduğunu anladık. Oysa biz yükü hafifletmek için bütün ağırlıkları atmıştık bile.

Hareket için seçilen rota şöyleydi: Küba'nın güneyini geniş bir kavis çizip dolaşacak, Jamaika ve Büyük Cayman Adaları önünden kıyıya yakın geçerek, Oriente eyaletindeki Nigaero bölgesi yakınlarında bir yerde karaya çıkacaktık. Planın uygulanmasında epeyce gecikmiştik: Radyodan ayın 30'unda, yoldaşımız Frank Pais tarafından Santiago de Cuba'da bir ayaklanma başlatıldığını duyduk. Bu ayaklanmayla bizim Küba'ya varışımız aynı anda olmalıydı. Ertesi gün, 1 Aralık gecesi rotayı doğrudan Küba'ya yönelttik ve umutsuzca Cabo Cruz Feneri'ni görmeye çalıştık. Suyumuz, yakıtımız ve yiyeceğimiz azalmıştı. Sabaha karşı ikide zifiri karanlık ve fırtınalı havada durum kaygı vericiydi. Gözcüler, bir o yana bir bu yana gidip gelerek, ufukta kaybolmayan bir ışık arıyorlardı. Eskiden Küba Deniz Kuvvetleri'nde teğmenlik yapmış olan Roque, fenerin yerini belirlemek için bir kez daha üst köprüye çıktığında, ayağı bir yere takılarak denize düştü. Yolumuza bir süre daha devam ettikten sonra sonunda feneri görebildik, fakat küçük teknemizin bir astımlı gibi yol alması nedeniyle, bize yolculuğun son saatleri hiç bitmeyecek gibi geliyordu. Küba'ya, Las Coloradas kıyısında, Belic adlı yere ayak

bastığımızda gün ağarmıştı.

Bizi bir kıyı koruma gemisi görmüş ve keşfini telgraf-la Batista ordusuna bildirmişti. Bize en çok gerekli olan eşyayı yanımıza alıp alelacele karaya çıktığımız an hemen bir bataklıkla daldık. Üstelik de düşman uçaklarının saldırısına uğradık. Tropik bitkilerin yaprakları altındaki bataklıkta yürürken uçakların bizi görmesi ve saldırması olanaksızdı elbette, ne var ki diktatörün ordusu peşimize düşmüştü bile. Bu bölgeyi tanıdığını söyleyen bir Companero'nun deneyimsizliği ve sorumsuzluğu nedeniyle içine düştüğümüz bataklıktan çıkmak için, saatler geçirdik. Sendeleyerek sağlam toprağa ayak basmıştık, yönümüzü bulamıyor, bir bölgeler ordusu, beyinlerindeki bilinmedik bir aygıt tarafından yönlendiriliyorlarmış izlenimi veren bir hayaletler ordusu oluşturunuyorduk. Yolculuğumuz sırasında aralıksız yedi gün süren açlığı, deniz tutmasını, ayrıca üç korkunç günü arkamızda bırakmıştık. Meksika'dan ayrılışımızdan tam on gün sonra, güçsüzlük, yorgunluk belirtilerinin ve molaların sık sık kestiği bir gece yürüyüşünün ardından, 5 Aralık'ta gün ağarırken, beklenmedik biçimde Alegrio de Pio denilen yere ulaştık. Bu, bir yanımızda şeker kamışı tarlalarının yer aldığı, öte yanımızdansa bazı ağaçsız alanlara bakan küçük bir ormandı. Daha uzaktaysa sık ormanlar başlıyordu. Kamp kurmak için uygun bir yer olmamasına karşın günün geçmesini beklemek için mola verdik. Yürüyüşümüzü gece sürdürecektik.

ALEGRÍA DE PÍO

Alegria de Pio, Oriente eyaletinin Niguero bölgesinde, Cabo Cruz yakınlarında bir yerdir. 5 Aralık 1956'da, diktatörün kuvvetleri burada bize saldırdı. Kısa ama zorlu bir yürüyüşün ardından, hepimiz dermansız kalmıştık. 2 Aralık'ta Las Coloradas kıyısı diye bilinen yerde karaya çıktığımızda hemen hemen bütün donanımımızı yitirmiş, tuzlu su bataklıklarında, ayağımızda yeni botlar olduğu halde saatler boyu yürümüştük; ayaklarımız yara içinde kalmıştı. Ne var ki tek düşmanımız ayağımızdaki botlar ya da mantar hastalığı değildi. Küba'ya kötü bir teknikle, aç açına, Meksika Körfezi'ni ve Karayipler Denizi'ni aşarak yedi günde ulaşmıştık. Bu tür bir yolculuğa alışkın olmadığımız için de, hemen hemen hepimizi deniz tutmuştu. Ayrıca 25 Kasım günü, şiddetli esen kuzey rüzgârı nedeniyle gemilere denize açılma izni verilmediği bir zamanda Tuxpan Limanı'ndan hareket etmiştik. Bütün bunlar, henüz hiç savaşa katılmamış bu acemi birlik üstünde olumsuz yönde etki bırakmıştı. Tüfekler, fişeklikler ve biraz ıslak mermi dışında savaş donanımımızın tümünü yitirmiştik. İlaç stokumuz kalmamış, sırt çantalarımızın çoğu bataklıkta kaybolmuştu. Bir gün önce, o zamanlar Julio Lobo'ya ait olan Niquero şeker fabrikasının şeker kamışı tarlalarının içinde, gece vakti yürümüştük. Deneyimsizliğimiz sonucu, açlığımızı ve susuzluğumuzu gidermek için şeker kamışlarını yolun kenarında yemiş, artıklarını orada bırakmıştık. Gerçi askerlerin böylesine dolaylı yollardan iz sürmelerine gerek yoktu; çünkü yıllar sonra öğrendiğimize göre, askerleri bize ulaştıran, ihanetin baş sorumlusu rehberimizdi. Rehberi bir gece önce salıvermiştik. Bu hatayı, daha önceki karanlık yaşamlarını bildiğimiz sivil halktan insanların, tehlikeli bölgelerde kesinlikle denetim altında tutulması gerektiğini öğreninceye kadar birkaç kez daha

yineledik. Hain rehberimizin yanımızdan ayrılmasına asla izin vermemeliydik.

5 Aralık günü şafak sökerken, pek azımız yürüyebilecek durumdaydı: Tümünden yorgun düşmüş adamlar, biraz yürüdükten sonra uzun süre dinlenmek istiyorlardı. O nedenle, sık ağaçlı bir ormanın yakınındaki küçük, seyrek ağaçlı bir ormanda mola verildi; bu küçük orman bir şeker kamışı tarlasının kenarındaydı. Çoğumuz hemen uyuduk. Öğle zamanı olağanüstü bir durumun ilk belirtileri görüldü: "Piper" tipi uçaklarla orduya ve özel kişilere ait küçük uçaklar yakınımda dolanmaya başlamıştı. Uçaklar geçerken, içimizden bazıları alçaktan ve yavaş uçmaları nedeniyle düşman uçakları tarafından görülebileceklerini düşünmeksizin, rahat rahat şeker kamışı kesiyorlardı. Birliğin doktoru olarak o zamanki görevim ayaklarda çıkan yaraları iyileştirmektir. O gün gerçekleştirdiğim son tedaviyi hatırladığımı sanıyorum. Humberto Lamotte adında bir companeroydu ve o gün ömrünün son gününü yaşıyordu. Sahra eczanemizden çıkıp görev yerine dönerken anımsıyorum onu; giymeye fırsat bulamadığı ayakkabıları elindeydi, yüzünde korku ve bitkinlik okunuyordu. Companero Montane ile bir ağaca yaslanmış, çocuklarımızdan söz ederek yarım sos ve iki peksimetten oluşan yemeğimizi yerken ilk silah sesini duyduk. Bir saniye süren sessizlikten sonra da 82 kişilik birliğimizin üzerine bir mermi kasırgası çöktü ya da biz o ilk ateş deneyinde yaşadığımız korkuyla, öyle olduğunu sandık. Silahım pekiyi değildi; o silahı özellikle ben istemiştim çünkü yolculuk sırasında yakalandığım uzun bir astım krizi nedeniyle sağlığım çok kötüydü; iyi bir silahın benim elimde yararsızlaşmaması için almıştım bu kötü silahı. O anda olayların nasıl geliştiğini pekiyi anımsayamıyorum. Tek anımsayabildiğim, o sırada yüzbaşı olan Almeida'nın çarpışma sürerken verilen emri sormak için yanıma geldiği. Ama ortada emir verecek kimse yoktu. Daha sonra öğrendiğime göre, meğerse Fidel, yolu geçince ulaşılabilir, yakındaki bir şeker kamışı tarlasında adamları bir araya getirmek için boş

yere uğraşıyormuş. Baskın çok ani, ateşe çok yoğun olmuştı. Almeida yeniden birliğinin başına döndüğünde, companerolardan biri ayaklarının dibine bir cephaneye sandığı bıraktı. Kendisine ne olduğunu sorduğumda, korkunun yansımasını gördüğüm için çok iyi anımsadığım bir yüz ifadesiyle "Cephane sandığıyla uğraşmanın sırası değil" gibi bir şey söyledi ve şeker kamışı tarlasına giden yolda koşmaya başladı (bu compenhero sonra, Batista'nın zaptiyelerinden birinin kurşunlarıyla can verdi). Belki de doktor olarak görevlerimi mi, yoksa devrim askeri olarak görevlerimi mi yerine getirmem gerektiği konusunda açmaza düştüğüm ilk olaydı bu. Önümde bir sırt çantası dolusu ilaçla bir sandık cephaneye vardı. Çok ağır olacağı için ikisini birden taşımam olanaksızdı. Cephane sandığını aldım ve şeker kamışı tarlasına ulaşmak için geçmem gereken yolda yürümeye başladım. Yola diz çökerek makineli tüfeğiyle ateş eden Faustino Perez'i çok iyi anımsıyorum. Yanımda Arbentosa adında bir companero koşuyordu. Ötekilerden farklı olmayan bir kurşun salvosu ikimizi de yakaladı. Göğsümde ve boğazımda bir darbe hissettim, öldürücü yaralar aldığımı sanıyordum. 45 kalibrelik bir kurşunun açtığı büyük bir yaradan, ağzından ve burnundan oluk gibi kan akan Arbentosa, "Beni öldürdüler!" gibi bir şey bağırdıktan sonra, o anda görünürde kimse olmamasına rağmen çılgınlar gibi ateş etmeye başladı. Ben de yattığım yerden Faustino'ya "Beni avladılar" dedim (aslında daha sunuturlu bir ifade kullanmıştım). Ateş etmeye ara vermeksizin bana bir göz atan Faustino önemli bir şey olmadığını söyledi. Ne var ki bakışlarından yaramın önemli olduğunu okumuştum. Yerde uzanmış yatıyordum, bir yaralıyı öyle davranmaya zorlayan bilinmez içgüdüye uyarak, ormana doğru bir el ateş ettim. Her şeyin yitirilmiş görüldüğü o an, aniden en iyi nasıl ölebileceğimi düşündüm. Aklıma Jack London'ın eski bir öyküsü geldi. Alaska'nın buz çöllerinde donarak öleceğini anlayan öykü kahramanı, bir ağaca yaslanarak hayatına onurlu bir biçimde son vermeyi kararlaştırır. Bu anımsayabildiğim

tek tablo. Diz çökmüş durumda olan biri, teslim olmamız gerektiğini söyledi. O sırada arka taraftan, daha sonra Camilo Cienfuegos olduğunu öğrendiğim birinin sesi duyuldu: "Burada hiç kimse teslim olmayacak!" ve ardından bir sürü küfür geldi. Sendeleyerek yanıma ulaşan Ponce soluk soluğa yarasını gösterdi; kurşunun ciğerini deldiği görülüyordu. Yaralandığını söyleyince, büyük bir kayıtsızlıkla ona benim de yaralanmış olduğum yanıtını verdim. Ponce, yaralanmamış companerolarla birlikte şekerkamışı tarlasına kadar sürünerek gitti. Bir dakika için yalnız kalmıştım, orada uzanmış yatıyor ve ölümü bekliyordum. O sırada yanıma gelen Almeida bana yürümem için cesaret verdi; duyduğum acıya karşın kendimi toparladım ve şekerkamışı tarlasına ulaştık. Orada mükemmel companero Raul Suarez'i gördüm. Faustino Perez bir ağacın dibinde, onun bir kurşunun parçaladığı başparmağını sarıyordu. Sonra, alçaktan uçan uçakların bizi kuşatmaları genel bir kargaşaya yol açtı. Makineli tüfeklerle taranmamızsa kargaşayı daha da boyutlandırdı, öyle ki bazen gülünç, bazen acıklı sahneler yaşandı. Örneğin şişman bir savaşçı, bir şekerkamışının ardına gizlenmeye çalışıyordu, bir başkasıysa kurşun yağmuru sürerken ortaya çıkıp sessiz olmamızı istiyordu, o anda sessizlik ne işe yarayacaksa. Almeida'nın yönetiminde bir grup kurduk. Gupta, o zaman teğmen olan komutan Ramiro Valdes, companerolardan Chao ve Benitez de vardı. Başımızda Almeida olduğu halde, sığınağımız olacak ormana ulaşmak için şekerkamışı tarlasından geçen yolu aşmaya başladık. O sırada şekerkamışlarının olduğu yerden ilk sesler duyuldu. "Yangın var!" Aynı anda da ortalığı duman ve ateş sardı. Yine de bu verilerin doğruluğu konusunda güvence veremem, çünkü çarpışmada başımızdan geçen olaylardan çok, yenilginin acısını ve yaklaşan ölümümü düşünüyordum. Gece karanlığı yürüyüşümüze engel olana dek yolumuza devam ettik. Sivrisineklerle dolu bir yerde, birbirimize sokularak aç, susuz uyuduk. İşte bizim, 5 Aralık 1956'da Niquero yakınlarında ateşle ilk karşılaşmamız böyle oldu. Daha

sonraki devrim ordusunun içinde çelikleştiği savaşımlar işte böyle başladı.

Alegria de Pio baskınının ertesi günü, kırmızı toprağın yerini Diente de Perro diye adlandırılan kayaların aldığı dağlardan geçtik. Aynı güçte gelen tek tük silah sesleri duyuluyordu. İspanya Savaşı'na katılmış eski bir savaşçı olan Chao, bu tarz bir yürüyüşün bizi kaçınılmaz olarak, herhangi bir düşman tuzağına düşüreceğini söyledi ve geceyi bekleyeceğimiz bir yer bulup, karanlıkta yürümemizi önerdi. Hiç suyumuz yoktu. Tek süt dolu kabımız da kazaya uğradı; süt kabını taşıması için kendisine verdiğimiz Benitez, kabı cebine baş aşağı koymuştu. Kabın üzerine ufak delikler açmıştık. Payımızı içmek istediğimiz zaman, süttozu ve bir yudum suyla doldurduğumuz boş bir vitamin ampulünden yararlanıyorduk. Bütün sütün Benitez'in cebine ve üniformasına döküldüğünü dehşetle gördük. Sonunda, tek tarafta geniş bir görüş açısı sunmasına karşın, öteki taraftan ilerleyecek düşmanı görmemizin olanaksız olduğu mağara gibi bir yerde kamp kurduk. Kendimizi savunmaktan çok, görülmemeyi düşünüyorduk. Bu nedenle günü orada geçirmeye karar verdik. Ama beşimiz de ölünceye kadar savaşmaya ant içmiştik; Ramiro Valdes, Juan Almeida, Chao, Benitez ve bu satırların yazarı. Beşimiz de yenilginin korkunç deneyini ve daha sonraki savaşı atlattık. Gece olunca yeniden harekete geçtik. Bilgilerime dayanarak bu bölgede kutup yıldızının hangisi olduğunu saptadım ve birkaç gün yönümüzü ona göre ayarladık; doğruya doğru yürüyerek Sierra Maestra'ya vardık. Geceydi, anımsadığıma göre mehtap vardı. Almeida ile birlikte en önde ilerliyorduk. Deniz kenarında, kötü havalarda barınmak için balıkçılar tarafından yapılan küçük kulübelde uyuyan insan gölgeleri görmüştük. Bunların asker olduğunu düşünmemize karşın, geri dönemeyecek kadar yaklaşmış olduğumuzdan hızla ileriye onlara doğru atıldık. Almeida, teslim olmalarını istemek için bağıracaktı ki hoş bir sürprizle karşılaştık: Bunlar Granma seferinden üç yoldaşıymızdı; Camilo Cienfuegos, Pancho

Gonzales ve Pablo Hurtado. Hemen başımızdan geçenleri, yeni haberleri, yoldaşlar ve savaş hakkında bildiklerimizi anlatmaya koyulduk. Camilo'nun grubu bize kaçmadan önce söktükleri şekerkamışlarından ikram ettiler. Bu tatlı ve sulu madde açlığımızı biraz bastırıyordu. Bu arada onlar da kaygısızca yengeçleri yediler. Susuzluklarıysa bir tüp ya da kamışla toprakta birikmiş suları emerek gideriyorlardı.

LA PLATA ÇARPIŞMASI 17 OCAK 1957

Alegria de Pio'da beklenmedik biçimde saldırıya uğramamızdan yaklaşık bir ay sonra, 14 Ocak 1957'de, La Plata'dan Maestra'nın kayalık bir uzantısıyla ayrılan Magdalena Nehri yakınlarında durmuştuk. Bu nehir iki vadi arasından denize dökülüyordu. Burada, Fidel'in emri üzerine, adamlarımıza nişan talimleri yaptırdık; içlerinden bazıları hayatlarında ilk kez ateş ediyorlardı. Aynı yerde yıkanma fırsatı bulabildik, kaç gündür sağlık kurallarını unutmuştuk, olanağı olanlar çamaşırlarını da değiştirdiler. O sıralar kullanılabilir 23 silahımız vardı: Dokuzu dürbünlü, beşi yarı otomatik, dördü arkadan dolma tüfek, iki Thomson hafif makineli tüfek, iki otomatik tabanca ve 16 kalibrelik bir tüfek. O gün öğleden sonra La Plata bölgesine varmak için son dağ sırtını aşıyorduk. Bu bölgenin köylülerinden adı Melguiades Elias olan birinin, bıçakla oyduğu işaretleri izleyerek ormandaki oldukça az kullanılan bir patikadan yürüyorduk. Bu köylünün adını, o sıralar bizim için vazgeçilmez olan rehberimiz Eutio'dan öğrenmiştik. Eutimio o zamanlar, isyancı köylülerin tipik bir temsilcisi olarak görünüyordu, ama bir süre sonra Casillas tarafından tutsak edilmiş, öldürülmeyerek on bin peso ve orduda bir mevki karşılığı satın alınmıştı; Fidel'i öldürmekle görevliydi. Amacını gerçekleştirmeye çok yakın olmasına karşın yüreksizliği nedeniyle bunu yapamamıştı. Yine de yaptıkları bizim açımızdan çok zararlı olmuştu, düşmana kamp yerimizi bildirmişti çünkü. O sıralarda Eutimio bize henüz dürüstçe hizmet etmekteydi. Toprakları için, bölgedeki toprak sahiplerine karşı mücadele eden birçok köylüden biriydi Eutimio. Toprak sahiplerine karşı mücadele edenler, aynı zamanda, o sınıfın hizmetinde olan polise karşı da mücadele ediyordu. O gün, sonradan rehberimizin akrabaları olduğunu öğrendiğimiz iki köylüyü tutuklamış,

içlerinden birini daha sonra bırakmış ama ötekini güvenlik açısından alıkoymuştuk. Ertesi gün, 15 Ocak'ta henüz yapımı sürmekte olan çinko damlı La Plata Garnizonu'nu gördük. Ortalıkta, yarı çıplak olmalarına karşın düşman üniforması giydikleri anlaşılan bir grup adam dolaşmaktaydı. Akşamüstü 6'da askerle dolu bir motorbot geldi. Askerlerden bazıları indi, bir kısmıysa yeniden deniz aracına bindi. Hareketi tam olarak değerlendiremediğimiz için saldırıyı ertesi güne bırakmaya karar verdik. Ertesi gün şafakla birlikte gözetlemeye koyulduk. Kıyı koruma gemisi gece çekilmişti. Keşif çalışmasına başladık ama hiçbir yerde asker görünmüyordu. Öğleden sonra saat 3'te, bir şeyler görebilmek amacıyla garnizondan nehre ulaşan yola yaklaşmaya karar verdik. Akşam olduğundaysa çok sığ olan La Plata Nehri'ni geçip yolda mevzilendik; beş dakika sonra iki köylüyü tutuklamıştık. Adamlardan biri eskiden birkaç kez muhbirlik yapmıştı. Kim olduğumuzu öğrenip konuşmazlarsa haklarında iyi şeyler düşünmeyeceğimizi anlayınca çok önemli bilgiler verdiler. Garnizonda yaklaşık on beş asker varmış, ayrıca bölgede en kötü şöhretli üç çiftlik kâhyasından biri olan Chico Osorio kısa süre içinde buraya uğrayacakmış. Bu kâhyalar muazzam topraklar edinen ve bunları, Chico Osorio gibilerinin terörü sayesinde elinde tutabilen Laviti ailesinin çiftliğinde çalışıyorlardı. Çok geçmeden Chico görüldü; sarhoştur, bir katıra binmiş, arkasında ise küçük bir zenci çocuk vardı. Univera Sanchez, onu Guardia Rura adına durdurdu ve Chico hemen yanıtladı: "Moskito!" Bu parolaydı.

Perişan görünmemize karşın, belki de Chico aşırı ölçüde sarhoş olduğu için onu kandırabilmiştik. Fidel öfkeli bir ifadeyle, kendisinin, isyancıların neden hâlâ yok edilmediğini araştırmaya gelmiş bir albay olduğunu söyledi. Bizzat ormanlara girip asilerin peşine düşeceği için tıraş olmamışmış güya. Ordunun şu sıralar yaptıklarının "palavra" olduğunu belirtip, düşman güçleri hakkında epeyce ağır sözler sarf etti. Chico Osorio, büyük bir dalkavuklukla muhafızların gerçekten de garnizonda

zamanlarını bomboş geçirdiklerini, yalnızca yiyip içtiklerini, iş olsun diye keşfe çıktıklarını anlatmaya koyuldu. Daha da ileri giderek bütün isyancıların yok edilmesi gerektiğini söyledi. Bu bölgede dost ve düşmanların saptanması için, gizli bir biçimde döküm yapmaya başladık; Chico'ya insanlara ilişkin sorular soruyor, onun iyi dediklerini bizim için kötü, kötü dediklerini iyi olarak değerlendiriyorduk. Böylece yirmiden fazla kişi için bilgi toplamıştık, muhbirse hâlâ konuşmasını sürdürüyordu. Bu bölgede iki kişiyi nasıl öldürdüğünü anlattı bize; "Fakat generalim Batista hemen serbest bıraktı beni," diye de ekledi. Ayrıca az önce biraz küstahça davranan birkaç köylüyü nasıl dövdüğünü anlattı. Söylediğine göre, muhafızlar bunu yapmaya cesaret edemezlermiş; karşılarda insanların konuşmalarına izin veriyorlarmış, onları cezalandırmıyorlarmış. Fidel ona, Fidel Castro'yu yakalaması halinde ne yapacağını sordu. Chico söylediğine uygun bir yüz ifadesi takınarak onu ezmek gerektiğini söyledi. Aynı şeyi Crescencio'ya da yapacağını belirtti. Sonra da ayaklarındaki bizim birliğin Meksika yapısı ayakkabılarını göstererek, "Bakın," dedi, "öldürdüğümüz orospu çocuklarından birinindi bunlar." Böylece Chico Osorio farkında olmadan kendi ölüm fermanını imzalamıştı, sonunda Fidel'in becerikliliği sayesinde, askerleri habersiz yakalayıp ne kadar kötü durumda olduklarını, görevlerini ne ölçüde savsakladıklarını kanıtlamak için, bizi onların yanına götürmeyi kabul etti.

Chico Osorio'nun rehberliğinde garnizona yaklaşıyorduk. Ben bu adamın numaramızı yuttuğundan pek emin değildim. Fakat o kaygısızca yürüyordu önümüzde, çünkü olayı değerlendiremeyecek kadar çok içmişti. Garnizona gidebilmek için nehri geçerken Fidel, askeri kurallara göre tutsakların bağlı olması gerektiğini bildirdi. Adam hiç karşı koymadan kendisini bağlattı ve bilmezsin, tutsağımız olarak yola devam etti. Tek nöbetçinin, henüz inşaat halinde bulunan garnizonun girişinde ya da Honorio adlı diğer çavuşun evinde bulunduğunu Chico'dan öğrendik. Chico bizi Macio yolunun kestiği

garnizona yakın bir yere kadar götürdü. Bugün komutan olan companero Luis Crespo keşif için ileri gönderildi ve adamın verdiği bilgileri doğrulayarak döndü; iki binayı ve arasında nöbet bekleyen askerin sigarasının ateşini görmüştü. Tam ilerleyecekken, tutsak bir köylüyü katır gibi güderek götüren üç atlı muhafız geçince gizlenmek zorunda kaldık. Önümden geçerken şu sözleri söylediğini tamı tamına anımsıyorum: "Ben de sizin gibi insanım." Daha sonra onbaşı Basol olduğunu öğrendiğimiz adamın yanı sıra şu oldu: "Çenenin kapa ve yürü, yoksa seni kırbaça yürütmesini bilirim." Garnizonda olmayacağı için kurşunlarımızdan kendisine bir zarar gelmeyeceğini düşünmüştük, ne var ki bir gün sonra çarpışma ve bunun sonucuyla ilgili haberler etrafa yayılınca, bu köylüyü Macio'da vahşice öldürdüklerini öğrendik.

Saldırıyı elimizdeki kullanılabilir 22 silahla hazırlamıştık. Önemli bir andı, çünkü cephanemiz çok azdı. Garnizonu kesinlikle ele geçirmeliydik. Yoksa bütün cephanemizi harcayacak ve pratik olarak savunmasız kalacaktık. Camilo Cienfuegos, Benitez, Calbrto Morales ve daha sonra El Uvero'da kahramanca şehit düşen Teğmen Julito Diaz yarı otomatik tüfeklerle palmyeden yapılmış evi en sağından kuşatacaklardı; Fidel, Universo Sanchez, Luis Crespo, Calbrto Garcia, Fajardo ve ben merkezden saldırıyorduk. Raul ve Almeida da kendi gruplarıyla soldan hücumla geçeceklerdi. Düşman mevzilerine yaklaşık 40 metre kalana kadar böyle sokulduk. Ay ışığı vardı. Fidel iki makineli tüfek salvosuyla başlattı ateşi, bunu diğer silahlar izledi. Askerlere hemen teslim ol çağrısı yapıldı, fakat sonuçsuz kaldı. Muhbir ve katil Chico Osorio çarpışmanın başladığı an idam edildi.

Saldırı sabaha karşı 2.40'ta başlamıştı; askerler beklediğimizden daha fazla direndiler. M1 tüfekli bir başçavuş, her teslim ol çağrımıza bir salvoyla karşılık veriyordu. Brezilya tipi eski el bombalarımızı kullanma emri verince, Luis Crespo ve ben bizimkilerini fırlattık, gel gör ki ikisi de patlamadı. Raul Castro'nun kapsülsüz attığı dinamit de etkisiz kaldı. Hayatlarımızı tehlikeye

sokmak pahasına, daha çok yaklaşıarak evleri ateşe vermemiz gerekiyordu. Önce Universo Sanchez bir deneme yaptı ama başaramadı. Daha sonra harekete geçen Camilo Cienfuegos da başarısız kaldı. Sonunda, Luis Crespo ile ben kulübeye yaklaştırmaya başladık ve Crespo kulübeyi ateşe verdi. Yangın başlayınca, burasının komşu çiftliğin hindistan cevizlerinin konması için yapılmış basit bir depo olduğunu anladık. Çıkan yangın, askerleri öylesine korkutmuştu ki çarpışmayı bırakıp kaçtılar. Kaçan askerlerden biri Luis Crespo'nun tüfeğine neredeyse çarpmıştı. Askeri göğsünden yaralayan Crespo, aynı zamanda silahını da aldı. Ateşi sürdürdük. Bir ağacı siper alan Camilo Cienfuegos kaçan başçavuşlara ateş ederek elindeki az sayıdaki kurşunu da bitirmişti. Neredeyse büsbütün sipersiz kalan askerler kurşunlarımıza acımasızca hedef olmuşlardı. İlk olarak Camilo Cienfuegos teslim olduklarını bildiren seslerin geldiği binaya girdi. Çarpışma sonunda elimize geçen silahları hemen saydık: Sekiz Springfield, bir Thomson makineli tüfek ve yaklaşık bin kurşun. Yaklaşık beş yüz mermi yakmıştık. Bunun dışında fişeklik, yakıt, bıçak, giyecek ve bazı yiyecek maddesi ele geçirdik. Kayıplarsa şöyleydi: Onlardan iki ölü, beş yaralı ve üç tutsak. Muhterem Honorio ile bazılarıysa kaçmışlardı. Bizden sıyrık alan bile yoktu. Askerlerin barakalarını ateşe vererek geri çekildik. Çekilmeden önce yaralılara gerekli tıbbi müdahaleyi olanaklar elverdiğince yapmıştık. Yaralılardan üçünün durumu ağırdı, daha sonra öğrendiğimize göre ölmüşler. Bu yaralıları tutsak aldığımız askerlerin korumasına bıraktık. Bunlardan biri daha sonra Raul Castro'nun birliğine katılıp teğmenliğe kadar yükseldi ve savaş kazanıldıktan sonra bir uçak kazasında öldü.

Bizim yaralılara karşı davranışımızla Batista ordusunun tutumu birbirine taban tabana zıttı. Batista ordusu bizim yaralılarımızı hemen öldürmekle kalmıyor, kendi yaralılarını bile ölüme terk ediyordu. Bu iki gücün birbirine karşıt tutumu, zamanla bizi zafere götüren etkenlerden biri oldu. O gün de Fidel, elimizdeki bütün

ilaçları yaralı tutsak askerlere bırakmamızı emretmişti ve bu emir, doktor olarak birliğimiz için yedek ilacın bulunmasını gerekli gördüğümünden karşı koyduğum halde uygulandı.

ARROYO DEL İNFİERNO SAVAŞI

22 OCAK 1957

Arroyo del İnfierno, Palma Moncha nehrine dökülen dar ve pek uzun olmayan küçük bir dere dir. Palma Mocha'dan uzaklaşıp dağda, değirmi bir su kaynağına ulaşınca dek dere kıyılarını izleyerek tepelere tırmandık. İki küçük kulübenin bulunduğu bu yerde kamp kurduk. Her zamanki gibi, köylülerin kulübelerinden uzak duruyorduk. Ayın 22'sinde, şafakta Palma Mocha Nehri taraflarından gelen tek tük silah sesleri duyduk. Bu, düşman birliğiyle yakında karşılaşmayı beklerken mevzilerimizi daha da sağlamlaştırmamıza, daha dikkatli davranmamıza neden oldu.

Askerlerin yakında olduğunu sezinlediğimizden sabah kahvaltısını da, öğle yemeğini de bir yana bıraktık. Bir süre önce köylü Crespo'nun yardımıyla bir tavuk kümesi keşfetmiştik. Her defasında, tavuğun rahatça yumurtlaması için âdet olduğu üzere bir tane bırakıyorduk orada. O gün, gece duyduğumuz silah sesleri nedeniyle son yumurtayı yememizi önerdi Crespo, biz de dediğini yaptık. Öğle vakti, kulübelerden birinde birisinin dolaştığını gördük. Önce evlere yaklaşmama emrine uymayan bir yoldaşımız sandık. Ne var ki durum farklıydı, diktatörün askerlerinden biri kulübede arama yapıyordu. Sonra altı asker daha geldi. Bu gelenlerin üçü ayrıldı, üçü de görüş alanımızda kaldı. Nöbetçinin her yana baktıktan sonra, kamuflaj gibisine kulağının arkasına birkaç çalı parçası yerleştirdiğini ve dürbünle çok yakındaymış gibi görünen yüzünde en ufak bir kaygı belirtisi olmaksızın gölgeye oturduğunu gördük. Ateşi başlatan Fidel'in kurşunu onu yere yıktı ve bir daha kılmıdamadı. Her yandan ateş ediliyordu. Talihsiz askerin

iki arkadaşı da vuruldu. Benim mevzimin yakınındaki kulübede, ateşimizden korunmaya çalışarak nişan alan bir asker gördüm aniden. Bulunduğum yer daha yüksekte olduğu için, yalnızca bacakları görünüyordu. İlk kurşunum isabetsizdi. İkinci kurşun tam göğsünü deldi ve adam tüfeğinin süngüsü yere saplanmış durumda yıkıldı. Köylü Crespo'nun koruması altında eve ulaştım ve ceset üzerinde araştırma yapıp mermilerini, tüfeğini ve bazı kişisel eşyalarını aldım. Göğsüne giren kurşun kalbini delmiş olmalıydı, hemen ölmüştü. Savaş olağanüstü acımasız olmuştu. Koyduğumuz hedefe ulaştıktan sonra çabucak geri çekildik. Savaşın bilançosu şöyleydi: Dokuz yüz mermi harcanmış, yetmiş kurşun ve "Garand" tipi bir tüfek ele geçirmiştik. Bu tüfek, komutan Efigenio Ameijeiras'a verildi ve savaşın büyük bir bölümünde onun silahı oldu. Düşmanın dört ölü verdiğini görmüştük, fakat aylar sonra bir ajanı tutukladığımızda, ölü sayısının beş olduğunu öğrendik. Tam anlamıyla bir zafer olmamasına karşın, bir Pirüs zaferi de değildi. Güçlerimizi ordu karşısında, yeni durumlarda denemiş ve sınavı başarıyla vermiştik.

ALTOS DE ESPINOSA BASKINI

19 ŞUBAT 1957

Ciro Frias, gerilla örgütüne yeni katılan companerolar ve bir sürü bilgiyle çıkağelmışti. Bugün gülümsememize neden olan bu haberler, o zaman çelişik izlenimler yaratmıştı bizde. Frias'ın anlattığına göre, Diaz Tamayo saf değiştirmek ve devrimci güçlerle yakınlaşmak üzereymiş; Faustino binlerce peso toplamayı başarmış; ayrıca, bütün ülkede sabotaj hareketi hüküm sürmekteymiş ve hükümetin sonu pek uzak değilmiş. Bunların dışında, üzücü fakat öğretici bir haber daha vardı: Birkaç gün önce, kaçak Sergio Acuna akrabalarını ziyarete gitmiş ve orada kuzenlerine gerilla olarak gerçekleştirdiği kahramanlıkları anlatmış. Bunu Pedro Herrera diye biri duymuş ve polise ihbar etmiş. Bunun üzerine ünlü onbaşı Rosello (daha sonra halk tarafından idam edildi) ortaya çıkıp ona işkence yapmış, birkaç el ateş etmiş, en sonunda da asmış. Bu olay grubumuza, birliğin ne kadar önemli ve ortak kadlerden, bireysel bir kaçışla kurtulmak istemenin ne kadar yararsız olduğunu açıkça gösterdi. Ayrıca bu olay nedeniyle yerimizi değiştirmek zorunda da kaldık, çünkü büyük bir olasılıkla Acuna ölmeden önce işkence altında konuşmuştu. Kaldığımız Florentino'nun evini de biliyordu Acuna. Eutimio, ihanetini öğrenmemizden kısa bir süre önce, son gecelerden birinde, battaniyesi olmadığını söyleyerek Fidel'den ödünç istemişti. O dağ doruğunda, Şubat aylarında hava çok soğuk olurdu. Fidel, birer battaniyeyle ikisinin birden üşüyeceklerini, Eutimio kendisinin yanında yatarsa iki battaniyenin yeterli olacağını söyleyerek ona birlikte uyumayı önermişti. Ve böyle de oldu, Eutimio bütün geceyi Fidel'in yanında geçirdi. Yanında Fidel'i öldürmek için kullanacağı 45'lik

bir tabanca ve doruktan aşağıya kaçışında kullanacağı iki el bombası vardı. Bana ve Sanchez'e (o sıralar Fidel'in yakınında hep biz oluyorduk) nöbetçilerin durumu hakkında sorular sormuştu. "Nöbetçilerin durumu beni çok ilgilendiriyor, çünkü dikkatli olmamız gerekiyor," demişti bize. Fidel'in yakınında üç kişinin nöbet tuttuğunu, Granma seferinde bulunan ve Fidel'in dostları olan bizlerin de, onun hayatını korumak için, gece boyunca sırayla nöbet beklediğimizi söyledik.

Böylece Eutimio o geceyi, hayatı kendisine doğrultulmuş bir tabancaya bağlı olan devrimin lideriyle geçirdi. Onu öldürmek için en iyi fırsatı kolluyordu. Ancak bir türlü cesaret edip tetiğe basamadı Eutimio.

Florentino'nun evini terk etmiş ve kampımızı kurmuş bir dere yatağında kurmuştuk. Ciro Frias, oldukça yakın olan evine gitmiş ve birkaç tavukla başka yiyecekler getirmişti. Böylece, sıcak et suyu içip başka yiyecekler yiyerek açıkta, yağmurun altında, hemen hemen hiçbirimizde yağmurluk olmaksızın geçirdiğimiz gecenin ödülünü aldık. Eutimio'nun da oralarda olduğunu öğrenmiştik. Ona güven duyduğumuz için istediği yere gidip gelirdi. Bizi Florantino'nun evinde bulmuş, hasta annesini ziyarete gitmek için bizden ayrıldıktan sonra Caracas'ta olanları gördüğünü, olayların nasıl geliştiğini anlamak için izimizi sürdüğünü söylemişti. Ayrıca annesinin sağlığının iyiye gittiğini de belirtmişti. Eutimio'nun en önemli karakter özelliklerinden biri olağanüstü cüretkâr oluşuydu. El Lamon del Burro ve Caracas'tan oluşan küçük dağ dizisine çok yakın Altos de Espinosa denilen bir yerde bulunuyorduk; burası uçaklar tarafından sürekli bombalanıyordu. Eutimio, geleceği önceden gören birinin yüz ifadesiyle, "İşte size söylüyorum, bugün Lomo del Burro'yu bombalayacaklar," dedi. Gerçekten de Lomo del Burro bombalandı. Eutimio sevinçten uçmuş, sözüm ona kehanetinin gerçekleşmesinden mutlu olmuştu.

9 Şubat 1957'de Ciro Frias ve Luis Crespo, her zamanki gibi yiyecek aramak için kamptan ayrıldılar. Sabah saat

10'da gruba yeni katılan köylü gençlerden Labrada adlı biri, kampın yakınında bir adamı yakalayınca da değin ortalık sakindi. Adamın Crescencio'nun bir akrabası olduğu, Casillas'ın müfrezesinin üslendiği Celestino'nun bakkal dükkânında çalıştığı ortaya çıktı. Adamdan öğrendiğimize göre evde yüz kırk asker varmış, gerçekten de bulunduğumuz yerden, onlardan bazılarını uzaktaki bir düzlükte görebiliyorduk. Ayrıca tutsağımız Eutimio ile konuştuğunu, onun kendisine ertesi gün bütün bölgenin bombalanacağını söylediğini bildirdi.

Casillas'ın müfrezesi hareketlenmişti ama yürüyüş yönünü saptayamıyorduk. Fidel durumdan kuşkulandı. Bu arada, Eutimio'nun garip davranışları sonunda bizim de dikkatimizi çekti ve çeşit çeşit yorumlar başladı. Öğleden sonra saat 13.30'da Fidel orayı terk etme kararı aldı. Keşfe çıkan companeroları bekleyeceğimiz dağ doruğuna çıktık. Kısa bir süre sonra gelen Ciro Frias ve Luis Crespo olağandışı bir şeye rastlamamışlardı, her şey normal görünüyordu. Bu konuyu konuşurken, Ciro Redondo oraya buraya hareket eden bir gölge gördüğünü söyleyerek susmamızı istedi ve tüfeğini doğrulttu. O anda bir silah sesi duyuldu, ardından da yaylım ateşi başladı. Kısa sürede her yerden yaylım ateşleri ve patlamalar duyulur oldu. Daha önce kamp kurduğumuz yere yoğun biçimde saldırıyorlardı. Yeni kampı da hemen boşalttık; daha sonra Julio Zenon Acosta'nın ebedi olarak orada kaldığını öğrendim. Okuma yazma bilmemesine karşın, zaferden sonra devrimin üstesinden gelmek zorunda olduğu büyük görevlerin bilincinde olan ve bunun için, ilk harfi öğrenmekten başlayarak kendisini hazırlayan bu eğitimsiz köylü, başladığı işin sonunu getiremeyecekti artık. Zenon'un dışında hepimiz dağınık biçimde kaçabilmiştik; bana büyük gurur veren sırt çantam, içindeki ilaçlar, zor günler için sakladığımız bazı yiyecekler, kitaplar ve battaniyelerle birlikte orada kalmıştı. Sırt çantamdan La Plata'da Batista'nın ordusundan zafer anısı olarak aldığım battaniyeyi çıkarabilmiş ve onu yanıma alarak kaçmayı başarmıştım.

Üç günlük bir ayrılıktan sonra, 12 Şubat'ta El Lomon yakınlarında Derecha de la Caridad adlı bir yerde Fidel'le buluştuk. Burada Eutimio'nun hain olduğu doğrulandı ve öykü açıklık kazandı: Olay La Plata Savaşı'ndan sonra Eutimio'nun tutsak edilişi fakat öldürülmeşiyle başlamıştı. Casillas onu öldürmemiş, Fidel'in hayatına karşılık kendisine para vaat etmişti. Caracas'taki yerimizi düşmana bildirenin; bu tepeden geçen yolu, yürüyüş rotamızda bulunduğu için rotayı son anda değiştirmiştik Loma del Burro'yu bombalama emrini verenin o olduğunu öğrendik. Sığındığımız dere yatağına yapılan yoğun saldırıyı örgütleyen de oydu. Buradan Fidel'in zamanında verdiği geri çekilme emriyle kurtulmuş ama bir adamımızı yitirmiştik. Ayrıca Julio Acosta'nın ölümü de doğrulandı. Anlatıldığına göre, en az bir asker ölmüş, bazıları da yaralanmıştı. Ne askeri öldüren, ne de diğerlerini yaralayan kurşunların benim silahımdan çıktığını itiraf etmek zorundayım, çünkü söz konusu çarpışmada ben, yalnızca son derece hızlı "stratejik geri çekilmeyle" uğraşıyordum. Artık biz on iki kişi (bir gün önce Labrada kaybolmuştu) ve grubun geri kalan kısmını oluşturanlar Raul, Ameijeiras, Ciro Redondo, Manuel Fajardo, Echavarria, Galicier Moran ve Fidel yeniden bir araya gelmiştik; toplam on sekiz kişiydik. Bu, 12 Şubat 1957'de "Yeniden Birleşen Devrim Ordusu"ydı. Bazı companerolar dağılmış durumdaydı, yeni katılanlardan bazıları gerilladan ayrılmış, Granma seferine katılan deneyimli askerlerden biri ortadan yok olmuştu; Armando Rodriguez'di adı ve elinde Thomson marka makineli tüfek vardı. Son günlerde uzaklardan, ama yine de bulduğumuz bölgenin çevresinde silah sesleri duyulmaya başlayınca yüzünde öyle bir korku ve dehşet ifadesi belirliyordu ki, sonradan bu yüz ifadesine "kuşatma yüzü" adını vermiştik. Bu olaydan sonra, ne zaman bir adamımızın yüzünde eski companeronun, Altos ve Espinosa çarpışmasından önceki günlerde gösterdiği korkuya kapılmış bir hayvanın yılgın ifadesini görsek onun sonunun kötü olacağını anlıyorduk. Çünkü kuşatma yüzüyle

gerilla yaşamının bağdaşması olanaksızdır. Yeni gerilla deyimimizle “kuşatma yüzlü adam” kırıışi kırmıştı. Tüfeğini daha sonraları, çok uzaktaki bir köylü kulübesinde bulduk. Tabanları epeyce güçlüymüş demek ki.

TAKVİYE

1 3 Mart günü yeni devrimci grubu beklerken, radyodan, Batista'ya suikast girişiminde bulunulduğu haberi verildi. Olayda öldürülenlerin adları da açıklandı; öğrenci lideri Jose Antonio Echeverria ilk verilen isimdi. Listede Menelao Mora gibi başkaları da bulunuyordu. Olayla hiç ilgisi olmayan insanlar da öldürülmüştü. Ertesi gün, Ortodoks Parti militanlarından Batista'ya karşı doğru tavır almış olan Pelayo Cuervo Navarro'nun öldürüldüğünü ve cesedinin "El Laguito" adıyla bilinen süper lüks Country Club'ün bir köşesine atıldığını öğrendik. Burada şu ilginç çelişkiye değinmekte yarar var: Pelayo Cuervo Navarro'nun katilleriyle oğulları, Küba'yı "komünizm rezaletinden" kurtarmak için başarısızlıkla sonuçlanan Domuzlar Körfezi çıkarmasına birlikte katılmışlardır.

Takviye güçlerinin geliş tarihi 15 Mart olarak bildirilmişti; yol epeyce çukurda kaldığı için bizi kimsenin göremeyeceği bir dere vadisinde bulunan kararlaştırdığımız yerde saatlerce bekledik, ancak kimse gelmedi. Söylediklerine göre, bazı zorluklar nedeniyle o gün gelememişler. Beklediğimiz grup, sonunda 16 Mart sabahı şafakta çıkageldi, hepsi çok bitkindi; adamların adım atacak hali kalmamıştı, gün ışığını beklemek için bir ormanlık alanda dinlendiler. Adamları getiren kamyon, bölgede piring yetiştiren bir çiftçiye aitti. Yaptığı işin sonuçlarından korkup Kosta Rica'ya kaçarak politik göçmen olmak isteğinde bulunan bu adam, daha sonra oradan bir kahraman olarak döndü; beraberinde bazı silahlar da getirmişti. Bu çiftçinin adı Hubert Matos'tu.

Takviye gücü, otuzu silahlı yaklaşık elli kişiden oluşuyordu. Yanlarında iki hafif makineli tüfek, biri Madzen, öteki Johnson iki de otomatik tüfek vardı. Bizler, Sierra'da yaşadığımız şu birkaç ayda deneyimli savaşçılar haline gelmiştik. Yeni gelenlerde, Granma grubunun

başlangıçta gösterdiği disiplinsizlik, büyük zorluklara uyum sağlayamama, bu tür bir yaşama çabuk alışamama gibi bütün zayıflıkları görebiliyorduk. Bu birliğin başında, yüzbaşı rütbesiyle Jorge Sotus bulunuyordu. Birlik, onar kişilik beş mangaya ayrılmıştı, her manganın başında da bir teğmen vardı.

Önümüze çıkan sorunların en büyüğü, yürüyüşe dayanıksızlıktı. Birlik lideri Jorge Sotus en kötü yürüyenlerden biriydi. Sürekli geride kalıyor ve kötü örnek oluyordu. Bunun dışında, birliğe benim kumanda etmem emredilmişti. Ama Sotus'la bu konuyu konuştuğumda, kendisinin birliği Fidel'in emrine vermesi yolunda talimat aldığını, daha önce kimseye devredemeyeceği için komutayı elinde tutacağını söyledi. O sıralar henüz yabancılık kompleksini atamamıştım üzerimden, ayrıca olayın dallanıp budaklanmasını da istemiyordum, oysa yeni birliğin içinde büyük bir hoşnutsuzluk hissediliyordu. Yenilerin yetersizlikleri nedeniyle olağanüstü uzun süren kısa yürüyüşlerden sonra, Fidel'in bizi bekleyeceği La Derecha dolaylarında bir bölgeye ulaştık. Burada, daha önce Fidel'den ayrılan companerolardan oluşan küçük bir grupla karşılaştık. Bu grupta, Manuel Fajardo, Guillermo Garcia, Juventino, Pesant, üç Sotomayor kardeş, Ciro Frias bulunuyordu. Bir de ben gelmiştim. O günlerde iki grup arasındaki büyük fark hemen görülüyordu: Bizimki disiplinli, birlik içinde ve savaş deneyimliydi. Yeni gelenlerin grubundaysa başlangıç aşamasının kusurları vardı; günde yalnızca bir kez yemek yemeye alışkın değillerdi, verilen yemek hoşlarına gitmediğindeyse yemiyorlardı. Sırt çantalarını gereksiz bir sürü eşyayla doldurmuşlardı, yürüyüş sırasında çantaları ağır gelmeye başlayınca da, bir havluyu bırakacaklarına bir kutu süttozunu bırakmayı yeğliyorlardı. Biz de onların bıraktıkları konserveleri ve diğer yiyecekleri toplayıp yararlanıyorduk. La Derecha'ya yerleştikten sonra, insanlarla iyi geçinmeyi beceremeyen otoriter bir kişiliği olan Jorge Sotus ile genel olarak bütün birliğin arasında baş gösteren sürekli sürtüşme nedeniyle çok gergin

bir ortam yaşanmaktaydı. Özel önlemler almak zorunda kalmıştık; gerilla içinde Daniel adını kullanan Rene Ramos'a gizlendiğimiz yerin girişinde makineli tüfek mangasıyla mevzilenmek emri verildi. Böylece beklenmedik bir olay çıkmasını önlemiş oluyorduk.

Birliğimiz, aramıza yeni katılan çok sayıda insanla, yeni, etkileyici bir görünüm kazanmıştı. Ayrıca iki tane hafif makineli tüfeğimiz vardı; gerçi, eski ve bakımsız olduklarından etkilerini bilmiyorduk, ama savaş gücümüz önemli ölçüde artmıştı. Hemen neler yapabileceğimizi tartıştık. Benim görüşüme göre, yeni companeroların savaşta pişmeleri için ilk karşılaştığımız karakollara saldırmalıydık. Fidel ve konseyin bütün öteki üyeleriye, yenilerin bir süre yürüyüş yaparak ormanda ve dağlardaki zor yaşama alışmalarını, dik dağ geçitlerini aşmayı öğrenmelerini uygun görüyorlardı. O nedenle doğruya doğru yürüyüşe geçerek olanaklar elverdiğince uzun yürümeye karar verildi. Gerilla eğitiminin temel uygulamalı derslerinin üstesinden geldikten sonra, bir muhafız birliğine saldırmak için uygun ortam arayacaktık. Birliğimiz büyük bir coşkuyla hazırlandı ve görevini yerine getirmek üzere harekete geçti. El Uvero Savaşı, yeni katılanların ateşle ilk buluşması olacaktı.

EL UVERO ÇARPIŞMASI 28 MAYIS 1957

Saldırı hedefimizi saptadıktan sonra, bunun nasıl yapılacağını da tam olarak kararlaştırmamız gerekiyordu. Çözmek zorunda olduğumuz bir sürü önemli sorun vardı. Örneğin orada üslenmiş asker sayısı neydi, kaç nöbetçi vardı, kullandıkları haberleşme sistemi nasıldı, hangi yollar oraya çıkıyordu, sivil halk ne durumdaydı ve bölgeye ne şekilde yayılmıştı vs. Bütün bu sorunları çözmede companero Cardero bize mükemmel biçimde yararlı oldu. Ordunun bizim buralarda bulunduğumuzdan az çok bilgisi olduğunu sezinliyorduk, çünkü üstlerinde ordu kimliği bulunan iki muhbir ele geçirilmişti. Adamlar kendilerinin Casillas tarafından, direniş ordusunun yerini ve toplanma noktalarını öğrenmek için gönderildiklerini itiraf ettiler. Bağışlanmaları için yalvaran adamların sundukları görüntü itici ama aynı zamanda acıkıydı, ama o zorlu anlarda savaş yasaları göz ardı edilemezdi; iki casus ertesi gün idam edildiler.

Aynı gün, 27 Mayıs'ta bütün subaylar genelkurmayda toplandılar. Fidel, önümüzdeki kırk sekiz saat içinde bir çarpışmaya gireceğimizi, bu nedenle adamlarımızı ve silahlarımızı hazırlayarak yürüyüşe hazır beklememizi bildirdi. O toplantıda kesin talimatlar almamıştık henüz. El Uvero Üssü'nün bütün giriş çıkışlarını ve oraya açılan yolları çok iyi bilen Caldero bize kılavuzluk yapacaktı. O gece harekete geçtik. 16 kilometrelik uzun bir yürüyüştü, neyse ki Babun Şirketi tarafından, fabrikaları için özel olarak yaptırılan yollardan yürüyorduk. Yine de yürüyüşümüz sekiz saat sürdü, çünkü aldığımız özel önlemler hızımızı düşürmüştü. Tehlike bölgesine yaklaştıkça bu önlemler daha da gerekli oluyordu. Sonunda saldırı için emir verildi. Görevimizin ne olduğunu anlamakta zorlanmadık; nöbetçi kulelerini ele geçirecek ve ahşaptan yapılmış garnizonu şiddetli bir kurşun yağmuruna

tutacaktık.

Garnizonun, etrafa serpiştirilmiş tahta barikatlardan başka önemli savunma noktaları olmadığını biliyorduk. En güçlü noktalarsa, içlerinde üç ya da dört askerin bulunduğu, garnizonun çevresine stratejik yerlere yerleştirilmiş nöbetçi kuleleriydi. Garnizon bir tepenin eteğinde kurulmuştu. Savaşı yönetecek olan kurmayımız buraya yerleşecekti. Binaya, yakındaki ormanın çalıları arasına gizlenerek birkaç metre kalıncaya dek yaklaşılabilirdi. Kadın ve çocukların bulunduğu yerleşim bölgesine ateş etmemiz kesin olarak yasaklanmıştı. Saldırıdan haberi olmasına karşın kuşku çekmemek için yerinden ayrılmayan kereste fabrikası yöneticisinin karısı da burada oturuyordu. Saldırı yerine geldiğimiz anda en büyük kaygımız sivil halktı. El Uvero garnizonu deniz kıyısında olduğu için, üç yönden saldırarak kuşatabilirdik. Peladero'dan gelen, zaman zaman bizim de kullandığımız kıyıdaki yolu denetleyen nöbetçi kulesine Jorge Sotus ve Garcia Guillermo'nun komutasındaki takımlar saldıracaktı. Almeida'nın görevi, dağın karşısındaki (yaklaşık kuzeye düşen) kuleyi tasfiye etmektir. Fidel garnizona bakan tepede bulunacaktı. Raul ise cepheden saldıracaktı. Makineli tüfeğim ve yardımcılarım bana, ara bir yerde mevzilenmek görevi verildi. Plana göre Camilo ve Almeijeira önden, Raul ile benim mevzilerimizin arasından saldırıya geçeceklerdi. Fakat karanlıkta yönlerini şaşırarak benim sağımdan hücumla kalkacakları yerde solumdan kalktılar. Crescencio Perez takımıyla, El Uvero'dan Chivirico'ya giden yolda ilerleyerek buradan gelebilecek herhangi bir takviyeyi engelleyecekti.

Yaptığımız ani saldırı nedeniyle eylemin kısa sürede biteceğini sanmıştık; oysa dakikalar geçiyor ve biz bir türlü askerlere üstünlük sağlayamıyorduk. Haberler, kılavuzlarımız Cardero ve Eligio Mendoza adlı bölgeyi tanıyan birileri tarafından getirilip götürülüyordu. Şafağın sökmeye başlayacağını haber veren alacakaranlığı fark ediyorduk; günün ışımasına az kalmıştı. Fakat biz hâlâ nöbetçi kulelerini ele geçirebileceğimiz konumlara

yaklaşmamıştık. Jorge Sotus bulunduğu mevziden, kendisine hedef olarak verilen noktayı kontrol altında tutamadığını bildirdi, fakat mevziyi değiştirmek için artık çok geçti. Fidel dürbünlü tüfeğiyle ateşe başlayınca, atışa garnizondan verilen karşılık sonucu garnizonun yerini seçebilmiştik. Konumum biraz yüksekçe bir yerde olduğundan çok iyi görebiliyordum; bununla birlikte hedef oldukça uzakta olduğundan, daha iyi mevzi alabilmek için yaklaşmak zorundaydık. Herkes ilerliyordu. Almeida, küçük garnizonun girişinin bir bölümünü savunan nöbetçilere doğru hareket etti. Sol yanımda Camilo'nun beresini gördüm; Fransız lejyonierleri gibi beresinin altından ensesine doğru bir mendil sarkıtmıştı ama beresinde hareketimizin işareti görülüyordu. Her taraftan atılan kurşunlar arasında ilerliyor, bu arada bu tür bir savaşın gerektirdiği bütün önlemleri alıyorduk. Küçük takımımıza, dâhil oldukları birliklerden kopmuş savaşçılar da katılmıştı; "Bomba" diye anılan Pilonlu companero, Mario Lealve Acuna yeni katılanlar arasındaydı ve neredeyse yeni bir savaş birliği oluşturmuşlardı. Direniş şiddetlenmiş, biz de düz ve açıklık bir alana varmıştık; burada ilerlerken sayısız önlem almamız gerekiyordu çünkü düşman aralıksız ve isabetli biçimde ateş etmekteydi. Bulunduğum mevziden, düşmanın ileri karakolundan elli altmış metre uzaklıkta iki askerin öndeki siperden fırladığını gördüm. Ateş ettim, fakat ikisi de bizim için dokunulmaz olan köy evlerine kaçıp kurtuldular. İlerlemeye devam ettik. Düşmanla aramızda dar bir arazi parçası kalmıştı ve ortalıkta gizlenebilecek tek bir ot bile yoktu; kurşunlar ıslık çalarak geçiyordu her yanımızdan. Bu anda, savaşın tam ortasında, yanı başımda bir inleme ve birkaç haykırış duydum. Yaralı bir düşman askeri olduğunu sandığım için sürünerek ilerledim ve onu teslim olmaya çağırdım. Gel gör ki duyduğum ses, başından yara almış companero Leal'indi; kurşun başının yanından girmiş ve çıkmıştı. Kendinden geçen Leal'in vücudunun bir tarafı da felç olmuştu; hangi tarafıydı şimdi anımsamıyorum. Yanımda kullanabileceğim

hiçbir şey yoktu, bu yüzden cebimdeki bir kâğıt parçasıyla yaraların üstünü örttüm. Biz saldırıya devam ederken Joel Iglesias da onun başında kaldı. Kısa süre sonra da Acuna yaralandı. İlerlememizi sürdürmeksizin çarpışıyorduk. Önümüzde oldukça iyi kazılmış siperler vardı, ateşimize buradan karşılık veriyorlardı. Cesaretimizi yeniden toplayıp, garnizonu bir yıldırım baskınla (bu direnişi kırmanın tek yoluydu) ele geçirmeye karar vererek uygulamaya geçince garnizon teslim oldu. Bunları anlatmak birkaç dakika sürüyor, fakat ilk kurşundan garnizonu teslim alıncaya kadar iki saat kırk beş dakika geçmişti. Sol yanımda öncülerden bir kısım compa-nero sanırım Victor Mora ve diğerleriydi son direnişte bulunan birçok askeri tutsak etmişlerdi. Bizim karşıımızdaki ahşap siperden dışarı çıkan bir asker de hareketleriyle silahını teslim etmek istediğini anlattı bize. Artık her taraftan teslim olduklarını bildiren sesler geliyordu. Hızla garnizona yaklaştığımızda bir makineli tüfek salvosu duyuldu. Daha sonra Teğmen Nano Diaz'ın bu ateş sonucu öldüğünü öğrendim. Benim makineli tüfemin ateşinden kaçan iki askeri ve doktorla asistanlarını tutsak aldığımız köye kadar geldik. Ak saçlı, sakın bir adam olan doktorun daha sonraki yaşamı hakkında bilgim yok; bugün devrime katkıda bulunup bulunmadığını bilmiyorum. Ama o günlere ilişkin ilginç bir anım vardır onunla: Tıp alanında hiçbir zaman derin bilgim olmadı. Ayrıca, o an çok sayıda yaralı vardı ve benim temel görevim yaralılarla ilgilenmek değildi. Fakat yaralıları askeri doktora teslim etmek istediğimde kaç yaşında olduğumu ve okulu ne zaman bitirdiğimi sordu. Okulu bitireli birkaç yıl olduğunu söyleyince açık açık şöyle dedi bana: "Bak delikanlı, bunlarla sen ilgilenen daha iyi olur, çünkü ben yeni mezun oldum, deneyimim çok az." Deneyimsizliği ve tutsak olarak içinde bulunduğu durumdan kaynaklanan korkusu sonucu en temel tıp bilgilerini bile unutmuştu. Bir kez daha silahı bırakıp doktor önlüğünü giymem gerekiyordu. Gerçekte, sadece elimi yıkamamdan ibaretti bu değişiklik.

Savaşın bilançosunu çıkarınca şu tabloyla karşılaştık: Bizden altı companero ölmüştü. Toplam on beş companero savaş dışı bırakılmıştı. Düşmanın on dokuz yaralı, on dört ölüsü vardı. On dört düşman askeri tutsak edilmiş, altısı da kaçmıştı. Toplam olarak elli üç kişiden oluşan düşman gücü, yaralandıktan sonra beyaz bayrak çeken bir teğmenin komutası altında bulunuyordu.

Bu çarpışmadan sonra moralimiz olağanüstü yükseldi. Kararlılığımız ve zafere olan inancımız da artı. Gerçi önümüzdeki aylar katı bir sınav dönemi olacaktı bizim için, ne var ki biz, düşmanı yenilgiye uğratmanın gizini biliyorduk artık. Bu eylem, düşmanın daha büyük birliklerinin üslendiği karargâhlara uzak, küçük garnizonların, kaderini belirledi ve buraları, kısa süre içinde düşman tarafından boşaltıldı.

Babun'lara ait bir kamyonu her türlü malzemeyle, özellikle ilaçla doldurduktan sonra, dağdaki sığınağımıza doğru harekete geçtik. Yaralıları tedavi etmek ve ölülerimizi gömmek için bir an önce ulaşmamız gerekiyordu dağa. Ölülerimizi bir yol dönemecinde gömdük.

BUEYCİTO SALDIRISI

Oldukça cüretli bir plan üzerinde çalışmaya başladık: Önce gece vakti Estrada Palma'ya saldırarak, sonra hemen yakındaki Yara ve Veguitas köylerine hareket ederek küçük garnizonları ele geçirecek ve aynı yoldan geriye, dağlara dönecektik. Böylece, ani baskının sağladığı üstünlüğü kullanarak bir saldırıda üç garnizonu ele geçirebilecektik. Biriki atış talimi yaparak bu arada fazla kurşun harcamamaya dikkat ediyorduk Madzen tipi hafif makineli tüfeğin dışında bütün silahların iyi durumda olduğunu belirledik. Bu hafif makineli tüfek hem çok eskiydi; hem de çok yıpranmıştı. Fidel'e yazılı bir haber göndererek planımızı anlattık ve onaylayıp onaylamadığını yazılı olarak bize bildirmesini istedik. Kendisinden herhangi bir yanıt alamadık, ancak 27 Temmuz günü radyodan Estrada Palma'ya saldırıldığı haberini duyduk. Resmi açıklamaya göre saldırı Raul Castro komutasındaki iki yüz kişiyle gerçekleştirilmişti.

Bohemia Dergisi, o dönemde tek sansürsüz baskısında, birliklerimizin Estrada Palma'da yaptığı hasarı yayınladı; eski garnizon küller içinde görünüyor ve dağlardan gelen, aralarında Fidel Castro ve Celia Sanchez'in de bulunduğu bazı devrimcilerden söz ediliyordu. Böyle durumlarda her zaman olduğu gibi gerçekle efsane birbirine karışmıştı, gazeteciler bu ikisini birbirinden ayıramıyorlardı. Gerçekte saldırı iki yüz kişiyle değil, çok daha az sayıda kişiyle gerçekleştirilmişti ve eylemi o zamanlar yüzbaşı olan Guillermo Garcia yönetmişti. Bir başka gerçek de düşmanla çatışmanın olmamasıydı, çünkü 26 Temmuz'da ağır saldırılar bekleyen Barreiras kendi durumuna fazla güvenemediği için zamanında geri çekilmişti. Bir bakıma Estrada Palma saldırısı bir keşif eylemi olmuştu. Bu saldırıyı izleyen günlerde ordu birlikleri gerilla birliğimizin peşine düşmüş ve henüz

birliği yeterince örgütleyemediğimizden, anımsayabildiğim kadarıyla, San Lorenzo dolaylarında uyuduğu için geride kalan bir adamımızı tutsak etmişti.

Daha önceden tanıdığımız bölgelerden geçiyorduk. 30 Haziran'da Lalo Sardinias, maden ocağı bölgesinde tüccarlık yapan Armando Oliver adlı eski bir dostla ilişti kurdu. Californiya bölgesi yakınlarındaki bir evde Armanda Oliver ve Jorge Abich'le buluştuk. Onlara Minas ve Bueycito'ya saldırımayı planladığımızı açıkladı. Bu sırrı başkalarına açıklamak tehlikeliydi, ama Lalo Sardinias bu companeroları tanıyor, onlara güveniyordu.

Armando'nun verdiği bilgiye göre Casillas buralara geliyordu, çünkü askerlerin kökleşmiş âdetleri gereği bu bölgede bir sevgilisi vardı. Fakat biz bir oyun çevirerek bu kötü ünlü subayı tutsak almaktan çok, burada olduğumuz duyulmadan hemen saldırma eğilimindeydik. Saldırının bir gece sonra 31 Temmuz'da gerçekleştirilmesini kararlaştırdık. Armanda Oliver; kamyon, bölgeyi tanıyan bir kılavuz ve Bueycito karayolunu Manzanillo'dan Bayamo'ya giden karayoluna bağlayan köprüyü uçurmak için bir maden işçisi bulacaktı. Ertesi gün öğleden sonra ikide yürüyüşe geçtik; Sierra Maestra'nın tepesine varmamız iki saat sürdü. Burada bütün sırt çantalarımızı sakladık ve yola arazi donanımımızla devam ettik. Uzun yürüyüşümüz sırasında bir dizi eve rastladık, bunlardan birinde bir eğlence yapılıyordu. Onlarla konuşarak burada olduğumuzun duyulması halinde kendilerini sorumlu tutacağımızı açıkça belirttikten sonra yürüyüşümüzü hızla sürdürdük. Elbette böyle bir karşılaşma büyük tehlikeler yaratmıyordu, çünkü o dönemlerde Sierra Maestra'da telefon ya da başka bir haberleşme olanağı yoktu. Muhter gideceği yere bizden önce varmak için koşarak gitmek zorundaydı.

Companero Santiesteban'ın evine vardık ve burada Armando Oliver'in gönderdiği iki kamyonun dışında, bu yoldaşın kullanmamız için verdiği küçük bir kamyonu da bindik. Böylece bütün birlik kamyonlara bindirilmiş olarak Minas köyüne kadar yaklaşık üç saat yol

aldık. Ordu buradan bütün nöbetçileri çekmişti. Burada ki görevimiz, kimsenin Bueycito'ya gitmemesi için önlem almaktı. Devrimci orduda bugün binbaşı olan Teğmen Vilo Acuna komutasındaki artçı güç burada kaldı. Biz, diğer güçlerimizle birlikte Bueycito yakınlarına doğru hareket ettik. Bölgeye girerken kömür yüklü bir kamyonu durdurarak, adamlarımızdan birisini kamyonla birlikte, nöbetçi olup olmadığını kontrol etmek için ileriye gönderdik. Bazen Bueycito girişinde askerler Sierra'dan gelen her şeyi kontrol ediyorlardı. Fakat o an hiç kimse yoktu ortalıkta, bütün nöbetçiler mışıl mışıl uyuyorlardı. Planımız basit fakat cüretliydi: Lalo Sardinias garnizona sol taraftan saldıracaktı. Ramiro ise takımıyla birlikte binayı tümünden kuşatacak; kurmay heyetinin makineli tüfeğiyle hazır bekleyecek olan Ciro önden saldıracaktı. Armando Oliver her şeyden habersizmişçesine arabasıyla gelecek ve aniden arabasının farlarını nöbetçilere çevirecekti. Ramiro'nun adamları o anda garnizona girip herkesi tutsak alacaklardı. Bu sırada kulübelelerinde uyuyan bütün nöbetçileri tutsak etmek için gerekli önlemler de alınmalıydı. Daha sonra Pino del Agua saldırısında ölen Teğmen Noda, ateş başlayıncaya kadar karayolunun trafiğe kapatılmasıyla görevlendirilmişti. William ise Bueycito'yu ana caddeye bağlayan köprüyü uçurmaya yollanmıştı; böylece düşman birliklerinin yolu bir süre kesilmiş olacaktı. Adamlarımız bölgeyi tanımadıkları ve deneyimsiz oldukları için planı uygulamadık. Ramiro karanlıkta adamlarından bir kısmını kaybetmiş ve biraz geç kalmış, araba hareket edememiş, adamları bulunmaları gereken konumlara yerleştirirken köpekler havlamaya başlamıştı.

Köyün ana yolunda ilerlerken evlerin birinden bir adam çıktı. Adamı görür görmez, "Dur! Kim var orada?" diye bağırdım. Arkadaşı olduğumu sanan adam, kendisini birliğin ismini vererek tanıttı: "Muhafız!" Tüfeğimi kendisine doğrulttuğumu görünce koşarak eve girdi, hızla kapıyı kapattı; içeriden masa ve sandalyelerin devrildiği duyuldu. Bu arada kırılan bir pencere sesi geldi,

biri fazla ses çıkarmadan atlayıp kaçmıştı. Nöbetçiyle aramda sessiz bir anlaşma olmuştu sanki, çünkü benim açımdan şu an önemli olan garnizonun ele geçirilmesiydi, o nedenle ateş etmek işime gelmemişti. Nöbetçi de bunun karşılığında bağırarak arkadaşlarını uyarmaya kalkışmadı. İlerlemeye devam ediyor, birliğimizin son bölümünü mevzilerine yerleştiriyorduk. O anda garnizon girişinde nöbet tutan asker bize doğru ilerlemeye başladı. Köpeklerin bu kadar çok havlamaları dikkatini çekmiş ve askerle karşılaşmam sırasında çıkan sesleri duymuştu mutlaka. Neredeyse çarpışacakken birkaç metre kala durduk; bende Thomson, onda ise bir Garand vardı. Bana İsrail Pardo eşlik etmekteydi. Adama durmasını söyledim ama silahını ateşe hazır duruma getiren adam, ateş etmem için yeterli küçük bir hareket yaptı: Tetiğe bastım, amacım bütün şarjörü boşaltmaktı, ne var ki silahım ateş almadı. Tümenden savunmasız kalmıştım. Bu kez İsrail 22 kalibrelik arızalı tüfeğiyle ateş etmeyi denedi, bu bozuk tüfek de ateş almadı. İsrail'in hayatta kalmayı nasıl başardığını tam olarak bilmiyorum, anımsadıklarım yalnızca kendime ilişkin: Askerin yağdırdığı kurşun sağanağı arasından hayatımda bir kez daha ulaşmadığım bir hızla koşarak kurtuldum, köşeyi dönüp yan caddeye ulaştım ve orada makineli tüfeğimi atışa hazır duruma getirdim. Bize ateş eden asker saldırı için işaret vermiş oluyordu, çünkü ilk ateş onun silahından duyulmuştu. Her taraftan atış sesleri gelmeye başlayınca bu asker ürkerek bir sütunun arkasına gizlendi; birkaç dakika sonra çarpışma bittiğinde orada bulduk onu.

İsrail, birliğimizle bağlantı kurmak için harekete geçtiğinde silah sesleri kesilmiş ve garnizondakiler teslim olacaklarını bildirmişlerdi. İlk silah atışları duyulduğunda Ramiro'nun adamları tel örgüleri aşip garnizona arkadan saldırmışlar ve bir tahta kapıyı kurşun yağmuruna tutmuşlardı. Garnizonda bulunan on iki askerden altısı yaralanmıştı. Bizse bir kayıp vermiştik: Aramıza yeni katılanlardan companero Pedro Rivera göğsünden vurulmuştu. Bunun dışında üç de hafif yaralımız vardı.

İşimize yarayacak malzemeyi aldıktan sonra garnizonu ateşe verdik. Ve garnizonun çavuşuyla Oran adlı bir muhbiri tutsak olarak yanımıza alıp kamyonlara binerek hareket ettik.

Yeniden tepelere vardığımızda sıkıyönetim ilan edildiğini ve sansür uygulanmaya başlandığını duyduk. Aynı anda devrimin büyük kaybını öğrendik: Frank Pais, Santiago sokaklarında öldürülmüştü. Onun ölümüyle, Küba Devrimi'nin hizmetinde geçen en temiz, en onurlu yaşamlardan biri sona erdi. Ve o Ağustos ayında Santiago'da, Havana'da ve başka yerlerde Küba halkı sokaklara dökülerek kendiliğinden oluşan greve katıldı; bu greve "Ağustos Grevi" dendi. Hükümet gizli sansürünü ağırlaştırdı; artık söz konusu olan mutlak bir haber yasağıydı. Yeni bir döneme girmiştik; bu dönemin belirleyici özelliği bir yandan çalçene sahte muhalefetin suskunluğu, diğer yandansa Batista'nın adamlarının bütün Küba'da giriştikleri önüne geçilmez cinayetlerdi. Bütün ülkede savaş durumu egemendi, Küba halkı savaşılmaya hazırды.

MAR VERDE ÇARPIŞMASI

Güneş henüz doğmuştu ki, bölgede kalmış olan az sayıdaki köylülerden biri tuhaf ve caçı sıkıcı bir haberle geldi. Bizden yaklaşık yarım kilometre uzakta, kulübelerden birinde tavuk ve yumurta arayan bazı askerler görmüştü. Askerlere ilişkin ne öğrenebilirse öğrenmesi için hemen geri yolladım onu; askerlerle ilişki kurarak düşman güçlerinin ne durumda olduğunu öğrenmeliydi. Köylü görevini tam olarak yerine getirmeye cesaret edememişti, fakat bize iki üç kilometre yukarıda Sierra de la Nevada'da büyük bir düşman birliğinin üslendiğini haber verdi; birlik Reyes'in evinde yerleşmişti. Bu Sanchez Mosquera'dan başkası olamazdı. Savaşı başlatarak Sanchez Mosquera'yı uygun bir yerde kuşatıp yok etmek için, hızla uygun bir biçim bulmak zorundaydık.

Önce, ilk adımda Mosquera'nın ne yapacağını düşündük. Mosquera iki yol kullanabilirdi: Bunlardan biri Nevada Tepesi'ne giden yoldu; yorucu bir yürüyüşle Santa Ana'yı geçip California'ya ulaşacak oradan da Minas de Bueycito'ya varacaktı. İkinci yolsa bunun tersi yöndeki yoldu; Turquino nehrini geçip Turquino Tepesi'nin eteğinde bulunan Ocuyal köyüne gidecekti. Eğer Sierra de la Nevada'ya çıkan yolu kullanmaya karar verirse, karşısına birliklerimizi gönderme olanağımız yoktu, bu durumda onu yalnızca Camilo izleyebilirdi belki. Camilo bir gün önce Altos de Conrado bölgesinde Sanchez Mosquera'nın birlikleriyle çatışmıştı. Şimdiyse onun nerede olduğunu bilmiyorduk. Gönderdiğimiz haberciler umduğumuzdan çok daha çabuk döndü. El Hombrito'da üslenen yedek güçlerimiz, Sanchez Mosquera'nın konumundan daha yukarıda bir mevzi tutarak onun yolunu kesmek için Nevada bölgesinden geçmiş, orada bulunan mezarlığın ötesine varmışlardı. Camilo gelmişti, o da aynı bölgede bulunuyordu. Görünmemeleri ve

Mosquera bölgeden çekilmeye kalkışmadığı müddetçe, ilk silah sesleri duyulmadan ateş etmemeleri emri ile-tildi Camilo'ya. Batı tarafına, Teğmen Noda ve Teğmen Vilo Acuna tarafından komuta edilen takımları yolladık. Doğudaysa çemberi Yüzbaşı Raul Castro Mercader ka-patıyordu. Bazı takviyelerle güçlendirilen benim küçük grubumun göreviyse, düşman güçleri tahmin ettiğimiz gibi aşağıya, kıyı bölgesine inmeye kalkıştıklarında on-ları pusuya düşürmektir. Sabahın ilk saatlerinde çembe-ri tamamen kapattığımız bir sırada alarm verildi. Kara-yolunda ilerleyen düşman öncüsünün ucu görünmüştü. Düşmanın ilerlediği bu yol, Turquino Nehri'ne dökülen küçük bir dereye paraleldi. Düşman birliği benim tara-fıma yöneldiğinde çarpışmayı başlatacağımız mevkinin bir yanı çitlerle çevrili olduğundan bizim birliğimize si-per olanağı veriyordu, ancak aynı nedenden dolayı böl-geyi gözetlemek ve çarpışma başlamadan önce harekete geçmek olanaksızdı. Yolun bir yanındaki durum buydu, öbür yandaysa üstündeki en küçük bir mango ağacı olan bir tepe vardı; ben burada mevzilenmişim. Çok yakın bir yerden askerlere ateş açacaktım. Birkaç metre iler-deyse Joel Iglesias'la başka companerolar mevzi almış-lardı. Burası ilk askerleri öldürmek için idealdi, ne var ki savaşı sürdürmeye elverişli değildi; düşman birliği-nin daha iyi bir mevzi aramak için hemen geri çekilece-ğini, bu arada da bizim pusu yerini terk edebileceğimizi düşünüyorduk.

Askerlerin ayak seslerini tepemizde duyuyorduk ne-redeyse; çitlerle çevrili yerde bulunanlar, gelen asker-lerin üç kişi olduklarını görmüşlerdi, fakat bize bunu zamanında iletmeleri olanaksızdı. O sıralar benim tek silahım Luger tipi bir tabancaydı. Ayrıca, düşmana ben-den daha yakın olan birkaç yoldaşın kaderi için endi-şe duyduğumdan sinirlerim bozuktu, bu yüzden tetiğe erken bastım ve isabet ettiremedim. Böyle durumlarda her zaman olduğu gibi hemen çatışma başladı ve San-chez Mosquera'nın birliklerinin bulunduğu eve saldırı-ya girişildi. Pusuda bir an tuhaf bir sessizlik oldu; ilk

çarptıktan sonra ölüleri toplamak istediğimizde karayolunda kimse yoktu artık; yolun kenarında bir çalılık görünüyordu, çalılığın içinde Tibisiler arasında açılmış bir tünel vardı. Düşman askerleri bu delikten kaçmışlardı. Ortalıkta başka asker görünmediği için kaçan askerleri aramaya başladık hemen. Geri dönerken Joel Iglesias, Rodolfo Vasquez ve Geonel Rodriguez otların arasından açılmış tünele girerek askerleri izlediler. Joel Iglesias'ın sesini duydum bir süre sonra; birilerini teslim olmaya çağırıyor, eğer teslim olurlarsa öldürülmeyecekleri sözünü veriyordu. Birden peş peşe silah sesleri duyuldu ve companerolar Iglesias'ın ağır biçimde yaralandığını bildirdiler. Joel Iglesias'ın yine de şansı vardı, çünkü Garand tipi üç tüfekle yakın mesafeden ateş edilmişti kendisine. Joel'in Garand tipi tüfeğine iki kurşun isabet etmiş, dipçiği kırılmıştı. Bir başka kurşun yanağını, bir kurşun da elini sıyırmıştı. Ayrıca kolunda ve bacağına ikişer kurşun yarası, başka yerlerinde de birkaç yara vardı. Kan içinde kalmasına karşın yaraları hafifti. Onu hemen dışarı çıkartıp yaralılara baktığımız yere taşındık.

Genel çarpışmaya katılmadan önce üç askeri aramaya devam etmek zorundaydık. Bu sırada, birdenbire Silva'nın sesini duyduk; "Oradalar!" diye bağıyordu, on iki kalibrelik tüfeğiyle ateş ederek yerlerini gösterdi bize. Kısa süre sonra askerler teslim olacaklarını bildirdiler. Üç Garand tipi silah ele geçirmiş, sahiplerini de tutsak almıştık. En iyi savaşçılarımızdan biri yaralanmıştı. Savaşın bilançosu şimdilik böyle görünüyordu. Tutsakları yaralı yoldaşımızın arkasından yollayarak çarpışmayı örgütlemeye giriştik. Askerlerin sorgulanmasından öğrendiğimiz kadarıyla, Sanchez Mosquera'nın birliği seksen ya da yüz kişiden oluşuyordu. Bu sayının doğru olup olmadığını bilemiyorduk, tutsakların söylediği buydu. Mosquera güvenli bir konumda bulunuyordu, elinde makineli tüfekler, hafif silahlar ve yeterli cephane vardı.

Cephe saldırısı yapmamamız daha iyi olacaktı, çünkü bizim birliğimiz sayıca Mosquera'nunkine eşit olmasına

karşılık daha kötü silahlanmıştı. Ayrıca Mosquera'nın bulunduğu savunma konumu güvenlikliydi. O nedenle, yapacağımız bir cephe saldırısının sonucundan emin değildik. Gece bastırıp saldırmamız için uygun koşullar oluşuncaya kadar, hareket etmesini engellemek için onu sürekli kuşatma altında tutmayı kararlaştırdık. Fakat birkaç saat sonra, bir yüzbaşının komutasında bir takviye gücünün kıyıda yürüyerek Sierra'ya çıktığını haber aldık. Onları durduracak iki devriye örgütledik hemen. Bunlardan birine William Rodriguez komuta edecek ve düşmana Dos Brazos del Turquino bölgesinden saldıracaktı. İkincisi Teğmen Leyva'nın komutasında olacak, Leyva düşmana, çarpışma alanından yalnızca iki kilometre uzakta bulunan bizim için uygun bir konumdan, düşman birliği bir tepeyi tam aştığı anda saldıracaktı. Düşman öncüsünün burada yok edilmesi amaçlanıyordu. Leyva'nın mevzisi için hazırlıkları ben yürütüyordum, öteki pusuların hazırlanmasını başka companeroların inisiyatifine bırakmıştım. Bütün cephede sessizlik egemendi, ara sıra askerlerin bulunduğu binanın çinko damına birkaç el ateş ediyor, böylece askerlerin tedirgin olmasını sağlıyorduk. Öğleden sonra mevzinin üst kesiminde uzun süreli bir çatışma sesi duyduk ve bir süre sonra kötü bir haber aldık; düşman saflarını yarmak için harekete geçen Ciro Redondo şehit düşmüştü. Redondo'yu gömemedik. Ama silahını Camilo geri getirmişti. Bizim tarafımızdan da silah sesleri işitilmeye başlanmıştı; bu, düşman askerlerinin yakında olduğunu gösteriyordu. Az sonra büyük bir çarpışma oldu ve güney kesiminde savunma mevzilerimizde, Sanchez Mosquera'nın güçlerine takviye olarak gelen düşman birlikleri karşısında dağınık durumda olan saflarımızı bir araya topladık.

Geri çekilmek zorunda kaldık. Zalim Mosquera bir kez daha kurtulmuştu. Düzenli bir geri çekilme için gerekli talimatları verdik ve biz de yavaşça mevzilerimizi geriye doğru terk ettik. El Guayabo Deresi'ne vardık-tan sonra, bizim en güvenli çekilme bölgemiz olan El

Hambrito'ya ulaştık. Bölgemize vardıktan sonra çarpışmanın bilançosunu çıkardık ve şu sonucu gördük: Birliğimizin savaşçılarından aldığımız bilgilere göre düşman birçok ölü vermişti, fakat biz bu bilgilerin ne ölçüde doğru olduğunu düşman ordusundan gerçeğe uygun biçimde öğrenemezdik. Uzakta bulunan güney kesimindeki mevzileri savunmakla görevli Teğmen Leyva'nın komutasındaki savaşçılar da aynı bilgileri verdiler. Fakat savaşçılarımızın, güneydeki harekât bölgesinde saklanması için bıraktıkları çok sayıda sırt çantası yitirilmişti. Sabahleyin aldığımız tutsakları götürmek için yollanan Alberto adlı savaşçı tutsakları bırakıp dönerken, gelip çarpışmaya yeniden katılacağına o bölgede kalıp uyumuştur. Düşman askerleri Alberto'yu uykuda yakalayıp tutsak etmişlerdi; Alberto'nun yanında söz konusu sırt çantaları da vardı. Daha sonra bu savaşçının El Homrito bölgesinde öldürüldüğünü öğrendik.

İKİNCİ PİNO DEL AGUA ÇARPIŞMASI

Pino del Agua, Maestra'nın doruğunda, Pico de la Bayamesa'nın karşısında bir yerleşim yeridir. Yüzbaşı Guerra'nın bölüğünce savunulan bu bölge, siper ve kalelerle oldukça iyi biçimde korunuyordu. Burası Sierra Maestra'nın en içerlek bölgesidir. Saldırının hedefi, burayı ele geçirmek değildi; bir kuşatma harekâtı gerçekleştirerek, ordunun kuşatılmış birliklerine yardım göndermesi amaçlanmaktaydı, en yakında bulunan birlikler şu bölgelerde üslenmişlerdi: Pino del Agua'ya yaklaşık on iki kilometre uzaklıkta bulunan San Pablo de Yao'da Sanchez Mosquera'nın bölüğü vardı; altı kilometre uzaklıkta El Oro de Guisa'da ise Yüzbaşı Sierra'nın bölüğü yerleşmişti; hedeften yirmi beş kilometre uzakta, Uvero'da da deniz kuvvetlerinin bir garnizonu bulunmaktaydı; kuşatılmış düşman birliğinin takviye alabileceği öteki iki bölge Guisa ve Bayamo'ydu. Birliklerimiz, buralardan Pino del Agua'ya gelebilecek düşman takviye güçlerinin yolunu her noktada kesmişti.

16 Şubat sabahı saat beş buçuk sularında Yüzbaşı Camilo Cienfuegos komutasındaki Dördüncü Gerilla Kolu saldırıya başladı. Saldırı öylesine şiddetli biçimde gerçekleşmişti ki nöbetçiler kolayca saf dışı edildiler; ilk anda sekiz düşman askeri öldürülmüş, dördü tutsak edilmiş ve birçoğu da yaralanmıştı. Bir süre sonra kendini toparlayan düşman direnişini güçlendirmiş ve bizim taraftan, teğmenlerden Gilberto Capote ve Enrique Noda'yla yoldaş Raimundo Lien şehit olmuştu. Companero Angel Guevara ise aldığı ağır yaralar sonucu birkaç gün sonra öldü. Kuşatma gün boyunca sürdürülmüş, El Oro de Guisa'dan gelen on yedi kişilik bir düşman gücünün keşif için Pino del Agua'ya gittiği belirlenerek saldırılmış ve bu düşman gücü tümüyle saf dışı edilmişti.

Yao ve El Uvero'ya giden yolları savunan birlikler

mevzilerinden çıkamadıkları için hareketsiz kalmışlardır. Raul Castro Ruz'un komutasındaki kol çok zor koşullarda çarpışmaya katılmıştır; karşısındaki düşman ilerlerken önüne köylü kadın ve çocuklardan oluşan etten bir duvar ördüğü için gerilla kolu düşmana ateş edememiştir. Bu çarpışmada companero Florentino Ouesada şehit düşmüştür. Düşmanın verdiği kayıplar ise bilinmemektedir.

Binbaşı Raul Castro Ruz'un komutasındaki kol geri çekildikten birkaç saat sonra, düşman bizim mevzilerimize karşı harekete geçmiş, orada bulunan ve çarpışmadan kaçmak için kulübelere sığınan bir grup ürkek ve suçsuz köylüye sığındıkları yerleri terk etmeleri emredilmiş, daha sonra da bu köylüler makineli tüfekle taranarak içlerinden on üçü öldürülmüştür; öldürülenlerin çoğu kadın ve çocuktur. Ordunun "Zaferle" sonuçlanan bu harekâtında yaralananlar Bayamo'da tedavi edilmiştir; çarpışma üzerine resmi olmayan ilk açıklamalarda sözü edilenler bunlardır işte.

Pino del Agua'da kurmayımızın öngördüğü planın tümü gerçekleştirilememiştir, buna karşılık ordu karşısında tam bir zafer elde edilmiş ve düşmanın giderek bozulan morali büyük bir darbe yemiştir. Bu çarpışma bütün ulusa, devrimin ve dağlardan kentlere inerek ve zaferlerini sürdürmek için hazırlanan devrimci ordunun büyüyen gücünü göstermiştir.

SON SALDIRI: SANTA CLARA ÇARPIŞMASI

9 Nisan genel grevi, bir an bile rejimin istikrarını tehlikeye sokmamış tersine bizim için sarsıcı bir yenilgi olmuştu, yalnız bu kadar da değil: Bu acı olaydan sonra, hükümet, devrimin parçalanmasını Sierra Maestra'ya da taşımak amacıyla, yenilgi bölgelerinden çektiği birlikleri Oriente'ye sevk edebilmişti. Savunmamız giderek Sierra Maestra'nın içlerine çekilmiş, hükümetin mevzilerimize karşı harekete geçirdiği alayların sayısı çok yükselmişti. 25 Mayıs'ta, bizim ileri karakolumuz olan Las Mercedes köyüne düşman saldırısı başladığında düşman askerlerinin sayısı on bini bulmuştu. Batista ordusunun savaş gücünün yetersizliği söz konusuydu, ama bizim de savaş malzememiz olağanüstü kısıtlıydı: Her türden on bin silaha karşı yalnızca iki yüz tüfeğimiz vardı. Bu durum büyük bir olumsuzluktu bizim için. Adamlarımız iki gün boyunca on-on beş silaha karşı bir silah oranıyla yiğitçe dövüştüler. Bunun da ötesinde, küçük grubumuz köyü terk etmek zorunda kalana dek havan toplarına, tanklara ve uçaklara karşı da mücadele etti. Bu grubun komutanı, bir ay sonra savaşırken şehit düşecek olan Yüzbaşı Angel Verdecia idi.

Tam o günlerde Fidel'e hain Eulogio'dan bir mektup geldi. Eulogio Cantillo şarlatan politikacılığına uygun davranarak, düşman kuvvetlerinin başkomutanı sıfatıyla direnişçilerin başkomutanına yazdığı mektupta, saldırının ne pahasına olursa olsun sürdürüleceğini ve "adamın" (yani Fidel'in) ayağını denk almasını, saldırının sonucunda nelerin olacağını göreceğini bildiriyordu. Gerçekten de düşman saldırısı sürdürülmüş, iki buçuk ay içinde meydana gelen şiddetli çatışmalarda düşman binden fazla ölü, yaralı ve tutsak vermiş, ayrıca çok sayıda asker firar etmişti. İçlerinde bir tank, on iki roketatar, on iki ayaklı makineli, yirmiden fazla hafif makineli

ve çok sayıda otomatik tüfek olmak üzere altı yüz düşman silahı, bunun dışında olağanüstü miktarlarda cep hane ve savaş donanımıyla, elli dört tutsak ele geçirmiştik. Tutsaklar savaşın sonunda Kızıl Haç'a teslim edildi.

Sierra Maestra'ya yaptığı bu son saldırıda Batista Ordusu'nun beli kırılmıştı, ama henüz tam olarak yenilgiye uğratılmış değildi. Savaşı sürdürmek zorundaydık. O zaman en son savaşın stratejisi hazırlanmış, üç hedefe saldırılması planlanmıştı: Bu hedeflerden biri benim gideceğim Las Villas'tı. Adanın öteki ucunda bulunan Pinar del Rio ise artık "Antonio Maceo" İkinci Gerilla Kolu'nun komutanı olan Binbaşı Camilo Cienfuegos'un gideceği ikinci hedefti. Böylece Camilo, uzun yürüyüşlerle bütün Küba'yı geçerek en uçtaki Mantua'ya kadar ilerleyen büyük tarihi komutanın 1895'deki harekâtını anılarda yeniden canlandıracaktı. Ancak Camilo programının bu ikinci bölümünü gerçekleştiremedi, çünkü savaşın zorunlu koşulları nedeniyle Las Villas'ta kalmıştı.

Sierra Maestra'ya saldıran alaylar yok edildikten, devrimci cephe eski durumuna geldikten, birliklerimizin morali ve gücü de yükseldikten sonra, merkez eyaletlerden Las Villas'a yürüme kararı alındı. Bana verilen stratejik görev, adanın iki ucu arasındaki bağlantıyı kesmektir. Ayrıca, o bölgenin dağlarında bulunan bütün politik gruplarla ilişki kuracaktım. Son olarak da komutam altında bulunan bölgeyi yönetmek için geniş yetkiler almıştım. Bu tasarılarla ve oraya dört gün içinde varmayı planlayarak 30 Ağustos 1958'de kamyonla hareket etmek üzereyken meydana gelen bir olay hesaplarımızı altüst etti: Aynı gece üniforma ve harekete hazır bekleyen kamyonlar için benzin taşıyan bir kamyonet geldi, ayrıca aynı anda silah yüklü bir uçak da yolun kıyısındaki alana indi. Uçak tam inişe geçtiğinde gece olmasına karşın düşman tarafından görülmüş, alan akşam sekizden sabah beşe kadar sistemli biçimde bombalanmıştı. Saat beşte uçağın düşman eline geçmesini ve aynı zamanda gün ışığında bizim için daha tehlikeli olacak bombardımanı engellemek için uçağı yaktık. Düşman kuvvetleri

havaalanına girdiler; benzin getiren kamyonet de düşmanın eline geçmişti. Böylece 31 Ağustos günü ne atımız ne de kamyonetimiz kaldığından yaya olarak yola koyulduk. Manzanillo'dan Bayamo'ya giden yolu geçince taşıt bulabilmeyi umuyorduk. Gerçekten de bulduk, ne var ki, 1 Eylül'de öylesine bir kasırga koptu ki Carretera dışında bütün yollar geçilmez duruma geldi. Carretera yolu Küba'nın bu bölgesindeki tek asfalt yoldu; böylece yürüyüşümüzü at sırtında ya da yaya gerçekleştirmek zorunda kaldık. Yükümüz ağırdı; bol miktarda cephane, kırk roketli bir bazuka, uzun bir yürüyüşte ve kamp kurmakta gerekli olacak çeşitli malzemeler taşıyorduk. Bizden yana olan Oriente bölgesinde bulunmamıza karşın zor günler geçirdik, kabarmış nehirleri, taşarak ırmak ya da kanal haline gelmiş dereleri aşıyor, bu arada cephaneyi, silahları ve bazuka mermilerini ıslatmamak için sonsuz bir çaba harcıyorduk. Sık sık yorgun atları değiştirmemiz, yeni atlar bulmamız gerekiyordu. Oriente eyaletinden uzaklaştıkça, yerleşim bölgelerine yaklaşmama-ya özen gösteriyorduk.

Cuatro Companeros denilen bölgede öncümüz bir düşman birliğiyle karşılaştı ve şiddetli bir çatışma oldu. Çatışma gün ışıırken başlamış, birliğin büyük kısmını zar zor sık ağaçlı bir ormanda toplayabilmiştik. Ama düşman kanattan saldırıya geçmişti. Geride kalan, demiryolunu aşıp ormana doğru gelmeye çalışan yoldaşlarımızı koruyabilmek için şiddetli bir çarpışmaya girdik. Kısa süre sonra da düşman uçakları yerimizi keşfetti. B26'lar, C47'ler, C3 tipi büyük keşif uçakları ve öteki küçük uçaklar iki yüz metreden fazla olmayan bir arazi parçasını var güçleriyle bombalıyorlardı. Sonunda oradan çekilmek zorunda kaldık; bir yoldaşımız ölmüş, birçoğu da yaralanmıştı. Bütün bu sıkıntılara karşın, köylülerden gördüğümüz cesaret verici destekten hiç yoksun kalmadık. Bize yol gösterecek ya da yürüyüşümüzü sürdürebilmemiz için gerekli olan ihtiyaçlarımızı giderecek biri çıkıyordu her zaman.

Bir gün küçük sahra radyomuzdan, General Francisco

Tabernilla Dolz'un bildirisini dinledik. O bilinen kibirli edasıyla Che Guevara'nın komutasındaki kuvvetlerin yok edildiğini açıklıyor, öldürülenlerin ve yaralananların adlarını veriyordu. Bu bilgiler, birkaç gün önce düşmanla yaptığımız o talihsiz çatışmada ele geçirilen bazı sırt çantalarımızdaki belgelerden alınmış ve ordu genelkurmayının ürettiği yanıltıcı haberlerle karıştırılarak bildiri haline getirilmişti. Ölüm haberimiz birliğimiz içinde büyük bir neşe kaynağı olmuştu, fakat giderek bu neşe yerini karamsarlığa bıraktı. Çünkü açlık, susuzluk, yorgunluk ve çevremizdeki çemberi giderek daraltan düşman ordusu karşısında duyulan güçsüzlük ve her şeyden önce köylüler arasında "Mazamorra" olarak bilinen ve savaşçılarımızın her adımını işkence haline getiren bir çeşit ayak hastalığı nedeniyle hayaletler ordusuna dönmüştük. Çok zor ilerliyorduk. Kötü hava koşulları ve düşman saldırısı ya da düşmanın yakınlarda bulunduğunu haber almamız nedeniyle, durmadan yürüyorduk. Birliğimiz iyice güçten düşmüş ve moral bozukluğu baş göstermişti. Adamlarımızın yürümelerini sağlamak için hakaret etmekten, bağırıp çağırmaktan ve acı söz söylemekten başka bir çarem kalmadığı anda, uzaklardan beliren bir görüntü, gerillaların cesaretlerini toplamalarına ve dinleşmelerine yetti. Bu, adamlarımızın ilk kez gördüğü Las Villas Sıradağları'nın mavi parıltısıydı. O andan sonra benzer zorluklar daha bir dayanılır oldu, her şey daha kolaylaşmıştı sanki. Camaguey'le Las Villas'ı ayıran Jucaro Irmağı'nı yüzerek geçip ikinci kuşatmayı da yardık. Yeni bir güven duygusuyla dolmuş Sierra del Escambray'da görevimiz belirlenmişti: Diktatörlüğün askeri aygıtına darbe indirecek, öncelikle iletişim ve haberleşme sistemini parçalayacaktık. Önümüzdeki ilk iş seçimleri engellemekti. Zamanımız çok az olduğundan ve devrimci güçlerin içinde bize pek pahalıya mal olan, hatta bazı insanların hayatıyla ödediği anlaşmazlıklar yaşandığından, çalışmalarımızı zorlukla yürütebiliyorduk.

Komşu köylere baskın yapıp oy verilmesini engelleyecektik. Adanın ortasındaki verimli ovada bulunan

Cabaiguan, Fomento ve Sancti Spiritus kentlerinde de seçimin yapılmasını engellemek için planlar yapmıştık. Bu arada Guinia de Mirande garnizonunu (dağlık bölgede bulunuyordu) ele geçirmiş daha sonra da Banao garnizonuna saldırmıştık. Bu son baskında pek başarılı olamadık. Seçim tarihi olan 3 Kasım'dan önceki günler çok hareketli geçti. Birliklerimiz her yana dağılmış, o bölgelerde seçmenlerin seçim sandıklarına gitmelerini tümüyle engellemişti. Eyaletin kuzey kesiminde Gamilo'nun komutası altında bulunan birliklerimiz seçim komedisini tam anlamıyla felce uğrattılar. Hiçbir şey hareket edemiyordu; ne Batista'nın askerlerinin sevkiyatı yapılabilirdi, ne de herhangi bir nakliyat.

Las Villas'a gelir gelmez kentlerde yürütülen mücadelede yeni bir yöntem uygulamaya başladık. Kent milisleri içinden en iyilerini hızla kampa alarak sabotaj eylemleri konusunda eğittik. Bu sabotaj eylemleri kentin dış mahallelerinde epeyce etkili oldu. 1958'in Kasım ve Aralık ayları boyunca, giderek bütün yolları kuşattık.

16 Aralık'tan sonra, bütün yolların ve köprülerin düzenli olarak tahrip edilmesi diktatörlüğü zor durumda bırakmıştı. Düşman ileri karakollarını, hatta anayol üzerindeki mevzilerini savunmakta bile güçlük çekiyordu. 16 Aralık günü şafak vakti, Falcon Nehri üzerindeki köprüyü havaya uçurduk, böylece Havana ile Las Villas'ın başkenti Santa Clara'nın doğusunda kalan kentlerin irtibatı kesilmiş oldu. Birliklerimiz, aralarında bölgenin en güneyinde kalan Fomento'nun da bulunduğu bir dizi yere saldırılarını sürdürüyordu. Fomento garnizonunun komutanı birkaç gün süreyle az çok başarılı bir direnme sergiledi. Fakat hava kuvvetleri, direniş ordusunu sürekli bombalıyor olmasına karşın, diktatörün ordusu garnizonda kuşatılmış bulunan silah arkadaşlarına yardım etmek için en ufak bir harekette bulunmadı. Sonunda garnizondakiler direnmenin yararsız olduğunu görüp teslim oldular; özgürlük savaşçıları yüzden fazla düşmanı tüfekleriyle birlikte ele geçirmişti.

Düşman herhangi bir direnme göstermeden

Camajuani'den çekilince, Las Villas eyaletinin başkentine saldırıya hazır duruma gelmiştik. (Adanın ortasındaki ovanın merkezi olan 150.000 nüfuslu Santa Clara, demiryollarının merkezi ve ulaşım yollarının kilit noktasıdır.) Saldırıya geçtiğimizde, düşmanın çeşitli mevzilerinden ele geçirdiğimiz silahlarla silah varlığımız artmıştı. Bu arada bazı ağır silahlar da ele geçirmiştik, ancak bunlar için cephane yoktu. Örneğin elimizdeki bir bazukanın roketlerine sahip değildik. Oysa karşımızda 10'dan fazla düşman tankı vardı. Tanklarla başa çıkabilmek için kentin yerleşim bölgelerine ilerlememiz gerektiğini biliyorduk, çünkü tankların buralarda randımanı çok düşüyordu.

Devrimci Direktuara bağlı adamlar, muhafızların 31 numaralı garnizonunu ele geçirmekle görevlendirilmişler, biz de Santa Clara'daki bütün tahkim edilmiş noktaları kuşatma görevini almıştık. Çarpışmada darbe temel olarak Camajuani yoluna çıkan kesimde yerleşmiş zırhlı trenin savunma noktalarına yönelmişti. Bu nokta düşman ordusu tarafından, bizimle kıyaslanamayacak kadar bol bir donanım ile ve inatla savunuluyordu.

29 Aralık'ta çarpışma başladı. Başlangıçta üniversite harekât merkezi olarak kullanıldı. Daha sonra kent merkezine daha yakın olan karargâhlar kurduk. Adamlarımız tank birliklerince desteklenen düşman askerlerine karşı savaşıyor ve onları püskürtüyordu. Bu çarpışmalarda içimizden birçoğu şehit düştü. Oracıkta kurulan mezarlar ve hastaneler ölü ve yaralılarla dolup taşıyordu. El Capiro tepelerinde direnme hâlâ sürüyordu. Çarpışma 30 Aralık'ta gün boyunca sürdü. Kentin çeşitli kesimleri birbiri ardına elimize geçiyordu. Artık kent merkeziyle zırhlı trenin bulunduğu mevki arasında bağlantı kesilmişti. Trendekiler Capiro tepelerinin ortasında sıkıştıklarını anlayınca kaçmaya yeltendiler fakat çok değerli yükleriyle, daha önce tahrip ettiğimiz yan hatta gelince, lokomotif ve bazı vagonlar raydan çıktı. Bunun üzerine oldukça ilginç bir çatışma başladı. Molotof kokteyli atarak dışarı çıkmaya zorladığımız bu adamlar,

tıpkı Kuzey Amerika'nın batısındaki sömürgecilerin Kızılderililere karşı yaptıkları gibi mükemmel bir korunma aracı içinden, uzak mesafeden, son derece rahat bir biçimde, savunmasız insanlara karşı dövüşmesini biliyorlardı. Adamlarımız çevredeki vagonlardan ve çok yakın mesafeden, birbiri ardına yanan benzin şişeleri fırlatıyorlardı zırhlı trene. Trenin zırhlı olması onu askerler için gerçek bir fırın haline dönüştürmüştü. Birkaç saat içinde hepsi teslim oldu. Yirmi iki zırhlı vagon, uçaksavar topları, makineli tüfekler ve inanılmaz oranda cep hane elimize geçti. Elbette elimizdeki miktar çok az olduğu için bizim açımızdan inanılmazdı.

Elektrik istasyonunu ve kentin bütün kuzey batı kesimini almayı başarmıştık; Santa Clara'nın tamamına yakın bir kısmının devrimcilerin eline geçtiğini radyodan bildirdik. Las Villas Silahlı Kuvvetleri'nin Başkomutanı olarak yaptığım bu açıklamada Küba halkına acı bir haber de verdiğimi anımsıyorum: Yüzbaşı Roberto Rodriguez El Vaquerito ölmüştü. Özgürlük savaşında hayatını binlerce kez tehlikeye atan bu genç ve ufak yapılı savaşçı, "İntihar Birliği"nin komutanlığını yapmıştı. Tamamen gönüllülerden oluşan "İntihar Birliği" devrimci inancın bir örneği idi. İçlerinden biri öldüğü zaman ki her çarpışmada olurdu bu, yeni bir aday seçilir, seçilemeyenler acılarını, hatta bazen gözyaşlarını gizleyemezlerdi. Bu soylu ve sert savaşçıların, savaşta ve ölümden ön saflarda bulunma onuruna erişemedikleri için öfkeyle akıttıkları gözyaşlarıyla yiğitliklerini göstermeleri tuhaf bir etki yaratıyordu insanda.

Bir süre sonra polis merkezi düştü ve burayı savunan tanklar elimize geçti. 31 numaralı garnizona Binbaşı Cubela'ya hemen teslim oldu. Ardından silahlı birliklerimiz hapishaneyi, adliyeyi, eyalet hükümet merkezini ve çarpışmaların sonuna kadar bulundukları onuncu kattan üzerimize ateş eden keskin nişancıların mevzilendiği Grand Oteli aldı. Geriye yalnızca adanın ortasında bulunan diktatörlüğün en büyük kalesi "Leoncio Vidal" kalmıştı. 1 Ocak 1959'da kaleyi savunanlar

arasında çözölme belirtileri baş gösterdi. Aynı günün sabahı, garnizonun teslimi konusunda görüşmelerde bulunmak üzere Yüzbaşı Nunez Jimenez'le, Yüzbaşı Rodriguez de la Vega'yı görevlendirdik. Birbiriyle çelişen şaşırtıcı haberler geliyordu: Batista kaçmış, silahlı kuvvetler komutanlığı yıkılmıştı. Görevlendirdiğimiz iki temsilci, telsizle Cantillo'yu arayarak teslim önerisini iletiler kendisine. Fakat Cantillo bunu kabul etmesinin olanaksız olduğunu söyledi; bildirdiğine göre bu bir ultimatomdu ve kendisi ordu başkomutanı olarak Fidel Castro'nun talimatlarına göre hareket edecekti. Hemen Fidel'i bularak durumu anlattık; Cantillo'nun haince tutumundan kuşkulaniyorduk. Fidel de bizim gibi düşünüyordu. (Cantillo o önemli anda Batista hükümetinin bütün baş sorumlularının kaçmasını sağlamıştı. Bizimle bir subay olarak bağlantıya geçen, onurlu bir asker olarak düşündüğümüz Cantillo'nun bu tutumu bizim için üzücü olmuştur.)

Sonrası herkes tarafından biliniyor: Cantillo'nun Castro tarafından tanınmayışı; Castro'nun Havana üzerine yürüme emri; ordu komutanlığına İsla de Pinos Hapishanesi'nden çıkan Albay Barquin'in getirilişi; Camilo Cienfuegos'un Columbia askeri bölgesini alışı; La Çabana Kalesi'nin Sekizinci Gerilla Kolu tarafından ele geçirilişi ve nihayet birkaç gün sonra, Fidel Castro'nun geçici hükümetin başkanı oluşu. Bütün bunlar ülkenin yakın tarihinin bir parçasıdır.

CHE VE EKONOMİ

Che, devrimci ekonomist niteliğiyle, sosyalizm döneminde ekonomik rasyonalitenin kendiliğinden, toplumsal rasyonalitenin barometresi olamayacağı olgusunu bir an olsun gözden uzak tutmadı. Yeni tipte bir insan ilişkisinin oluşturulması tüm çabalarının temel hedefi olmalıdır. Diğer etkenler bu oluşum sürecini hızlandırma ya da yavaşlatmaya katkıda bulundukları ölçüde olumlu ya da olumsuzdur. Aksi halde, asırlar boyunca biriken yoksulluğun üstesinden gelme zorunluluğunun, devrimci öncüyü, böylelikle devrimin temel varlık nedenini gözden yitirerek, üretimdeki başarıyı tek temel amaç olarak görmeye sürüklemesi tehlikesiyle çok ciddi biçimde karşı karşıya olunacaktır. Böylesi bir durumda, salt ekonomik kazançların peşinden koşulması, kısa vadede ekonomik olarak olumlu sonuçlarına rağmen, bilincin yükseltilmesi sürecinin giderek artan ölçüde bozulmasıyla devrimci geleceği ipotek altına alabilecek metotların uygulanmasına götürebilirdi.

Hiç kimse bu olayı Che kadar iyi tanımlamadı:

“Bu (az gelişmiş) ülkelerde henüz toplumsal çalışmaya yönelik tam bir eğitim yapılamamıştır. Ve basit mülk edinme süreci, zenginlikleri kitlelerin ulaşabilecekleri bir yere koymaktan çok uzaktır. Bir yandan az gelişmişlik, diğer yandan sermayenin ‘medeni’ ülkelere doğru alışlagelmiş kaçıışı, fedakârlık yapılmaksızın ve hızlı bir değişimin gerçekleşmesini olanaksız kılar. Ekonomik temelin kuruluşuna varmak için kat edilmesi gereken daha uzun bir yol vardır ve hızlanan ekonomik gelişmenin itici gücü olarak maddi çıkarın çokça bilinen yollarından yürüme eğilimineyse sık sık rastlanır. Bu durumda ağaçların ormanı gizlemesi tehlikesiyle karşı karşıya kalınır. Sosyalizmi kapitalizmden arta kalan çürümüş silahlarla (ekonomik hücre olarak meta, rantabilite, özendirici

olarak bireysel maddi çıkar vb.) gerçekleştirmek gibi çılgınca bir düşüncenin ardından gitmek insanı ancak bir çıkmaza sürükleyebilir. Ayrıca, buraya yolların sık sık kesiştiği ve nerede yanlış bir dönüş yapıldığını anlamının güç olduğu uzun bir mesafeyi kat ederek varılır. Bu arada, benimsenen ekonomik temel, bilincin gelişimini kökünden yıkmaya görevini yerine getirir. Komünizmi inşa etmek için toplumumuzun maddi temeliyle eşzamanlı olarak yeni insan geliştirilmelidir.

Sorun bir kişinin kaç kilo et yiyebileceği, yılda kaç kez plaja gidebileceği ya da eline geçen ücretle ithal edilmiş güzel şeylerden ne kadar satın alabileceği değildir. Gerçekte söz konusu olan, bireyin kendini daha mükemmel, iç zenginlik ve sorumluluk açısından çok daha zengin hissetmesidir.”

O halde, Che'ye göre, ekonomik rasyonalite, toplumun ve komünist eğitimin çok yönlü gelişimini kolaylaştırmak üzere, kaynakların mümkün olan en iyi şekilde kullanılması anlamına geliyordu. Bu, komünizmin inşasının ekonomik iflasla uyuşması demek değildir. Bu, sosyalizm döneminde idari yönetimin başarısının, etkinliğinin yalnızca yaratılan değerlerin toplam tutarıyla ölçülemeyeceği anlamına gelir. Ekonomik yapıların, bu ekonomik yapılardan yola çıkarak, kesinlikle şimdi toplumsal olarak gelişmiş insanları komünist yönde dönüştürerek yeni topluma yaklaşmamıza hangi ölçüde katkıda bulunduklarını da görmek gerekir. Che komünizm açısından ekonomik başarıların ve bilincin gelişimindeki başarıların görece önemini açıklıkla ortaya koymaktadır:

“Sosyalizm ne bir hayırseverlik toplumu, ne de insanın insan olarak iyi yürekliliği esas alınarak kurulmuş ütöpik bir toplumdur. Sosyalizm tarihsel olarak ulaşılan bir sistemdir ve bu sistemin hareket noktası başlıca üretim araçlarının toplumsallaştırılması ve toplumsal tipte bir üretim çerçevesinde toplumun tüm zenginliklerinin hakkaniyetli bir biçimde bölüştürülmesidir. Bizim düşüncemize göre, komünizm sadece bir üretim olayı değil, aynı zamanda bir bilinç olayıdır. Halkın hizmetine

sunulmuş ürünlerin miktarının basit mekanik birikimi komünizme götüremez. Elbette bir şeye, sosyalizmin özel bir biçimine götürecektir. Ama Marx'ın komünizm olarak tanımladığı şeye, komünizmden söz edilirken genel olarak özlenen şeye, işte buna, eğer insan bilinçli değilse, yani eğer topluma karşı yeni bir bilinç kazanmadıysa ulaşamayız."

Che 21 Ağustos 1962'de, üretimde kendilerini gösteren Kübalı işçiler ve Doğu Almanya Cumhuriyeti'nden gelen işçiler onuruna verdiği söylevde bu anlayışın sentezini birkaç sözcükle yapmıştır:

"Verimlilik, daha çok üretim ve bilinç; üzerinde yeni toplumun kurulabileceği temellerin sentezi budur."

Geçiş dönemi konusundaki revizyonist teoriler, burjuva sosyologlarca MarksizmLeninizm'in miadını doldurduğunu söylemek için kullanılan teorilerle birleşmiş teknokratik formüllerce kimi zaman karartıldıkları ölçüde, bu sorunu aydınlığa kavuşturmak son derece önemlidir. Bu revizyonist teoriler ekonomiyi ideolojik ve politik düşüncelerden ayırmaktadırlar. Devrimin varlık koşulunu kesinlikle bir kenara bırakarak, ağırlığı, esas hedefi maksimum kâr olan ekonomik işleyiş tarzlarına vermektedirler. Bu teorisyenlerin parolası şudur: "Aklımız fikrimiz azami kalkınmayı elde etmek olmalıdır, gerisi gelecektir." Böylelikle, kapitalizmin çürümüş meyvesini gizlice almaya çalışmaktadırlar. Bununla birlikte, bollukla komünist bilinç arasında otomatik bir ilişki olmadığını kavramak için Kuzey Amerika "tüketim toplumu"nun, ortalama yurttaşının motivasyonlarını incelemek yeterlidir. 4 Nisan 1982'de, Genç Komünistler Birliği 4. Kongresi'nin açılışında Fidel şunları söyledi:

"MarksizmLeninizm'in gelişimi günlük devrimci pratikte de sürdürülmelidir. MarksistLeninist ilkeler doğru olarak uygulandıklarında ve de özellikle ilkeleri uygulama ilkesine sadık kalındığında, bir devrimin geriye dönüp dönemeyeceğini göreceğiz. Gerçekten de ilkeler doğru bir tarzda uygulanmadığında, sosyalizmin düşmanlarının sömürmeyi çok iyi bildikleri bu küçük

sorunların, kapitalistlerin çökmüş, insanlık dışı ve tarih öncesi sistemlerine biraz oksijen verme umuduyla sonuna kadar kullandıkları tüm bu sorunların ortaya çıktığı görülür. Oysaki bu görev bize düşüyor, devrimcilere düşüyor. Yanılmak kolaydır, hatalar çabuk işlenir ve bu hatalar analizde ciddiyet ve derinlik yoksunluğundan, MarksizmLeninizm'in temel ilkelerinden biri olan kolektif analizlerin yetersizliğinden ileri gelir. Bununla birlikte, bazı önlemler almak zorunda kaldık, çünkü gereksinimler ve gerçeklik bunu bize dayattı. Bu önlemler ekonominin gelişimine bir katkıdır. Sırası geldiğinde, ekonominin gelişimi kaynakları artırır, yeni gelişim olanaklarını doğurur ve toplumu zenginleştirir. Zenginlik yoksa bölüşülecek şey az olacaktır. Bu bir gerçekliktir ve devrim, idealizmden kaynaklanan hatalarını düzelterek, soruna cesaretle yaklaştı ve yerinde önlemler aldı. Bununla birlikte çelişkiler de ortaya çıkıyor. Sosyalist formüllerin komünist bilinci tehlikeye düşürmesine, en güzel komünist hedeflerimizi, özlemlerimizi, düşlerimizi tehlikeye düşürmesine engel olmaya çalışmalıyız. İdeolojik yanlışların ve bu gerçekliklerin anlaşılmamasının komünist insanı yaratma hedefini ipotek altına almasına engel olmaya çalışmalıyız. Komünist bilinci oluşturmak için bolluk yeterli değildir. Bu konuda bolluğa güvenmemek gerekir. Benim düşünceme göre, komünist bir toplumda, maddi zenginliğin gelişimi bilincin gelişimiyle at başı gitmelidir. Ancak zenginlikler boyuna artıyor ve bilinçler zayıflıyor olabilir. Maddi malların bolluğunun ya da çoğalmasının bir bilinç yaratmaya yetmeyeceği tam tersine kesin kanısını edindim. Bizden çok daha zengin ülkeler var. Karşılaştırma yapmak istemiyorum, bu nezaketsizlik olacaktır. Ama olay şudur ki, zenginliğin bilinçten daha fazla geliştiği ve sonunda karşıdevrim sorunlarının dahi ortaya çıktığı devrimci ülkeler var. Az bollukla çok bilincin var olması da bir olasılıktır. Kapitalist çözümler değil, sosyalist çözümler aramak gerekir, çünkü biz farkına bile varmaksızın, kapitalist çözümler bizi kemirmeye ve bozmaya başlar."

Bu sorunların tümüyle bilincinde olan Che, ekonominin bütçesel yönetim sistemini, onun kurumsal biçimlerini, denetim mekanizmalarını özendirme yöntemlerini kapsayacak unsurların seçimine büyük özen gösterdi. Emperyalist kıyıların 90 mil uzağında, Küba sosyalizmi, ormanı görmeme ve yanlış yola sapma lüksüne sahip değildir.

Küba'da Sosyalizmin İnşasının Birinci Aşamasında Ekonominin Yönetim Sistemi

Bütçeye dayalı finansman sisteminin başlıca yönleri öncelikle, endüstri sektöründe somut sorunlara karşı koymak üzere hazırlanmış, işletmelerin banka fonlarının merkezileştirilmesi gibi bir pratik önlemler bütünü şeklinde ortaya çıktılar. Devrimin henüz işsizlik gibi toplumsal sorunlarla karşı karşıya bulunduğu bir zamanda, örneğin bazı işletmelerin mali kaynakları bolluktan taşarken diğerleri ise bu kaynaklardan yoksundular. Bu başlangıç önlemleri, politik ve ekonomik düşüncelerin tutarlı bir bütününe oluşturana kadar yavaş yavaş geliştiler. Bu düşünceler bütününe teorik formülasyonu aşağı yukarı 1962-1963 yıllarında gölge olarak belirmeye başladı. Pratikte uygulanması ise endüstri sektörü ile sınırlandırılmıştı. 7 Ekim 1959'da Fidel, Che'nin Ulusal Tarım Reformu Enstitüsü (INRA), Endüstri Bölümü Müdürü olarak atandığını ilan etti. Che, Sierra Maestra döneminden beri yaratıcı bir yapıya sahip olduğunu kanıtlamıştı. İsyancı ordunun ikmalini sağlamak için, silahlar, giyecekler, ekmek, ayakkabılar, tuzlu et, puro-lar, sigaralar vb. üreten birçok atölye kurmuştu. Devrimin zaferi sırasında La Çabana ala Havane (Havana Kalesi) sorumluluğuna atandığında da aynı yetenekleri gösterdi. Endüstri Bölümü, tarım reformunun yol açtığı endüstriyel gelişime cevap vermek için kurulmuştu. Bu bölüm, pratikte, en sonunda devrimci hükümetin bir müdahalesine konu olan bir dizi başka fabrikaları, küçük atölyeleri ve küçük dükkânları yönetecek noktaya vardı. Bunların belirli bir kısmı hükümetin kontrolüne geçmişti, çünkü önceki rejime bağlı olan sahipleri kamu

fonlarının sırtından zenginleşmişlerdi; çünkü diğer bir kısmının sahipleri yurt dışına gitmek için ya da bir başka kısmının sahipleri çalışma anlaşmazlığı sonucunda onları yüz üstü bırakmışlardı. Devrimin ilk ayları sırasında, bu bölüm tarafından yönetilen fabrika ve atölyelerin sayısı hızla arttı. Devrimin ilerlemeleriyle ve 1960 yılının ikinci yarısı boyunca dalga dalga yayılan müdahaleler ve ulusallaştırmalar dalgasıyla, sonunda bu bölüm Küba endüstrisinin %60'ını ve 1961'de %70'den fazlasını yönetir hale geldi. Devletleştirilmiş endüstri sektörü, sosyalist devrimin birinci aşamasının başında, İNRA'nın Endüstri Bölümü'nde kök salmış olan mali bütçe sistemine göre örgütlendi ve işledi. Bölümün idaresi altına giren birçok fabrika, atölye ya da küçük dükkân; hammadde ve malzeme satın almak için ve işçilerin ücretini ödemek için gereken fondan yoksundular. Bu işletmelerin bir kısmı ürettikleri şeyler nedeniyle mutlaka gerekiydiler; diğer bir kısmıysa daha az gerekliydi. İşte o sırada, fabrika, atölye ya da küçük dükkânların tamamının fonlarını, kuruluşların oluşturulan bütçeye uygun olarak gelirlerini yatırdıkları ve yönetimleri için öngörülen kaynakları çektikleri merkezileştirilmiş tek bir hesapta toplama kararı alındı. Bu yöntem, ülkenin o sıralarda hâlâ acısını çektiği işsizliğin artmasına engel olma olanağı verdi. Bununla birlikte, topluma, hepsi verimli olmasalar da bu kuruluşların ürettikleri ürünleri almaya devam etme olanağını da sağladı. Che yeni teknikleri yerleştirmenin, üretimi artırmanın ve maliyetleri azaltmanın mümkün olduğu daha büyüklerini oluşturmak üzere küçük atölyelerin birleştirilmesini hedefleyen bir politika oturttu. Bu birleşmelerin sonucunda, fazla hale gelen işçiler üretimin kendilerine ihtiyaç duyulan dallarına aktarıldılar. O sırada aktarılmayan işçilere teknik ve kültürel gelişme kurslarına devam etmeleri için ödeme yapıldı. Che özellikle şişirme işçi atımlarının karşısında olduğunu belirtti. 16 Mart 1962'de yapılan bir toplantıda şu kriterler üzerinde durdu:

“Devlet için daha iyi olan nedir? Herkesin çalışması

ve saklı bir para yardımı elde etmesi için bütün endüstrilerimizin bugünkü saçma verimsizliğini sürdürmek mi? Yoksa üretkenliği en üst düzeye yükseltmek ve gerekli olanın dışındaki bütün işçilerin eğitim görmeleri ve nitelik kazanmaları için, yani başlıca işlerinin yetkinleşmek olması için bir ücret almalarını sağlamak mı? Bizim bu soruya yanıtımız şudur: Sadece her işçinin daha yoğun emeğiyle değil, ama esas olarak emeğin rasyonelleştirilmesi ve bazı durumlarda makineleşme vasıtasıyla emeğin üretkenliğini artırmak ülke için çok daha yararlıdır.”

Endüstri Bölümü’nün maliye, muhasebe ve bütçeler sorumlusu olan şubesinin merkezileştirilen fonu yönetmesi gerekiyordu. Bu şube bunu yapabilmek için, bütçeleri ve yıllık plana uygun bir uygulama programını hazırladı. Öyle ki, bu şube Küba’da ekonominin planlanmasına yönelik ilk adımları böylelikle attı. Merkezileştirilen fonlar Ulusal Banka’ya yatırılmıştı. Endüstri Bölümü Ulusal Banka’ya her birimin, banka şubelerinin bu birimlere ödemesine izin verilen azami miktarları belirten bütçelerinin bir kopyasını ulaştırıyordu. 13 Haziran 1959’da, Endüstri Bölümü Başkanı olarak atanmasından dört ay önce, Che bir hükümet heyetinin başında yurt dışına gitti. Bu seyahat onu Mısır’a, Hindistan’a, Japonya, Endonezya ve Yugoslavya’ya götürdü. Yugoslavya’ya 6 günlük ziyaretinde bir rapor kaleme aldı:

“Yugoslavya’nın bütün kooperatifleri, ister köylülerden, isterse endüstri işçilerinden oluşsunlar, özyönetim olarak isimlendirdikleri ilkeyi kendilerine kılavuz edinmişler. İşletmeler, somut olarak uygulanması düzeyinde değil, genel hedefleri düzeyinde iyice belirlenmiş genel bir plan çerçevesinde, özel kapitalist yapıların yaptığı gibi ulusal pazarda rekabet ediyorlar. Genel hatlarıyla ve biraz karikatürize bir şekilde çizildiğinde, Yugoslav toplumu kârların sosyalist tarzda dağıtımı ile donatılmış bir işletmeler kapitalizmiyle belirginleşmiştir. Yani her işletme işçilerin çalıştığı bir yer olarak değil, bir üretim birimi olarak görülüyor ve bu işletmeler, arz ve talep yasalarına uyarak, fiyatlar ve kalite düzeyinde rakiplerine karşı

amansız bir mücadele yürüterek ve ekonomide özgür rekabet olarak anılan şeyi uygulayarak hemen hemen kapitalist sistemdeki gibi işliyorlar. Ama her işletmenin kazançlarının tamamının kapitalist bir işletmedeki gibi orantısız bir biçimde dağıtılmadığını, endüstri biriminin işçi ve memurları arasında bölüştürüldüğünü asla gözden kaçırmamak gerekir. Bu toplumsal sistem hakkında kesin bir teşhis ortaya koymak ya da bir düşünce belirtmek benim için oldukça riskli olacaktır. Özellikle, çünkü şahsen, komünizmin ortodoks ifadelerini, Yugoslavya'nın bağlı bulunmadığı Varşova Pakti'nda bir araya gelen ülkeler kadar bilmiyorum. Federasyonu oluşturan cumhuriyetlerden birinde yapılan hoş bir toplantıdaki bir yemek sonrasında, Yugoslav sistemi hakkındaki düşüncemi sorduklarında, bu tartışma özgürlüğü açık bir hale geldi. Bu ifade edilmesi zor bir düşünce. Bugün bile, işleyişini biraz daha iyi anladığım halde, genel çizgileriyle bile bir düşünce belirtemem. Bizim gibi, ekonomik gelişmenin ortasında bulunan ve ulusal bağımsızlığı için mücadele halindeki bir kapitalist ülkeden gelenlere gösterilen tüm yenilikleri görmek yalnızca çok ilginçti. Komünist bir ülke ve aynı zamanda kendine özgü bir dizi özellikleri benimsemek için alışılmış kitapların Ortodoksluğundan uzaklaşan bir komünizm gördük. Ama bu tehlikeli de görünüyordu, çünkü aynı malların üretimini yapan işletmeler arasındaki rekabet, sosyalist anlayış olarak kabul edilen şeyi saptıran etkenleri benimsetip yayabilecek durumdadır. Bu sistemin, bana göre, yol açabileceği zararların pratik bir örneğinin eşlik ettiği gözlemlerim bunlardı."

1959 Ağustos'undan itibaren, sözümüz ona mali öz-yönetimle yönetilen bir ekonomiyle ilk temasında, diğer sosyalist ülkeler ve bu alanda uzmanlaşmış ekonomik literatür hakkında doğrudan bilgi sahibi olmaksızın, daha sonra olduğu gibi, hükümette onu bu sorunlarla ilgilenmek zorunda bırakan bir görevi olmadığı halde, özyönetim sisteminin Che'nin kafasını meşgul ettiği ortaya çıktı, çünkü bu sistem "Sosyalist anlayış olarak kabul

edilen şeyi saptıran etkenleri benimsetip yayabilecek durumdadır."

Birkaç ay sonra, Küba endüstrisinin örgütlendirilmesi, yönetilmesi ve geliştirilmesinin doğrudan sorumluluğunu üstlendiğinde, bu deneyim onun aldığı ve yavaş yavaş bütçeye dayalı finansman sistemini yerleştiren kararları etkiledi. Şubat 1961'de, devrimci hükümet, aralarında Endüstri Bakanlığı'nı oluşturan yasanın da bulunduğu, ülkenin politik ve ekonomik yapısına ilişkin birçok yasayı kabul etti. Bakanlar Konseyi, Che'yi bu yeni kurumun yöneticisi olarak atadı.

Bütçeye dayalı finansman sistemi, anarşiye son vermek ve devrimci hükümeti güçlendirmek amacıyla geliştirildi. Bu devrimci hükümete miras olarak sadece yeni sömürgeci ve az gelişmiş bir sosyoekonomik yapı değil, aynı zamanda, yeterli bir karayolu ağı, teleks, telefon, radyo, yüksek frekans ara istasyonları, kablo, telgraf ve televizyonu kapsayan iyi bir telekomünikasyon şebekesi de kalmıştı. Bazı yabancı işletmeler üretimi örgütlemek, yönetmek, denetlemek, programlamak ve ekonomi yönetiminin muhasebesini tutmak için tekelci devlet kapitalizminin kullandığı en gelişmiş teknikleri ülkemize yerleştirmişlerdi. Şirket merkezleri Havana'da ya da ABD'de bulunan bu yabancı işletmelerin birçoğu merkezi bir denetim kurmuşlardı. Küba'da, Küba işletmelerinin idari kadroları arasında, yayılmaya başlayan bu en son teknikleri bizzat ve tamamıyla engelleyen kamu maliyecileri vardı.

Che kendi sistemini formüle ederken şu bilgilere dayanmıştı:

- Tekelci işletmeler tarafından benimsenen merkezileştirme ve yerinden yönetme metotlarının incelenmesi ve uygulanmasına olduğu gibi, daha iyi bir denetime ve etkili bir merkezi yönetime de olanak veren en gelişmiş muhasebe teknikleri,
- Ekonomide kullanılan matematik metotlarının yanı sıra ekonomiye ve yönetime uygulanan bilgi işlem teknikleri,

- Üretimin programlanması ve denetlenmesi teknikleri,
- Maliye aracılığıyla planlama ve denetleme aracı olarak düzenlenen bütçe teknikleri,
- İdari yöntemlerle denetleme teknikleri,
- Sosyalist ülkelerin deneyimleri.

Che bu sistemin asıl amacını şu ifadelerle özetledi:

“Burada işletmelerin yeterince sıkı denetlenmesiyle donatılmış merkezi bir ekonomi yönetimi sistemi öneriyoruz. İşletme yöneticilerinin bilinçli bir denetim uygulamaları da gerekiyor.

Sosyalizmin inşası için, ekonominin bütününe büyük bir işletme gibi düşünmeyi ve aralarında küçük kurtlar gibi kapışmak yerine, orada tek ve büyük bir işletmenin üyeleri olarak bütün iştirakçiler arasında işbirliğini sağlamaya çok özen göstermeyi öneriyoruz.”

Bütçeye dayalı finansman sistemi adını, işletmenin gelirlerinin tamamını ulusal bütçeye teslim ediyor olmasından, yani gelirlerini biriktirmemesi ve kendi hesabında nakit değer alıkoymamasından alıyor. Ayrıca, harcamaları mali planla uyum halindedir. Bunu yapmak için, işletme merkezi bütçeden kullanabileceği fonları alıyor. Bu fonlar, bu işletmenin işlemlerini kaydeden banka şubesine yatırılmış ve üç paya bölüştürülmüştür: Ücretler, yatırımlar, diğer harcamalar. Bu şekilde, işletme, faaliyetlerini iyi bir sonuca vardırmak için ihtiyaç duyduğu bütün fonları elde ediyor. Bu, banka kredisi taleplerini ve ona eşlik eden diğer muhasebe işlemlerini gereksiz hale getirir.

Endüstri Bakanlığı Yönetim Konseyi’nin iki ayda bir yapılan toplantılarından birinde Che şunları belirtti:

“Görüşleri nedeniyle, bütçeye dayalı finansman sisteminin ileriye doğru bir adım oluşturduğunu sanıyorum. Bu analizde daha ileri gitmeyi istediğimiz andan itibaren sistem, bize en azından büyük bir sarsıntı geçirmeksizin, gerekli önlemleri alma ve bunları uygulama olanağı tanıyor. Hiç kuşku yok ki, bu sistem yönetim terimleriyle ilerici bir gelişme, tekellerin gelişmesini

sunuyor. Bu çelişkili gibi görünebilir, ama yine de bir gerçektir. Marksist analiz en son olanaklarına kadar zorlanmış olan kapitalizmin karakteristiklerine ve son tahlilde geçiş toplumuna yol açan çelişkiye dayanır. Bu olasılık tekelci kapitalizmin ortaya çıkışı ve Lenin'in Sovyetler Birliği'ne uyguladığı, zincirin en zayıf halkası teorisi nedeniyle meydana gelmedi. Bundan dolayı, Sovyetler Birliği sosyalizme geçen tamamıyla gelişmiş, tipik bir kapitalist ülke örneği değildir. İktidarın alınışı sırasında Sovyetler'in miras aldıkları ekonomik sistem, gelişmiş bir sistem değildi. Sonuç olarak ise, tek el öncesi kapitalizm de dâhil, çeşitli kaynaklardan ödünç alınan bir dizi yaklaşımla işe başlamak zorundaydılar. Bu nedenle, endüstriyel gelişim alanında, mali özyönetim sistemi Küba'da bazı işletmelerde yerleştirilmiş olan tek elci sistemden daha geridir. Bir başka ifadeyle, bütçeye dayalı finansman sisteminin tek elci sisteme ait olan hesaplama yöntemleri, özyönetim sisteminin yöntemlerinden daha ileridir."

"Bütçeye Dayalı Finansman Sistemi Üzerine" başlıklı denemesinde Che, aralarında Marx, Stalin ve Polonyalı ekonomist Oscar Lange'in da bulunduğu çeşitli yazarlardan alıntılar aktardıktan sonra, sözü edilen tekniklerin kullanılmasına ilişkin olarak şu saptamaları yaptı:

"Tüm bu alıntılarla, bütçeye dayalı finansman sisteminin açıklanmasında temel saydığımız konuların neler olduğunu belirtmeye çalıştık:

1) Komünizm, insanlığın ancak bilinçli olarak ulaşabileceği bir hedeftir. Bu nedenle, eğitim ve insanların bilincindeki eski toplum kalıntılarının yok edilmesi son derece önemli etkenlerdir. Doğallıkla, böyle bir toplumun üretim düzeyinde de paralel ilerlemeler sağlanmaksızın gerçekleşemeyeceği unutulmamalıdır.

2) Sorunun teknolojik yönünü oluşturan ekonomik yönetim biçimleri, en gelişmiş halde bulundukları yerden alınmalı ve yeni topluma uyarlanabilmelidir. Sosyalist kamp emperyalist kampın petrokimya endüstrisini, burjuva ideolojisinin bulaşması korkusunu duymaksızın

kullanabilir. Ekonomide de salt ve yalnızca üretimin yönetimi ve denetimiyle ilgili teknik ölçüleriyle yetinmek koşuluyla aynı şeyi söyleyebiliriz.”

Çok iddialı bir söz olarak yorumlanması tehlikesini göze alarak; Marx'ın, Hegel'in diyalektiğinin kullanılması konusundaki saptamasına benzetme yapılarak, bu tekniklerin ayakları üzerinde doğrultulduğu ileri sürülebilir. “Bugün sosyalist ülkelerde genel olarak kullanılan muhasebe tekniklerinin analizi, onlarınkilerle bizimkiler arasında bir görüş farkı olduğunu ortaya koyar. Bu fark, kapitalist kampta, serbest rekabetle tekel arasında var olan farka benzetilebilir. Sonuçta, geçmişin teknikleri her iki sistemin gelişiminde de temel olarak kullanıldılar, ancak bir kez baş aşağı edilip ayakları üzerine dikildikten sonra. Artık aynı anlama gelmiyorlardı, çünkü sosyalizmin kendine özgü üretim ilişkileri ve bunlara bağlı gereklilikleri vardı. Bu nedenle, teknik planda, Küba'da bulunan emperyalist tekeller bütçeye dayalı finansman sisteminin habercisidirler. Emperyalist tekeller, yönetim ve denetim tekniklerinin tekelci sistemin başlangıcından en yüksek aşamasına ulaştığı bugüne dek yayılan uzun sürecine bağlı olarak değişime uğramışlardı.”

Bir başka fırsatta, Che, yine aynı nokta üzerine şu yorumları yaptı:

“Öyleyse, önemli olan sistemi kimin bulduğunu bilmek değildir. Kısacası, Sovyetler Birliği'nde uygulanan hesaplama sistemini bulan da yine kapitalizmdir. Ama şimdi Sovyetler Birliği'nde uygulandığına göre, onu kimin bulduğunun ne önemi olabilir? Bizim durumumuzda da tamamen aynı şey söz konusu. Kapitalist mali denetim tekniklerine başvurmaktan çekinmemize gerek yok. Mali denetim teknikleri, bütçesel hesaplama teknikleri sorunu tamamıyla aynı yöne çıkıyor. Burada yalnızca bütçesel hesaplamanızın genel teknik kısmı söz konusudur. Hiç kuşkusuz kapitalistler bütçesel hesaplamalarını bir başka temel üzerine, fabrikaların ya da işletmelerin belli bir otonomisi üzerine ve iştirakçilerin her birinin doğrudan maddi çıkarı üzerine oturtuyorlar.

Burada otonomi maddi çıkara bağlıdır. Bu kapitalizmin işleyişinin 'sine qua non' (olmazsa olmaz) koşuludur. Bu iki öge birbirinden ayrılamaz."

Görüldüğü gibi, çeşitli ekonomik yönetim yöntemleri konusunda, sorunun teknik görünümü ile politik boyutunu iyice ayırt etmek zorunludur. Che teknik planda, bu teknikleri en gelişmiş oldukları yerden ödünç almak gerektiğini, bu ödünç alma; üretimin yönetimi ve denetimi tekniklerinin basit ölçülerinin kabul edilmesi ya da özümlemesiyle sınırlandırıldığı ölçüde, yeni toplumun bu teknikleri, burjuva ideolojisiince bozulmaktan korkmadan kendi ihtiyaçlarına uyarlayabileceğini düşünüyordu. Buna karşılık Che, politik planda, ekonomik yönetimin kapitalist üretim rejiminin özünde bulunan özendirme mekanizmaları ve ekonomik yönetim kriterleri üzerinde sürdürmemek ve geliştirmemek gerektiğini düşünüyordu. Özetle Che, ekonomik yönetim ve denetimde teknolojik gelişmelerin eleştirel özümsemesini kabul ediyor, ama "kapitalizmden arta kalan çürümüş silahların" kullanımını ve gelişimini reddediyordu.

Che bütçeye dayalı finansman sisteminin tamamen oturduğunu asla düşünmedi. 1965'de enternasyonalist görevlerine doğru yola çıktığında sistem hâlâ geliştirilmesi ve düzeltilmesi gereken yanlara sahipti. Bütçesel sistemin en iyi eleştirisini yine Che'nin kendisi yapmıştır. Endüstri Bakanlığı'nın birçok toplantısında yaptığı konuşmalarda, işçi yığınları karşısında yaptığı konuşmalarda, televizyondaki konuşmalarında bütçeye dayalı finansman sisteminin aşılması gereken yetersizliklerine işaret etmeyi her zaman sürdürdü.

"Sistemin başlıca zayıf yönleri nelerdir? Bizce, birinci sırada henüz olgunlaşmamış olması geliyor. İkincisi, her düzeyde gerçekten işinin ehli kadroların yokluğu. Üçüncü olarak, halkın onu daha iyi anlayabilmesi için, sistemin bütünü ve mekanizmaları konusunda tam bir bilgilenmenin olmayışı. Ayrıca, aynı biçimde ve mutlak hiyerarşik bir düzen içinde işleyen bir merkezi planlama aygıtının olmayışı; oysa böyle bir aygıt işimizi büyük

ölçüde kolaylaştırabilirdi. Malzeme kaynaklarının ve ulaşım araçlarının yetersizliğini de sayabiliriz. Bu eksiklikler bazen ürünlerin yığılıp kalmasına ya da üretimin durmasına neden oluyor. Ayrıca, ürünlerin kalitesini denetleme aygıtımızın bütünündeki yetersizlikleri ve dağıtım kurumlarıyla, özellikle İç Ticaret Bakanlığı ile aralarında; Dış Ticaret Bakanlığı ve Ulusal Tarım Reformu Enstitüsü'nün (İNRA) de yer aldığı, kaynaklar sağlayan bazı kurumlarla ilişkilerde (bu ilişkiler çok sıkı, çok uyumlu ve çok iyi belirlenmiş olmalıdır) ortaya çıkan aksaklıkları da bunlara ekleyebiliriz. Yine de hangi yetersizliklerin sisteme bağlı zayıflıkların ürünü olduğunu, diğer hangilerinin asıl olarak örgütün bugünkü örgütlenme derecesinden türediklerini kesin olarak belirtmemiz güç. Bugünkü koşullarda, fabrikalar da, işletmeler de ortaklaşa tipten maddi özendiricilerden yararlanmıyorlar. Bu, soyut bir şemadan değil; daha önce işaret ettiğimiz nedenlerden dolayı, özendiricileri planın basitçe yerine getirilmesi ya da aşılması dışındaki temeller üzerine oturtmak için yeterli örgütlenme kapasitesine bugün için ulaşmamış olmamızdan ileri geliyor. Sistemin bürokratizme eğilim gösterdiği söyleniyor. Üzerinde sürekli biçimde, ısrarla durmamız gereken noktalardan biri, tüm idari aygıtın, olabildiğince küçük olması için, rasyonel bir biçimde örgütlenmesidir. Bununla birlikte, nesnel analiz açısından bakıldığında, kayıt işlemlerinin ve işletme ya da birimin mali denetim işlemlerinin merkezileştirilmesi ölçüsünde bürokrasinin azalacağı açıktır. Eğer tüm işletmeler idari işlemlerinin tamamını merkezileştirebilselerdi, yönetim aygıtları üretim biriminin küçük idari çekirdeğine ve merkezi idareye iletilecek bilgilerin resepsiyonuna indirgenecekti. Ancak şu anda (1964) bu mümkün değildir. Ama yine de, önden yürümemiz ve en uygun boyutta üretim birimleri yaratmamız gerekir. Bireyin, bütünü içindeki topluma doğru her geçen gün daha fazla yönelmesini sağlayarak, işletmenin bireyin faaliyet merkezi olarak görülmesi gibi bir dar görüşlülükten kopulmasına olanak veren çalışma

normlarının ve tek bir ücret ölçeğinin belirlenmesiyle sistem bunu son derece kolaylaştıracaktır.”

Ve bir başka fırsatta Che şunları ekledi:

“Görevimiz, bir sistemden başka bir değeri olmayan idari sistemi, bütçeye dayalı finansman sistemini yetkinleştirmeye devam etmektir. Kendini bize sunan yeni silahları kullanabilmek ve azami ölçüde geliştirebilmek için ki bu henüz gerçekleşmemiştir sosyalizmde, bireysel olarak alınmış insanla toplum arasında var olan nedenleri, gerçek iç dinamikleri, nadiren rastlanılan karşılıklı ilişkileri araştırmalıyız.”

Che, geçiş döneminin ana özelliklerinin ve bunları ifade eden teorinin kapitalizmin ana özelliklerinden temelden farklı olduğuna inanmıştı. Bu nedenle para, ekonomik hesaplama taraftarlarının ona yükledikleri rolden çok farklı bir rol yüklemişti. Bu durumda, para konusundaki düşünceleri geçiş dönemine ilişkin görüşü çerçevesinde incelenmeli ve açıklanmalıdır, çünkü düşünceleri bütün doğruluklarını bu bağlamda kazanmaktadır. Che paranın rolü konusundaki düşüncelerini 1963-1965 yılları sırasında, geçiş döneminde, özellikle “Bütçeye Dayalı Finansman Sistemi Üzerine” ve “Banka, Kredi ve Sosyalizm” denemelerinde özümsemiştir. Bu metinlerin her ikisi de polemik niteliğindedir. Ancak birinci metin, Che tarafından önerilen bütçeye dayalı finansman sisteminin olumlu bir tanımlamasını yapmaktadır.

Para, ticari ilişkilerin bir ürünüdür. Öyleyse para, onu tarihsel olarak belirlenmiş bir toplumsal kategori haline getiren, iyice belirlenmiş üretim ilişkilerinin ifadesidir. Ticari ilişkiler bir günde yıkılamazlar. Geçiş sürecinde, yeni üretim ilişkilerinin ve bu ilişkiler konusunda benimsenmiş politikanın gelişim ritmine göre, daha uzun ya da daha kısa süre devam eden bir dönem boyunca varlıklarını sürdürürler. Ama her durumda, ticari ilişkilerle karşı mücadele edilmelidir. Eğilim, tümüyle kaybollarına kadar aşamalı olarak zayıflamalarına yönelik olmalıdır. Gelişmeleri, komünist projenin gerçekleştirilmesini dahi tehlikeye atmaktadır. Bu analiz, bankanın

geçiş sürecindeki rolüne de uymaktadır. Che buna şu şekilde işaret etmiştir:

“Daha ileride yeniden değineceğimiz nedenlerden dolayı, paranın üretim ilişkilerini yansıttığını belirtmek önemlidir. Bir ticaret toplumu olmaksızın para da var olamaz. Para olmaksızın bankaların da var olamayacağını ve dolayısıyla, bankanın varlığının, gelişim düzeyleri ne olursa olsun, ticari üretim ilişkilerine bağlı olduğunu da söyleyebiliriz.”

Bütçeye dayalı finansman sistemi ile ekonomik hesaplama sistemi arasında yaptığı karşılaştırmada, Che şunları açıkladı:

“Bir başka farklılık, paranın kullanılma şeklinden kaynaklanmaktadır. Bizim sistemimizde para, yalnızca aritmetik bir unsur olarak, merkezi kurumların, işletmenin çalışmasını denetlemek için analiz etmeleri gereken işletme yönetiminin fiyatlarda yansımaları olarak hareket eder. Ekonomik hesaplamada ise sadece bu tek işleve sahip değildir. Aynı zamanda, dolaysız denetim aracı olarak işlev gören bir ödeme biçimidir, çünkü üretim biriminin işlemlerini sağlayan kaynak bu para fonudur. Bundan dolayı, bu birimin bankayla ilişkileri özel üreticiyle kapitalist bankalar arasındaki ilişkilere benzerler; işletme bankaya planlarını eksiksiz biçimde açıklamak ve ödeme gücünü kanıtlamak zorundadır. Tabii ki bu durumda kararlar keyfi değil, plana bağlı olacaktır ve tüm ilişkiler devlet kuruluşları arasında kurulacaktır. Paranın bütçeye dayalı finansman sisteminde kullanılma biçimine uygun olarak, bizim işletmelerimiz kendilerine ait fonlara sahip değildirler. Banka, para yatırmak ve para çekmek için ayrı hesaplar tutar. İşletme, planın belirlediği sınırlar dâhilinde fon çekebilir. Bu genel harcamalar hesabından ya da ücret ödemeleri özel hesabından çekilebilir. Ancak bankaya yatırılan paralar otomatikman devletin yetkisine geçer. Kardeş ülkelerin çoğunda, işletmeler, bankalara yatırdıkları ve bankalara faiz ödeyerek aldıkları borçlarla konsolide edebilecekleri kendilerine ait fonlara sahiptirler. Ancak bu özel

fonların tıpkı krediler gibi topluma ait oldukları, bu fonların hareketinin, işletmenin mali durumunu yansıttığı asla unutulamaz.”

Bütçeye dayalı finansman sisteminde banka, borç vermek ve daha da az olarak, bu borçlar üzerinden faizler almak işlevine sahip değildir. Che görüşünü Kapital’den, diğerlerinin yanı sıra, aşağıdaki şu pasajları aktararak doğruluyor:

“Ama şunu da her zaman akılda tutmak gerekir ki, önce para değerli madenler biçiminde kredi sisteminin, kendi niteliği gereği, hiçbir zaman kendisini kopartamayacağı temel olarak kalır. İkinci olarak; kredi sistemi toplumsal üretim araçları tekelinin (sermaye ve toprak mülkiyeti biçiminde) özel kimselerin elinde bulunmasını öngörür ve kendisi, bir yandan, kapitalist üretim tarzının özünde taşıdığı bir şekildir, öte yandan da onun mümkün olan en yüksek biçimine doğru ilerlemesinde motor gücü oluşturur. Bankacılık sistemi, resmi örgütlenmesini ve merkezileşmesini ilgilendirdiği kadarıyla, genel olarak kapitalist üretim tarzının meydana getirdiği en yapay ve en gelişmiş ürünüdür; bu olgu daha 1697 yılında, *Some Thoughts of the Interests of England* (İngiltere’nin Çıkarları Üzerine Bazı Düşünceler) adlı yapıtta ifade edilmişti.

En sonunda hiç kuşku yok ki, kredi sistemi, kapitalist üretim tarzından bir araya gelmiş emeğe dayanan üretim sistemine geçiş sırasında güçlü bir kaldıraç olacaktır. Ama yine de, ancak üretim tarzının kendisindeki öteki büyük organik altüst oluşlarla bağıntılı bir unsur olacaktır. Buna karşılık, kredi ve bankalara atfedilen mucizevi güçle ilgili sosyalizm yönünde hareket etme hayalleri kapitalist üretim tarzı ve onun şekillerinden birisi olarak kredi sistemi konusunda tam bir bilgisizlikten ileri gelmektedir. Üretim araçlarının sermayeye dönüştürülmesi sona erer ermez (bu, özel toprak mülkiyetinin ortadan kaldırılmasını da içerir) kredi kendiliğinden artık varlık nedenini yitirir. Üstelik bunu Saint Simon’un izleyicileri bile anlamışlardı. Öte yandan, kapitalist üretim tarzı

var olmaya devam ettiği sürece, faiz getiren sermaye de onun biçimlerinden birisi olarak varlığını sürdürür ve gerçekte, kapitalizmin kredi sisteminin temelini oluşturur. Yalnızca Proudhon, meta üretimini parayı ortadan kaldırarak sürdürmek isteyen bu sansasyonel yazar, acayip bir yaratık olan karşılıksız krediyi, küçük burjuva bir görüş olan bu sofuca isteği gerçekleştirmeyi iddia edebilecek hayal gücüne sahipti."

Sosyalist bankalar, faiz karşılığı borç para verdiklerinde, fetiş bir işlem gerçekleştirmiş oluyorlar, çünkü bir başka işletmenin parasını ödünç veriyorlar. Che bu konuda şunları belirtiyor:

"Daha önce gördüğümüz gibi, Marx özel mülkiyetin yok edilmesinin her çeşit kredinin de ortadan kalkması anlamına geleceğini söylediğine göre faiz için ne denilebilir? Faiz teknik bakımdan işletmelerin maliyetlerinin bir parçasını değil de, işçi tarafından toplum yararına gerçekleştirilen artı emekten çıkan bir sonucu oluşturuyorsa ve ulusal bütçe için bir girdi oluşturması gerekiyorsa, bankacılık aygıtının işlemlerinin işleyiş giderlerini özsel olarak finanse eden işçi değil midir?"

Yatırımlar konusunda şunları ekliyor:

"Bankanın görevi, ulusal bütçenin kaynaklarını yatırım planınca saptanmış tutarlara göre dağıtmak ve bu kaynakları yatırım yapması gereken kurumların her birinin emrine vermektir. Bu makalede, mali özyönetim olarak adlandırılan sistemle bütçesel finansman sistemi arasında, özellikle inşaat alanındaki yatırımları finanse etmenin ve denetlemenin bu biçimiyle ayrıca banka kredisi sistemi ve faizler konularında öze ilişkin farklılıklar vardır. Yatırımların finansmanı ve denetlenmesi, bu konunun önemi ve genişliği nedeniyle, yoldaş Alvarez Rom'un bir makalesine konu olacaktır. Bununla birlikte, burada, daha önce Maliye Bakanlığı'nca yatırımlar konusundaki forumda tanıtılan bu yöntemin temellerini ortaya koyacağız. Bu bakanlık bugün, yatırımların denetimi alanında var olan karmakarışık durumun nedeninin, soruna tüccar kafasıyla yaklaşımdan kaynaklandığı

sonucuna vardı. Biz hâlâ bankanın tekellerin temsilcisi, onların bekçi köpeği olduğunu, yatırımların tipini ve etkinliğini denetlediğini sanıyoruz. Denetimlerin iyi işlediği bütçesel bir sistemde banka, ekonomikpolitik bir görev olan (Merkezi Planlama Komisyonu'nca yerine getirilir) yatırımlar konusunda alınacak kararlara katılma hakkına sahip değildir. Bankanın, yatırımların fiziksel denetimine katılması gerekmez. Çünkü bu, muazzam ve anlamsız bir aygıtın kurulmasını gerektirir. Mali denetim, Maliye Bakanlığı'nca gerçekleştirilebildiği ölçüde, fiziki denetimi yapması gereken doğrudan doğruya yatırımı gerçekleştiren kurumdur. Eğer eksiksiz bir biçimde kullanılmak isteniyorsa, artıürünün toplanması gereken tek yer devlet bütçesinden sorumlu olan Maliye Bakanlığı'dır. Banka daha çok fon çıkarmak için kullanılan yöntemi denetlemelidir. Bu bankanın kendi özgül işlevidir. Bütçeye dayalı finansman sistemi, her üretim biriminin bir işletmeyi oluşturduğu mali özyönetim sisteminin tersine, devlet işletmelerinin tek bir büyük işletmeye, devlete bağlı olduklarını belirtir. Mali özyönetim sisteminde, işletmeler arasındaki ilişkiler kapitalist sistemde var olan ilişkilere çok benzer. Devlet işletmeleri arasındaki tüm ürün transferleri alış-satış mekanizmasınca meydana geldiğinden, bir devlet işletmesinin ürünleri bir metanın karakteristik özelliklerine sahiptir. Bütçesel sistem kendi pozisyonunu teknik, ekonomik ve ideolojik düşüncelerden yola çıkarak ispatlamaktadır. Bir işletme, benzer bir teknoloji kullanan, üretim açısından ortak bir yönelime sahip veya bazen aynı bölge üzerinde kurulu fabrikalar ya da üretim birimleri topluluğudur."

Che bütçeye dayalı finansman sistemi hakkında şunu yazmaktadır:

"Bütçeye dayalı finansman sistemine başvurulmasının, devletin elindeki metaların alım-satımını olduğu gibi, banka kredisi sistemini de gereksiz hale getirdiğini düşünüyoruz. İki sistem arasındaki farkı anlamak için tüm bu ekonomik kategorilerin farklı işletmelerin bireysel kavrayışlarının sonuçları olduğu ve bu kategorilerin,

bütün mülkiyetin gerçekten halkın bütününe geçtiği şu anda, ulusal ekonomiyi denetlemeye olanak veren araçlar olarak hizmet görmek üzere varlıklarını sürdürdükleri göz önünde bulundurulmalıdır. Sonunda, insanların düşünce yapısına egemen olan bu kurgu, mali bütçe sisteminin uygulanmasıyla kaybolur. Bir işletmenin finansmanı, bir yandan muhasebe ve toplumsal denetim açısından bir başka işletmenin maddeleşmiş emeğini karşılamak için, diğer yandan da toplumsal üretimin her sürecinde eklenen canlı emeğin karşılığını ödemek için yapılır. Eğer bu eylemlerden birincisi, bir denkleştirmeye indirgendiğinden dolayı biçimselse ve ekonomik içerikten yoksunsa ve ikincisi, eğer emek gücü kullanım değerleri üretiminde kullanıldıktan sonra işçiye ücretini vermekten ibaretse, bu durumda bu iki önermeden çıkan sonuç nedir? Gerçekte krediyi sağlayanın emekçinin kendisi olmasıdır.”

Sosyalist bir toplumda, tüketicinin davranışı, kendi bütünlüğü içinde toplumun, ilkeleri ve amaçları ile çelişkiye düşmesini engellemek için denetlenebilir ve yönlendirilebilir ve de denetlenmeli ve yönlendirilmelidir. Ortak yaşama olanak vermek için, toplum tüm bir dizi doğal insani içgüdüleri frenlediği gibi, tüketim alışkanlıklarını tamamen denetlemeyi de kendine görev bilmelidir. Kendiliğinden tüketim istemlerine boyun eğen her toplum, yeniden üremeye ve çoğalmaya devam eden ihtiyaçları gidermek için, böylelikle kendi temel işlevlerinden sapmış olan kendi kaynaklarını sistematik olarak azaltmaktadır. Öyleyse fiyatları politik ve toplumsal kriterlerden yola çıkarak tespit etmek için plandan faydalanarak arz ve talep arasında global bir denge kurmak söz konusudur. Bu amaçlılık bir kez belirtilince, geriye çözümlmesi gereken önemli bir sorun daha kalıyor: Ekonomik analizlerin sonu için, reel fiyatlar hangi temel üzerinde belirlenecektir?

Che bir ilk çözüm üretti:

“Sosyalist ekonominin planının uygulanmasıyla karşılaştığı pek çok sorundan biri de, sosyalist devrimin

gelişmesiyle yaratılan yeni koşullar altında, işletmelerin ekonomik başarısının nasıl ölçüleceğidir. Bazı mallarda ortaya çıkan sıkıntı, doğal olarak, arz ve talep arasındaki dengenin yeniden kurulmasına neden olmak üzere fiyatların aniden yükselmesine yol açmalıydı. Ama bizim durumumuzda, karneye bağlama sistemini devam ettirerek fiyatları katı bir biçimde dondurduk. Bu sistemde metaların gerçek değeri şimdi özel karakteristiklere sahip olan pazarda ifade edilemezler. Tüketim maddelerinin karneye bağlanması geçici bir önlem olmakla birlikte, belirli bir ülkede yıllar boyunca planlı ekonominin özellikleri dış dünyanın özelliklerinden aşamalı olarak uzaklaşır. Ürünlerin üretimi ve dağıtımının karmaşık süreci içinde, diğer bir dizi etkenin yanı sıra hammadde-lerin maliyeti de fiyatları belirlemek için etkide bulunur. Bütün ürünler, kapitalist pazarda egemen olan oranlardan farklı oranlarda değiştirildiklerinde, dünya pazarındakiyle hiçbir ortak yanı bulunmayan bir fiyat oluşumu ortaya çıkar, öyleyse fiyatların değerle çakışması için ne yapılabilir? Bir yandan, metaların arz ve talebini dengelemek için değer yasası bilinçlice kullanılabilir mi ve öte yandan fiyatlar doğru olarak değerde yansıtılabilir mi? Sosyalist ekonominin karşılaştığı en ciddi sorunlardan biri budur.

Maliyetin hesaplanmasına bu denli önem vermeme-
zin nedeni, bizim görüşümüzün çıkış noktasının kısmen,
sosyalist sektörde üretim maliyetiyle fiyatın çakışmak ya
da sıkı sıkıya bağlı olmak zorunda olmayışı olgusudur.
Küba gibi azgelişmiş ama önemli bir dış ticarete sahip
bir ülkede, dünyanın geri kalan kısmıyla ilişkiler büyük
bir önem taşır. Bu nedenle, iç fiyatların genel yapısını dış
pazarın fiyatlarının genel yapısından hiçbir şekilde ayır-
mamak gerektiğini savunuyoruz. Kuşkusuz, dış pazar
derken, sadece, paranın esas olarak hesap parası olarak,
yani bir ölçü şekli olarak rol oynadığı sosyalist sektörün
fiyatlarından söz ediyoruz. Buna karşı, dünya pazarı fi-
yatları düzeyinde daha önce var olan dengesizliğin yol
açtığı sayısız zorluklar ileri sürülür. Buna aynı zamanda

teknolojik ilerlemelerden kaynaklanan dengesizlikler, zamansal ya da tekellerin faaliyetinin pazar üzerinde yol açtığı dengesizlikler (ki bu dengesizlikler uluslararası pazarın fiyatlarını her gün değiştirirler) eklenir.

Bize gelince, bu sorunun tam bir analizine henüz ulaşmamış olmakla birlikte, sosyalist pazardaki fiyat değişikliklerini hesaba katmak için (bu sırada sosyalist pazarın fiyatları kapitalist dünya pazarının fiyatlarına çok yakındır), bu dengesizlikleri düzeltip kapitalist dünya pazarının fiyatlarının tarihsel ortalamasını hesaba katan bir genel sistem oluşturarak bu sorunu çözmenin mümkün olacağını düşünüyoruz. Bu sistem ulaşım giderlerini de hesaba katmak zorundadır. Bu şekilde saptanan fiyatlar belli bir süre boyunca dondurulabilirler. Ekonomi için temel olan ürünlerin fiyatlarını diğer ürünlerin fiyatlarını yaklaşık olarak hesaplama temel alırsak, dünya pazarında ekonominin her bir dalının göreceli etkinliğini kendiliğinden biçimde taşıyan, dünya pazarı fiyatlarının dengeli bir tarihsel düzeyine ulaşılır. Bununla birlikte şu olguyu da vurgulamak gerekir. Bu şekilde elde edilen fiyatın yapısı ulusal üretkenlik hakkında yanıltıcı bir sonuca varılmasına neden olabilir, çünkü bu fiyat dünya üretkenlik ortalamasından yola çıkılarak elde edilmiştir. Böylelikle bazı ürünlerimiz dünya pazarıyla karşılaştırılarak elde edilen fiyatın esinlendiği emek miktarlarından çok daha yüksek emek miktarları içerebilirler. Bu kadar iştah kabartıcı fiyatlar tehlikeli tüketim yarışlarına yol açabilir. Bu geçerli bir karşı çıkıştır. Bu nedenle, iyi bir planlama için, ürünleri rantabilitelerine göre belirleyecek bazı sayısal göstergelerin oluşturulması gerekir. Bu sistem, ekonominin merkezden denetlenmesi ve kararların merkezileşmesinde yüksek bir düzeye varılması üzerine oturduğundan, göreceli rantabilite fiyatları saptamak için ancak tek bir gösterge sağlayacaktır. Sonuç olarak, gerçekte önemli olan üretim aygıtının genel rantabilitesidir. Bütün olanaklar ölçüsünde ve sürekli bir dilek söz konusudur genel rantabilite, dünya pazarındaki değerle, bu kesinlikle mümkün olmadığında, halka

sunulan ürünlerin fiyatlarından yola çıkılarak ölçülmelidir. Bu hiçbir şekilde, yeni yatırımlar için bir kritere sahip olduğumuz ve kararlarımızın, endüstri maliyetlerimize, yeni yatırımların olası maliyetlerine ya da bizim birikim olanaklarımıza bağlı olarak, kendiliğinden bir şekilde alınacakları anlamına gelmez. Böyle olmayacaktır, çünkü tam olarak değer yasası, bizim iç ortamımızda sosyalist sektörün ve iyice belirlenmiş maddeleri üretmek için yerel düzeyde toplumsal olarak gerekli emeğin etkenlerince son derece etkilenecek olmasına rağmen, dünya pazarındaki kadar göreceli saf biçimde ifade edilmez. En rantabl olmayan, ama stratejik bir planda daha iyi olan ya da yalnızca, toplum için daha büyük bir yararlılığa sahip bir ürün tipi geliştirmekle çok daha fazla ilgilenmemizin mümkün olmasını hariç tutmalıyız. Unutulmamalıdır ki bunu bir kez daha vurguluyoruz halka sunulan ürünlerin fiyatları, bu sisteme göre yönetilen işletmelerin iç muhasebeleri tarafından öngörülen fiyattan göreceli olarak uzaklaşmış olabilirler. Bu yaklaşım bizi hemen verili bir zamanda ekonominin durumu konusunda bilgilendirecektir. Ülkenin tamamını kapsaması zorunlu olmayan, endüstrinin ancak bazı dallarını kapsayacak bu tip örgütlenmeyle, her gün daha yetkinleşmiş bir ekonomik analiz sistemi uygulayabiliriz. Maliyet, işletmenin yönetiminin gerçek barometresi olmalıdır. Maliyetlerin, sosyalist sektörün fiyat düzeyinin, hatta bazı özel durumlarda ürünün halka satılacağı fiyat düzeyinin altında ya da üstünde olmalarının pek önemi yoktur. Önemli olan, işlenmenin yönetiminin belirli bir zaman zarfında, maliyetleri düşürme kapasitesiyle ölçülen sürekli değerlendirmesidir. Bu koşullarda, fiyat otomatik olarak dünya fiyatlarına oranla rantabiliteyi yansıtacaktır. Bu noktaya ulaşmak için hâlâ şematik bir tarzla ve analiz derinliği olmaksızın incelenen bu sorunları daha ciddi olarak incelemek gerekir.”

Bu makalenin yayımlanmasından 10 ay sonra, Che fiyatların oluşumu konusundaki görüşünü, ekonomik hesaplama savunucularının görüşlerine göre yeniden

sergiledi:

“Fiyatların oluşumu kuramıyla ilgili olarak aramızda derin görüş ayrılıkları var. Özyönetimde fiyatlar ‘değer yasasına bağlı olarak’ oluşturulur. Ama bildiğimiz kadarıyla, değer yasasının hangi ifadesinin kullanıldığı açıklanmaz. Hareket noktası, belirli bir nesneyi üretmek için toplumsal olarak gerekli emektir. Ancak toplumsal olarak gerekli emeğin ekonomik tarihi bir kavram olduğu ve bunun sonucunda yalnızca yerel (ya da ulusal) düzeyde değil, dünya ölçüsünde de değişiklikler gösterdiği gözden kaçırılıyor. Kapitalist dünyada, teknolojinin rekabetin etkisiyle sürekli gelişmesi, gerekli emeğin maliyetini azaltır ve bunun sonucunda da ürünün değerini azaltır. Kapalı bir toplum bu değişiklikleri bir süre için görmezden gelebilir, ama eninde sonunda değerleri karşılaştırmak için yine bu uluslararası ilişkileri göz önünde bulundurma zorunluluğu kendini gösterir. Belli bir toplum, bu değişimleri, eskilerin yerine yeni ve doğru formüller geliştirmeksizin, uzun bir süre bir yana bırakırsa, toplumun kendisiyle uyumlu, ancak en gelişmiş tekniğin eğilimleriyle (örneğin çelik ve plastikte) çelişki halinde, kendi değer yapısını belirleyecek ilişkiler yaratacaktır.

Metanın arzıyla ödeme gücü olan talebi, global olarak dengelemek gerektiğine inanıyoruz. Yaşamsal öneme sahip bir dizi maddenin piyasaya düşük fiyatla sunulması zorunluluğunu her zaman göz önünde bulundurarak bunu yapmak için, daha önemsiz diğer malların fiyatları tüm somut durumlarda değer yasası bir kenara bırakılarak abartılı biçimde yükseltilebilir halkın satın alma gücüyle piyasadaki malların fiyatlarını dengelemeyi üstlenmesi gereken İç Ticaret Bakanlığı’dır. Burada karşımıza önemli bir sorun çıkıyor. Ekonomi, üretim ilişkilerini analiz edebilmek için gerçek fiyatları hangi temel üzerinde saptamalıdır? Bu temel, Küba ölçüsünde gerekli emek miktarının analizi olabilir. Ancak bu ani denge-sizliklerin ortaya çıkmasına yol açacaktır. Zorunlu olarak ortaya çıkacak otomatik ilişkiler dünya ölçüsündeki

incelemelerin kavranmasını engelleyecektir. Tersine, dünya fiyatları esas alınabilir. Ancak o zaman da ulusal incelemeleri gözden geçiririz, çünkü çalışmamız hemen hemen hiçbir dalda dünya ölçüsünde kabul edilebilecek bir üretkenliğe henüz ulaşmamıştır. Sorunu çözmek için birinci yaklaşım olarak aşağıdaki temellere dayalı fiyat göstergelerinin yaratılmasını öneriyoruz: Tüm ithal edilen hammaddeler uluslararası pazarın ortalama fiyatlarından yola çıkılarak oluşturulan ve ulaşım giderleriyle dış ticaret aygıtının giderlerini hesaba katan, sabit, istikrarlı bir fiyata sahip olmalıdır. Küba'nın tüm hammaddelerinin fiyatı parayla ölçülen gerçek üretim maliyetine denk düşecektir. Bu her iki unsura planlı emek giderlerini ve bu hammaddeleri dönüştürmekte kullanılan üretim araçlarındaki yıpranma payı eklenecektir. Çeşitli işletmelere ve İç Ticaret Bakanlığı'na sağlanan ürünlerin fiyatı böyle oluşturulacaktır. Ama bu fiyatlar dünya pazarındaki malların fiyatlarını yansıtan göstergelerden, ulaşım giderleri ve Dış Ticaret Bakanlığı'nın yönetsel harcamalarından sürekli etkilenir. Bütçeye dayalı finansman sistemine göre çalışan işletmeler kendi planlı giderleri temeli üzerinde çalışacaklar ve kâr amacı gütmeyeceklerdir. Kârın tümü İç Ticaret Bakanlığı kasalarına dönecektir (Elbette ki bu, toplumsal ürünün mallardan oluşan kısmına, yani tüketim fonlarının esas kısmına uygulanır). Göstergeler sürekli olarak (merkezi yönetim aygıtında olduğu kadar işletmede de) etkinliğimizin gerçek düzeyini gösterecek ve yanlış kararlar almamızı önleyecektir. Satın aldığı malların fiyatları talepten ve her ürünün taşıdığı önemden bağımsız olarak saptandığından, halk durmadan değişen fiyatlardan olumsuz biçimde etkilenmeyecektir.

Örneğin bir yatırımın bedelini hesaplamak için, hammaddelerin ve doğrudan ithal edilen malzemelerin, yapım ve montaj malzemeleri giderlerinin, planlanan ücret giderlerinin toplamını hesaplarız. Bunu yaparken gerçek olanakları göz önünde bulundurur ve yapım sektörünün idari aygıtının giderleri için belirli bir marjı ayırırız.

Böylelikle yatırım amacıyla üç sayı elde ederiz: 1) Tasa-rının parasal gerçek maliyeti 2) Bizim planlamamıza gö-re, yapım giderinin ne kadar tutması gerektiği 3) Dünya ölçeğindeki üretkenliğe göre, yapım giderinin ne kadar tutması gerektiği. Birinci sayıyla ikinci sayı arasındaki fark, yapımın idari aygıtının yetersizliğini yansıtacaktır, ikinci sayıyla üçüncü sayı arasındaki farksa söz konusu üretim sektöründe ne kadar geri kalmış olduğumuzun göstergesi olacaktır. Bu bize çimento, demir, plastik; be-tonarme, alüminyum ya da çinkodan yapılmış damlar; demir, kurşun ya da bakırdan yapılmış kanalizasyon bo-ruları; tahta, demir ya da alüminyumdan yapılmış pen-cere aksamaları vb. gibi alternatif malzemeler kullanı-mında temel kararlar alma olanağı sağlayacaktır. Tüm kararlar, politika ya da dış ticarete vb. bağlı nedenlerle en elverişli matematiksel hesaplardan sapmalar göstere-bilir. Ama biz çalışmamızı değerlendirmek için, her za-man dünyanın gerçek başarılarını kullanmalıyız. Fiyat-lar asla dünya pazarındaki fiyat görünümlerinden ayrı olmamalıdır. Bazı yıllar, teknolojik ilerleme nedeniyle ya da dünya sosyalist sistemi bugünkünden daha mantı-ğa uygun bir fiyat sistemi oluşturduktan sonra, sosyalist pazarın ve uluslararası işbölümünün her seferinde daha fazla üstünlük elde edeceği bir dünya pazarında fiyatlar değişim gösterebilir. Bu olağanüstü ilginç konu üzerin-de daha uzun uzun durabilirdik. Ancak burada birkaç temel düşünceyi sergilemekle yetinmek ama sonradan bunların tümünün geliştirilmesi gerektiğini vurgulamak daha uygun olacaktır.”

Che ve Gönüllü Çalışma

Ernesto Che Guevara, gönüllü çalışmanın Küba'daki öncüsüydü. Ekonomi ve toplumun ahlaki düzeyindeki politik etkileri nedeniyle gönüllü çalışmayı, geliştirdiği ekonomik yönetim sisteminin önemli bir unsuru olarak görüyordu:

"Sosyalizm, komünizmin ve sosyalizmin bugünkü kuruluş aşaması, yalnızca çok büyük fabrikalara sahip olunsun diye gerçekleştirilmiyor. Tam ve kusursuz insanın oluşumu için de inşa ediliyor. Üretim geliştikçe insan da dönüşmelidir. Sadece malların, hammaddelerin üreticilerini geliştiriyor, bununla aynı zamanda insan üreticilerini geliştirmiyorsak işimizi iyi yapamıyoruz demektir."

Che'ye göre gönüllü çalışma "Normal çalışma süresi dışında, ek bir ekonomik çıkar sağlamaksızın yapılır. Her zamanki işyerinde ya da başka bir yerde yapılabilir."

"Çalışma karşısında komünist tavır, bireyin kafa yapısındaki değişikliklerde ortaya çıkmaktadır. Bu değişiklikler zorunlu olarak çok zaman gerektirecektir. Kısa vadede tamamlanmalarını umut edemeyiz. Çalışmanın şimdiki durumuna son verilmelidir; yani çalışma empoze edilen bir toplumsal zorunluluk olmaktan çıkıp toplumsal bir gereklilik haline dönüştürülmelidir."

Gönüllü çalışma zamanla, günlük görevlerle birlikte yavaş yavaş bireysel bir kimlik doğmasına katkıda bulunur. Çalışma yoluyla bireysel icraatın bir yönünü geliştirir. Gönüllü çalışma ekonomik bir öneme sahiptir. Emekçiler gönüllü çalışmayı geliştirerek normal çalışma günlerinde ulaşılan üretkenlik rekorlarını kırarlar. Ama gönüllü çalışmanın asıl önemi komünist eğitim işlevinden kaynaklanır.

"Gönüllü çalışma, bilinç yaratan bir okuldur. Toplum içinde ve toplum için bireysel ve kolektif katkı olarak gerçekleştirilen çabadır ve komünizme geçiş sürecini

hızlandırmamızı sağlayan bu yüksek bilinci yavaş yavaş yaratır. Gönüllü çalışma biraz önce söz ettiğimiz bu eğitici göreve bağlıdır. Gerçekleştirilemediği yerde, onu kafadan uydurmamak gerekir.”

Ancak Che, gönüllü çalışmanın sadece teorik açıklamasıyla ve önemiyle uğraşmadı. Gönüllü çalışmanın örgütlenmesi, uygulanması için gerekli araçlar, tarzlar, denetim ve gelişme sistemi uğrunda da büyük çabalar harcadı. Che’ye göre, gönüllü çalışmanın iyi örgütlenmesi onun gelişmesinin başlıca unsurudur. Bu nedenle, bunu sağlamakta zaman kaybedilmemesi için mücadele etti. Bu gönüllü çalışmayı, bedensel enerji harcamak amacıyla değil, ama bu enerjiyi “bir şeyler üreten ve bilinç oluşturmaya yarayan bir çalışmaya” katmak amacıyla gerçekleştirmenin önemli olduğunu vurguladı. Kitleleri gönüllü çalışmanın içine sokmak için, katılan insanların kendilerini faydalı hissetmeleri için gönüllü çalışmanın örgütlenmesine ve içeriğine çok dikkat edilmesi gerektiği olgusunun üzerinde durdu. “İnsanın çalışmayla ayırt edilmesi elde edilmesi gereken, örgütlenmesi gereken bir şeydir.” Gerçekleştirilen çalışmanın sonucunu en titiz, en sıkı biçimde, bürokrasisiz denetlenmenin önemine dikkat çekti.

Che bir çalışma merkezindeki gönüllü çalışmaların daha önce gerekli çalışma ölçüsüne ulaşılamayan bir görevi bitirmekten ibaret olabileceğini kabul etmiyordu. Gönüllü çalışma, kadroların başarısızlığını ve işçilerin disiplinsizliğini gizlemeye yaradığında, özü ve biçimi değişir. Çalışma normuna ulaşmamış olan bir işletmenin, daha sonra sıkı çalışma ve disiplin eksikliğini gizlemek için gönüllü çalışmayı kullanmasını kabul etmiyordu. Che’ye göre, insanın eğitimi gönüllü çalışma ile gerçekleştirilen işin sonucundan daha fazla öneme sahipti.

“İnsanın gönüllü çalışmayı bir iç motivasyon için yapma zorunluluğu hissetmesi bir şeydir, toplumda egemen olan ortam nedeniyle yapması bir başka şeydir. Her ikisi yan yana olmalıdır. Egemen olan ortam, insana gönüllü

çalışma yapma zorunluluğunu kavraması için yardımcı olmalıdır. Ama eğer insan gönüllü çalışmayı yalnızca ortam ve ahlaki baskılar onu buna mecbur ettiği için yapıyorsa, o zaman, haksız yere insanın yabancılaştırılması olarak adlandırılan şey devam ediyor demektir. Bu insan, çalışmanın esiri olarak kalıyor demek değildir. Ama daha ziyade, tamamen özgür olarak yürekten bir şey, yeni bir şey gerçekleştirmiyor demektir. Bu durumda, gönüllü çalışma çok şey kaybeder. Ve bunu görüyoruz, insanların yaptığı budur. Son günlerde insanlar çalıştıkları saatlerin sayısını, şu ya da bu kişinin çalıştığı saatleri, şu ya da bu kişinin 240 saate ulaşp ulaşmadığını sordular. Gönüllü çalışmaya sahip olması gereken içeriği vermeyi beceremedik.”

Bütün bu nedenlerden dolayı Che, önce insanı, topluma kendisinden bekleneni vermeye motive eden sistemlerle uğraştı. Bu uğraşı, geçiş konusundaki ilk çalışmalarından itibaren ortaya çıkmasına rağmen, daha açık olarak 1964’de, özellikle de bu senenin sonunda ortaya çıktı.

Yönetici Kadrolara Yaklaşım

Devrimin ilk yıllarında, yönetici kadrolar düzeyinde durum neydi? Ekonominin, toplumun ve devletin yeniden örgütlenmesini yönlendirmeye nasıl yardımcı olabilirlerdi?

“Devrimimizin belirleyici özelliklerinden başlangıçta kimi kendiliğindenci çizgiler taşıyan unsurlarına bağlı olan orijinalitesinden, bir ulusal kurtuluş hareketinin sosyalist bir devrime dönüşümüyle aldığı biçimden, önce Moncada Kışlası baskını, daha sonra Granma çıkartması ve nihayet Küba Devrimi’nin sosyalist niteliğinin ilan edilmesi destanının kahramanlarınca yönetilen bu dönüşüm boyunca takınılan tutumu izleyen aşamaların birikiminden uzun uzadıya söz etmeyi gereksiz buluyorum. Yeni sempatizanlar, yeni kadrolar, yeni örgütler devrimimizin temel özelliğini oluşturan bu kitle selini gerçekleştirene dek, sürekli biçimde hareketin ilk zamanlardaki zayıf örgütsel yapısına katıldılar. Yeni bir toplumsal sınıfın Küba’da komutayı kesinlikle ele aldığı açıkça belli olduktan sonra, devletin içinde bulunduğu koşullardan dolayı, bu toplumsal sınıfın iktidarı döneminde karşılaşacağı büyük zorlukları açık bir şekilde fark ettik. Devlet aygıtında, siyasi örgütlenme alanında ve tüm ekonomik cephede yerine getirilmesi gereken dağ gibi yığılı görevlerin üstesinden gelecek yeterli kadroya sahip değildik. Önce Kuzey Amerika’ya ait işletmelerin ve devamında Kübalılara ait işletmelerin ulusallaştırılmasını izleyen dönemde sürecin hızlanması bir idari kadrolar kıtlığına neden oldu. Dahası, pek çok teknik elemanın başka Latin Amerika ülkelerindeki, hatta Amerika Birleşik Devletleri’ndeki emperyalist şirketlerin kendilerine sunduğu olanakların çekiciliğine kapılarak topluca göç etmesi nedeniyle, üretimde teknisyen ihtiyacı kaygı verecek boyutlarda hissedildi. Bu nedenle, örgütlenme görevlerinin tam ortasındaiken, politik

aygıt bir yandan da; devrimle ilişkiye giren ve öğrenme isteğiyle yanıp tutuşan bir halka ideolojik anlamda ilgi göstermek üzere yoğun bir çaba harcamak zorundaydı.”

Che’nin bu satırları, o sırada var olan kaygı verici durumu ortaya koymaktadır:

“Mücadele içinde pişmiş ama yönetim için gerekli bilgilerden yoksun yönetici kadrolar; Yankilerle çatışmanın bütün sonuçlarıyla birlikte hızlanması; yönetim konusunda teori ve pratiğe sahip ara kadroların ABD ve Latin Amerika’ya toplu göçü; halkın o zamana kadar kendisine yasaklanmış olan sorumlulukları üstlenmesi. Emperyalist işletmeler haricinde idare etme kültürü yoktu.”

Bu durumda, yönetici kadro ihtiyacı devrim için en büyük ve çözülmesi en zor sorunlardan biri haline geldi. Çünkü aynı anda 4 tip kadroya ihtiyaç vardı: Politik, askeri, ekonomik ve idari. Bu nedenle, Che’nin devrimci bir kadronun nasıl olması gerektiği konusundaki görüşlerinden yola çıkılarak, kadrolara yaklaşım, bütçeye dayalı finansman sisteminin bir altsistemi haline getirildi. Burada, devrime gelişme ve ilerleme olanağı tanıyan tüm iç mekanizmayla birlikte, çeşitli ve karmaşık dallara ayrılması yüzünden temel bir sorun söz konusudur. Che’ye göre, bir kadronun sahip olması gereken, Küba Devrimi’ni yönlendirmeye layık olmak için kazanması ve geliştirmesi gereken nitelikler vardır.

A) Örnek Yöneticilik

Bu nitelik Che’nin gözünde çok büyük bir öneme sahiptir. Bunu, manevi sözlerini tutan işçilere komünist emek sertifikalarının verilmesi sırasında belirtiyor:

“Fidel’in birçok kez tekrarladığı, yöneticilerin örnek olması gerektiği ilkesine bağlı kalmaya çalışıyoruz. Yol-
daş Borrego ile birlikte, sertifikalarımızı almak üzere bu törene katıldık. Bu, çocukça bir davranış ya da demagoji değildir. Ülkenin içinde bulunduğu büyük güçlülere ve onu tehdit eden büyük tehlikelere karşı koymasını bile-
rek, ülkemizi geliştirmek üzere yeni bilincin yaratılması

zorunluluğunu her zaman ısrarla vurgulayan bizler, bilinçli ve her zaman söylediklerimizde tutarlı olduğumuzu belgelemek için sertifikalarımızı gösterebiliriz. Bu toplantıya katılmamız sadece bunun zorunlu bir kanıtı olan sertifikalarımızı almak içindir. Bu bize, halkımızdan ek bir çaba isteme hakkını veriyor.”

B) Yönetici, Çalışmayı Doğal Bir Gerekliklik Olarak Görmelidir

“İşe giderken kendi kendine, sekiz saati nasıl geçirebileceğini ya da bu saatlerden birini çalıp çalamayacağını veya zamanını çıkış saatini düşünerek geçirip geçiremeyeceğini soran bir yönetici ‘yönetici’ değildir, yönetici olarak faydalı değildir, yönetici olmanın niteliklerine sahip değildir. Yönetici olarak, ne şimdi için, ne de gelecek için yararlıdır. Bu tür insanlar yavaş yavaş ortadan kaybolmalıdırlar, çünkü açıktır ki, komünizmde denetimler ortadan kalkar. Denetimler ortadan kalkmalıdırlar. Öyleyse insanın çalışıp çalışmadığı denetlenemez. Çalışma doğal bir gerekliklik haline gelmelidir.”

C) Özveri Ruhü

“Sosyalizmin, hem de kapitalist gericiliğin ortasında hiç kimsenin bir şeyleri feda etmeden kurulacağını düşünmek bir masaldır. Bu olanaksızdır, çünkü birinin kendini feda etmesi gerekir. Ve ülkenin gelişmesini istiyorsak, herkesin gerektiğinde muhtemelen sahip olabileceğinden bir şeyler feda etmesi gerekir. Bugün öncü insanlar, fedakâr bir varlık biçimine dönüşene kadar her an kendilerini feda etmelidirler. Biraz kendini beğenmişlik de olsa, sürekli olarak çalışmanın içine gömülmüş ve çalışmayı yegâne şey haline getirmiş birini, kendimi örnek vererek söylüyorum bunu. Örneğin, çalışma hoşuna gittiğinde, çalışmanın içine gömüldüğünde, çalışmayı bir anlık bir eğlenceden çok daha ilginç bir faaliyet olarak gördüğünde, yazın havuza, hatta sinemaya gitmemek

olayı; öyleyse gerçekte iki eğlence arasında, yaşama bakışın iki tarzı arasında bir tercihten başka bir şey söz konusu değildir artık. Ve belirli bir zamanda bu artık önem taşımıyor, bu daha şimdiden yalnızca bir varlık biçimidir. Ama dikkat, burada, hepimizin hiçbir eğlencesi olmayacak, dosya okurlarına ve büro farelerine dönüşecek bireyler haline gelmemiz gerektiğini söyleyerek uç noktaya varmak söz konusu değildir. Ama söylenmesi gereken şudur; öncü insanların her faaliyeti başlangıçta büyük bir çaba gerektirir ama bu çaba daha sonra çalışma alışkanlığına dönüştükçe, yani sıkıcı bir zorunluluk olmaktan çıkıp gerçekten yaratıcı bir eylem haline geldikçe, doğal bir şeyye dönüşür.”

D) Sade Bir Yaşam

“Elbette ki, şimdiki durumda bazı tehlikeler vardır. Bunlar yalnız dogmatizmin ya da büyük görevimizin ortasında halkla ilişkilerin donmasının yol açtığı tehlikeler değildir. İçine düşülecek zaafılar da bir tehlikedir. Eğer bir insan, bütün yaşamını devrime adanmak için, oğlunun bazı şeylerden yoksun olması, çocuğunun ayakkabılarının eskimesi, ailesinin bazı zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaması gibi kaygıların kendini oyalamasına izin veremeyeceğini düşünüyorsa, böylesi bir mantık gelecekteki yozlaşmanın tohumlarının sızmasına fırsat verir. Bizim durumumuzda, ortalama insanın çocuğunun sahip olduğu şeylere bizim çocuğumuzun da sahip olması ve ortalama insanın çocuğunun yoksun olduğu şeylerden bizim çocuğumuzun da yoksun olması düşüncesini savunduk. Ailemiz bunu anlamak ve böyle olması için mücadele etmek zorundadır. Devrimi insanlar yapar ama insan devrimci ruhunu günden güne çelikleştirmelidir.”

E) İnsani Duyarlılık

“Size bir şey söyleyeyim. Bir fabrikayı ziyaret ettiğimde, düzenli olarak her türden bir sürü eleştiri

dinliyorum. Bu eleştirilerden bazıları tüm bu aygıtta gerçekten düzeltilmesi gereken şeyler olduğunu gösteriyor. Matanzas'da, bir ayakkabı üretim birimine yaptığım bir ziyaret sırasında bir işçi bana şunu söyledi: 'Burada bu-landığım şu toza bakın. Tozdan korunmak için bir alet, bu sorunu çözmek için bir şey istedim ya da işi ni de-ğiş-tirsinler dedim. Ne halde olduğuma bakın, astımım be-ni öldürecek.' Bundan fabrikanın sorumlusuna söz edi-yorum ve ona diyorum ki: 'E, şu zavallı adama bak. Bu şeyler astıma neden oluyor. Astımı olan bir insan bunca tozun olduğu bir yerde bulunamaz. Böyle bir barbarlık yapılamaz.'

Bunun nedeni burada hiçbir şeyin de-ğiştirilememesidir.

Önemli de-ğil, işi ni de-ğiştirmek ya da toz sorunu-nu çözmek için ona bir alet bulmak gerekir.

Evet, ama aslında bu adamın astımı de-ğil, tüber-külozu var.

Öyleyse böylesi bir şey nasıl mümkün olabilir? Bu sorunlar konusunda ne duyarsızlık."

F) Kitlelerle Sabırlı ve Sürekli Bir İlişki İçinde Olmak

"Kitlelerle sabırlı ve sürekli bir ilişki içinde olma-mız gerekir. Üstelik, yoldaşlarla bedensel çalışma yap-malıyız, çünkü bu, kendi niteliği gereği, mükemmeldir ve aynı zamanda kitlelerle daha iyi ilişki kurma olanağı sağlar. Burada, bu küçük sandalye üzerinde oturmakla görevlendirilmiş adamın içeri sıcak hava girip onu ra-hatsız etmesin diye bürosunun kapısını kapalı tutma eğilimine, biraz da doğal olan bu eğilimine de dahası eğer eski bir büyük sanayiciden kendisine miras olarak klimalı bir büro, hatta belki de sıcak kahveli bir termos ve içinde soğuk su bulunan bir başka termos miras kal-mışsa son verir. Bu tür yönetici kesinlikle hiçbir şeye ya-ramaz. Onu sürgün etmek gerekir."

G) Yeteneklerini Sürekli Olarak Artırmak

“Her düzeyde yetkinleşmek; temel olan, ilksel olan işte budur. Ülkenin başta gelen görevi budur. Teknik çağında, eğitimin 6. derecesinde olmanın (ilkokulu bitirmenin), okumayazması olmamak demek olduğunu kendi kendimize tekrarlamalıyız. Gayet tabii o düzeyde değiliz. Ama tekniğin bu döneminde, bir idareci cahil sayılmamak için en azından liseyi bitirmelidir, en azından. Üstelik bizi dinleyen ya da yarın bu yayının yazılı kayıtlarını okuma ya da ondan söz edildiğini duyma talihsizliğine sahip olacak bütün idarecilere, idareci oldukları sürece her halükârda onlara öğrenim yaptırmayı sürdürceğimizi ve öğrenim yapmayı sürdürececeklerini bildiriyoruz.”

H) Kolektif Tartışma ve Alınan Kararın Pratiğe Uygulanmasında Bireysel Sorumluluk

“Bir süre önce, devrimci idarecinin görevleri konusunda bir makale yazıldı. Bu konudaki bütün kavramları az ya da çok biliyorsunuz, üzerinde fazlaca durmak istemiyorum. Buna karşılık, bunlardan biri var ki çok önemli. Bu üzerinde ısrarla durduğumuz kolektif tartışma ve alınan kararın uygulanmasında sorumluluk, bireysel sorumluluk kavramıdır. Bunun anlamı şudur: işletmenin veya o sırada kullandığınız geminin kaptanı olarak, her birinizin ait olduğu işletmenin ya da bakanlığın yönetimle ilgili genel durumuna uygun kararlar alırken bu iki kavramı her zaman aklınızda bulundurmalısınız.”

İ) İdareci, Bir Politik Kadro: İdeolojik ve Politik Planda Sürekli Yetkinleşme İhtiyacı

“Bir süre önce, şimdi kamuoyu önünde düzeltmek istediğim bazı görüşler öne sürdüm. Eminim ki, bu söylenileni insanlar hatırlamıyor ama ben yine de düzeltmek istiyorum. CTC’nin (Küba İşçiler Federasyonu)

konferanslarından birinde, bugün bana çok saçma gelen bir söz söylemiştim. Şöyle demiştim: 'İdareci sizler gibi bir siyasi yönetici değildir, olması da gerekmez. O idari bir yöneticidir.' Hem anlamsız, hem de savunduğumuz bütçeye dayalı finansman sistemine ters düşen bir görüş biçimi bu. İdareciyi yönetici özelliklere sahip siyasi bir kadroya dönüştürmek zorundayız."

Bir yönetici için zorunlu olan, Fidel'in, Raul'un (Castro), Che'nin ve devrimin diğer yöneticilerinin konuşmalarında ve yazılarında belirtildiği görülen başka nitelikler de vardır. Onlar da şunlardır: Yönetmek, yol göstermek ve eğitmektir; tevazu, sadelik, cesaret, kararlılık ve dürüstlüğe sahip olmak ve bunları geliştirmektir; mücadeleci kalarak disiplinli olmaktır ve nihayet, hatalar görüldüğünde doğru bir tutuma sahip olmaktır. Devrim, ulusallaştırılmış kapitalist işletmeleri kültürel ve teknik planda yönetme yeteneğine sahip kadrolar yetiştirmek için birçok idareci okulu açtı. İdarecilerin deneyim eksikliğini ve bilgi zayıflığını telafi etmek için, Che fabrika ve atölye idarecilerine yönelik olarak, gezgin sayfalar halinde bir el kitabı yayımlanması emrini verdi. Bu el kitabının hazırlanmasına kişisel olarak katıldı ve eskiyen sayfaların periyodik olarak yenileneceğine güvendi. Bu el kitabı, yapısında olduğu gibi, içeriğinde de idareciye görevini yerine getirmesi için gerekli bilgileri sunuyordu. Bu el kitabının sayfaları Che'nin düşüncesinin niteliğini ve derinliğini, onun teori ve pratiği birleştirmedeki, teoriyi uygulama aracılığıyla sınamadaki eşsiz tarzını, Lenin ve Fidel'in geleneği dâhilinde, teoriyi zenginleştirme ve geliştirmedeki doğal tarzını yansıtmaktadır.

CHE GUEVARA'NIN MARKSİZM İÇİNDEKİ YERİ

"Bir çocuk Borsa'ya karşı, bütün Wall Street haykırmakta..."

Ailen Ginsberg

"Che Guevara'ya ağıt" (1967).

Lenin bir yerde büyük devrimcilerin ölümlerinden sonra putlaştırılarak zararsız hale getirilmeye çalışıldığını söyler. Stalinist bürokrasi Lenin'i ölümünden sonra mumyalayarak ama fikirlerini ve özlemlerini bütünüyle bir yana bırakarak tam da Lenin'in öngördüğü şeyi bu büyük devrimciye yapmıştır. Ama 20. yüzyıl devrimcileri arasında hiçbiri Ernesto Che Guevara kadar düşüncelerinden ve eyleminden kopararak putlaştırılmamıştır. Che Guevara bugün bir popüler kültür ikonudur. Yakışıklı yüzü her yerde görülmekte, kapitalistler tarafından bile bir pazarlama aracı olarak kullanılmaktadır. Siyasi alanda da suistimal neredeyse evrenseldir.

Bugün her türlü sosyalist akım Che'ye sahip çıkar gibi yapıyor. Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa'nın çöküşünden, Çin'in kapitalist restorasyon yolunda dev adımlar atışından sonra liberalleşen akımlar da, yaşananlara gözlerini sımsıkı kapatıp bildik yoluna devam edenler de sanki Che Guevara kendi geleneklerinin bir temsilcisi imiş gibi davranıyorlar. Oysa Che'nin kısa yaşamında sadece emperyalizme ve kapitalizme değil, aynı zamanda Stalinist bürokrasiye de isyan var. 20. yüzyılın ikinci yarısında, Stalinizm'in bilinen nedenlerle dünya sosyalist hareketi içinde tam bir hegemonya sağlamış olduğu bir aşamada, Sovyetler Birliği Komünist Partisi dünya solunun hakim akımlarınca "uluslararası komünizmin öncü partisi" olarak selamlanırken Che, Sovyet bürokrasisiyle adım adım çelişki içine giriyor, hayatının sonlarına doğru her iki büyük "sosyalist" ülkeye de (SSCB ve

Çin Halk Cumhuriyeti) uluslararası platformlarda ağır eleştiriler yöneltiyordu. Öyleyse, bugün Che'nin eylem ve düşüncesi sadece emperyalizm ve kapitalizme karşı düşmanlığı açısından değil, bir bürokrasi eleştirmeni olarak da gözden kayboluyor.

Che'nin bürokrasinin eleştirmeni olarak konumunu daha baştan biraz açmak gerekiyor. 1950'li yılların başında Che Marksizm'e geldiğinde, Stalinizm bütün dünyada olduğu gibi Latin Amerika'da da hegemonik bir konuma sahip. Bir bakıma Stalinizm, Marksizm'in doğal ortamı gibi. Marksizm'i benimseyen, özel tarihsel rastlantılar sonucu devrimci Marksizm'le tanışmadıysa doğal olarak Stalinizm'i de benimsiyor. Che'nin, Marksizm'e gelişi de bu bakımdan istisnai değil. Marksist olur olmaz Stalin'e ve öteki Stalinist önderlere de sempati duymaya başlıyor. Örneğin 1955'te çok sevdiği teyzesine yazdığı bir mektubu, ona nasıl bir yöneliş içinde olduğunu ifade etmek için "Stalin II" diye imzalıyor. O yıllarda doğan ilk kızı Hildita'yı bebekken gayet büyük bir sevinçle sürekli Mao'ya benzetiyor. Che'yi başka Marksistlerin çoğunluğundan ayıran (1954'te Guatemala'da ABD'nin düzenlediği karşıdevrimin aciliyeti içinde o ülkenin Stalinist partisiyle girdiği kısa pratik ilişkinin dışında) Stalinist partilerle doğrudan hiçbir ilişkisi olmamış olması. Fidel Castro'nun kurduğu ve devrim öncesinde Stalinizm'le en ufak bir ilişkisi olmayan 26 Temmuz Hareketi, Che'nin ilk örgütü. Bu yüzden tipik bir Stalinist eğitimden geçmiyor. Teorik olarak Stalinist düşüncelerle yoğrulmuş olsa bile, 30'lu yıllardan sonra Sovyetler Birliği bürokrasisine biat anlamını kazanan "enternasyonalist dayanışma" pratiğinin yarattığı kölece ruh durumu içinde bulmuyor hiçbir zaman kendini. Ama bu başta SSCB olmak üzere "sosyalist" ülkeleri dünya devrimci mücadelesinin ön planında yer alan aktörler olarak görmediği anlamına gelmiyor. Sınıfsal ve ideolojik bakımdan tam bir Nuh'un gemisi olan 26 Temmuz Hareketi içinde (Fidel'in kardeşi Raul Castro'yla birlikte) nadir Marksistlerden biri olduğu için de hem devrimden önce Küba'nın

Sovyetler Birliği yanlısı partisiyle, hem de devrimden sonra Sovyetler Birliği'yle Küba Devrimi arasında sıkı ilişkiler kurulması için ilk harekete geçen ve en çok çaba gösteren o oluyor.

Che, Sovyetler Birliği'ni ve öteki "sosyalist" ülkeleri tanıdıkça, onların iç rejimini gözlemledikçe, uluslararası politikalarını ve Küba'ya karşı tavırlarını yaşadığı deneyimlerle kavradıkça, bu ülkelere hakim olan bürokrasiye karşı adım adım tepkisel bir ruh durumu içine giriyor. Bu tepkiyi giderek teorik temellere oturtmaya başlıyor. 1960 sonrasında artık geçen zamanla birlikte derinleşen bir eleştirel tavra sahiptir. Ama 1965'le öldürüldüğü yıl olan 1967 arasında tam anlamıyla isyan içindedir. Son önemli kamuya açık hitabı olan "Tricontinental'e Mesaj" metni bürokrasiye ağır bir salvodur. Bu metin Che'nin politik vasiyetnamesi olarak düşünülmelidir. 1965 tarihli "Küba'da Sosyalizm ve İnsan" başlıklı çalışmasıyla Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi'nin, "Ekonomi Politik Elkitabı" üzerine tuttuğu notlar ise olgunlaşma döneminin ana teorik çalışmaları gibi okunabilir. Bunlardan ilki 1965 yılında hem Uruguay'da, hem de Küba'da yayınlanmıştır. İkincisininse trajik bir öyküsü vardır. Che'nin Kongo seferinden sonra Tanzanya'da emperyalist ajanlardan gizlenmek için kapandığı odada tuttuğu bu notları Bolivya seferine çıkmadan önce en yakın yoldaşlarından birine basılmak üzere teslim ettiği biliniyor. Bu metin, neredeyse kırk yıl sonra 2006'da nihayet Küba'da basılabilmektedir.

Che öznel anlamda Ekim Devrimi'ne ve Leninizm'e bütünüyle bağlı bir devrimcidir. Aynı zamanda yaşadığı pratik içinde adım adım devrimci Marksizm'e yakın bir pozisyona doğru hareket etmektedir. Ancak iktidarın devrimci fethine ilişkin savunduğu strateji, klasik Leninist stratejiden bütünüyle farklıdır. Leninizm işçi sınıfının öncüsünün devrimci partisinin inşasını, kitleler içinde sabırlı bir çalışmayı ve devrim aranda işçilerin silahlandırılması yoluyla silahlı ayaklanmayı stratejisi olarak benimserken, Che Küba Devrimi'nin deneyimini

genelleştirerek gerilla savaşını evrensel olarak uygulabilecek bir strateji olarak savunmuştur.

“Ya Sosyalist Devrim ya Devrimin Karikatürü!”

Che Guevara, her şeyden önce, sosyalist devrimi Marksist hareket içinde yeniden gündeme getirmiş olan devrimcidir. Stalinist bürokrasi 1920’li yılların ikinci yarısından itibaren sosyalist devrimi bütün dünyanın devrimci hareketlerinin gündeminden çıkarmış, bunun yerine Ekim Devrimi’nden önce Rus hareketinin, Menşevik kanadınca savunulan türden bir aşamalı devrim perspektifini adım adım bütün dünya komünist partilerinin programını biçimlendirecek şekilde yaymıştı. 1960’lı yıllara gelindiğinde dünya sosyalist hareketinde devrimci Marksist hareket dışında sosyalist devrim perspektifini savunan hiçbir parti kalmamıştı. İşte Che sosyalizmi güncel bir hedef olarak yeniden devrimin programı haline getiriyordu. Sovyetler Birliği’nde 1930’lu yıllarda hakim hale gelen Stalinist bürokrasinin aşamalı devrim perspektifini öteki ülkelerin komünist partilerine empoze etmesinin nedenlerini iyi anlamak gerekir. Bu teorik bir yanılmanın veya ideolojik bir geriliğin ürünü değildi. Tek ülkede sosyalizm programı, dünya devrimini sosyalizmin kuruluşu için bir zorunluluk olmaktan çıkarıyordu. Sovyet bürokrasisi, dünya Devrimi’nin yayılmasının dengeleri sarsacağından dolayı kendisi için tehlikeli dahi olduğunun gayet iyi farkındaydı. Dolayısıyla, Sovyet dış politikası 1930’lu yıllardan itibaren emperyalizmle Sovyetler Birliği arasındaki dengeleri mümkün olduğunca bürokrasinin çıkarlarını rahatsız etmeyecek biçimde korumaya yönelikti. Lenin’in 1920’li yılların başında geçici bir dönem için taktik bir adım olarak ortaya attığı “barış içinde bir arada yaşama” politikasının stratejik bir yaklaşım haline gelmesi bundandı. Aşamalı devrim programı işte bu bağlamda başka ülke komünist partilerinin dünya dengelerini sarsacak devrimci girişimlere cüret etmesi için geliştirilmiş bir yaklaşımdı. Komünist partiler az gelişmiş ülkelerde “burjuva demokratik devrim” için mücadele etmeliydiler. Bu ülkeler sosyalist devrim

aşaması için yeterince olgunlaşmamıştı. Stalinist aşamalı devrim anlayışı daha da ileri giderek aynen Ekim Devrimi öncesinde Menşeviklerin söylediği gibi, burjuva devrimini burjuvazinin yönetmesi gerektiğini ileri sürüyordu. Böylece azgelişmiş ülke, komünist partilerine kendi ülkelerinin “ulusal burjuvazisi”ni emperyalizme ve gericiliğe karşı destekleme görevi verilmiş oluyordu. Aşamalı devrim teorisinin maddi hayatın gerçekleriyle hiçbir ilişkisi olmadığını, komünist partilerinin “fazla ileri giderek” dünya dengelerini sarsmasını engellemeyi amaçladığını tartışılmaz biçimde kanıtlayan bir olgu vardı. Bu teori sadece azgelişmiş ülkelerde değil, kapitalizmin emperyalist aşamaya çoktan girmiş olduğu ülkelerde de uygulanıyordu! Örneğin emperyalist ülkeler arasında en güçlü iki komünist partisinden biri olan Fransız Komünist Partisi’nin (öteki İtalyan partisiydi) stratejisi, sosyalist devrim yolunda bir aşama olarak tekel dışı burjuvaziyle tekellere karşı bir “ileri demokratik düzen” kurmaktı!

Latin Amerika’nın Sovyet bürokrasisine sadakatle bağlı komünist partileri, 1930’lu yılların geçici ultra sol dönemi sona erip uluslararası Stalinist hareket sağ bir politikaya döndükten sonra aşamalı devrim perspektifine bütünüyle angaje olmuşlardı. Latin Amerika’nın devri Brezilya’nın, komünist partisinin prestijli önderi Luis Carlos Prestes’in 1959 tarihli bir açıklaması bize bütün partilerin mücadele programı konusunda açık bir görüş sağlayacak niteliktedir:

“Her geçen gün geniş güçleri Amerikan emperyalizmine ve onun iç ajanlarına karşı, proletaryayı, köylülüğü, kentsel küçük burjuvaziyi, burjuvaziyi, Kuzey Amerika emperyalizmiyle çelişkileri olan büyük toprak sahipleri ve emperyalist gruplarla bağlantı içinde olmakla birlikte Kuzey Amerika tekelleriyle rekabet halinde olan kapitalistleri harekete geçiren bir cephede birleştirmenin koşulları daha olumlu hale geliyor.”

Görüldüğü gibi, Prestes geleneksel şemada, emperyalizm yanlısı gösterilen büyük toprak sahiplerini ve

emperyalizmin ortağı kapitalist grupları bile bir ilerici demokratik cephede toplamaktadır. Prestes, ayrıca daha ileride “barışçı yol” savunusu da yaparak aşamalı ya da değil, devrimden bütünüyle vazgeçmiş olduğunu da itiraf ediyor.

Che’nin ünlü sloganı işte bu tür insanlar için söylenmiştir: “Devrimcinin görevi devrim yapmaktır.” Bu slogan ilk bakışta totoloji gibi görünür. Oysa Che’nin kimi hedeflediği açıktır: Stalinizm’in bütünüyle düzenin bir parçası haline getirdiği, ama retorik icabı hâlâ Ekim devriminin geleneğine bağlı görünen, kendine “devrimci” deyip reformizme ve barışçı yöntemlere sarılan “Komünist” partilerinin önderliğidir hedef. Che’nin şu sözleri de tam tamına bu tür “Komünist” partileri hedef almıştır:

“Kimse öncü parti rolüne bir üniversite diplomasıymış gibi sahip çıkamaz. Öncü parti olmak, iktidar mücadelesinde işçi sınıfının cephesinde yer almak, ona iktidarın ele geçirilmesi konusunda rehberlik yapmak ve bu mücadeleyi en kısa yoldan zafere götürmeyi bilmektir.”

Elbette ne Latin Amerika’da ne de genel olarak dünyada, aşamalı devrim programının benimsenmesi ve burjuvaziyle ittifak perspektifi sürtüşmesiz, çelişkisiz, zigzagsız bir süreç içinde gerçekleşmedi. Her bir ülkenin yapısal özelliklerinden sınıf mücadelelerine ve sosyalist hareketin tarihsel gelişimine kadar birçok faktör, kimi partinin daha özerk davranmasına, Moskova’dan dayatılan çizgiye daha geç adapte olmasına vb. yol açtı. Bazı ülkelerde komünist partileri belirli aşamalarda daha devrimci, belirli aşamalarda daha reformist ve sınıf işbirlikçisi tavırlar sergilediler. Ama 60’lı yıllara gelindiğinde, partiden partiye görelî farklar görülmekle birlikte, şema az çok oturmuştu. Küba’daki komünist partisi de Fidel Castro ve arkadaşlarının, Moncada Kışlası’nı bastıkları 1953’ten Sierra Maestra’daki gerillanın önemli başarılar kazanmış olduğu 1958 ortalarına kadar 26 Temmuz Hareketi’nden uzak durmuştur. Ancak belirli bir aşamadan sonra, Che’nin de çabalarıyla iki hareket

arasında ciddi bir yakınlaşma doğmuş ve Küba partisi Küba Devrimi'nin zafere ulaşmasında son aşamadaki katkılarıyla bir pay sahibi olmuştur. Küba Devrimi sonrasında (aşağıda daha ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi), Che'nin önderliğinde örgütlenen hareketler aracılığıyla Latin Amerika'nın çeşitli ülkelerinde devrimci girişimler yaşanmış, bu Che'nin Bolivya seferiyle doruğuna ulaşmıştır. Latin Amerika'nın komünist partileri, Küba merkezli olarak örgütlenen bu devrimci girişimlere karşı mesafelerini korumuşlar, yer yer düşmanca yaklaşmışlar, hatta Sovyetler Birliği'ne bu girişimleri ve özel olarak da Che'yi şikâyet etmişlerdir. Che'nin kendi görüşlerini ve programatik anlayışını belirleyen iki ana faktör vardır. Bunlardan biri, giriş bölümünde belirtildiği gibi, teorik olarak Marksizm'i Stalinist bir çerçeve içinde benimsemiş olmakla birlikte, Sovyet bürokrasisinin denetiminde olan bir komünist partisinde militanlık yapmamış olduğu için kafasının hiçbir aşamada bu partilerin kah şemalarının cenderesine tâbi kalmamış olmasıdır. Che, 26 Temmuz'a katıldığında bu hareketin Marksist bir hareket olmadığını bilmektedir. Hatta kendisi başlangıçta onu bir burjuva demokratik hareket olarak görmüş olduğunu açıkça dile getirmiştir. Ama Küba Devrimi boyunca hem teorik olarak Marksizm'i hareket içinde yaymaya çalışmaktan, hem de devrim öncesinde ve sonrasında devrimin bir politik devrim olarak kalmaması, bir toplumsal devrim, bir sınıf devrimi haline gelmesi için mücadele etmekten bir an bile geri durmamıştır. Stalinist bir partinin eğitiminden geçmiş birinin bu ikincisini yapması son derece güç olurdu.

Ama Che'nin programatik görüşlerini asıl biçimlendiren Küba Devrimi'nin kendine özgü nesnel gelişimi olmuştur. Castro önderliğindeki 26 Temmuz Hareketi'nin programı, esas olarak Küba'yı sultanı altında inleyen diktatör Batista'dan kurtulmak ve ülkeyi neredeyse sömürgeleştirmiş olan ABD emperyalizmine karşı onurlu bir tavır almaktı. Amaçlanan devrimin programındaki tek sınıfsal boyut toprak reformuydu. Yarı tipik bir burjuva

demokratik devrim programı söz konusuydu! Ne var ki, nesnel koşullar Küba Devrimi'nin önderliğini 1959-1961 arasında emperyalizmin basıncı karşısında ayakta kalabilmek için adım adım sosyalist tedbirler almak zorunda bırakacak, yeni rejim 1961 ortasında bütün dünyaya "sosyalist" bir devlet kurulmuş olduğunu ilan edecektir. Burada demokratik devrimle sosyalist devrimin görevlerinin iç içe geçtiği, demokratik devrimin hiç bir iktidar değişimi olmadan sosyalist devrime dönüştüğü tipik bir sürekli devrim süreci ile karşı karşıyayız!

Che Guevara, bu deneyimin derslerini en açık ve ya-lın biçimde çıkaran Küba devrimcisi olmuştur. Bütün Küba önderliği içinde en gelişkin Marksist olması, deneyimden öğrenme konusundaki muazzam kapasitesi, derin devrimci inancı bunu olanaklı kılan ana etkenlerdir. Ama burada ilk faktörün (öznel faktör) ikincisiyle (nesnel faktör) birleşmesi de söz konusudur. Kafası Stalinist partilerin şemalarıyla cendereye alınmış bir militan, Che'nin çıkardığı sonuçları çıkaramayabilirdi. Che bu şemalardan uzak yetişmiş olduğu için buradaki sürekli devrim dinamiğini görebilmiş, Küba Devrimi'ni bu temelde yorumlamış ve bu deneyimden hareketle Stalinizm'in Menşevik teorilerine rağmen azgelişmiş ülkelerde esas gündemde olan devrimin sosyalist devrim olduğunu anlamıştır.

Che elbette Küba için "sürekli devrim" kategorisini kullanmış değildir. Ama Küba Devrimi'ni yorumlayış tarzı ve buradan Latin Amerika'nın, hatta azgelişmiş dünyanın tamamı için çıkardığı sonuçlar Troçki'nin sürekli devrim programı ile büyük benzerlikler taşır. Che'nin devrim programı üç ayak üstünde yükselir.

Ulusal burjuvazinin korkaklığı: Troçki'nin kendi devrim programının başlangıç noktası 1848 devrimlerinden itibaren proletaryanın güçlü gelişiminden ve devrimci atılımından korkan burjuvazinin devrimci karakterini yitirdiği, bu yüzden demokratik devrimlere önderlik edemeyeceğidir. Daha 1848'e gelindiğinde bile, burjuvazi geçmişle karşılaştırılabilir bir rol oynama fırsatını

çoktan yitirmişti. Kendi iktidarına giden yolun üzerinde duran toplumsal sistemin devrimci tasfiyesini üstlenmiyor ve üstlenmek istemiyordu. Bunun neden böyle olduğunu bugün biliyoruz. Burjuvazinin amacı (ve bunun çok iyi bilincindeydi) sistemin içine, kendi politik egemenliği için değil, sadece geçmişin güçleriyle iktidarı paylaşabilmek için gerekli olan garantileri yerleştirmekti. Böylece, yalnız eski düzenin yıkılmasında kitlelere önderlik edememekle kalmadı, onu ileriye iten kitleleri geri püskürtmek için de sırtını bu eski düzene dayadı.

Che'nin, Küba Devrimi deneyiminden hareketle bütün Latin Amerika için vardığı sonuç aynıdır:

"Latin Amerika'nın şundaki tarihsel şartları altında ulusal burjuvazi antifeodal ve antiemperyalist mücadelenin başında yer alamaz. Deneyim göstermektedir ki, ülkelerimizde bu sınıf, çıkarlarının üanki emperyalizmiyle çatıştığı durumlarda bile, toplumsal devrim korkusu yüzünden felç olduğu ve sömürülen kitlelerin patlamasından ürktüğü için emperyalizmle karşı karşıya gelmeyi başaramamıştır."

Veya:

"Öte yandan, yerel burjuvaziler, emperyalizme muhalefet yeteneklerini tamamen kaybetmişlerdir (eğer daha önce böyle bir yeteneğe sahip oldularsa) ve ancak onun treninin kuyruğuna takılmış son vagonunu oluşturmaktadırlar."

Veya:

"Burjuvaziye karşı mücadele, kurtuluş mücadelesinin vazgeçilmez koşuludur, eğer bu mücadelenin geri dönülmez biçimde başarılı bir sona ulaştırılması isteniyorsa (tersinden örnek Endonezya'dır)."

Che, Latin Amerika "ulusal burjuvazi"si konusunda kategoriktir. Öteki kıtalardaki, özellikle Afrika'daki az gelişmiş ülkeleri tanıdıkça, onların burjuvazilerinin de aynı yolun yolcusu olduklarına, bir süre sonra aynı şekilde emperyalizmin ortağı haline geleceklerine ikna olur.

Köylülüğün işçi sınıfına ihtiyacı: Troçki'nin sürekli

devrim programının ikinci ayağı köylülüğün bir toplumsal güç olarak bağımsız bir rol oynayamayacağı, ya burjuvaziden ya da proletaryadan yana tavır almak zorunda olduğu, dolayısıyla devrimde hegemonyanın köylülükte değil proletaryada olması gerektiğidir. Che, Latin Amerika ülkelerinin gelişme düzeyi ve tarımsal karakteri dolayısıyla esas devrimci toplumsal gücün köylülük olduğunu ısrarla vurgulamakla birlikte ekler:

“Ama köylü sınıfı, içinde tutulduğu cehalet ve yasadışı yalıtılmışlık nedeniyle, işçi sınıfının ve devrimci aydınların devrimci ve politik önderliğine ihtiyaç duyar. Onlar olmaksızın tek başına saldırıyı başlatıp zafere ulaşamaz.”

Demokratik devrimin sosyalist devrime dönüşümü: Troçki, burjuvazinin devrimden uzaklaşmasından ve köylülüğün devrimin başını çekme kapasitesine sahip olmamasından hareketle demokratik devrimde hegemonyanın proletaryada olacağı sonucunu çıkardıktan sonra, devrimin zaferiyle birlikte iktidara yükselmiş olan proletaryanın kendi aleyhine kararlar alamayacağı için demokratik devrimin içinde hızla sosyalist önlemler almaya başlamak zorunda kalacağını, yani demokratik devrimin sosyalist devrime doğru büyüyeceğini ileri sürüyordu.

Che ise Küba Devrimi'ni şöyle tasvir etmektedir:

“Devrimimizle birlikte bir ulusal kurtuluş devriminin orijinal bir biçimde, bazı kendiliğindenlik unsurları taşıyarak sosyalist bir devrime geçişi ve Moncada'daki ilk kahramanlık destanından itibaren aynı aktörler tarafından yönetilen, Granma'dan geçerek Küba Devrimi'nin sosyalist karakterinin ilan edilmesine ulaşan bir gelişmenin seyri içinde büyük bir hızla yaşanan aşamaların yığılması yaşandı.”

Bu kısacık alıntıda bütün bir dünya yatıyor. Biz sadece üç noktaya işaret edelim. Birincisi, Che bir ulusal kurtuluş devriminden bir sosyalist devrime geçiş olduğunu hatırlatıyor. İkincisi, bunun aynı önderlik altında olduğunu belirtiyor. Yani yeni bir devrim yoktur. Devrim

iki aşamalı olmamıştır. Nihayet üçüncüsü "aşamaların yığılması"ndan söz ediyor. Bilindiği gibi, sürekli devrim programı, bazılarının sandığının aksine demokratik devrim aşamasının var olmadığını değil, demokratik devrim ile sosyalist devrimin iç içe geçeceğini, yani aşamaların orijinal biçimde birleşeceğini ileri sürer. Bütün bunlar Che'nin, Küba Devrimi'nin aşamalı devrim programını çürüttüğünün bilincinde olduğunu ve bu devrimi "sürekli devrim" terimini kullanmak aklına bile gelmese de aynen böyle tasvir ettiğini gösteriyor.

Che, Sovyetler Birliği bürokrasisinin 3. Dünya ülkelerini sosyalist bir atılımdan uzak tutarak, bazı ülkelerde (Mısır, Cezayir vb.) ülke burjuvazisiyle ittifakını sürdürmek için geliştirdiği ve mucitliğini Lenin'e atfettiği "kapitalist olmayan yol" programı için şunları söyler:

"Lenin'in bu 'kapitalist olmayan yol' ifadesini nerede telaffuz etmiş ya da yazmış olduğunu araştırmak gerekir; ikircikli bir terim; Lenin'in bunu kullanmış olabileceğine inanmıyorum. Her durumda, kapitalist değilse nedir? Hermafrodit mi? Melez mi? Olgular yolun tanımlanmasından önce kısa bir siyasi mücadele dönemi yaşanabileceğini göstermiştir, ama ardından ya kapitalist olacaktır yol, ya sosyalist."

- Yalıtılmış Bir Ülkede Devrim ve Enternasyonalizm

Che Guevara, zafere ulaşmış devrimlerin önderleri arasında Lenin ve Troçki'den beri tek ülkede sosyalist bir devrimin nihai olarak zafere ulaşacağını reddeden ilk ve tek isimdir. Küba Devrimi'nin önderliği, daha iktidara gelir gelmez öteki Latin Amerika ülkelerinde devrimci mücadelenin geliştirilmesi, devrimin bütün Latin Amerika'ya yayılması için somut girişimler başlattı ve bunu ölene kadar sürdürdüyse, bu esas olarak Che'nin kıta ölçeğinde ve uluslararası düzeyde devrimin sosyalizmin zaferi için vazgeçilmez olduğu bilinci sayesinde. Che'nin pratiğinde enternasyonalizm neredeyse devrimci hayatının başlangıcıyla aynı anda başlar. Daha Marksizm'le tanışmadan önce bütün Latin Amerika'yı dolaştığı, "Motosiklet Günlükleri" başlıklı anılarından

ve bu adla çekilmiş filmde biliniyor. İşte bu gezile-ri bütün Latin Amerika'nın aynı sömürü ve zulüm sistemi altında yaşadığını öğretmiştir Che'ye. Adım adım Marksizm'e doğru gelirken ilk siyasi deneyimini 1954'te Guatemala'da, ABD Arbenz'in ilerici rejimini devirmeye giriştiğinde karşıdevrime direnmek için Guatemala'nın komünist partisinin gençlik örgütüne katıldığında yaşamıştır. Guatemala'nın karşıdevrime teslim olmasından sonra geçtiği Meksika'da, 1955'te Fidel Castro ile tanıştığında ve daha ilk gece onun 26 Temmuz Hareketi'ne katılmaya karar verdiğinde bu Arjantinli doktorun devrimci mücadelede sınır tanımayacağı iyice belli olmuştur. Che, Küba Devrimi'nin önderliği içinde Kübalı olmayan tek kişidir. Buna rağmen 1965'e dek önce devrimci mücadeleye, ardından devrim sonrası inşa faaliyetine aynen bir Kübalı gibi bütünüyle kendini vermiştir. Devrimin hemen ardından, Küba önderliğinde devrimin öteki Latin Amerika ülkelerine yayılması için çeşitli ülkelerden devrimcilerle temasa geçmiş, bu devrimcilere olanaklar ve eğitim sağlayarak yeni gerilla savaşlarının başlamasında katalizör rolü oynamıştır. Burada da esas yönetici Che olmuştur. Küba devrimci rejiminin desteğiyle, 1959'dan 1967'ye Nikaragua, Dominik Cumhuriyeti, Guatemala, Venezuelalı, Kolombiya, Peru, Arjantin ve Bolivya'da, Küba'nın Che aracılığıyla desteklediği gerilla savaşları başlatıldı. Bu faaliyette Küba önderliğinin başka hiçbir üyesi Che kadar faal değildi. Daha sonra dünya çapında ün kazanacak bir dizi Latin Amerika devrimcisi, örneğin 1979 Nikaragua devriminin Sandinist önderliğinin tarihi lideri Carlos Fortseca veya Uruguay'ın ünlü Tupamaros'unun önderi Raul Sendic, Che'nin eğitiminden geçtiler.

Elbette Castro bu faaliyetlere taraftar olmasaydı Che bunları Küba devletinin desteğiyle yürütemezdi. Yine de Castro ile Che arasında daha baştan itibaren var olan ve yıllar üzerinden derinleşen bir bakış açısı farklılığı vardı. Castro, Sovyetler Birliği'yle ittifak yaparak ABD'nin Küba Devrimi'ne karşı düşmanlığını gemlemeye, yani

Küba'yi "barış içinde bir arada yaşama" stratejisinin bir parçası haline getirmeye yatkındı. Che ise geçici taktik uzlaşmalar yapılsa da, orta vadede devrimi ayakta tutabilecek tek şeyin sosyalist devrimin Latin Amerika çapında kıtasal ölçekte zafere ulaşması olduğuna inanıyordu. Yani Che'yi başka Latin Amerika ülkelerinde devrimci faaliyetlere yönelten, emperyalizmle başa çıkmanın yolunun sadece uluslararası devrim olduğuna inanmasıydı. Latin Amerika devrimine bir romantik olduğu için değil, Marksist bir gerçekçi olduğundan dolayı bu denli önem veriyordu.

Latin Amerika ülkelerinde 60'lı yılların ilk yarısında girilen bütün gerilla deneyimlerinin yenilgiye uğraması, Che'yi mücadelenin başına geçmesi gerektiğine ikna etti. (Elbette bu karara ulaşmasında son derece karmaşık politik ve kişisel başka nedenler de vardır.) Che daha başlangıçtan itibaren Bolivya, Peru, Ekvator, Arjantin) Şili ve Paraguay arasında bir geçit bölgesi niteliğini taşıyan And Dağları'nın, Latin Amerika'nın Sierra Maestra'sı olacağını ileri sürmüştü. Yani buralarda başlayan bir gerilla savaşı adım adım bütün bu ülkelere yayılacak ve kıta çapında bir devrime dönüşecekti. Aynı şeyi, 1961'de Lumumba'nın emperyalizmin ajanları tarafından öldürülmesinden sonra muazzam mücadelelere konu olan Kongo için de düşünüyordu. Kongo, Afrika'nın kalbindeydi. Burada başlatılacak bir mücadelede elde edilecek zafer, kademe kademe bütün Afrika'ya yayılabilirdi. Önce 1966 yılında, bir yıla yakın süreyle Kongo'da bir Küba birliğinin başında, Kongolu antiemperyalist güçlerle birlikte emperyalizm yanlısı güçlere karşı çarpıştı. Kongo mücadelesi ağır bir yenilgiyle sonuçlanınca bir süre gizlendikten ve hazırlık yaptıktan sonra Küba yoluyla Bolivya'ya geçerek And Dağları'nı, Latin Amerika'nın Sierra Maestra'sına çevirmek için silah elde çarpıştı, bir kez daha yenildi ve öldürüldü. Bu kısa öykü bile Che'nin fikirlerini öne sürüp, uygulanmasını başkalarına bırakanlardan olmadığını, fikirleri uğruna ölmeye hazır bir kişiliğe sahip olduğunu bize anlatıyor.

Che Guevara, devrimi sadece teoride değil pratikte de savunmuş bir devrimcidir. Guevara, politik olarak enternasyonalizmi önce Latin Amerika kıtası çapında ifade etmiştir. 1963 yılında yayınlanan bir çalışmasında bunu şöyle ifade eder:

"Üçüncüsü, mücadelenin kıtasal özelliği... Yankiler, çıkar dayanışması ve Amerika kıtasındaki mücadelenin belirleyiciliği dolayısıyla müdahale edeceklerdir. Amerika kıtasındaki panorama bu iken, zaferin yalıtılmış bir ülkede kazanılması ve korunması güçtür. Baskıcı güçlerin birliğine halk güçlerinin birliğiyle karşılık vermek gerekir. Baskının dayanılmaz düzeye ulaştığı bütün ülkelerde isyanın bayrağı yükseltilmelidir; tarihi zorunluluk dolayısıyla bu bayrak kıtasal bir özellik taşıyacaktır."

Latin Amerika devrimcileri arasında kıta çapında bir kurtuluşu hayal edenler az değildir. Bu kıtanın ülkelerinin tarihi, coğrafi, kültürel, hatta sosyoekonomik bakımdan birbirleriyle ortak yanları olması, Latin Amerikalı devrimcilerin dar ülke milliyetçiliğinin ötesine taşmasını kolaylaştırır. Buna karşılık bunların çoğunluğu, ufkı sadece bu kıtayla sınırlı, "Latin Amerika milliyetçiliği" denebilecek bir yaklaşımın ötesine geçmekte zorlanır. Che ise bunlardan bütünüyle farklı bir tavır içindedir. Başlangıçta dikkati daha çok Latin Amerika üzerinde odaklanmış olsa bile zamanla gözlerini, bütün dünyaya çevirmiş, Asya ve Afrika'nın sömürgecilikten yeni kurtulmuş halklarıyla temas içine girmiş, perspektifini bütün dünyayı kapsayacak biçimde genişletmiştir. Kongo'da pratik olarak devrimci faaliyete girişmiş olması doğrudan doğruya bunun bir ifadesidir. Bolivya seferini bile sadece Latin Amerika devriminin önünü açmak üzere bir girişim olarak görmek çok yanlış olur. Che, Bolivya seferinden, ABD emperyalizminin karşısında ikinci bir Vietnam oluşturmaya amaçlamaktadır. "Tricontinental'e Mesaj" neredeyse baştan aşağı Vietnam Devrimi'yle dayanışma teması etrafında örülmüştür. Che'nin ünlü sözü "İki, üç, daha fazla Vietnam" da orada söylenmiştir. Tarih 16 Nisan 1967'dir ve Che, Bolivya dağlarında elde

silah savaşıdır. Che teorik olarak sosyalizmin dünyaya çapında bir mücadeleyle zafere kavuşacağı konusunda gayet berraktır. 1965 başında daha Küba yöneticisiyken Afrika-Asya Dayanışma Örgütü'nün toplantısında şöyle söylüyor:

"Bu ölüm kalım savaşında sınır yoktur. Dünyanın herhangi bir yerinde olanlara ilgisiz kalamayız, çünkü her ülkenin yenilgisi hepimiz için bir yenilgi olduğu gibi, her ülkenin emperyalizm karşısındaki zaferi bizim de zaferimizdir. Proleter enternasyonalizminin uygulanması, daha iyi bir gelecek için mücadele eden halklar için sadece bir görev değil, kaçınılmaz bir zorunluluktur. "

Stalinizm'in, sosyalizmin (hatta komünizmin) tek bir ülkede kurulabileceği fikriyle birlikte, proleter enternasyonalizminin Marksistler için "kaçınılmaz bir zorunluluk" olduğu gerçeği sosyalist hareketin ağırlıklı bölümünün ufkundan kaybolmuştu. Che, devrimci Marksizm'in bu fikrini vurgulu biçimde canlandırıyor. 1965'te, en önemli çalışmalarından birinde, "Küba'da Sosyalizm ve İnsan"da bu fikri tekrarlamakla kalmıyor, sosyalizmin amacının ne olduğunu da ortaya koyuyor:

"Partisinin bağrında devrimin ideolojik itici gücü olan devrimci, dünya çapında sosyalizmin kurulması gerçekleşene kadar ancak ölümle durabilecek olan aralıksız çabasıyla tükenir. En acil görevler yerel ölçekte gerçekleştiğinde devrimci şevki körelir ve proleter enternasyonalizmini unutursa, yönetmekte olduğu devrim esin veren bir güç olmaktan çıkar, kendisi de azılı düşmanımız emperyalizmin sonuna kadar yararlanacağı rahat bir uyusukluğa gömülür. Proleter enternasyonalizmi bir görevdir, ama aynı zamanda devrimci bir zorunluluktur. Biz halkımızı böyle eğitiyoruz."

Che "zorunluluk" fikrini tekrar etmekle birlikte, burada daha da ileri geçerek (Marksist) devrimcinin amacının "dünya çapında sosyalizmin kuruluşu" olduğunu ileri sürüyor. Devrimci bu gerçekleşene kadar "aralıksız çabasıyla tükenir". Stalinist bürokrasinin yarattığı anlayış gibi, kendi ülkesinde sosyalizmin kuruluşuyla bitmez

görevi. 1967'de "Tricontinental'e Mesaj" da ise bütün bu akıl yürütmenin materyalist temelini yalınlığıyla ortaya koyuyor:

"Kısacası, emperyalizmin dünya çapında bir sistem ve kapitalizmin son aşaması olduğu ve dünya çapında bir çarpışmada yenilmesi gerektiği unutulmamalıdır."

İşte Stalinist bürokrasi "tek ülkede sosyalizm" teorisi ve programıyla tam da bunu "unutmuş"tur, daha doğrusu kendi çıkarları doğrultusunda unutmayı tercih etmiştir. Lenin ve Troçki'den beri ilk kez bir muzaffer devrimin önderi yalın biçimde (terimi kullanmadan) dünya devriminin gerekliliğini savunmaktadır. Buradan gidilecek yer bellidir: Bir Enternasyonal. Che kısa hayatında Küba Devrimi'nin kazananlarını bir dünya partisi kurma yolunda seferber edecek zamanı bulamamış olabilir. Veya Stalinist kökenleri dolayısıyla devrimin bu vazgeçilmez aracı ufkunun içine dahi girmemiş olabilir. Ancak yukarıdaki satırlarda ifade edilen enternasyonalist düşünce ve inancın, sonunda, bilinçaltından bile olsa, bir Enternasyonal fikrinin dile gelmesiyle sonuçlandığını görmek son derecede ilginç. Che bir demecinde şöyle diyor:

"Baskı enternasyonaline karşı, proleterlerin ve köylülerin ortak düşmana karşı mücadelelerinin enternasyonalinden kaçınılmaz ve doğal cevap gelecektir."

Burada dile gelen enternasyonal tam bir örgüt değil, And Dağları'ndan hareketle Latin Amerika'nın bütününe yayılacak olan mücadeleler silsilesidir. Ama kelimelerin 20. yüzyılın ikinci yarısında (IV. Enternasyonal dışında) sürekli olarak enternasyonalizmin kaçınılmaz gerekliliğinden söz eden tek devrimcinin dilinden dökülmesi bir rastlantı olamaz.

- Sovyetler Birliği'ne Karşı Che

Sovyetler Birliği'ne bağlı partilerin devrimden bütününü uzak durmasına bu kadar eleştirel yaklaşırken ve bürokrasinin veba gibi kaçtığı dünya devrimini hep daha fazla vurgularken, Che'nin sonunda SSCB ile çelişkiye girmemesi düşünülemez bir şeydir. Nitekim

Che, gençlik yıllarında SSCB'ye hayranken, Küba Devrimi sonrasında SSCB ile işbirliği içinde yürürken, hayatının son yıllarında SSCB'ye cepheden ağır eleştiriler yöneltmeye başlamıştır. Bu eleştiriler hem SSCB'de sosyalizmin inşasına yöneliktir, hem de bürokrasinin uluslararası politikasına, özel olarak da dünyanın farklı yerlerindeki devrim ve devrimci savaşlara karşı tavrına.

Che devrimci hayatına, SSCB'ye hayranlığa varan bir yakınlık duyarak başlamıştır. Onu bir devrimci olarak biçimlendiren, Küba Devrimi sırasında ve sonrasında da bir süre boyunca devam eden bu yakınlık Küba-SSCB işbirliği temelinde devam etmiştir. 1962'de hazırladığı bir raporda SSCB konusunda söyledikleri, Ekim Devrimi'nin ürünü olan bu ülkeye ne kadar büyük saygı duyduğunu açıklıkla ortaya koyuyor:

“Bu şartlar altında her Latin Amerika ülkesinde emekçiler tam kurtuluş için mücadelelerini yoğunlaştırmalıdır. Önlerinde Küba örneğinden başka daha uzak, hatta daha saygın örnekler de vardır; sosyalist ülkelerin ve özellikle insanlığın gerçek özgürlük yoluna ilk adım atan Sovyetler Birliği'nin yüce örnekleri.”

Yukarıda da belirtildiği gibi, devrimin son safhasında ve devrim ertesinde, Küba Komünist Partisi ile ilişkileri kuran ve derinleştiren Che olmuştur. 1957 yazında Komünist Parti, Che'nin talebi üzerine bir kadrosunu Che'nin kampına yollar ve ilişkiler bundan sonra adım adım derinleşir. SSCB ile ilişkilerin kurulmasında da Che, Küba Devrimi'nin önderliği içinde esas aktif unsur olmuştur.

SSCB'nin 1959 sonbaharında Küba'ya yolladığı ilk temsilcisi olan Alexiev, ilk randevusunu Che'den alır. O görüşmede Che şöyle diyecektir:

“Devrimimiz, halk tarafından yapılmış, gerçekten ilerici, antiemperyalist ve antiAmerikan bir devrimdir. Ama dünya çapında devrimci hareketin ve her şeyden önce sosyalist blok ve Sovyetler Birliği'nin yardımı olmaksızın zafere ulaşip onu muhafaza edemeyiz.”

Che bu ilk görüşmede söylediği bu çok önemli

sözlerin kişisel fikri olduğunu da belirtir muhatabına. Yani SSCB'ye yakınlık bakımından, Küba önderliği içinde henüz neredeyse yalnızdır. Alexiev, daha sonra Che'nin biyografisinde "Pratikte Che, Küba ile ilişkilerimizin mimarıydı," diyecektir.

Che daha SSCB'ye yaptığı ilk ziyarette düş kırıklığına uğrar. Kasım 1960'ta yapılan bu ziyaret sırasında Che, Ekim Devrimi'nin yıldönümünü Lenin'in mozolesi üzerinde Sovyet Partisi'nin politbürosu ile birlikte karşılamıştır. Marksizm'e gelirken SSCB'ye hayran, Lenin'e büyük bir inanç duyan bir genç devrimci için (Che henüz 32 yaşındadır) bu ne etkileyici bir an olmalı. Buna rağmen daha bu ilk gezide, Che keskin gözlemlerini yapmaya başlamıştır. Biyografisti şöyle yazıyor:

"Che bunu hiçbir zaman kamu önünde ifade etmemiş olsa da, onu tanıyanlar Rusya'ya ilk ziyaretinden Kremlin görevlilerinin, ortalama Sovyet vatandaşının zor hayat şartlarına karşıtlık oluşturan elit hayat tarzlarından ve burjuva lüksüne belirgin düşkünlüklerinden dolayı umudunu yitirmiş döndüğünü söylüyorlar. Kırk beş yıllık sosyalizm belli ki yeni bir 'sosyalist insan' yaratamamıştı, hiç olmazsa parti eliti arasında..."

Gerçek Marksist devrimci, bürokrasiyi görür görmez tanımış, Stalinist "sosyalizmce" notunu derhal vermiştir. Bu ilk ziyaretteki düş kırıklığı daha sonra adım adım büyüyecektir. SSCB ziyaretinden yaklaşık bir yıl sonra, Ekim 1961'de, Küba'ya yerleştirilmiş Sovyet füzeleri konusunda ABD ile muazzam bir gerilime giren Hruşçov'un (Kruçev), Küba önderliğinin sırtından ABD Başkanı Kennedy ile anlaşmaya yanaşması, sadece Che'de değil, bütün Küba halkında muazzam bir tepki yaratacaktır. Halk bu deneyimi çabucak unutmuş olabilir, ama büyük devrimcinin dünyaya bakışında bu olay da önemli bir belirleyen olacaktır. Che, Küba Devrimi'nin ayakta kalması için SSCB'ye güvenilemeyeceğini kavradığı bu kriz sırasında, aynı zamanda Latin Amerika devriminin Küba için vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğunu da tam anlamıyla bilincine çıkartmıştır. Yani "sosyalizmin

vatani"nın tepeden tavrı ve dostlarını yarı yolda bırakabileceğini kanıtlaması, Che'nin proleter enternasyonalizmine dönüşünde etkili olmuştur.

Che ile Sovyet bürokrasisinin ilişkilerinin bozulması, Che'nin Küba devletinin yöneticiliğinden ayrılıp yeniden dünya devrimi için elde silah savaşmaya başladığı döneme rastlar. 1965-1967 arasında ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Che, Sovyetler Birliği'ne ilk büyük eleştirel salvosunu, Kongo ve Bolivya seferlerine çıkmadan önce Şubat 1965'te, Cezayir'de son defa kamuya açık bir toplantıda hatip olarak bulunduğu Afrika-Asya Dayanışma Örgütü toplantısında savurmuştur. Bu aşamadan itibaren, Küba ile SSCB arasındaki ilişkiler dolayısıyla Che'nin faaliyetine SSCB ve ona bağlı Comecon ülkelerinin görünürdeki desteği hiçbir zaman sona ermemekle birlikte, Che ile Sovyet bürokrasisi arasında tam bir soğuk savaş yaşanmıştır. Nihayet Nisan 1967'de "Tricontinental'e Mesaj" olarak bilinen hitabında Che, Sovyet bürokrasisini bir kez daha yerden yere vurmuştur. Sovyet bürokrasisiye her zamanki diplomatik ve ikiyüzlü tavrıyla Che'ye hiçbir zaman kamu önünde dil uzatmamakla birlikte kapalı kapılar ardında onu yıpratmaya çalışmıştır. 1964'ten itibaren Sovyet Partisi'nin önderleri arasında Che'nin "maceracı" (o dönemde gelişen Sovyet Çin ayrılığı dolayısıyla), "Maoist", hatta "Troçkist" olduğuna dair değerlendirmeler yaygınlaşmıştır. Bürokrasinin hakkını yememek için ekleyelim ki, Comecon üyesi öteki ülkelerin basını Che'ye zaman zaman açık ve cepheden saldırılar yapmıştır. Yine de buradaki üslup farkı vurgulanmadan geçilecek bir şey değildir. Che, bütün büyük devrimciler gibi sosyalist hareket içindeki farklılıklar konusunda açık sözlüdür, halka gerçekleri söylemekten kaçınmaz. Sovyet bürokrasisi ise halka bir şey anlatmak derdinde değildir; tek amacı rakibini kapalı kapılar ardında, örtülü birtakım eleştirilerle yıpratmak, yenilgiye uğratmaktır.

Che'nin SSCB'ye ve ona bağlı ülkelere eleştirisi-nin iki temel boyutu vardır: Bunlardan biri Sovyet

bürokrasisinin sosyalizmin inşasına yaklaşımıdır. Che, Sovyet bürokrasisinin ve onu izleyerek Doğu ve Orta Avrupa'nın Sovyet hakimiyetindeki ülkelerinin bürokrasilerinin sosyalizmin inşası sorununa yaklaşımını büyük ölçüde kapitalizmin mantığına teslimiyet olarak görmekte, kendisinin Küba'da uygulamaya çalıştığı inşaat yöntemlerini sosyalizmi inşa etme aşamasında bulunan bütün ülkeler için önermektedir. Bu konu 1963-64 yılları arasında Küba'da, uluslararası alandan Marksist iktisatçıların da katılımıyla çok ciddi ve çok verimli bir tartışmanın konusu olmuştur. Bu tartışmaya Che ve Kübalı yoldaşlarının yanı sıra Batı Avrupa'dan Charles Bettelheim ve Ernest Mandel de katılmıştır. Che daha sonra sosyalizmin inşası konusundaki görüşlerini SSCB Bilimler Akademisi'nin "Ekonomi Politik Elkitabı" üzerinde yaptığı eleştirel değerlendirmede ayrıntılı olarak yeniden ortaya koymuştur.

SSCB bürokrasisinin yöntemleriyle Che'nin yöntemleri arasındaki fark birkaç nokta çevresinde kısaca özetlenebilir. SSCB, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra işletmeleri giderek daha fazla kendi kendini finanse eden özerk birimler haline getirerek bunları piyasa rekabetine tâbi kılmayı amaçlayan bir yöneliş benimser, böylece değer yasasının ekonominin işleyişindeki etkisini artırırken, Che "bütçe finansmanı" adıyla anılan, her işletmenin gelirlerinin merkezi devlet bütçesine aktarıldığı ve işletmelerin bütçeden yatırım ihtiyacı kadar pay aldığı "konsolide" işletme sistemini savunmakta, sosyalizmin inşasında planlamanın değer yasası üzerinde bütünüyle hakimiyet kurmasının gerekli olduğunu ileri sürmektedir. Üretimin arttırılması için işçilerin teşviki söz konusu olduğunda, SSCB yönetimi ağırlıklı olarak "maddi özendiricileri" yani işçinin maddi yaşam düzeyini yükselten özendirici türlerini uygularken, Che maddi özendiricilere toptan karşı olmamakla birlikte, bunların çoğunlukla kolektif olanaklar halinde uygulanması gerektiği görüşünü savunmakta, ağırlığın ise "manevi özendiricilere", yani sosyalizmin kuruluşu yolunda yapılacak katkıların

özendirilmesi biçiminde formüle edilecek önlemlere verilmesini talep etmektedir. Bunun uç biçimi gönüllü çalışmadır. Sovyet Devrimi'nin ilk yıllarında uygulanan Subotnik (Komünist Cumartesi) pratiğinden esinlenen gönüllü çalışma, bir yandan maddi üretime katkıda bulunurken, bir yandan da gençliğin komünist bilincinin yükselmesini sağlayan bir yöntem olarak Che'nin ısrarla savunduğu (ve elbette her alanda olduğu gibi kendisinin de pratik olarak katıldığı) bir faaliyettir. Özellikle bu son iki nokta bizi Che'nin sosyalizmin kuruluşunun aynı zamanda bir "Yeni İnsan"ın oluşumunu içerdiği tezine getirir. Che, sosyalizmin kuruluşunda üretici güçlerin geliştirilmesinin büyük önem taşıdığının, sınıfsız bir topluma ancak emek üretkenliğinin yüksek bir düzeyi temelinde ulaşılabileceğinin bütünüyle bilincindeydi. Ama mekanik bir tarzda salt üretici güçlerin gelişmesini sosyalizmin gelişmesi olarak anmayı da, kapitalizmden devralınmış insan ilişkilerinin ve zihniyetinin değişmediği bir ortamda sosyalizmin kurulabileceğinin düşünlmesini de yanlış buluyordu. Sosyalizmin kuruluşu kapitalist toplumun insanının köklü bir değişimden geçmesini gerektiriyordu. İnsan "metainسان" olmaktan çıkacak ve kendini üretimde gerçekleştiren yeni bir insan haline gelecektir:

"İnsan, düşüncesini, hayvanca ihtiyaçlarını emek dolayımıyla (Diyalektik bir süreç içinde ya da bir akıl yürütmede, iki öge arasında bir bağ kurulması sonucunu veren süreç) tatmin etme zorunluluğunu varsayan rahatsız edici gerçekten özgürleştirmeye başlar. Kendini eserinde resmedilmiş görmeye ve insani büyüklüğünü yaratılan nesne, gerçekleştirilen emek aracılığıyla kavramaya başlar. Bu artık varlığının bir bölümünü kendisine ait olmayan satılmış bir emek gücü olarak terk etmediği, kendisinin bir uzantısı, kendisine bir ayna tutan ortak hayata bir katkısı olduğu anlamına gelir. Toplumsal görevinin yerine getirilmesidir bu."

Elbette buraya giden yol çok çetindir. Che bunun farkındadır. Bunun içindir ki "hâlâ kundakta olduğumuzu"

söyler. Bunun içindir ki "toplumun bütünü devasa bir okula dönüştürülmelidir," der.

Che kapitalizmden sosyalizme geçişte bürokrasi olgusunun bütünüyle bilincindedir. SSCB'ye ilk ziyaretinde Sovyet toplumunun nasıl farklı hayat tarzlarına sahip toplumsal gruplardan oluştuğunu gözlediğini gördük. Bu ziyaretten altı ay sonra Küba'nın ekonomik planlamasını tartıştığı bir konuşmasında şunu söylüyor:

"Klima aygıtlarıyla falan donatılmış bir bakanlık bürosunda oturan birinin işçilerin sesini pek duyamayacağı belli, bu yüzden de ifade yolları arıyoruz."

Burada bürokratin toplumsal işbölümü içindeki yerinin ve ayrıcalıklarının (klima aygıtları falan) onu işçi sınıfından ayırması yolunda nesnel dinamikler olduğunu Che'nin gördüğü ortaya çıkıyor. Che bürokrasi tehlikesini Küba bağlamında açık yüreklilikle tartışıyor.

"(Devlet aygıtının) kendisi de yavaş yavaş kitlelerden tamamen kopuk, rahat ve sorumsuz bir bürokrasinin eline düşmeye başlamış ve her türlü bürokratik mevki ve terfi için atlama tahtası olarak görülür olmuştur."

Kendi devrimci rejiminde henüz oluşmakta olan bir bürokrasiyi böyle titiz gözlerle eleştiren birinin, bürokratik kastın artık yerleşik bir olgu olduğu SSCB'de ve Comecon ülkelerinde nasıl bir sorun olduğunu görmemesi mümkün değildir. Nitekim Che, bu ülkelerde uygulanan ekonomik modeli eleştirmekle yetinmez, bunun belirli toplumsal katmanların çıkarlarıyla ilişkisini de ortaya koyar. Polonya, Çekoslovakya ve Doğu Almanya'da yapılmakta olan ekonomik reformları eleştirirken şöyle der:

"Her aşamada daha fazla gelir elde eden işletme yöneticileri oluyor. Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde kabul edilen son plana bakmak ve yöneticinin emeğine atfedilen önemi ya da daha doğrusu bu emeğe karşılık yapılacak ödemeyi göz önüne almak yeterlidir."

Bu ülkelerde, sosyalizme geçişin ekonomisi bütünüyle bürokrasinin damgasını vurduğu bir süreç içinde her şeyi kişisel çıkara bağladığı, piyasayı gittikçe daha

fazla canlandırdığı, sosyalizmi inşa heyecanını bütünüyle bir kenara bıraktığı içindir ki Che'nin tepkisi büyüktür. Küba'ya iktisadi danışman olarak gitmiş olan Fransız iktisatçısı Rene Dumont, Che ile bir diyalogunu şöyle anlatıyor:

"Sovyetler Birliği'nin sanayi alanındaki başarıları konusunda çok eleştirel bir tavra sahipti. Orada, diyordu Che, herkes çalışıp didinip kotasını aşmaya çalışıyor, ama sadece daha fazla para kazanmak için. Sovyet İnşam'tun gerçekten yeni tür bir insan olmadığı kanısındaydı, onun Yankilerden hiçbir farkı olmadığını düşünüyordu. Küba'da 'her şey devlete ait olsa bile ikinci bir Amerikan toplumunun' yaratılmasına bilinçli olarak katılmayı bütünüyle reddediyordu."

Bu yüzdendir ki, bir gün SSCB'den döndüğünde oradaki sosyoekonomik ve politik düzeni eleştirmeye kalkışan bir arkadaşının sözünü keserek şöyle der:

"Sana şunu söyleyeyim: Söylediklerini dinlememe gerek yok çünkü zaten biliyorum ki bütün hepsi bir domuz ahır, kendi gözlerimle gördüm."

Bütün bunların sonucunda, Che ancak 2006'da gün yüzüne çıkacak çalışmasında şu yargıya ulaşır: Sovyetler Birliği'nde "kapitalizme geri dönülmektedir."

"SSCB'nin uluslararası politikasına gelince. Bu mesele çok karmaşık yönler içermekle ve bürokrasinin başa geçtiği 30'lu yıllardan çöküşün gündeme geldiği 1980'li yıllara kadar çok farklı merhalelerden geçmekle birlikte, esas olarak bütün bu dönem boyunca emperyalizmle sosyalist blok arasındaki dengeyi korumaya yönelik muhafazakâr bir politika olmuştur. Barış içinde bir arada yaşama ilkesi ve stratejisi tam da bu muhafazakâr politikanın ifadesidir. Elbette barış içinde bir arada yaşama yer yer ve zaman zaman her bir tarafın dengeyi kendi lehine çevirmek amacıyla ötekine karşı hareketleri desteklemesi anlamına gelebilir. Ama bürokrasi açısından bütün halk hareketleri, bütün savaşlar, bütün devrimler kendi rejiminin ayakta kalmasına hizmet ettiği ölçüde anlamlıdır, bunlara bu kriter temelinde destek verilir ya

da sırt çevrilir.”

Che'nin, Küba için öngördüğü ve Küba önderliği içinde olduğu sürece, sürdürdüğü (Fidel Castro'nun da o aşamada aktif biçimde destek verdiği) uluslararası politika ise Sovyet politikasına bütünüyle ters düşmekteydi. Sovyet bürokrasisi devrimlerin yayılmasından iki nedenle korkuyordu: Hem bunlar emperyalizmle ilişkilerini gerebileceği için, hem de dünya sosyalist hareketinde hakimiyetini tehlikeye atacağı için. Oysa Che sadece Latin Amerika'nın işçi ve köylülerini değil, bütün kıtaların emekçilerini ve ezilen halklarını sürekli olarak devrimci mücadeleye çağırıyor, bununla da yetinmiyor, Küba devletinin olanaklarıyla onları destekliyor, sonunda da iki farklı ülkede bu devrimci mücadelenin başına geçiyordu. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı sonrası sömürge imparatorluklarına karşı sömürgelerde yaşanan uyanış ve ayaklanmanın ürünü olan Afrika-Asya Dayanışma Örgütü'nü desteklemekle kalmıyor, bu örgüte devrim ve sosyalizm önerilerinde bulunuyor, Afrika ve Asya'nın mücadelesini Latin Amerika ile birleştirmek için Tricontinental (Üç Kıta Hareketi) adlı örgütün oluşmasına ön ayak oluyordu. Bir noktada bu iki politikanın, yani “barış içinde bir arada yaşama” politikasıyla enternasyonalist “dünya devrimi” politikasının cepheden karşı karşıya gelmesi kaçınılmazdı. Che, Sovyet bürokrasisinin dış politikasını kamuya açık biçimde iki kez çok sert biçimde eleştirmiştir. Bunlardan ilki Afrika-Asya Dayanışma Örgütü'nün 1965'te yapılan toplantısında, öteki ise Tricontinental'in 1967'deki toplantısında Bolivya'dan yol aldığı ünlü mesajdadır. Bu iki çıkışta yaptığı eleştirileri kısaca ve mümkün olduğunca Che'nin kendi dilinden özetleyelim.

Che'nin eleştirisi iki noktada toplanır: Ekonomik ve politik. Ekonomik planda, SSCB'nin yoksul ülkelerdeki devrimci rejimlerle kurduğu ilişkinin sosyalist bir ülkenin izlemesi gereken politikanın tersine bütünüyle kendi çıkarı temelinde biçimlenmesini eleştirir.

“Bütün bunlardan bir sonuç çıkarmalıyız: Kurtuluş

yoluna yeni girmiş olan ülkelerin kalkınmalarının maliyeti sosyalist ülkeler tarafından üstlenilmelidir. Bizce bağımlı ülkelere yardım görevine yaklaşım böyle bir ruhla ele alınmalıdır. Değer yasasının ve bu yasanın ürünü plan, uluslararası eşitsiz mübadele ilişkilerinin az gelişmiş ülkelere dayattığı fiyatları temel alan, karşılıklı yarara dayalı ticareti geliştirme türünden şeyleri artık duymamalıyız. İki ülke grubu arasında böyle ilişkiler kurarsak, sosyalist ülkelerin bir bakıma emperyal sömürünün suç ortakları olduğunu kabul etmek zorunda kalırız. Sosyalist ülkelerin ahlaki görevi, Batı'nın sömürücü ülkeleri ile örtülü suç ortaklıklarını bozmaktır."

Buradaki fikirleri çok dikkatli biçimde ele almak gerekir. Çünkü bunlar gelecekte kurulacak işçi devletleri arasındaki ekonomik ilişkilerin nasıl kurulması gerektiği konusunda da yol gösterici niteliktedir. Unutulmamalıdır ki Lenin ve Troçki birden fazla işçi devletinin bulunduğu bir dünyada yaşamamışlardır. Onlardan sonra gelen Marksistlerin bu soruna nasıl yaklaşmış olduğunu incelemek, gelecek için önemli ipuçları verebilir. Birincisi Che, SSCB'nin az gelişmiş ülkelerle dış ticaretinde kapitalist dünya pazarında değer yasası temelinde oluşan fiyatları uygulamasını sert bir dille eleştirmektedir. Burada değer yasasının devrimci dayanışma ilkesinin yerini almasını kabul edilemez bulmaktadır. Kısacası Che, kapitalist piyasanın mantığının devrimci rejimler arasındaki ilişkilerde askıya alınmasını önermektedir.

İkincisi, ticaret ya da dolaşım alanındaki bu eleştiri aslında daha genel bir ilkeye eşlik etmektedir: "Kurtuluş yoluna yeni girmiş olan ülkelerin kalkınmalarının maliyeti sosyalist ülkeler tarafından üstlenilmelidir" ilkesi. Che burada sınıflı toplumların tarihi boyunca, ama en önemlisi kapitalist-emperyalist çağda eşitsiz düzeylerde gelişmiş ülkelerin arasında bencilliğin kalkmasını, daha zengin olanın daha yoksul olan lehine fedakârlık yapmasını, kısacası pozitif ayrımcılığı savunmaktadır. Bunun bir uzantısı Che'nin aynı konuşmada dile getirdiği "sosyalist ülkeler" in bazı alanlardaki yatırımlarını

az gelişmiş ülkelerde yapmaları gerektiği yolundaki önerisidir. Burada geleneksel ulusal bakış açısını paramparça eden ve yepyeni ufuklar açan bir takım yönelişlerle karşı karşıyayız.

Üçüncüsü, bütün bunların ışığında Che, SSCB'ye muazzam ağır bir dille saldırmaktadır. Che iki kez SSCB ve benzeri ülkeleri emperyalizmin "suç ortakları" olarak niteliyor. SSCB'ye ne ölçüde eleştirel baktığının bundan daha açık ifadesi olamaz. Afrika-Asya Kongresi'nde yaptığı eleştiri, ekonomik alanda yoğunlaşırken, Che 1967'deki "Tricontinental'e Mesaj"ında SSCB'ye ve Çin Halk Cumhuriyeti'ne (ve kendini sosyalist olarak niteleyen bütün öteki ülkelere) politik alanda ağır eleştiriler yöneltmektedir. Ama buraya geçmeden önce bu eleştirinin temellerini 1965 konuşmasındaki bir fikirde görelim:

"Baskıcı bir siyasi iktidara karşı silah yoluyla kurtuluş karşı tavrımız, proleter enternasyonalizminin kurallarına göre olmalıdır. Savaşın ortasında olan sosyalist bir ülkede bir fabrika müdürünün, fabrikasında üretilen tankları cepheye göndermeden önce ödeme garantisi istemesi ne kadar absürt görülürse, kurtuluşu için savaşan ya da özgürlüğünü savunmak için silaha ihtiyacı olan bir halka ödeme yapmayı garanti edip edemeyeceğini sormak da aynı derecede absürttür: İçinde yaşadığımız dünyada silahlar ticari mal olarak görülemez. Amerikan emperyalizminin Vietnam ve Kongo'ya yönelttiği uğursuz saldırıya karşı cevabımız, bu ülkelere ihtiyaç duydukları tüm savunma donatımını vermek ve kayıtsız şartsız desteğimizi sunmak olmalıdır."

Buradaki eleştiri, SSCB ve diğerlerinin devrimleri ve savaşları destekleme konusundaki çıkarıcı ve koşullu yaklaşımlarınadır. Bir bakıma bu eleştiri Che'nin iki yıl sonra aynı ülkelere yapacağı ağır taarruz konusundaki ilk uyarısıdır. Şimdi 1967'deki eleştiriye geçelim.

"Ortada acı bir gerçek duruyor: Vietnam, ezilen dünyanın tamamının zafer özlemlerinin ve umutlarının temsilcisi olan bu ülke, trajik biçimde yapayalnız... İlerici dünyanın Vietnam halkına gösterdiği dayanışma Roma

sirklerinde pleblerin kendilerine gösterdiği takdirin gladyatörler açısından ifade ettiği acı ironiye benziyor. Saldırıya uğrayana başarı dilemek yetmez, onun kaderini paylaşmak, ona ölüme veya zafere kadar eşlik etmek gerekir. Amerikan emperyalizmi saldırganlığı dolayısıyla suçludur; dünya çapında muazzam suçlar işlemiştir. Bunu zaten biliyoruz beyler! Ama belirleyici anda Vietnam'ı sosyalist toprakların dokunulamaz bir parçası haline getirmekte tereddüt edenler de suçludur... Soruyoruz ve dürüst bir cevap istiyoruz: Birbiriyle kavga eden iki gücün (Sovyetler Birliği ve Çin) arasında tehlikeli denge hareketleri yapmakta olan Vietnam tecrit edilmiş durumda mıdır, değil midir?"

Buradaki eleştiri, emperyalizme karşı savaşı bir halkın yalnız bırakılmasıdır. Bu Che'nin gözünde büyük bir suçtur. Che, SSCB, Çin ve ötekilerin, sosyalist olarak anılabilecek herhangi bir devletten beklenebilecek en temel görevi, emperyalizme karşı savaşına yardım görevini yerine getirmediği kanısına ulaşmıştır. Che'nin bu son kamuya yönelik açıklaması; tonu ve eleştirilerinin içeriği bakımından kendinden sonra gelecek tavrın işaretlerini veriyor. Che Guevara yaşasaydı, muhtemelen var olan bürokratik olarak yozlaşmış işçi devletlerine karşı büyük bir mücadele bayrağı açacaktı.

- Yeni İnsan'ın Tohumları: Che Guevara'nın Kişiliği

Che Guevara, hiçbir konuda sadece konuşup yazmayan, bir fikri öne sürdüğü zaman onu pratik olarak da uygulamaya çalışan bir devrimciydi. Birçok konuda "yüksek fikirleri"ni belirtip sonra burjuva bir hayat tarzından zerre kadar vazgeçmeyenlerden farklı olarak "Yeni İnsan" konusunda söylediklerini erkenden kendi hayatına uyguladı. Kişiliğinin en önemli yanıyla başlamış oluyoruz: Teoripratik birliği. Bütün büyük Marksist devrimciler gibi, teorik olarak ne ileri sürüyorsa, bu pratiğine ışık tutuyordu; pratik olarak uyguladığı her politikayı da teorinin sınavından geçiriyordu. Che'nin kişiliğindeki belki de en önemli özellik devrime adanmışlığıydı.

Bu adanmışlık çok genç yaşında "ben" kavramı ile uğraşarak, "ben"i aşan bir "biz" duygusu oluşturarak ve bu "biz" in içine dünyanın bütün ezilmişlerini yerleştirerek ulaştığı bir noktaydı. 26 Temmuz Hareketi, 1956 yılında Meksika'da Sierra Maestra çıkarmasına hazırlanırken bir ara Meksika devleti harekete karşı bir taarruz başlatarak önderlerini ve militanlarını bir süre için hapse atmıştı. Annesinin bu durumdan rahatsızlığını belirten bir mektubuna cevaben Che şöyle yazıyordu:

"O cezaevi günlerinde ve ondan önceki eğitim (gerilla eğitimi) günlerinde dava yoldaşlarımla bütünüyle özdeşleştim. 'Ben' kavramı tamamen ortadan kayboldu ve yerini 'biz' kavramına bıraktı."

Che aynı yıl içinde daha erken bir aşamada tuttuğu "Felsefe Defterleri"nde de "ben" kavramı üzerinde durur ve bütün defterler baştan aşağı materyalist felsefeyle dolu olduğu halde Mevlana Celâleddîn Rumi'den bir alıntı yapar:

"Aşkın uyandığı yerde, nefis (ben), o karanlık müste-bit ölür."

Her devrimcinin egosu ile ciddi biçimde uğraşması, kendini dinlemesi, egonun yüceltilmesi konusundaki dürtülerini dizginlemesi gerekir. Che'ye bu sorgulamayı yapma olanağını tanıyan elbette tıp doktoru olması ve psikiyatri ve psikanalizle yakından ilgilenmesi olmuştur. Ama her devrimcinin Che'nin bu tavrından öğreneceği çok şey vardır. Bu adanmışlık Che'yi devrim ve insanlığın sınıflı toplumdan kurtulması yolunda her türlü fedakârlığı yapmaya hazır hale getirecektir. Bu fedakârlık yer yer insan doğasına meydan okuma biçimini alacaktır. Che, gençliğinden itibaren kronik bir astım hastasıdır. Bu Arjantinli, buna rağmen seçe seçe tropikal, son derece nemli bir iklimi olan Küba'yı kendi devrimci faaliyetleri için seçmiştir.

Üstelik Küba'nın en nemli ortamında, ormanlarla dolu Sierra Maestra'da iki yıl yaşamıştır. Devrim öncesinde (ve daha sonra Kongo'da ve Bolivya'da) öteki yoldaşlarıyla birlikte yaşadığı fiziksel sıkıntı ve tehlikeler

karşısındaki direnci, devrim sonrasında başka biçimlerde ortaya çıkıyordu. Che kelimenin gerçek anlamında sabahlara kadar çalışıyordu. Başka ülkelerden gelen konuklarını hayrete düşüren bir yaklaşımla randevularının bazılarını da gece yarısı veriyordu, Örneğin SSCB'nin Küba'daki ilk temsilcisi olan Alexiev Che'den randevu istediğinde kendisine saat 2'de randevu verilmişti. Alexiev öğleden sonra 2'ye göre hazırlanacak ama neden sonra randevusunun sabaha karşı 2'de olduğunu öğrenecekti.

Fedakârlık aynı zamanda yaşam tarzı için de söz konusudur. Che muzaffer bir devrimin birkaç büyük kahramanından biri olarak el üstünde tutulurken, kendisine ve ailesine tanınabilecek en küçük ayrıcalığı derhal reddediyordu. Birlikte çalıştığı, mevki olarak kendisine bağlı insanlardan fazla hiçbir şey istemiyor, onların katlanmalarını istediği zorluklara kendisi de katlanıyordu. Merkez Bankası Başkanı olarak atanınca kendisine önerilen 1000 dolar maaşı reddediyor, sadece devrimde kazandığı comandante (binbaşı) rütbesinden dolayı kendisine ödenen 250 dolarla yetinmekte ısrar ediyordu. Che'nin yanında yetişen devrimcilerden Orlando Borrego, sahibinin devrimden sonra ABD'ye kaçarken terk ettiği bir Jaguar otomobili kimse kullanmıyor diye alıp kullanmaya başlayınca, Che arkadaşına böyle bir otomobilin ancak eski Küba'da kadın tacirleri tarafından kullanılabileceğini, halkın temsilcisi olarak Borrego'nun derhal bu sevdadan vazgeçmesi gerektiğini sert bir tonla anlatıyordu. Fidel Castro'nun eşi Celia Sanchez, Che'nin eşi Aleida'ya bir çift İtalyan pabucu hediye ettiğinde Che eşine bunu iade etmesi için baskı yapıyordu. Sıradan Kübalı emekçiler İtalyan pabucu giyebiliyor muydu? Che o kadar katıydı ki eşinin hasta çocuklarını hastaneye kendisine görev için verilmiş otomobille götürmesine bile izin vermiyordu. Halkın benzini özel ihtiyaçlar için harcanamazdı. Bu ve başka örneklerde Che'nin devrim sonrasında bürokrasinin oluşmasının başlıca mekanizması olan sosyoekonomik ayrıcalıklara nasıl düşman olduğunu görmemek mümkün değil. "Küba'da Sosyalizm

ve İnsan" denemesinde bu konuya son derecede berrak biçimde yaklaşır:

"Bir insan, tüm hayatını devrime adanabilmek için, oğlunun belli bir ihtiyacının giderilmemiş olması, çocukların ayakkabılarının eskimesi ya da ailesinin çok gerekli bir malın sıkıntısını çekmesi gibi şeylerle uğraşma zahmetine katlanmaktan kaçınabileceğini sanıyorsa, bu akıl yürütmenin ardında gelecekteki yolsuzluk tohumlarının zihnine sızmasına izin veriyor demektir."

Che'nin bir başka özelliği de çalışma tarzında disiplin verdiği mutlak önceliktir. Latin Amerika'da bir toplantının ilan edilen saatten bir saat sonra bile başlaması bir mucizedir. İşte Che bu ortamda muazzam bir disiplin amfidir. Bu konuda anlatılabilecek öykü ve tanıklık çoktur. Örneğin SSCB'nin Küba'daki temsilcilerinden biri, Che'yi yakından tanıyan Leonov şöyle diyor:

"Çok sıkı organize olan biriydi. O anlamda hiç Latin değildi, daha ziyade bir Alman'a benziyordu. Dakik, kesin. Latin Amerika'yı tanıyanlarımız için gerçek bir şaşkınlık kaynağıydı."

Moskova'da resmi bir ziyarette yapılan bir toplantıda başlama saati geldiğinde manzara şudur: Masanın bir tarafında bütün Sovyet delegasyonu, öteki tarafındaysa tek başına Che oturmaktadır. Küba delegasyonunun öteki üyeleri ancak yirmi dakika sonra, kılık kıyafet darıma- dağınık, koşmaktan nefes nefese boy göstermeye başlarlar. Bunun üzerine Che ertesi gün Lenin' in mozolesine yapılan ziyarette, rehberi Lenin'in efsanevi disiplin anlayışı konusunda uzun uzadıya konuşmak için ikna eder. Herkes söyleneni anlamıştır elbette. Ama iş burada da kalmaz: Bir ticari antlaşmayı dikkatli okumadığı için sorunlar yaratan bir Küba yetkilisinin Leningrad gezisi yapmasını Che ceza olarak yasaklar.

Ünlü Uruguaylı yazar Eduardo Galeano, Che'nin babası, annesi ve Kübalılarla konuştuktan sonra şöyle yazar:

"Böylece Batı'da devrimci önderler arasındaki en pürteni haline gelmişti Che. Küba'da devrimin Jakobeniydi:

Kübalılar yarı şaka, yarı ciddi 'Dikkat! Che geliyor!' derlermiş."

Hayatını devrime ve halka adanmış bu insan, sürekli olarak öğrenmenin de peşinde koşan biriydi. Hayatının her aşamasında kendini yetiştirmek, görevlerini daha iyi yapabilmek için elinden geleni ardına koymadı. Sadece silahla değil, kalemle de mücadele etti. Daha Meksika'dayken, gelecekte Küba ekonomisinin yöneticilerinden biri olacağını hayal bile edemeyecekken, bu tıp doktoru sadece Marx'ın ekonomi üzerine politik eleştirisini değil Adam Smith, Keynes ve öteki burjuva iktisatçıların da okumuştur. Devrimden sonra sabahlara kadar çalıştığı, cumartesilerini de gönüllü çalışmada geçirdiği halde, evde olduğunda çocuklarla geçirilen birkaç saat dışında çatı arasındaki çalışma odasına çekilerek okuyor ve yazıyordu. Aslında teori ile ilişkisi, Che'nin bugünün gençliğinden en dikkatli biçimde saklanmış yanıdır. Che sadece bir pratik devrimci değil, baştan itibaren gerçek bir aydındır, deneyimi ve bilgisi geliştikçe de bir teorisyen olmuştur. Kongo seferinde tuttuğu günlükte, gerilimin uğradığı yenilgiyi değerlendirirken şu satırları yazıyor Che:

"Tek bir çift patlak postalı olmak ya da kılık değiştirmek istediğinde tek bir kirli yedek giysiye sahip olmak ya da askerlerle aynı bulaşık suyu gibi çorbaya kaşık sallamak ve onlarla aynı koşullarda yaşamak benim için bir fedakârlık değil. Ama günlük sorunlardan kaçıp bir kenara çekilip okuma adetim, askerlerle aramda bir mesafe oluşmasına yol açtı gerçekten."

Bu adam belki de hayatının en önem verdiği, en put kırıcı teorik çalışmasını Kongo seferinden Küba yoluyla Bolivya'ya geçmeden önce Tanzanya ve Prag'da emperyalizmin ajanlarından gizlenerek kaldığı sırada, kimseyi görmeden yaşadığı aylar boyunca yapmıştır. Bu çalışma yukarıda sözü edilmiş olan "Ekonomi Politik Elkitabı" üzerine eleştirel notlarıdır. Ama öğrenme teoriyle sınırlı değildir. Che devrimci hayatının her aşamasında üstlendiği görev ne tür bilgi gerektiriyorsa o bilgiye erişmek

için elinden geleni ardına koymayan bir insandı. Che'nin Merkez Bankası Başkanı oluşu yaygın olarak bilinen bir öyküdür. Bir Bakanlar Kurulu toplantısında Fidel Castro, bankanın başına geçmek için iyi bir "economista" gerektiğini söyler. Che elini kaldırır. Onun doktor olduğunu bilen Fidel "Sen nereden ekonomist oluyormuşsun?" diye sorar. Che cevap verir: "Ben iyi bir ecomunista dedin sandım!" Bu sevimli öykünün anlamı açıktır: Che bir Marksist olarak Küba'nın ekonomik inşasında yer almak istemektedir ama aslında iktisat bilgisi son derecede amatör ve sınırlıdır. Banka görevini üstlenince bir Meksikalı iktisatçıdan iktisat dersleri almaya başlar; bununla da yetinmez, planlamanın matematik yanlarını kavramak için bir Kübalı profesörden de matematik dersleri almaya başlar. Bir başka öğrenme alanı da yabancı dildir. Arjantin'in (ve Küba'nın) dili olan İspanyolca, Che'nin ana dilidir. Yabancı dil olarak iyi derecede Fransızca öğrenmiştir gençliğinde. Küba SSCB ile yakın ilişkiler kurmaya yönelince Che derhal Rusça dersleri almaya başlar. Kongo'daki gerilla seferi esnasında Afrika'nın en yaygın dili olan Swahiliyi öğrenmeye yönelir. Oysa Kongo kısa süre öncesine kadar bir Belçika sömürgesi olduğundan komutanlarla Fransızca anlaşabilmektedir. Ama tabandaki halktan insanlarla iletişim kurmak ister Che. Bolivya seferi sırasında ise And Dağları bölgesinin en yaygın Amerikan yerlisi dili olan Quechua'yı öğrenmeye çabalar. Bunları, Marx'ın 60'ına merdiven dayamışken Rusya'nın önemi dolayısıyla Rusça öğrenmesiyle veya Troçki'nin, Kızıl Ordu görevi bittikten sonra müthiş bir çabayla iktisat çalışmasıyla karşılaştırmak gerekir. Gerçek devrimci her yeni koşulda kendini geliştirmeye çalışan insandır.

İşte bütün bu çaba sayesinde ki Che, şaşırtıcı derecede çok yönlü bir insan haline gelebilmiştir. Michael Löwy'nin deyişiyle, Che, "Doktor ve ekonomist, devrimci ve bankacı, askeri teorisyen ve büyükelçi, derin bir politik düşünür ve halk ajitatörü idi, elinde kalem ve makinalı tabancayı aynı ustalıkla tutabiliyordu."

Nihayet, Che'nin devrimci kişiliğinin en önemli yönlerinden biri de deneyimden öğrenmesi, dogmatizme en ufak bir yatkınlık duymaması ve özeleştirici konusunda kendine karşı son derecede acımasız olmasıdır. Stalin'i ve SSCB'yi yücelttiği bir geçmişten hareket ettiği halde deneyimleri sonucunda SSCB ile bir kopuş yaşamamanın eşiğine gelmiş bu devrimcide, gerçeklere gözünü kırpmadan bakan birinin yürekliliği vardır. Özeleştiriciye gelince. Che'nin Kongo hezimetinin sonunda, günlüğünde yaptığı özeleştirici, kendi üzerine belki de gereğinden fazla sorumluluk alan bir devrimcinin örnek davranışıdır. Üstelik özeleştirici sadece kendi günlüğünde yaptığı bir şey değildir. Kongo savaşının sonuna doğru yenilginin az çok belirginleştiği bir aşamada gerillaları toplayıp onlara yapmış olduğu hatalar konusunda dürüst bir özeleştirici verir.

Buraya kadar söylenenler, Che'nin devrimci faaliyeti sırasında ne kadar disiplinli, ne kadar yoğun çalıştığını ve yoldaşlarına karşı olduğu gibi kendisine karşı da acımasız olduğunu gösteriyor. Bütün bunlar Che'nin insani sıcaklıktan uzak, duygusal dünyası sığ, sadece devrimci faaliyetle ilgilenen, tek yanlı bir kişiliğe sahip olduğunu düşündürülebilir. Oysa bu bütünüyle aldatıcı bir izlenimdir. Che dostlarına olduğu gibi eşi Aleida'ya ve çocuklarına da, annesine de büyük bir sevgiyle bağlı bir insandır. Aleida ile ilişkisi bu bakımdan iyi bir örnektir. Oldukça farklı kişiliklere ve hayattan bütünüyle farklı beklentilere sahip bu iki insan arasında büyük bir sevgi ilişkisi kurulmuştur. Che geceleri Aleida'ya şiirler okur. Yeniden gerillaya çıkarken ona en sevdiği aşk şiirlerinden parçalar okuduğu bir kaset bırakmıştır. Aynı dönemde eşine kendisi sağ dönmezse mutlaka yeniden evlenmesi gerektiğini söylemiştir. 9 Ekim 1967'de öldürülmeyi beklerken kendisine herhangi bir mesajı olup olmadığı soran kişiye, "Fidel'e yakında Amerika kıtasında muzafer bir devrim göreceğini," söylemelerini belirtmekle yetinmemiş, "Karıma yeniden evlenmesini ve mutlu olmaya çalışmasını söyleyin," diye eklemiştir.

Che'nin o sert ve acımasız disiplininin, kişiliğinin duygusal yanlarını örtmesi aslında bütün gerçek devrimcilerin büyük dramıdır. Ve Che bunun bütünüyle farkındadır. "Küba'da Sosyalizm ve İnsan" denemesinin sonlarına doğru, devrimci kişilik üzerine düşüncelerini ifade eder:

"Gülünç görünme riskine rağmen şunu söylememe izin verin: Gerçek devrimciyi yönlendiren büyük sevgi duygularıdır. Bu özelliğe sahip olmayan gerçek bir devrimci düşünülemez. Belki de önderin büyük dramlarından biri, tutkulu bir ruhu soğuk bir zekâyla birleştirmek ve gözünü kırpmadan acı kararlar vermek zorunda kalmasıdır. Devrimin liderlerinin çocukları, konuşmaya yeni başlarken babalarının ismini öğrenmezler. Devrimciler eşlerinden ayırırlar, çünkü bu da devrimi gerçekleştirmek için hayatlarından yaptıkları fedakârlığın bir parçasıdır. Arkadaş çevreleri tamamen devrimci yoldaşlarıyla sınırlıdır. Devrimin dışında hayat yoktur."

Bu çelişik duygular yaşayan adam öldüğünde, 20. yüzyılın en önemli aydınlarından biri olan Jean Paul Sartre onun için şöyle demişti: "O sadece bir aydın değildi, çağımızın en bütünsel insanıydı."

- Gerilla Stratejisi ve Parti Sorunu

Che, Küba Devrimi'nde başarı kazanmış olan bir savaş yöntemini, gerillayı, bütün Latin Amerika'da, hatta az gelişmiş dünyanın her yöresinde uygulanabilecek bir strateji haline getirmiştir. Bu yönelişi aynı zamanda işçi sınıfı içinde sabırlı bir çalışmanın ürünü olarak inşa edilecek ve devrim atında sınıfa yön verecek bir devrimci parti fikrini de Che'nin stratejik yaklaşımında ikinci plana iter, bir bakıma sadece devrimden sonra önem taşıyan bir şey haline getirir. Bu birbirine bağlı iki büyük sorun, Che'nin Marksizm'inin gelecek kuşaklar açısından izlenemeyecek bir yol çizmesinin temel nedenleridir.

Gerilla ve parti tartışması çok kapsamlı, birçok boyutu olan ve hırsla tartışılan bir sorundur. Tartışma Çin devrimi ile başlar ve sonra yayılır. Latin Amerika solu bu tartışmayı ta 50'li, 60'lı yıllardan itibaren yapmıştır. Bu

dönemde devrimci Marksist hareket içinde de (en azından Latin Amerika için) gerilla savaşı eğilimleri baş göstermiş, dolayısıyla IV. Enternasyonal'e bağlı akımlar arasında da ciddi tartışmalar olmuştur.

Che Guevara, 1955'te Fidel Castro ve 26 Temmuz Hareketi ile tanışıp onlara katılma kararı aldığı anda, kafasında bir devrim stratejisi yoktur. Küba Devrimi, Che'nin bu konudaki düşüncelerinin billurlaşmasının ebeşi olmuştur. 26 Temmuz Hareketi'nin pratik deneyimi içinde arkadaşları ile birlikte gerilla savaşını öğrenen Che, daha sonra bunu teorileştirmiştir. 1960'ta yayınlanan "Gerilla Savaşı" başlıklı kitabı, 1963'te yayınlanan "Gerilla Savaşı: Bir Yöntem" başlıklı makalesi ve Küba, Kongo ve Bolivya'daki gerilla mücadelesi sırasında tuttuğu günlükler bu konudaki düşüncesini izleyebilmek için ana kaynaklardır. Aslında Che'nin düşüncesinin en önemli boyutları "Gerilla Savaşı: Bir Yöntem" makalesinde "Gerilla Savaşı" kitabından yapılan şu alıntıda özlü biçimde özetlenir:

"Bizce Amerika'daki durum çerçevesinde Küba Devrimi, Latin Amerika'da süren devrimci hareketin ortamına üç önemli katkıda bulunmuştur: Birincisi, halk güçleri orduya karşı bir savaş kazanabilir. İkincisi, devrim için bütün koşulların gerçekleşmesini beklemek her zaman gerekmez, ayaklanma foco'su (İspanyolcada bilinen anlamıyla askeri üstür. Fakat aslen bir gerilla harekâtının merkezini belirtir) bu koşulları yaratabilir. Üçüncüsü, Latin Amerika'nın az gelişmiş bölgelerinde silahlı mücadelenin alanı esas olarak kırlar olmalıdır."

Buradaki ilk noktanın halk kitlelerinde, hatta aydınlarda kapitalist rejimlerin yenilmezliği konusunda var olabilecek yanılsamalara karşı bir uyarı niteliği taşıdığı ve strateji tartışması açısından bir önemi olmadığı ortadadır. Önemli olan ikinci ve üçüncü noktalardır. İkinci noktada Che açıkça devrimin nesnel, hatta öznel koşulları oluşmadan da bir devrim mücadelesinin gerilla savaşı biçiminde başlatılabileceğini söylemektedir. Üçüncü nokta ise gerilla savaşını esas olarak geri kalmışlıkla

ve köylülüğün ağırlığı ile bağlantılandırmaktadır. Yani Che özet olarak köylülüğün hakim olduğu toplumlar-
da en iyi yöntemin toplumsal mücadelenin koşullarının
olgunlaşmasını beklemeden askeri mücadele başlatmak
olduğunu söylemektedir.

Küba Devrimi'nin üçüncü katkısı olarak kabul edilen
noktanın hemen akla "Sanayinin gelişmiş olduğu, işçi sı-
nıfının ağırlığı olan ülkelerde gerilla savaşı geçerli mi?"
sorusunu getirmesi kaçınılmazdır. İlk bakışta Che'nin
böyle ülkeleri bu yaklaşımın kapsamına almadığı izleni-
mi edinilebilir ama hem bazı yazdıkları, hem de pratiği
tersini söylemektedir. Che'nin Bolivya seferinde esas he-
def, gerillayı kendisinin doğuştan vatanı olan Arjantin'e
yaymaktır. Oysa Arjantin yoksul bir köylülüğe de sahip
olsa bile çok kentleşmiş, ciddi bir sanayisi ve sanayi pro-
letaryası olan bir ülkedir. Kaldı ki Bolivya'nın kendisi
bile Güney Amerika'nın en yoksul ülkesi olduğu halde
çok güçlü, çok örgütlü ve çok militan bir maden prole-
taryasına sahiptir. 1952 yılında bu proletarya devrimci
bir ayaklanma gerçekleştirmiştir. Ama devrimci önder-
lik zaafı, proletarya öncülüğündeki bu devrimin bir
sosyalist devrime dönüşmesini engellemiştir. Yani Che
en azından az gelişmiş ülkeler için Küba'nın gerilla de-
neyimini bütünüyle genelleştirmiştir. Che'nin gerillaya
yaklaşımının bazı öğelerine kısaca değinmek yararlıdır.
Onun bakış açısında, Sierra Maestra türü bir gerilla fo-
co'nun (merkez) başlangıç noktasıdır. Burada gerillanın
ilk yapacağı silahlı propagandadır. Yani vur kaç taktik-
leriyle düzenli orduyu yıpratmaya başlayarak yoksul
köylülerin gözünde devletin yenilmez olmadığına dair
düşünce ve duygular uyandırıp düzene karşı var olan
örtülü kinlerini açığa çıkartmak. Ama bu ilk aşamanın
dışında gerilla savaşı mutlaka kitle desteği demektir.
Kitle desteğini kazanamayan gerilla savaşı kazanamaz,
iktidarı fethedemez. Che bu konuda çok açıktır. Dola-
yısıyla, mesele bazı kahramanların halk kitlelerine hiç
dayanmaksızın karşılarındaki orduyu yenerek iktida-
ra geçmesi değildir. Mesele, kitlenin hangi aşamada ve

hangi yöntemlerle kazanılacağıdır. Kitlenin kazanılmasında birinci aşama silahlı propagandanın ideolojik etkisiyse, ikinci aşama da sosyal devrimin daha iktidar elde edilmeden başlatılmasıdır. Başarılı gerilla örneklerinde görüldüğü gibi, gerillanın kontrolüne geçen topraklarda toprak reformunun derhal başlatılması, köylülüğün desteğini gerilla hareketinin arkasına alacağı için devrimin zaferinde belirleyicidir. Buna zamanlaması değişik olmak üzere kentlerde genel grevler ve ayaklanmalar düzenleyerek başta işçi sınıfı olmak üzere kentli emekçileri de devrimin yanına kazanmayı eklemek gerekir. Kısacası, gerilla savaşında devrimci öncü, devrimin nesnel koşullarının oluşmasını beklemek yerine kendisi harekete geçerek bu nesnel koşulları oluşturmaya çalışır.

Marksizm'in mücadelenin belirli anlarında kullanılacak bir askeri taktik olarak gerilla savaşının kendisiyle bir sorunu yoktur. Gerilla savaşı ya da Marksizm'de zaman zaman kullanılmış olan terimle partizan savaşı, birçok zamanda ve birçok ülkede başarıyla kullanılmış bir yöntemdir. Belirli tarihsel koşulların bir araya geldiği durumlarda mücadelenin zaferle sonuçlanmasını sağladığı örnekler de az değildir. Çin ve Vietnam devrimlerinde önemli bir rol oynamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda, Nazi işgali altındaki ülkelerin bazılarında (Fransa, İtalya, Yugoslavya, Yunanistan vb.) partizan savaşı adı altında başarıyla uygulanmış ve Nazizm'in yenilgisinde, bu ülkelere sökülüp atılmasında ve bazı ülkelerde toplumsal devrimin zafere ulaşmasında büyük rol oynamıştır. Küba, foco teorisinin en yalın örneği olarak muzaffer bir gerilla savaşına elbette başlıca örneği oluşturur. Başka coğrafyalarda da yer yer gerilla hareketinin siyasi amacına yaklaştığı anlar olmuş, en azından karşıındaki devleti ciddi şekilde sarsmış ve gerilla hareketinin ciddi bir siyasi güç haline gelmesini sağlamıştır. Arap ve Ortadoğu dünyasına bakıldığında, Cezayir'in Fransa'ya karşı bağımsızlık savaşı (1954-1962) kısmen bir kent gerillası sayesinde elde edilmiştir. Ortadoğu'da, Filistin hareketinin 60'lı ve 70'li yıllardaki durumu tam da

böyle nitelenebilir.

Demek ki Che'nin gerilla perspektifinde sorun genel olarak silahlı mücadelenin, özel olarak gerilla savaşının veya bunun özel bir varyantı olan foco yönteminin benimsenmesinde değildir. Sorun, başta Küba örneği olmak üzere, gerilla savaşının olumlu örneklerinden hareketle gerilla savaşının bir strateji olarak genelleştirilmesidir. Çünkü aynen Leninist strateji gibi, Che'nin benimsediği gerilla stratejisinin de başarılı olabilmesi için bir dizi maddi (ekonomik ve politik) koşulun mevcudiyeti gerekir. Genelleştirmenin sorunu en başta bu koşulları göz önüne almamasıdır. Che'nin gerilla savaşını bir strateji olarak savunmasında, Küba örneğinin öteki Latin Amerika ülkelerinde ve daha sonra giderek Afrika ve Asya'nın sömürgelelikten yeni kurtulan veya kurtulmakta olan ülkelerinde geçerli olacağı düşüncesi belirleyici bir rol oynamıştır.

Devrim öncesi Küba, her şeyden önce ekonomik, politik, hatta kültürel olarak bütünüyle ABD'nin sultanı altında yaşayan bir ülkeydi. Bu sulta, başka Latin Amerika ülkelerinde de görülen türden bir "Yanki hakimiyeti" değildi. Çok daha dolaysız, çok daha onur kırıcı, çok daha bütünseldi. Tek ürün (şeker) üzerine yerleşmiş ekonomisinin, ABD şirketlerine rehine olması bir yana, diktatör Batista döneminde "Karayipler'in genelevi" lakabıyla anılır olmuştu. Küba'nın İspanyol sömürgesi olmaktan kurtulmasını sağlayan 1898 Savaşı'ndan sonra 1901 yılında, ABD ile yeni Küba devleti arasında imzalanan ünlü Platt Amendment (Platt Değişikliği), ABD'ye, Küba'nın savunması için her uygun gördüğü durumda müdahale hakkını tanıyor ve Guantanamo Körfezi'ndeki bir üssü tarih sınırı olmaksızın ABD toprağı kabul ediyordu. 1940'lı yıllarda bu antlaşma iptal edilmişti ama Guantanamo, ABD toprağı olarak kalmıştı (bugün işken- ce merkezi olarak kullanılan ünlü üs burasıdır) ve ABD bu iptale rağmen Küba'yı bir sömürgesi gibi kontrol ediyordu. Devrimden sonra 1960'ta, ABD Senatosu'nda yapılan bir soruşturma sırasında, Küba'da büyükelçilik

görevinde bulunmuş olan bir ABD'li diplomatın tanıklığı, devrim öncesi Küba'nın durumunu gayet güzel ortaya koyuyor:

“Senatör, size şöyle izah edeyim: Castro'nun başa geçmesine kadar Amerika Birleşik Devletleri, Küba'da o kadar ezici biçimde etki sahibiydi ki, biraz önce de belirtmiş olduğum gibi Amerikan büyükelçisi, Küba'nın ikinci en önemli insanıydı; bazen Küba'nın başkanından dahi daha önemli olduğu olurdu.”

ABD'nin yarısömürgesi olmasının dışında, 1950'li yılların Küba'sının ikinci özelliği, siyasi rejiminden kaynaklanıyordu. Batista, 1952'de iktidarı bir darbeye ele geçirmiş bir onbaşıydı. Toplum içinde hiçbir prestiji olmadığı gibi bütün büyük burjuva partileri de Batista'ya karşıydılar. Batista rejimi, toplum içinde hiçbir ciddi dayanağı olmayan, esas olarak ordusuna dayanarak ayakta kalmaya çalışan bir rejimdi.

Üçüncü özelliğe uzun uzadıya değinmeye gerek yok, çünkü Che kendisi de bu özelliği vurgulamıştır. Küba tek ürüne dayalı, yoksul köylülüğün nüfusun çok büyük bir bölümünü oluşturduğu, geçinebileceği kadar toprağı olan orta köylülüğün bile yoksulluk içinde yaşadığı için düzene karşı kin duyduğu tipik Üçüncü Dünya ülkesi bir tarım toplumuydu. Che'nin gerilla savaşı yöntemiyle Küba'da kazanılan zaferi genelleştirmesi bütünüyle yanlış bir şeydir. Her şeyden önce, Che'nin kendisinin de belirttiği gibi kır gerillası sınıfsal dayanak olarak köylülüğü alır. Oysa Latin Amerika ülkeleri dahi tarım/ sanayi, köylülük/işçi sınıfı bileşimi bakımından birbirinden bütünüyle farklı dünyalarda olan ülkelere oluşur. Che'nin esas vatanı Arjantin, 50'li yıllara kadar dünyanın en sanayileşmiş on ülkesi arasında yer alırken devrim öncesi Küba, Nikaragua, Guatemala gibi ülkelere sanayi hemen hemen yoktur. Buna paralel olarak işçi sınıfı da görece olarak küçüktür. Başka kıtalarda da ülkeler arasında iktisadi gelişme ve sınıfların oluşumu bakımından dağlar kadar fark vardır.

İkincisi, bir ülkede geçerli rejimin karakteri, özel

olarak da halk nezdinde düzenin belirli bir ideolojik hegemonya kurup kurmamış olduğu, gerilla savaşının başarısı açısından büyük bir önem taşır. Özellikle foco tipi gerillacılık bir ölçüde halkın isyana hazır olduğunu, ancak devletin yenilgiye uğratılamayacağı yolunda bir umutsuzluk içinde olduğundan dolayı herhangi bir girişimde bulunmadığını varsayar. Silahlı propagandanın, köylü kitlelerini harekete geçireceği konusundaki umut bu varsayıma dayanır. Che'nin devrimin koşullarının oluşmasını beklemeden silahlı mücadeleye girişilebileceği yolundaki iddiası da bu temel üzerinde yükselir. Rejimin halk kitleleri nezdinde hiçbir inandırıcılığının olmadığı Küba gibi ülkelerde, toplum zaten içten içe kaynarken gerilla savaşı halk üzerinde bu etkiyi yapabilir. Ama rejimin farklı bir nitelik taşıdığı ülkelerde esas kırılması gereken, devletin halk üzerindeki ideolojik hegemonyasıdır. Halk nezdinde bir ölçüde prestij sahibi olan rejimlerde, burjuva devletin sadece belirli toplumsal grupların değil bütün yurttaşların devleti olduğu yanılması yaygındır. Kitlelerin mücadeleler içinde (grevler, direnişler, işgaller, yürüyüşler vb.) bir yandan hakim sınıfla bir yandan devletle karşı karşıya gelmesi, bu büyüyü bozacak hayati bir okuldur. Leninist strateji buna dayanır. Che'nin gerillasıysa devletin kitleler üzerinde bir hegemonyaya sahip olmadığını varsayar. Che, "Gerilla Savaşı" kitabında bu faktöre kendisi de değinir:

"Bir hükümetin iktidara ister hileli yöntemlerle olsun, ister olmasın, bir tür halkoyuna dayanarak geldiği ve hiç olmazsa görünürde anayasal bir hukukiliğe dayandığı durumlarda, barışçı mücadelenin olanakları henüz tüketilmemiş olduğu için gerilla isyanı geliştirilemez."

Burada rejim meselesi bütün çıplaklığıyla konulmuştur. Ne var ki, daha sonraki yazılarında ve en önemlisi pratikte Che kendi uyarısına kulak asmamıştır.

Gerillanın başarısı açısından bir üçüncü faktör de ülkenin ciddi bir ulusal sorun yaşıyor olup olmadığıdır. Sömürge konumundaki veya işgal altındaki ülkelerde başka mücadele biçimlerine askeri diktatörlüklerden

dahi daha az olarak bulunacağından ve sömürge veya işgal rejimlerinin genellikle halk nezdinde hiçbir meşruiyeti olmadığından, üstelik sömürgecilere veya işgal güçlerine karşı direnen hareketlerin militanları halk isyana henüz katılmamış olsa bile sömürgeciye veya işgalciye karşı bir ulusal dayanışma duygusundan yararlanacağından, bu durumlarda gerilla savaşı çok daha büyük başarı şansına sahiptir. Bunun en çarpıcı örnekleri Nazi işgali altında; Avrupa, Fransız sömürgeciliğine karşı Cezayir veya ABD'ye karşı Vietkong örnekleridir. Zafere ulaşamamış olmakla birlikte, Ortadoğu'daki gerilla mücadeleleri de aynı avantajlardan yararlanarak güçlü etkiler bırakmıştır. Bu söylenenlerin doğruluğu ve Che'nin gerilla savaşını bir strateji olarak genelleştirmesinin yanlışlığı Latin Amerika pratiğinde de kanıtlanmıştır. Che'nin, Küba devletinin görevlisi olarak destek olduğu, hatta hazırladığı bütün gerilla operasyonları başarısızlığa uğramıştır. Che'nin bu başarısızlık karşısında tepkisi, sorunu gerilla hareketlerinin önderlerinin deneyimsizliğine veya hatalarına bağlamak olmuştur. Ama kendisi Küba'daki görevlerinden ayrılarak gerillanın başına geçtiğinde, Kongo ve Bolivya seferleri de yenilgiye uğramış ve ikincisinde yenilginin bedelini Che aynı zamanda kendi hayatıyla ödemiştir.

Che'nin ölümüne rağmen, biraz da onun bir devrimci kahramanlık efsanesi haline gelmesinin yarattığı büyük moralin de etkisiyle, Latin Amerika'da gerilla mücadelesi neredeyse kıtanın her yerinde devam etmiş, 60'lı yılların sonundan 80'li yılların sonuna kadar değişik aşamalarda değişik ülkeler küçük ya da büyük savaşlar yaşamıştır. Bütün bir kıta çapında yaşanan bir deneyimin, gerilla savaşının bir devrim stratejisi olarak değeri konusunda anlamlı bir test olarak kabul edilmesi gerekir. Bir bütün olarak ele alındığında bilanço hiç de olumlu değildir. Arjantin, Uruguay, Brezilya gibi ciddi bir kentleşme ve sanayileşme yaşamış, güçlü bir proletaryaya sahip ülkelerde, gerilla güçleri çok büyük bir sarsıntı yaratmakla birlikte ağır yenilgilere uğramış, bir

kuşak devrimcinin tümüyle kırılmasına yol açmıştır. Guatemala ve Salvador gibi köylü toplumların da, gerilla hareketleri bir ölçüde başarılı olmuş, ama 80'li yılların sonunun koşullarında, barış anlaşmalarıyla sistemin parlamenter unsurları haline gelmiştir. Peru'da gerilla hareketi 80'li yıllarda büyük atılımlar yaptıktan sonra 90'lı yılların başında, önderinin devletin eline geçmesiyle birlikte ciddi bir düşüş yaşamıştır. Kolombiya'da elli yıldan uzun bir süredir devam eden bir iç savaş bugün de sürmektedir. Gerillanın kontrolü altında bölgeler vardır. Nihayet, Nikaragua'da uzun süren bir mücadeleden sonra 1979'da Sandinistler iktidarı ele geçirmişlerdir. Nikaragua örneği yukarıda söylenenleri bütünüyle doğrulayan bir vakadır. Nikaragua'da da devrim öncesi rejim onlarca yıldır önce baba, sonra oğul Somoza'nın çiftliği gibi yönetilmişti. Rejimin son demlerinde burjuvazinin bir bölümü de Somoza diktatörlüğünün karşısına dikilmişti. Yani siyasi rejim ve güç dengeleri bakımından Küba'ya çok benzeyen bir durum vardı. Bütün bir kıtaya yayılmış gerilla hareketlerinin, 1959'dan 1990'lı yıllara sadece bu iki ülkede iktidarın kazanılmasıyla sonuçlanmasının nedenleri doğrudan doğruya siyasi rejim sorunuyla ilgilidir. Gerilla savaşının Marksist hareketin istisnai koşullarda benimseyebileceği bir yöntem olduğu, bir strateji olarak benimsenmesinin çok ağır yanlışlara yol açabildiği tarihsel deneyimin ve teorik tartışmanın açık biçimde ortaya koymuş olduğu gerçeklerdir. Ne var ki, her tür gerilla savaşının değil ama Che'nin gerilla anlayışının tek sorunu gerillanın bir strateji haline getirilmesi değildir. Belki daha da önemlisi, Che'nin stratejisinde devrimci bir proleter partisinin yerinin olmamasıdır. Che parti hakkında da, kadroları hakkında da bir dizi şey yazmış, parti meselesini önemsemiştir. Ama partiye sadece devrim sonrasındaki görevleri açısından yaklaşmıştır. Bunu Küba'nın özgül deneyimiyle bağlantılandırmak mümkündür. Küba'da Batista düştükten sonra 26 Temmuz Hareketi, Küba Komünist Partisi'yle de Directorio adını taşıyan bir başka silahlı devrimci hareketle

de işbirliği yapmaya girişmiştir. Bu işbirliği zamanla bu hareketlerin birleşmesi yolunda dinamikleri harekete geçirmiş, önce PURS (Partido Unificado de la Revolución Socialista Sosyalist Devrimin Birleşik Partisi) adı altında bir parti oluşturulmuş, sonra 1965'te bugün de iktidarda olan Küba Komünist Partisi kurulmuştur. Bu partiler devrim sonrası Küba'nın hayatında ciddi bir rol oynamıştır ve bugün de oynamaya devam etmektedir. İşte Che'nin öncü parti olarak andığı parti tipi buydu. Küba Devrimi'nin deneyimi Che'ye, devrim sonrası bir parti gerektiğine göre bu adımı devrim öncesinde atmanın gerekliliğini düşündürmeliydi, ama bütün bulgular böyle olmadığını göstermektedir. Che bütün gerilla girişimlerinde, Küba deneyimini olduğu gibi tekrarlamakta ısrar etmiştir. Bu bakımdan Bolivya deneyimi son derecede öğreticidir. Che 1967'de Bolivya'ya yanında Küba Devrimi'nin kahraman gerillalarıyla gitmiş ve bazı Bolivyalıları da gerilla gücüne katmıştır. Ne var ki her gerilla gücünün hem lojistik, hem de politik nedenlerle kentlerde de bir ilişkiler ağına ihtiyacı vardır. Başlangıçta en azından para toplama, yerleşecek kampların ayarlanması, gıda temini vb. lojistik amaçlar için gereken bu ilişkilerin önemi, zamanla gerilla kendi temelini sağlamlaştırdıkça azalmaz, tam tersine artar. Bunun nedeni, Che'nin kendisinin de belirttiği gibi; mücadele geliştikçe kentlerde işçi sınıfı ve emekçilerin siyasi desteğine daha da fazla ihtiyaç hissedilmesidir. Devrim askeri olarak kazanmaya ne kadar yaklaşırsa, işçi sınıfının siyasi desteğine duyulan ihtiyaç o kadar artar. İşte bu durumda partinin stratejisi gerilla savaşı olsa bile ne kadar önemli bir rolü olduğu gerçeği çıplak biçimde ortaya çıkar. Küba deneyiminde 26 Temmuz Hareketi, daha önce Castro ve arkadaşlarının 1953'teki Moncada baskını sonrasında özellikle mahkemede yaptıkları savunmanın gücü dolayısıyla zaten toplumda belirli bir desteğe sahipti. Yine de işçi sınıfı içindeki tek ciddi güç Küba Komünist Partisi'ydi. Küba'da talihli olan, Komünist Parti'sinin devrimin gerçekten kentlerde işçi sınıfının desteğine ihtiyaç duymaya

başladığı aşamada, o güne kadar karşı çıktığı gerilla hareketine yanaşmasıdır. Aynı tarihli koşulların başka ülkelerde de gerçekleşeceğini varsaymak, devrimi stratejik bir anlamda örgütlemek yerine işi talihe bırakmak anlamına gelir. Nitekim Bolivya'da olan tam da budur. Che bu ülkede kuracağı "foco" için lojistik ve kentlerde siyasi destek bakımından Bolivya Komünist Partisi'ne yaslanmıştır. Ne var ki partinin önderi Monje, Bolivya gerillasına karşı başlangıçta bütünüyle ikircikli bir tavır almış, Che'ye verdiği sözlerin bir kısmını tutmakla birlikte operasyon başladıktan sonra birden çark ederek gerillayı orta yerde bırakıvermiştir. Che'nin, Bolivya seferinin yenilgiyle sonuçlanmasının nedenlerinden biri, belki de en önemlisi budur. Burada Che'nin devrimci parti sorununu görmezlikten gelmesinin bedelinin yenilgi ve ölüm olduğunu açık biçimde görebiliyoruz.

Küba ve Bolivya deneyimlerinin ortaya koyduğu noktayı açık biçimde formüle etmek gerekir. Leninist parti en modern sınıf olan proletaryanın deneyimini de yansıtan bir biçimde bütün faaliyetlerini bir plana bağlı olarak yürütür. Herhangi bir girişim yaptığında bunun bütün önkoşullarını, gereklerini ve olası sonuçlarını hesaba katar. Her şeyi en ince ayrıntısına kadar düşünür. Leninist parti, devrimci öfkenin aklın kanallarına akıtılmış bir cisimleşmesidir. Buna karşılık, hareketçi gelenek devrimciliği büyük ölçüde bir kahramanlık olarak algılar. Devrimci kadroların bir kez harekete geçtikten sonra, ortaya çıkan koşullara her durumda doğaçlama tarzda vereceği tepki üzerinden yürür. Bu özellik Che'nin, Kongo ve Bolivya seferlerinde muazzam belirgindir. Bolivya'yı örnek olarak alacak olursak, Che ve arkadaşları Bolivya'ya geçtiklerinde hangi siyasi güce dayanacakları dahi belli değildi. Gerek SSCB yanlısı komünist partisi PCB, gerekse Çin yanlısı PCML ile görüşmeler yapılmıştı ama bunların desteği hiç de kesin değildi. Nitekim ikisi de formal destek açıklamalarının dışında gerillaya ciddi hiçbir yardım yapmayacaktır. Bir gerilla hareketinin ülke dışından gelen bir önderlikle bu kadar belirsiz koşullarda

başlatılması hareketçi sendromun doruğudur.

Elbette yukarıda söylenenler devrimci partinin gerçek öneminin hakkını vermekten uzaktır. Şimdiye kadar söylediğimiz şudur: Gerilla savaşı bir strateji olarak kabul edilse dahi, işçi sınıfını devrimci temellerle örgütleyen bir parti elzemdir. Yani bir bakıma Che'nin kendi stratejisinin çerçevesi içinde dahi bir çelişkinin var olduğunu belirtiyoruz. Oysa devrimci bir proleter partisi, sosyalist devrim açısından çok daha büyük bir önem taşır. Leninist strateji silaha karşı değildir. Tam tersine, devrimlerin kural olarak ancak silahlanarak gerçekleştirilebileceğini vurgular. Gerilla savaşı stratejisiyle farkı, silahın ne zaman ve kimler tarafından kullanılacağıyla ilgilidir. Sömürge statüsünde veya işgal altında ülkeleri bir yana bırakırsak, Leninist strateji bir proleter devrimi stratejisi olduğu için siyasi mücadelenin en önemli unsurunu işçi sınıfının bilinçlendirilmesi ve bilinçlenmiş kesimlerinin örgütlenmesi olarak belirler. Bu bilinçlenme elbette sadece propaganda eğitim yoluyla olmaz. Sınıfın ve onun müttefiki olabilecek öteki sınıf ve katmanların toplumun nesnel çelişkilerinden dolayı yaşadığı her mücadele deneyimi Leninist yaklaşımda devrimci bilincin ve örgütlülüğün yükseltilmesi için bir halka olarak kavranır. En küçük ekmek meselelerinden en önemsiz demokratik hak taleplerine kadar her vesilede parti, kitleyi deneyim içinde komünist bilince doğru çekmeye ve öne çıkan unsurlarını örgütlemeye çalışır. İşte devrimci parti, mücadelenin öncülerinin sıkı biçimde örgütlenmiş aracıdır. Amacı mücadelenin her aşamasında kitlelerin bir adım ilerisinde, ama sadece bir adım ilerisinde yürümek ve devrim anında iktidarın zaptı için bütün tarihsel ve ulusal deneyimin biriktirmiş olduğu düşünsel ve örgütsel kapasiteyi seferber ederek kitlelere öncülük etmektir. Daha önce olağanüstü koşullar (örneğin silahlı bir faşist hareketin yükselmesi, işgal, savaş vb.) silahlanmayı zaten gerektirmediyse, devrimci koşullar ortaya çıktığında, devrimci bir kriz doğduğunda, parti işçi kitlelerini silahlandırarak burjuva devletinin yıkılışı için

son hamleye geçer. Yani silahlı mücadele yolculuğun başlangıcı değil doruğudur. Silahı kuşananlar ise sadece kahraman bir öncü değil, kendi kaderlerini ellerine almaya hazırlanan büyük işçi kitleleridir. Leninist strateji silahlı ayaklanmadır. Ama bu ayaklanma kitlelerin ayaklanmasıdır. Öncünün, henüz kitlenin desteğini almamış ve alacağı kuşkulu olan isyanı değil. İşte parti yoluyla hazırlanan kitlenin devrimin nesnel koşulları oluştuğunda silahlanmasına dayanan bu strateji, işçi sınıfının (ve emekçi sınıf ve katmanlar arasından müttefiklerinin) en devrimci unsurlarını örgütleyen partiyi tümüyle vazgeçilmez kılar. Bu stratejinin ve bu tip bir partinin devrim için önemini anlatmak sayfalarca sürer. Biz tek bir noktaya değinelim: Devrimci parti devrimci program demektir. Bir devrimci hareketin sosyalist programı şansa bırakılamaz. Küba Devrimi'nin sosyalist bir devrime dönüşmesi, Che'nin kendisinin de açıkça teslim ettiği gibi, önderliğin bilinçli programatik seçimi sonucunda değil, bir dizi nesnel koşulun bir araya gelmesi dolayısıyla gerçekleşmiştir. 26 Temmuz Hareketi'nin esas Marksist'i olarak Che'nin kendi taktik ustalığı da elbette buna katkıda bulunmuştur, ama hareketin kendi doğası göz önüne alındığında, sosyalizme yürüyüşün akamete uğraması da işten bile değildir. Bolivya gerillası başladığındaysa bir program bile yoktur. Hareketin önderi (Che) gerçek bir Marksist olduğu için devrim başarıya ulaşırsa ortaya bir işçi devletinin çıkması büyük olasılıktır, ama bütün güvence Che'nin ve yardımcılarının kişiliğidir. Kısacası, Che'nin kendisinin o kadar önemseydiği devrimin sosyalist karakteri parti olmadığı takdirde pamuk ipliğine bağlıdır. Devrimin kendi "karikatürü"ne dönüşmesini engellemek için partinin yokluğunda hiçbir ciddi araç yoktur. Che, devrimden sonra evinin çatı arasında kurduğu çalışma odasının başköşesine, bir heykeli ni koymuş olduğu Lenin'in, parti konusundaki ısrarının mantığını kavrayamamıştır. İşçi sınıfının kendi kurtuluşu için vereceği mücadelenin stratejisi olan silahlı ayaklanma stratejisinin mantığını anlayamamıştır. Che'nin

Marksizm'inin 1960'lı yılların uluslararası atmosferinde taşıdığı onca olumlu noktaya karşılık Aşıl Topuğu işte budur. Che parti ve strateji konusunda yanılmıştır ve yenilmiştir.

- Che, Stalinizm, Devrimci Marksizm

Che Guevara, büyük devrimcilerin hepsinde görülen bir özelliğe sahipti: Deneyimden öğrenmek. Devrimci hayatına; Stalin'e, Sovyetler Birliği'ne ve "sosyalist sistem" olarak anılan bürokratik olarak yozlaşmış işçi devletlerine derin bir hayranlıkla başlamış olan bu dürüst devrimci, Küba Devrimi sonrasında bu yozlaşmış işçi devletlerini ve onları yöneten bürokrasiyi tanıdığında, fikirlerini değiştirmekle kalmamış, onlarla cepheden bir mücadeleye girişmiştir. Che'nin bir dizi konudaki teorik ve programatik fikirlerinin adım adım Troçki'nin tezlerine yaklaşmakta olduğu yukarıda ortaya konulmuştur. Che'nin, Üçüncü Dünya'da burjuvazinin devrimci karakterini yitirmiş olduğu saptaması ve buna yaslanan sosyalist devrim programı, Troçki'in 20. yüzyıl başında vardığı sonuçlarla bütünüyle örtüşmekte ve Stalinizmin dünya çapında savunduğu görüşlerle açıkça karşı karşıya gelmektedir. Sosyalist devrimin dünya çapında zafere ulaşmasının gerekliliği konusundaki ısrarı Lenin ve Troçki'den sonra bütünüyle unutturulmaya çalışılan proleter enternasyonalizmini yeniden gündeme getirmiş olmaktadır. Sovyetler Birliği'nin uluslararası alanda izlediği "barış içinde bir arada yaşama" politikasına cepheden karşı çıkması ise aslında "tek ülkede sosyalizm" programının dış politikadaki temel yaklaşımını mahkûm etmek anlamına gelir. Nihayet, Che'nin özellikle "Sovyet bloku" olarak bilinen bütün ülkelerde "sosyalizmin inşası" gerekçesi altında toplumun ayrıcalıklı bir katmanının çıkarlarının izlenmekte olduğu konusunda, özellikle "Ekonomi Politik Elkitabı" üzerine notlarında geliştirdiği eleştiri, bir bürokrasi eleştirisinin eskizi olarak kabul edilebilir.

Bütün bu alanlarda Che, resmi Stalinist teori ve programdan adım adım uzaklaşmakta, Leninist politikanın

tek gerçek devamı olan devrimci Marksizm'in tezlerine yaklaşmaktadır. Bu yüzden, Sovyet bürokrasinin kimi kanatlarının Che'yi "Troçkist" olmakla suçlaması somut gerçeklikle örtüşmese bile içinde bir hakikat payı taşımaktadır. Che, SSCB ile karşı karşıya geldikçe Troçkistlere karşı Stalinistlerden bütünüyle farklı bir tavır da benimsemeye başlamıştır. Bolivya'daki (Che'nin katılmadığı) ilk gerilla seferi başarısızlığa uğrayınca elde kalan silahların 1964 yılında iki harekete verilmesi kararlaştırılmıştır. Bunlardan biri, daha sonra dünyaca ünlenecek olan Uruguaylı Tupamaros hareketi ve onun önderi Raul Sendic'tir. İkincisi ise gerilla yöntemini benimsemiş Arjantinli bir Troçkist olan "El Vasco" (Basklı) Bengochea'dır. Che, Stalinistlerin aforoz etmeye çalıştığı Troçkistlerle işbirliği yapmaya başlamıştır.

Bengochea örneğinden daha önemlisi, Che'nin Küba Troçkistleri ile ilişkilerinin evrimidir. Küba'da 1930'lu yıllarda işçi sınıfı içinde mevzileri olan epeyce güçlü bir Troçkist hareket kurulmuştu. Daha sonraki baskılar hareketi zayıflatırsa bile, 1959'da devrim gerçekleştiğinde Küba'da Troçkist bir parti yeniden kuruluyordu: Partido Obrero Revolucionario (POR/Devrimci İşçi Partisi). Bu parti Troçkizm'in kendine özgü yanları olan bir akıma, Posadizm'e bağlıydı. Küba Troçkistleri, 1959 ile 1965 arasında legal olarak faaliyet gösterebilmiştir. Bu dönemin ilk yıllarında bir dizi baskıyla karşılaşsa da parti propagandası açık biçimde devam etmiştir. Ancak 1964'ten itibaren parti sistematik bir taarruza maruz kalmaya başlamıştır. Devrimin ilk yıllarında, Troçkistlerin gördüğü baskıya kayıtsız kalan, hatta devrimin "birliği" gerekçeyle bunu destekleyen Che, 1964'ten itibaren gözaltına alınan veya tutuklanan Troçkistlerle dayanışma göstermeye başlamış, onları tutuldukları yerlerde ziyaret etmiş, birkaçının serbest bırakılmasını da kendi girişimiyle sağlamıştır. POR 1965'te baskı altında kendini feshetmiş, bundan sonra açık propaganda olanağı kalmamıştır. Söz konusu yıl, bir yandan da Castro yönetiminin SSCB'ye daha da yaklaştığı ve Sovyet Çin bölünmesinde Çin'e

karşı tavır aldığı yıldır. Troçkistlere yönelen yasakçı tutumun, doğrudan doğruya SSCB yönetiminin basıncı altında, iki ülke ilişkilerinde sorun yaratmamak amacıyla benimsendiğini tahmin etmek için, kâhin olmaya gerek yoktur. 1965 aynı zamanda, Che'nin Küba'dan ayrıldığı yıldır. Ama bütün bunlar Che'nin hayatının herhangi bir aşamasında Troçkizm'e yani Lenin'in ölümüyle devrimci Marksizm'in bayrağını devralan harekete angaje olduğu, hatta açık sempati duyduğu anlamına gelmiyor. Bir gerçeği bütün yalınlığı içinde belirtmek gerekiyor: Che Guevara, Stalinizm'den bütünsel ve berrak bir kopuşu gerçekleştirememiştir. Yozlaşmış işçi devletlerinden gelen pis kokuyu duymuş ve onları mahkûm etmeye yönelmiştir. Ama hep sonuçları eleştirmiş, bu pis kokunun nereden geldiği konusunda düşünsel bir atılım yapamamıştır. Bürokrasinin tarihsel ideolojisi Stalinizm'den yukarıda sözü edilen bütün alanlarda keskin bir kopuş yaşamıştır. Ama hiçbir aşamada Stalinizm'in kendisini karşısına almamıştır.

Çarpıcı bir örnek verelim. SSCB Bilimler Akademisi'nin Ekonomi Politik Elkitabı, SSCB'de sosyalizmden geri dönüşün olanaksız olduğunu ileri sürüyor: Sovyetler Birliği'nde kapitalizmin restorasyonu tehlikesi ortadan kaldırılmıştır. Bunun anlamı, sosyalizmin yalnızca bütünüyle değil, nihai biçimde zafere ulaşmış olmasıdır.

Bu önermelerin bugün komik durduğu ortadadır. Ama 1990'lı yıllarda ortaya çıkacak durumu 1966'da öngörmek aynı derecede kolay değildir elbette. Che büyük bir uzak görüşlülükle buraya şöyle bir not düşer:

"Tartışmalı bir önerme. SSCB'de son dönemde yaşanan ekonomik devrimler bu ülkeyi; Yugoslavya'nın, kendisini tedrici biçimde kapitalizme taşıyacak olan yolu seçtiğinde benimsediklerine benziyor. Bunun geçici bir kaza mı olduğunu yoksa kesin bir geri dönüş eğilimi anlamına mı geldiğini zaman gösterecek."

Ama Che "tartışmalı" bulduğu "sosyalizmin nihai zafere ulaşmış olduğu" önermesinin müridinin Stalin'den başkası olmadığını hiçbir zaman fark etmemiştir.

Bunun nedenleri uzun uzadıya tartışılabilir. İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda, savaşta SSCB faşizmi yenilgiye uğratmış olduğu için SSCB'ye ve Stalin'e duyulan hayranlık doruğuna çıkmıştı. Che, o atmosferde Marksist olmuştur. Daha da ötesi, o dönemde (1956 yılında 20. Parti Kongresi'nde) Stalin'in kendisi Kruçev tarafından yerden yere vurulmuş olsa dahi bir ideoloji ve program olarak Stalinizm ayakta kalmıştır. Bu dönemde Stalinizm bir bakıma milyonlarca Marksist aydın ve işçi için neredeyse doğal bir şeydir. Bütün bunların yanında Che'nin hayata erken veda etmiş olduğunu hiçbir zaman unutmamak gerekiyor. Che öldüğünde 39 yaşındaydı. SSCB'yi (ve Çin'i) tanımaya başlamasından bu yana en fazla yedi yıl geçmişti. Hem de nasıl dolu dolu... Che devrimci Marksizm'in çizgisine adım adım yaklaşıyordu. Eğer daha kolay bir hayatı olsaydı sonunda Stalinizm'le yüzleşebilirdi. Tescil edilmiş bir tarihsel gerçek bize, hınzır biçimde Che yaşasaydı ne yönde gelişebileceğini ima ediyor. Che'nin, Bolivya seferinde okuduğu kitaplar arasında, Troçki'nin başyapıtlarından "Rus Devrimi Tarihi"nin olduğu saptanmıştır.

Şu satırlarda dile gelen duyguların sahibinin, uzun vadede bürokrasinin milliyetçiliğiyle uzlaşabileceğini kim düşünebilir?

"Biz de gerçek proleter enternasyonalizmi uygulayıp uluslararası proleter orduları kuralım, altında savaştığımız bayrak tüm insanlığın yararına yürütülen kutsal bir dava, Vietnam, Venezuela, Guatemala, Laos, Gine, Kolombiya, Bolivya ya da Brezilya (ki bunlar sadece silahlı mücadelenin şu anda sürdüğü noktalar) bayrakları altında ölmek bir Amerikalı, bir Asyalı, bir Afrikalı, hatta bir Avrupalı için aynı derecede şerefli bir ölüm olsun. Bir gün son nefesimizi bizim olmayan, ama onu kanımızla suladığımız için bizim sayılan bir toprak parçasında verebiliriz... Bütün mücadelemiz emperyalizme karşı bir savaş narası ve halkların insan soyunun büyük düşmanını Kuzey Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı birliği için bir çığıktır. Ölüm bizi nerede yakalarsa yakalasın, hoş

geldi, sefa geldi! Yeter ki savaş naramız ona duyarlı olan bir kulağa erişmiş olsun, başka bir el silahlarımızı kavramak için uzansın, başka insanlar ölülerimizin ağıtlarını mitralyözlerin gök gürültüsü ve yeni savaş ve zafer nazarlarıyla seslendirsinler.”

Bu engin devrimci enternasyonalizm, bürokrasinin milliyetçi ideolojisi, Stalinizm’in cenderesine sığmazdı, sığamazdı. Che’nin yozlaşmış işçi devletlerine karşı yükselttiği mücadelenin tarihsel anlamı işte budur.

DEVRİMCİ TIP ÜZERİNE

Küba halkının, devrimci kanunların sağladığı ilerlemeleri, tam bağımsızlık yolundaki yürüyüşünü ve özgürlüğünü kutladığı yüzlerce kamusal etkinlikten bir diğeri olan bu sade tören beni özel olarak ilgilendiriyor.

Hemen hemen herkes, yıllar önce kariyerime bir doktor olarak başladığımı biliyor. Ve ben bir doktor olarak yola çıktığımda, tıp okumaya başladığımda, ideallerim arasında şu an bir devrimci olarak sahip olduğum fikirlerin çoğu yoktu.

Herkes gibi başarmak istedim. Ünlü bir tıp bilimcisi olmanın hayalini kurdum; insanlığa yardımı dokunabilecek bir şeyler fakat bana kişisel zaferler kazandıracak şeyler keşfetmek için durmaksızın çalışmanın hayalini kurdum. Ben de tüm hepimiz gibi içinde bulunduğum ortamın çocuğuydum.

Mezuniyetten sonra, özel sebeplere ve belki de karakterime bağlı olarak, Amerika'yı baştanbaşa gezmeye başladım ve Amerika'nın tamamıyla tanıştım. Haiti ve Santa Domingo dışında, diğer tüm Latin Amerika ülkelerini bir şekilde ziyaret ettim. Seyahat ettiğim koşullar sayesinde, önce bir öğrenci sonra da bir doktor olarak, yoksullukla, açlıkla ve hastalıklarla yakından tanıştım; parasızlık yüzünden bir çocuğu tedavi ettirememekle; sürekli açlığın ve eziyetin kışkırttığı ve bir babayı oğlunun ölümünü önemsiz bir kazadan saymasına vardırıan şaşkınlıkla tanıştım. Ki bu durumlara kıtamızın ezilen sınıfları arasında sıklıkla rastlanıyor. Ve o anda, benim için ünlü olmak ya da tıp bilimine çok önemli katkılarda bulunmak kadar önemli şeyler olduğunu fark etmeye başladım: O insanlara yardım etmek istiyordum.

Ama ben, her zaman hepimiz için geçerli olduğu gibi, yine içinde bulunduğum koşulların çocuğuydum ve o insanlara kişisel çabalarımınla yardım etmek istedim.

Epeyce seyahat etmiştim o zamanda Guatemala'daydım, Arbenz'in Guatemala'sı ve devrimci doktorun yönünü tayin edecek bazı notlar almaya başlamıştım. Devrimci bir doktor olmak için ne gerektiğini araştırmaya başlamıştım.

Ama saldırı (darbe) patlak verdi, saldırının arkasında United Fruit Company, ABD Dışişleri Bakanlığı, John Foster Dulles (CIA şefi) gerçekte ikisi aynı şey ve Castillo Armas adlı kuklaları vardı. Saldırı başarılı oldu, çünkü halk, Küba halkının bugün bulunduğu gelişim seviyesine ulaşmamıştı. Herhangi başka bir gün gibi güzel bir gün, iltica yoluna çıktım ya da en sonunda, Guatemala'dan uçuş yoluna çıktım, çünkü orası benim ülkem değildi.

Sonra önemli bir şey fark ettim: Devrimci bir doktor olmak için ya da sadece bir devrimci olmak için, öncelikle ortada bir devrim olması lazım. Yalıtık bireysel çaba, tüm saf ve temiz amaçlarına karşın yararsızdır ve en yüksek idealler için bütün bir hayatı adama isteği eğer biri yalnız başına çalışıyorsa Amerika'nın herhangi bir köşesinde, yalnız başına ilerlemeyi engelleyen kötü hükümetlere ve toplumsal koşullara karşı mücadele açısından anlamsızdır. Bir devrim yaratmak için, şu an Küba'da olan şeye sahip olmak gerekir; kolların ve birliğin değerini anlamak için kollarını kullanarak ve militan birliği uygulayarak öğrenen, bütün bir halkın seferberliği.

Ve şimdi, şu anda önümüzde duran sorunun çekirdeğine inmek zorundayız. Nihayet bugün bir insan, her şeyden önce, devrimci bir doktor yani kendi mesleki teknik bilgisini devrimin ve halkın hizmetinde kullanan biri olma hakkına ve görevine sahiptir. Fakat şimdi eski sorun yeniden açığa çıkıyor: Toplumsal refah işi gerçekte nasıl hayata geçirilebilir? Kişisel çabayla toplumun gereksinimleri nasıl birleştirilebilir?

Hepimiz tek tek kendi yaşamlarımızı gözden geçirmeliyiz, doktorlar olarak ya da herhangi bir kamu sağlığı görevinde ne yaptık ve ne düşündük. Bunu son derece eleştirel bir istekle yapmalı ve sonuç olarak geçmiş

dönemde düşündüğümüz ve hissettiğimiz her şeyin rafa kaldırılmakta ve yeni bir insan tipinin yaratılmakta olduğu bir karara varmalıyız. Eğer her birimiz bu yeni insan tipinin oluşumu için maksimum enerjimizle çabalarsak, halk için onu yaratmak ve yeni Küba'nın örneği olmasını sağlamak çok daha kolay olacaktır.

Şu an burada bulunan Havana sakinlerine vurgulamaktan mutluluk duyarım ki, Küba'da, burada başkentte yeterince değerlendiremediğimiz ama ülkenin dört bir köşesinde bulunabilecek yeni bir insan yaratılıyor. 26 Temmuz'da Sierra Maestra'ya gidenleriniz hiç bilinmeyen iki şeyi görmüş olmalı. Birincisi, çapalı kazmalı bir ordu; en büyük gururu, Oriente'deki yurtsever festivallerde, asker yoldaşları tüfeklerle yürürken çapalarını ve kazmalarını kaldırarak yürümek olan bir ordu. Fakat daha da önemli bir şeyi görmüş olmalısınız. Çoğu 1314 yaşlarında olmasına rağmen bedensel gelişimleri 89'unda gösteren çocukları görmüş olmalısınız. Onlar Sierra Maestra'nın en gerçek çocukları, açlığın ve sefaletin en gerçek evlatlarıdır. Onlar yetersiz beslenmenin yarattıklarıdır.

Dört ya da beş televizyon kanalı ve yüzlerce radyo istasyonu, modern bilimin bütün ilerlemeleriyle bu küçük Küba'da, bu çocuklar ilk olarak gece vakti okula vardıklarında ve yanan ampullerini gördüklerinde o gece yıldızların çok alçakta olduğunu haykırdılar. Ve o çocuklar, bazılarınız görmüş olmalısınız, kolektif okullarda okumaktan ticarete kadar çeşitli hüneler ve elbette devrimci olmanın zorlu bilimini öğreniyorlar.

Onlar Küba'da doğmakta olan yeni insanlar. Onlar izbe alanlarda, Sierra Maestra'nın değişik bölgelerinde ve de kooperatiflerde ve iş merkezlerinde doğuyorlar. Bütün bunlar bugün üzerine konuştuğumuz şeyle, yani doktorların ya da diğer sağlık işçilerinin devrimci hareketle bütünleşmesiyle çok yakından ilgili. Çocukların eğitimi ve beslenmesi görevi, ordunun eğitilmesi görevi, büyük toprak sahiplerine bir zamanların ait olan afaziletin aynı topraklar üzerinde ondan faydalanmadan her

gün çalışan insanlara dağıtılması görevi, Küba'da hayata geçirdiğimiz toplumsal tıbbın başarılarıdır.

Hastalığa karşı mücadelenin temel ilkesi sağlıklı bir beden yaratmaktır; fakat sağlıklı bir bedeni bir doktorun zayıf bir organizma üzerindeki çalışmasıyla değil; daha çok sağlıklı bir bedeni toplumun/kolektivitinin tamamının bütün toplumsal kolektivite üzerinde çalışması yoluyla yaratmaktır.

Bir gün bu yüzden, tıp kendini hastalıkları önleyen ve halkı tıbbi görevlerini yapması konusunda yönlendiren bir bilime dönüştürmek zorunda kalacak. Tıp sadece, yaratmakta olduğumuz yeni toplumun becerileri dışında kalan çok uç, kritik durumlarda ameliyat yapmak ya da benzeri bir şey için müdahale etmelidir.

Bugün Sağlık Bakanlığı'na ve ilgili organizasyonlara düşen görev, kamu sağlık hizmetlerini mümkün olan en yüksek sayıdaki insana ulaşmak için geliştirmek, önleyici bir tıp programı geliştirmek ve halkı sağlıklı yaşam konusunda yönlendirmektir. Fakat tüm devrimci görevler için olduğu gibi bu görev için de esasında ihtiyaç duyulan şey bireyseldir. Devrim, kolektif istek ve kolektif girişimi standartlaştırmaz. Tersine, kişinin bireysel becerisini özgürleştirir. Ve bizim görevimiz tüm sağlık uzmanlarının yaratıcı yeteneklerini toplumsal tıbbın görevlerine yönlendirmektir.

Biz bir çağın sonundayız ve sadece Küba'da da değil. Tersine ne söylenirse ya da umut edilirse boşuna; içinde büyüdüğümüz, altında ezildiğimiz, bildiğimiz kapitalizm tüm dünyada mağlup edilmektedir. Tekeller devriliyor, kolektif bilim her gün yeni ve önemli zaferlere imza atıyor. Uzun zaman önce diğer zapt edilmiş kıtalarda, Asya ve Afrika'da başlayan bir özgürlük hareketinin, Amerika'daki öncüleri olma görevi ve gururuna sahibiz. Böylesi büyük bir toplumsal değişim, halkın zihniyetinde de aynı büyüklükte bir değişim gerektirir.

"Bir sosyal çevrede tek başına bir insanın bireysel eylemi" şeklinde bir bireycilik Küba'da yok olmalıdır. Bireycilik, gelecekte, bireyin tamamının kolektivitinin

mutlak yararı için etkin kullanımı olmalıdır. Hepiniz ne söylediğimi anlıyorsunuz ve bugünün, geçmişin ve geleceğin nasıl olması gerektiği konusunda biraz düşünmeye hazırsınız; bu da bu fikrin bugün anlaşılması için yeterli. Bir düşünme biçimini değiştirmek için, büyük içsel değişimlere uğramak ve büyük dış değişimlere şahit olmak gereklidir, özellikle de topluma karşı sorumluluklarımızı ve ödevlerimizi yerine getirirken.

O dış değişimler, Küba'da her gün meydana geliyor. Devrimi tanımanın ve halkın içinde uzun süredir uyumakta olan birikmiş enerjinin farkına varmanın bir yolu, tüm Küba'yı gezerek şu an yaratılmakta olan kooperatif ve iş merkezlerini görmektir. Sağlık sorununun kalbine inmenin bir yolu ise sadece Küba'yı gezip bu kooperatifleri ve iş merkezlerini yapan insanları tanımak değil, bu insanların hastalıklarını, çektikleri acıları, yıllardır süren kronik sefaletlerini, baskı ve boyun eğme altında geçen yüzyılların mirasını bulup çıkarmaktır. Doktor, sağlık işçisi yeni görevinin çekirdeğine gitmelidir; bu da kitlenin içindeki insan, kolektivitenin içindeki insandır.

Her zaman, dünyada ne olursa olsun, doktor hastasına çok yakındır ve onun ruhunu derinliklerine kadar bilir. Çünkü o acıya/ızdıraba müdahale eden ve onu dindirir, toplum için paha biçilmez bir emek sarf eder.

Birkaç ay önce Havana'da, burada, yeni mezun bir grup doktor, ülkenin kırsal bölgelerine gitmek istemedi ve gitmek için daha fazla ücret talep ettiler. Geçmişin bakış açısına göre böyle bir şeyin yaşanması dünyadaki en mantıklı şeydir; en azından bana öyle geliyor, ben bunu gayet iyi anlayabilirim. Bu durum, bana birkaç yıl önce ne olduğumu ve ne düşündüğümü hatırlattı. Benimkisi isyancı gladyatörün yeni baştan başlayan hikâyesi, daha iyi bir gelecek ve daha iyi koşulları güvence altına almak ve insanların ona ihtiyacı olduğunu göstermek isteyen dayanışma savaşçısının hikâyesi.

Peki, aileleri tarafından okul masrafları yıllar boyu karşılanabilen bu çocuklar değil de daha az şanslı, sıradan çocuklar okullarını bitirmiş ve mesleklerini icra

etmeye başlamış olsalardı ne olacaktı? Üniversite koridorlarında, iki üç yüz köylü belirseydi, farz edelim öyle olsaydı ne olacaktı?

Ne mi olacaktı, bu köylüler kendi kardeşlerine yardım etmek için hemen ve içten bir heyecanla koşacaklardı. Yıllar boyu aldıkları eğitimin boşuna olmadığını göstermek için en zor ve en büyük sorumlulukları gerektiren işleri isteyeceklerdi. Ne mi olacaktı, önümüzdeki altı ya da yedi yıl içinde her meslek dalında yeni öğrenciler, işçilerin ve köylülerin çocukları mezun olduklarında ne olaksa o olacaktı.

Fakat geleceğe kaderci bir gözle bakmamalı ve insanları işçilerin, köylülerin çocukları ve karşı devrimcilerin çocukları diye ayırmamalıyız, çünkü bu basite indirgemektir, çünkü doğru değildir, çünkü onurlu bir insan yetiştirmesi için bir devrim içinde yaşamaktan daha iyisi yoktur. Hiçbirimiz, Granma'ya ulaşır Sierra Maestra'ya yerleşen ve birlikte yaşayarak köylüye ve işçiye saygı duymayı öğrenen ilk gruptan, hiçbirimiz köylü ya da işçi sınıfı kökenli değildik. İçimizde çalışmak zorunda kalmış olanlar, çocukluğunda kimi yoksunluklar çekmiş olanlarımızın doğallığında vardı; ama açlık, gerçek açlık denen şey hiçbirimizin daha önceden tattığı bir şey değildi. Fakat Sierra Maestra'daki iki uzun yıl boyunca bunu öğrenmeye başladık. Ve ardından çoğu şey oldukça netleşti.

Zengin bir köylünün ya da toprak sahibinin dahi mülkiyetine dokunulduğunda şiddetle cezalandıran biz, bir gün Sierra'ya on bin baş sığır getirdik ve köylülere basitçe şöyle dedik, "yiyin" ve köylüler, yıllar ve yıllar boyu ilk kez olmak üzere, bazıları da hayatlarında ilk kez sığır eti yediler.

O, on bin baş sığır için kutsal özel mülkiyet hakkına duyduğumuz saygıyı, silahlı mücadele kursunda yitirdik ve şunu gayet iyi anladık ki sıradan bir insanın hayatı dünyanın en zengin adamının bütün mülkiyetinden milyon kez daha değerlidir. Ve biz, ne işçi sınıfından ne de köylü sınıfından olan biz bunu öğrendik. Peki, biz

ayrıcalıklılar, dört rüzgâra Küba'nın geri kalanının bu-
nu öğrenemeyeceğini mi anlatacağız? Öğrenebilirler,
hatta devrim bugün onların öğrenmesini istiyor, birinin
komşusuna hizmet edilmesinin gururunun iyi bir maaş-
tan çok daha önemli olduğunun iyice anlaşılmasını isti-
yor; birisinin biriktirebileceği tüm altınlardan daha ni-
hai ve daha kalıcı olan şey bir halkın minnettarlığıdır.
Ve her doktor, kendi faaliyeti çerçevesinde o kıymet-
li hazineyi, halkının minnetini toplayabilmeli ve toplama-
malıdır. Sonra, tüm eski kavramlarımızı silmeli ve halka
daha da yakınlaştırmalı ve gittikçe bilinçlenmeliyiz. On-
lara eskisi gibi yaklaşmamalıyız. Hepiniz diyeceksiniz
ki "Hayır! Ben halkı severim. İşçilerle ve köylülerle ko-
nuşmaktan hoşlanırım ve pazar günleri onları görmeye
oraya buraya giderim, falan." Bunu herkes yaptı. Ama
bunu hayırseverlik için yaptık ve bugün hayata geçir-
memiz gereken şey dayanışmadır. İnsanlara gidip şunu
söylememeliyiz: "İşte buradayız. Size kendi varlığımızın
hayrını sunmaya, size bizim bildiklerimizi öğretme, ha-
talarınızı, kültürsüzlüğünüzü, cahilliğinizi göstermeye
geldik." Bunun yerine araştırmacı bir zihin ve alçak gönül-
lü bir ruhla halkın devasa bilgelik kaynağında öğrenme-
ye gitmeliyiz.

Sonra, çok defa, bizim bir parçamız haline gelecek ve
düşüncemizin otomatik bir parçası olacak kadar alıştığı-
mız kavramlarda yanıldığımızın farkına varacağız. Sık
sık kavramlarımızı değiştirme ihtiyacı duyacağız; sadece
sosyal ve felsefi alandaki genel kavramlarımızı değil ba-
zen tıp alanındaki kavramlarımızı da değiştirme ihtiyacı
duyacağız.

Hastalıkların her zaman büyükşehir hastanelerinde
olduğu gibi tedavi edilmesine gerek olmadığını görece-
ğiz. Bir doktorun, tarımsal ve potansiyel anlamda dün-
yanın en zengin ülkelerinden biri olan Küba'nın, oldukça
yoksul ve sınırlı olan besin yapısını zenginleştirmek
ve yeni yiyecek talebini karşılayabilmek için aynı za-
manda bir çiftçi olmak ve yeni gıdalar yetiştirmek zo-
runda olduğunu göreceğiz. Sonra, nasıl olmak zorunda

olduğumuzu göreceğiz; biraz eğitsel, zaman zaman da çok eğitsel. Politikacılar olmak gerekecek ve o zaman ilk yapmamız gereken şey halka bilgeliğimizi sunmak için gitmek olmamalı. Biz, aslında, halkla birlikte öğreneceğimizi, o büyük ve güzel ortak tecrübemizi yani yeni bir Küba'nın inşasını birlikte başaracağımızı göstermek için gitmeliyiz.

Halihazırda pek çok adım atıldı. 1 Ocak 1959'la bugün arasında bildik geleneksel ölçülerle hesaplanamayacak bir mesafe var. Halkın çoğunluğu uzun zaman önce anladı ki burada devrilen sadece bir diktatör değil bir sistemdi. Şimdi de halkın öğrenmesi gereken bölüm geliyor, çürümüş bir sistemin yıkıntıları üzerinde halkın mutlak mutluluğunu getirecek yeni bir sistemin inşası.

Geçen yılın ilk aylarında bir zaman, yoldaş Guillen'in Arjantin'den gelişini hatırlıyorum. Belki kitaplarının çevrildiği diller bugünkünden bir ya da iki daha azdı ki her gün dünyanın bütün dillerinden yeni okurlar ediniyor ama o yine bugünkü büyük şairdi. Ne var ki Guillen için şiirlerini, halkçı şiir olan eserlerini, halkın şiirlerini burada okumak zordu, çünkü o zaman henüz ilk dönemdi, ön yargıların dönemi. Ve yıllar ve yıllar boyu hiç kimse şair Guillen'in olağanüstü şiirsel yeteneğini halkına ve inandığı davaya adadığını düşünmek için sabit fikirlerini bir kenara bırakıp bir an olsun duraksamadı. Halk onu Küba'nın onuru olarak değil yasaklı bir siyasi partinin temsilcisi olarak gördü.

Şimdi, bütün bunlar unutuldu. Eğer ortak bir düşmanımız ve ortak bir hedefimiz varsa, ülkemiz içindeki bazı farklı yapıların farklı bakış açılarının ayrılıklara sebep olmayacağını öğrendik. Üzerinde anlaşmamız gereken şey, ortak bir düşmanımız olup olmadığı, ortak bir hedef için uğraşıp uğraşmadığımızdır.

Şu an itibariyle, ortada kesinlikle ortak bir düşman olduğuna kani olmamız gerekiyor. Hiç kimse, tekellere karşı bir fikir beyan etmeden ya da "Bizim düşmanımız ve tüm Amerika'nın düşmanı, tekelci ABD hükümetidir," diye açıkça konuşmadan önce omzunun üstünden

bir kulak misafiri olan belki elçilikten, istihbarat taşıyacak bir ajan var mı diye bakmıyor. Eğer şimdi herkes düşmanın kim olduğunu biliyorsa ve o düşmana karşı savaşılan herhangi birinin bizimle ortaklığı olduğu anlaşılmaya başlıyorsa, artık ikinci bölüme geliyoruz. Küba için hedeflerimiz nelerdir? Ne istiyoruz? Halkın mutluluğunu istiyor muyuz, istemiyor muyuz? Küba'nın tam ekonomik özgürlüğü için savaşıyor muyuz, savaşıyor muyuz?

Herhangi bir askeri bloka dâhil olmadan, burada alınacak herhangi bir iç ve dış kararla ilgili olarak dünya üzerindeki herhangi bir süper gücün elçiliğine danışmak zorunda olmadan, özgür uluslar içinde bir özgür ulus olmak için mücadele ediyor muyuz, etmiyor muyuz? Eğer çok fazla şeyi olanlardan alıp hiçbir şeyi olmayanlara vermek için zenginliği yeniden bölüştürmeyi planlıyorsak; eğer yaratıcı çalışmayı mutluluğumuzun gündelik, dinamik kaynağı haline getirmek istiyorsak, artık ulaşmak için çalışacağımız hedeflerimiz vardır. Ve aynı hedeflere sahip olan biri bizim dostumuzdur. Eğer onun ayrıca başka fikirleri de varsa, eğer kimi organizasyonlara ya da bir başka şeye dâhilse bunlar önemsiz şeylerdir.

Büyük tehlike anlarında; büyük gerilim ve büyük yaratılış anlarında önemli olan büyük düşmanlar ve büyük hedeflerdir. Eğer şimdi anlaştıysak, eğer hepimiz nereye gittiğimizi biliyorsak ve bırakın bu kimi üzerse üzsün artık işimize başlayabiliriz.

Size, bir devrimci olmak için öncelikle bir devrime sahip olmanız gerektiğini anlatıyordum. Biz buna zaten sahibiz. Sonra, birlikte çalışacağınız halkı tanımalı-sınız. Henüz iyice tanışmadığımızı düşünüyorum, öyle ki bu yolda bir süre daha ilerlememiz gerekiyor. Bana, halkı tanımanın kooperatiflerde onlarla birlikte yaşamak ve çalışmaktan başka yolları nelerdir diye soracaksınız. Herkes bunu yapamaz ve sağlık işçisinin varlığının çok önemli olduğu pek çok yer var. Devrimci milis kuvvetleri Küba halkının dayanışmasının en büyük tezahürlerinden biridir diyeceğim. Milis kuvvetleri şimdi doktora

yeni bir görev veriyor ve onu, kısa bir süre öncesine kadar geçerli olan şeye, Küba için üzücü ve hemen hemen ölümcül olan gerçekliğe, yani büyük çaplı bir askeri saldırıya maruz kalacağımız gerçeğine hazırlıyor.

Sizi şu konuda uyarmalıyım; doktor bir devrimci ve asker görevindeyken her zaman bir doktor olmalıdır. Bizim Sierra'da düştüğümüz hatanın aynısına siz düşmemelisiniz. Ya da belki de o bir hata değildi, fakat o dönemden bütün sağlıkçı yoldaşlar bunu biliyor. Yaralı birinin ya da bir hastanın yanında kalmak bize onursuzluk gibi göründü ve bir tüfek kapıp yapabileceklerimizi savaş alanında ispatlamaya gitmenin bir yolunu/mümkününü aradık.

Şimdi koşullar farklı ve ülkeyi savunmak için kurulan yeni ordular değişik taktiklerin orduları olmalı. Yeni ordunun planı içinde doktorun çok büyük bir önemi olacak. O, var olan en güzel ve bir savaşın en önemli görevlerinden biri olan doktorluğa devam etmelidir. Ve sadece doktorlar değil hemşireler, laboratuvar teknisyenleri ve kendini bu çok insani işe adayan tüm herkes son derece önemlidir.

Her ne kadar gizli tehlikeyi biliyor ve atmosferde hâlâ var olan bu saldırı havasını def etmek için kendimizi hazırlıyorsak da bunun hakkında düşünmeyi bırakmalıyız. Eğer ilgi merkezimizi savaş hazırlıkları olarak belirlersek, kendimizi yaratıcı çalışmaya adamamız mümkün olamaz. Askeri bir eylem için yapılan tüm çalışma ve maddi yatırımlar, çöpe atılmış emek ve çöpe atılmış paradır. Ama maalesef bunu yapmalıyız, çünkü kendilerini buna hazırlayan başkaları var. Fakat şurası gerçek ki ve bir asker olarak şerefim üzerine tüm samimiyetimle söylüyorum harcamalar içinde beni en çok üzen, Ulusal Banka'nın kasasından birkaç silah daha alınmasın diye çıktığını gördüğüm paradır.

Bununla birlikte, milis kuvvetlerinin barış zamanında da bir görevi vardır; milis kuvvetleri, yoğun nüfuslu merkezlerde, halkı birleştirmenin bir aracı olmalıdır. Doktorların milis kuvvetlerinde olağanüstü bir

dayanışma hayata geçirilmelidir. Tehlike zamanlarında, hemen yoksul Küba halkının sorunlarını çözmeye gitmelidirler. Ama milis kuvvetleri aynı zamanda, bir üni-formayla birleştirip eşitleyerek, Küba'nın bütün sosyal sınıflarından insanlarla birlikte yaşamak için bir olanak da sunar.

Eğer biz sağlık işçileri bir zamanlar unutmuş olduğum bu unvanı bir kez daha kullanmama izin verin başarılıysak, eğer dayanışmanın bu yeni silahını kullanıyorsak, eğer hedefleri biliyorsak, düşmanı biliyorsak ve gitmemiz gereken yönü biliyorsak artık bizim için geriye sadece bu yolun her bir gün aşılacak parçasını/adımını bilmek kalıyor. Ve bu adımı bize hiç kimse gösteremez; bu adım her bireyin kendi özel yolculuğudur. Bu adım, kişinin kendi bireysel deneyiminden edinecekleri ve halkın iyiliğine adanmış işini yaparken kendinden verecekleridir.

Şimdi geleceğe doğru yürüyüşümüz için tüm her şeye sahipken, hadi Marti'nin tavsiyesini hatırlayalım. Şu an için ben bunu bilmezlikten geliyorsam da biri daima örnek almalı "Anlatmanın en iyi yolu yapmaktır." Hadi artık, Küba'nın geleceğine doğru yürüyelim.

İKİ, ÜÇ, DAHA FAZLA VİETNAM

Son dünya savaşının bitimi üzerinden yirmi bir yıl geçti; çeşitli yayınlar her dilde Japon yenilgisiyle simgelenen bu olayı kutlamaktalar. Farklı kamplara bölünmüş dünya üzerinde, görüntüsel bir iyimserlik havası hüküm sürmekte. Dünya savaşı olmaksızın yirmi bir yıl... Bu aşırı cepheleşmeler, şiddetli çatışmalar ve ani değişimler süresinde çok önemli gibi görünmektedir. Ancak uğrunda savaşılmaya hepimizin hazır olduğu bu barışın pratik sonuçlarını (sefalet, dünyanın büyük bölümlerinin aşağılanması ve gittikçe artan sömürü) tahlile girişmeden, bu barışın gerçek barış olup olmadığı sorusuyla karşılaşıyoruz. Bu notların amacı Japonya'nın teslim olmasından beri birbirini izleyen çeşitli yerel çatışmaların ayrıntılı bir sergilenmesi değildir; görevimiz bu görüntüsel barış yıllarında yapılan sayısız ve giderek artan iç savaşların bilançosunu çıkartmak da değildir. Bu gereksiz iyimserliğe karşı, Kore ve Vietnam savaşlarını örnek vermekle yetineceğiz.

İlk olayda, ülkenin kuzey bölümü vahşi savaş yıllarından sonra kendini bomba çukurlarıyla kaplı, fabrikasız, okulsuz ve hastanesiz, on milyon nüfusu barındıracak herhangi bir sığınaktan yoksun, modern savaş olayını tanıyan korkunç bir harabeye dönüşmüş buldu.

Birleşmiş Milletler'in itibarsız bayrağı altında, Birleşmiş Milletler'in askeri yönetimi altında bir düzine ülke, ABD askerlerinin büyük ölçüde katılımıyla bu savaşa girmişler ve Güney Kore halkının toplarının hedefi olarak kullanılmasında görev almışlardır. Diğer taraftan, Kore ordusu, halkı ve Çin Halk Cumhuriyeti gönüllüleri, Sovyet askeri aygıtının ikmal ve desteğiyle donatılmıştı. ABD, termonükleer silahlar dışında, sınırlı ölçüde bakteriyolojik ve kimyasal silahlar da dâhil, tüm imha silahlarını denemiştir. Vietnam'da, bu ülkenin yurtsever güçleri üç emperyalist güce karşı kesintisiz bir savaş

yürütmüştür: Hiroşima ve Nagasaki'nin bombalanmasıyla ortaya çıkan yıkım altındaki Japonya; Çinhindi sömürgelerini bu yenilgiye uğramış Japonya'dan geri alan ve zor zamanlarında verdiği sözleri tutmayan Fransa ve mücadelenin bu son aşamasında Birleşik Devletler.

Bütün kıtalarda sınırlı çatışkılar vardı; oysa Amerika kıtasında, Küba Devrimi alarm işaretleriyle bu bölgenin önemi üzerine dikkati çekinceye kadar, uzun süre yalnızca başlangıç halindeki kurtuluş mücadeleleri ve askerî darbeler vardı. Küba Devrimi, emperyalistleri öfkelen-dirdi ve sonunda, önce Domuzlar Körfezi'nde ve sonra Ekim Krizi'nde kıyılarını savunmak zorunda kaldı. Bu son durumda, Küba sorunu yüzünden ABD ile Sovyetler arasında bir çatışma çıksaydı, sonuçları tahmin edilemeyecek bir savaşa neden olabilirdi. Ama bugün tüm çatışkıların odak noktası Çinhindi'nde ve buranın sınır bölgelerinde bulunmaktadır. Laos ve Vietnam, ABD'nin tüm gücüyle içine girdiği bir iç savaşla sarsılmaktadır. Öyle ki tüm bölge patlamaya hazır bir bomba gibidir. Vietnam'daki çatışma çok keskin bir özellik kazandı. Amacımız, bu savaşın bir kronolojisini vermek değildir. Biz sadece bu örneği anımsatmak ve kilometre taşlarını işaret etmekle yetineceğiz.

1954'teki Dien Bien Phu yenilgisinden sonra, Cenevre'de ülkenin iki ayrı bölgeye bölünmesini; Vietnam'da hükümeti kimin kuracağı ve ülkenin nasıl birleştirileceği konularında 18 ay içinde seçimlerin yapılmasını içeren bir anlaşma imzalandı. ABD bu belgeyi imzalamadı ve kendi imparatorluğunu kurmak için, Fransız kuklası Bao Dai'nin yerine kendi amaçlarına daha uygun birini geçirmek için manevralara başladı. Bu kişi de herkes tarafından bilindiği gibi, emperyalizm tarafından suyu sıkılmış limon misali bir trajik sonu olan Ngo Dinh Diem'di.

Antlaşmanın imzalanmasından sonraki aylarda halk güçleri kampında çok büyük bir iyimserlik hüküm sürmekteydi. AntiFransız direniş karşısındaki son dayanak noktası parçalanmıştı ve Cenevre anlaşmasının

tümüyle uygulanmasını bekliyorlardı. Ama yurtseverler, ABD'nin tüm hile yöntemlerini kullansa bile seçimlerde kendi isteklerine uygun bir sonuç çıkmayacağını hissettiğinden seçime izin vermeyeceğini kısa sürede anladılar. Ülkenin güneyindeki çarpışmalar yeniden başladı ve tedrici olarak her tarafı kapsayan bir yoğunluk kazandı. Bugün ABD ordusu, tüm savaş gücünü yitiren ve sayıca azalan kukla ordunun yerine yarım milyonu aşan istilacı bir gücünü sürekli artırmaktadır.

Geçen iki yıl boyunca ABD, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'ni sistemli bir biçimde bombalamaya başladı; diğer taraftan güneyin savaş gücünü alt etmeye ve güçlü bir konumda konferans masasına oturmaya çalışmaktadır. Başlangıçta bombardımanlar az çok sınırlandırılmıştı ve Kuzey'den geleceği varsayılan provokasyonlara karşı önlem adı altında sunuluyordu. Sonraları bombardımanlar yoğunlaştırılarak ve artırılarak ülkenin Kuzey kesimindeki her türlü uygarlık izini yok etmek amacıyla ABD hava kuvvetleri tarafından büyük bir saldırı başlatıldı. Bu ünlü "tırmanma"nın son perdesiydi.

Yanki dünyasının maddi özlemleri, Vietnam uçaksavar birliklerinin bitip tükenmez savunmalarını, düşürdükleri sayısız uçağı (aşağı yukarı 1700) ve sosyalist ülkelerin savaş yardımlarını saymazsak, büyük ölçüde gerçekleşmiş bulunuyor.

Acı bir gerçek var: Vietnam tüm dünyanın unutulmuş halklarının umudunu, özlemini temsil eden bir ulus, trajik biçimde yalnızdır. Bu ulus Güney'de pratik olarak misilleme yapma olanağına sahip olmaksızın ve Kuzey'de az bir savunma olanağıyla ABD teknolojisinin kudurmuş saldırılarına katlanmak zorundadır ama her zaman yalnızdır.

Bugün dünyanın tüm ilerici güçlerinin Vietnam halkıyla dayanışması, Roma arenalarındaki gladyatörleri alkışlayan pleblerin acı ironisine benzemektedir. Sorun, saldırının kurbanına başarı dilemek değil onun kaderini paylaşmaktır; kişi, zaferde ya da ölümden onunla olmalıdır. Vietnam halkının yalnızlığını tahlil ederken,

insanlığın bu mantık dışı anında zangır zangır titriyoruz!

ABD emperyalizmi saldırganlıktan suçludur; cina-yetleri akıl almazdır ve tüm dünyaya yayılmıştır. Bay-lar, bunu hepimiz biliyoruz! Vietnam'ı sosyalist dünya-nın yenilmez bir parçası durumuna getirmek için belki dünya çapında bir savaş tehlikesinin göze alınabilece-ği, ama Kuzey Amerika emperyalistlerinin de bir kara-zorlanacağı hüküm arımda tereddüt edenler de suç-ludur. Sosyalist kampın iki büyük gücünün temsilcileri tarafından bir süreden beri devam ettirilen bir sövme ve çelmeleme savaşını sürdürenler de suçludur.

Onurlu bir yanıt bulmak için kendi kendimize sorma-lıyız: Vietnam tecrit edilmiş midir, edilmemiş midir? Bu kavgalı iki güç arasındaki tehlikeli denge durumu ko-runmalı mıdır? Ve bu halk ne büyük bir halktır! Bu ne cesarettir, bu ne metanettir! Bu mücadele dünya için ne dersler içermektedir!

Başkan Johnson'un patlamaya hazır bir güç olarak her gün büyüyen keskin sınıf çelişkilerini törpülemek için gerekli bazı reformları ciddi olarak düşünüp düşün-medliğini daha uzun bir süre bilemeyeceğiz. Gerçek şu-dur ki, şatafatlı "Büyük Toplum" adı altında ilan edilen gelişmeler Vietnam kanalizasyonunda boğulmuştur.

En büyük emperyalist güç, yoksul ve azgelişmiş bir ülkenin kendi bağırsaklarında yarattığı kanamayı hisse-diyor; onun efsanevi ekonomisi savaşın yükünü hisse-diyor. Artık, kendi tekelleri için, cinayetler kolay bir iş olanağı olmaktan çıkıyor. Hiçbir zaman yeterli sayıda bi-le olmayan savunma silahları, Vietnam'ın bu olağanüstü askerlerinin, ülke ve toplum sevgisi ve eşsiz cesaretle-ri dışında sahip oldukları her şeydir. Ama emperyalizm Vietnam'da inatla çırpınmakta, bir çare bulamamakta ve endişeyle onu bu tehlikeli durumdan kurtaracak birini aramaktadır. Bundan başka Kuzey'in ortaya koyduğu "Dört Nokta" ve Güney'in "Beş Nokta"sı emperyalizmi çatışmayı daha fazla sürdürmek zorunda bırakarak kö-şeye sıkıştırmaktadır.

Her şey, yalnızca dünya çapında savaş çıkmadığı için

barış adı verilen bu kararsız barış durumunun, ABD'nin kabul edilmesi olanaksız ve değiştirilemez adımlarıyla yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Ve biz, dünyanın sömürülen halkları, ne rol oynayacağız? Üç kıtanın halkları Vietnam'a dikkatlerini yöneltiyorlar ve onun verdiği dersleri öğreniyorlar. İnsanlığın, emperyalistlerin savaş tehdidiyle yaptıkları şantaja yanıtı savaştan korkmamaktır. Halkın genel taktiği, çatışmanın olduğu her yerde bu çatışmanın içinde yer almak, sürekli ve kararlılıkla düşmana saldırmak olmalıdır.

Bu zayıf barışın ırzına geçildiği yerlerde bizim görevimiz nedir? Ne pahasına olursa olsun kurtuluşumuzu kendi kendimize sağlamaktır.

Bu dünya panoraması çok karmaşıktır. Kurtuluş mücadelesi, kapitalizmin çelişkilerinin yeterince geliştiği, ama emperyalizmi izlemeyen ya da emperyalist yola başlayamayacak kadar görece zayıf olan eski Avrupa'nın bazı ülkelerinde henüz başlamamıştır. Onların çelişkileri yakın bir gelecekte patlama noktasına ulaşacaktır ama onların sorunları ve bunun sonucu olarak onların çözümleri, bağımlı ve ekonomik olarak az gelişmiş ülkelere sorunlarından ve çözümlerinden farklıdır.

Emperyalist sömürünün temel alanı az gelişmiş üç kıtadır: Amerika, Asya ve Afrika. Her ülke kendi ayrııcı özelliklerine sahiptir, ama bir bütün olarak her kıta belirli bir bütünlük gösterir.

Bizim Amerika, az ya da çok homojen bir ülkeler topluluğu oluşturur ve ABD tekeli sermayesi hemen hemen bütün bölgede mutlak bir egemenliğe sahiptir. Kukla hükümetler ya da en iyi durumda zayıf ve korkak yerel yönetimler, Yanki beylerinin emirlerine karşı çıkmamaktadırlar. ABD, politik ve ekonomik olarak egemenliğinin zirvesine ulaşmıştır; daha fazla ilerleyebilmesi zordur; mevcut durumdaki herhangi bir değişiklik onun egemenliğini geriletebilir. Onun politikası mevcut konumunu korumaktır. Bugün eylem çizgisi, hangi tipte olursa olsun, kurtuluş hareketleri engellemek için vahşi bir güç kullanmakla sınırlandırılmıştır.

“İkinci bir Küba’ya izin vermeyeceğiz.” sloganı ardından, Dominik Cumhuriyeti’ne karşı ya da daha önceleri Panama katliamında olduğu gibi veya mevcut düzendeki bir değişikliğin çıkarlarını tehlikeye düşürebileceği Amerika’nın her noktasında, Yanki birliklerinin müdahaleye hazır oldukları yolundaki o tek anlamlı uyarıda da kendileri için özel bir tehlike söz konusu olmaksızın saldırı tehdidi gizlenmektedir.

Bu politika hiç bir ceza görmeksizin sürdürülmektedir: OAS, popülerliğini yitirmiş de olsa uygun bir maskeidir; Birleşmiş Milletler’in yetersizliği, gülünç olduğu kadar trajiktir de; bütün Amerika ülkelerinin orduları, kendi halklarını ezmek için hazır beklemektedir. Suç ve ihanet enternasyonal fiilen örgütlenmiştir. Diğer taraftan yerli burjuvaziler, emperyalizme karşı çıkma yeteneğini eğer buna sahiptiyseler yitirmişler ve emperyalizmin oynayacağı son kart olmuşlardır. Başka bir alternatif yoktur: Ya sosyalist devrim ya da devrim karikatürü!

Asya, değişik özelliklere sahip bir kıtadır. Bir dizi Avrupalı kolonici ülkeye karşı kurtuluş mücadelesi az ya da çok ilerici hükümetlerin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Daha sonraki gelişmeler, bazı durumlarda ulusal kurtuluşun asıl hedeflerini netleştirirken, bazı durumlarda emperyalizm yanlısı bir konuma dönülmesini getirmiştir.

Ekonomik bakış açısından ABD, Asya’da çok az kaybetmiş ama daha çok kazanmıştır. Buradaki değişiklikler onun çıkarlarına yaramıştır; diğer yeni sömürgeci güçlerin devrilmesi için yürütülen mücadele ve ekonomik alanda yeni küresel nüfuz eylemleri, bazı durumlarda doğrudan ya da Japonya aracılığıyla dolaylı olarak yürütülmektedir.

Emperyalistler Çin’i, Güney Kore, Japonya, Tayvan, Güney Vietnam ve Tayland’la kuşatma altına almıştır. Bu ikili durum, yani Çin Halk Cumhuriyeti’nin askeri olarak kuşatılması şeklinde bir stratejik ilişki ile bu büyük pazarlara henüz egemen olamadıkları nüfuz etme, bugün Asya’yı dünyanın patlamaya hazır en önemli

noktası haline getirmiştir. Buna rağmen, Vietnam savaş alanı dışında görüntüsel bir istikrar vardır.

Ortadoğu her ne kadar coğrafi olarak bu kıtaya dâhilse de kendine özgü koşulları vardır ve mayalanma aşamasındadır. Emperyalizmin desteklediği İsrail ile bölgenin ilerici ülkeleri arasındaki soğuk savaşın nereye kadar gideceğini önceden söylemek olanaksızdır. Bugün burası, dünyada patlamaya hazır volkanlardan birisidir.

Afrika için belirleyici olan, yeni sömürgeci istila için hemen hemen bakir bir toprak olmasıdır. Aslında yeni-sömürgeci güçleri, kesin karakterdeki eski ayrıcalıklarından belirli bir kapsam içinde vazgeçirmeye zorlayan değişiklikler oldu. Ama bu gelişmeler bozulmadan sonuna kadar götürülürse sömürgeciliği kolayca, ekonomik durumda benzer etkileri yapan yenisömürgecilik izler.

Birleşik Devletler bu bölgede sömürgeye sahip değildir, ama bugün, müttefiklerinin eskiden kıskançça korudukları av alanlarına girmek için mücadele ediyor.

Afrika'nın, Kuzey Amerika emperyalizminin stratejik planlarında, onun uzun vadeli bir rezerv oluşturduğunu söyleyebiliriz: Şimdiki yatırımları yalnız Güney Afrika Birliği'nde önemlidir ve Kongo, Nijerya ve diğer ülkeler, başlangıçtan beri buraları elinde tutan diğer emperyalist güçlerle şiddetli bir rekabete (günümüzde barışçıl ölçülerde) girdiği ülkelerdir.

Tekellerinin tatlı kârlar ya da büyük hammadde kaynakları kokusu aldığı yerkürenin her noktasında yatırım yapma hakkı isteğinin dışında, Kuzey Amerika emperyalizminin daha hâlâ savunacağı büyük çıkarları yok.

Tarihin bütün bu olayları, halkların uzun ya da kısa vadedeki kurtuluş olasılıkları konusundaki soruyu haklı çıkarmaktadır.

Afrika'yı tahlil ederken, mücadelenin biraz şiddetle Portekiz sömürgeleri Gine, Mozambik ve Angola'da sürdürüldüğünü görüyoruz. (Birincisinde büyük başarı, diğer ikisinde alçalıp yükselen başarıyla.) Kongo'da halen Lumumba'nın halefleriyle Çombe'nin eski suç ortakları arasında bir mücadele olduğunu da görüyoruz; öyle bir

mücadele ki savaş gizlice sürüp gitmesine rağmen, şu anda ülkenin büyük bir bölümünü kendi çıkarları çerçevesinde "barışa" kavuşturmuş olan İkinciler lehine bitecek gibi gözükmektedir.

Rodezya'da ayrı bir sorun var: İngiliz emperyalizmi, bugün iktidarı yasa dışı olarak elinde tutan beyaz azınlığın iktidarını korumak için her türlü aracı kullanmaktadır. Buradaki çatışma, İngilizlerin bakış açısından kesinlikle resmi değildir; Batı'nın bu gücü, Ian Smith yönetiminin benimsediği ölçütlerin karşısında büyük bir nefret duyduğunu alışlagelmiş diplomatik söylemlerle dünya çapında yaymaktadır. Commonwealth ülkelerinin bazıları bu sahtekârlığı desteklemektedir, ama İngiliz emperyalizminin ekonomik uşakları olsun ya da olmasın Siyah Afrika'nın pek çok ülkesi tarafından karşı çıkılmaktadır.

Yurtseverlerin giriştiği çabalar silahlı bir ayaklanma biçimini alır ve bu hareket komşu Afrika devletleri tarafından da etkince desteklenirse Rodezya'daki durum büyük ölçüde patlayıcı olabilir. Ama şimdilik tüm sorunlar BM, Commonwealth ya da OEA gibi tarafsız örgütlerde görüşülüyor.

Afrika'nın politik ve toplumsal gelişmesi, kıtasal ölçekte bir devrim umudu yaratmamaktadır. Portekizlilere karşı kurtuluş mücadelesi sonuçta zafere ulaşacaktır, ancak Portekiz, emperyalist ölçüde hiçbir şey ifade etmemektedir. Devrimci önemi olan cepheleşmeler, tüm emperyalist aygıtı sürekli zor durumda tutan cepheleşmelerdir; bu yüzden üç Portekiz sömürgesinin kurtuluşu ve devrimlerinin derinleşmesi için savaşmayı doğal olarak bırakmıyoruz.

Güney Afrika'nın ya da Rodezya'nın siyah kitleleri kendi devrimci mücadelesine başladığı zaman Afrika'da yeni bir çağ başlayacaktır. Ya da bir ulusun yoksul kitleleri kendilerine yaraşır bir yaşam hakkı için egemen oligarşilere karşı ayaklandıkları zaman.

Şimdiye kadar bir subay grubunun diğeri yerine geçtiği ya da artık kendi tabakalarının çıkarlarına veya

hükümet işlerini gizlice yöneten güçlerin çıkarlarına hizmet etmeyen yöneticileri devirdiği askeri cuntalar birbirini izlemektedir, ancak halkın yüklendiği ayaklanma hareketleri yoktur. Kongo'da bu karakteristikler Patrice Lumumba'nın anısıyla yeniden ortaya çıkmıştır, ancak bunlar son birkaç ayda güçlerini yitirmeye başlamışlardır.

Asya'da durum gördüğümüz gibi patlayıcıdır. Sürüşme noktaları, yalnız mücadele verilen Vietnam ve Laos değildir, Kuzey Amerikan saldırısının doğrudan başlayacağı Kamboçya da bu noktalardan biridir; aynı şekilde Tayland, Malezya ve tabii Endonezya (gericilerin iktidarı ele geçirmesiyle birlikte bu ülkenin Komünist Partisi'nin parçalanmasına rağmen orada artık son sözün söylendiğini sanmayalım) ve tabii ki Ortadoğu.

Latin Amerika'da silahlı mücadele Guatemala, Kolombiya, Venezuela ve Bolivya'da sürdürülmektedir; Brezilya'da bu yolda ilk adımlar şimdiden atılmıştır. Ortaya çıkan ve sonra tekrar sönen başka direniş odakları da var. Fakat bu kıtanın tüm ülkeleri sosyalist yapıda bir hükümet kurulmasından daha az hiçbir şeyle yetinemeyen zafere ulaşmak için bir mücadeleyi kaldırarak olgunluktadır.

Bu kıtada pratikte tek bir dil konuşulur (Brezilya'nın özel durumu dışında, İspanyolca konuşanlar, her iki dilin benzerliği dolayısıyla Brezilya halkıyla da anlaşabilmektedirler). Bu ülkelerin sınıflarının benzerliği o kadar büyüktür ki bunlar öteki kıtalarda olduğundan çok daha bütünsel bir "uluslararası Amerikan" ortaklığa ulaşmaktadırlar. Dil, gelenekler, din ve ortak efendi onları birleştirmektedir. Sömürünün derecesi ve biçimleri, Amerika ülkelerinin büyük bir bölümünde, sömürenlerle sömürülenler için meydana gelen sonuçlarında benzeşmektedir. Ve isyan onun kucağında gittikçe hızlanarak olgunlaşmaktadır.

Kendimize sorabiliriz: Bu isyan hangi meyveleri olgunlaştıracaktır? Hangi tipte olacaktır? Bizim Amerika'daki mücadelenin benzer özellikleri yüzünden,

uygun şartların olgunlaştıklarında kıtasal boyutlara varacağını uzun süreden beri savunmaktayız. Bizim Amerika, insanlığın kurtuluşu için verilen birçok büyük savaşın sahnesi olacaktır.

Kıtasal ölçekteki bu mücadelenin çerçevesi içinde bugün verilen savaş küçük bir olaydır ama insanlığın topyekün özgürlüğü için verilen savaşın bu son aşamasında gerekli kan borcunu ödemiş kişiler olarak Bizim Amerika'nın tarihine geçecek kahramanlar yaratmıştır. Bunlar arasında Guatemala'da, Kolombiya'da, Venezuela'da ve Peru'da devrimci hareketler içerisinde yükselmiş kişilerin, Kumandan Turcios Lima'nın, Papaz Camilo Torres, Kumandan Fabricio Ojeda, Kumandan Lobaton ve Luis de la Puente Uceda'nın isimleri olacaktır.

Bunlarla birlikte halkın etkin hareketi yeni liderler yaratmaktadır: Guatemala'da sancağı Cesar Montes ve Yon Sosa taşımakta, Kolombiya'da bunu Fabio Vezguez ve Marulanda yapıyor, Venezuela'nın batısında Douglas Bravo ve El Bachiller'de Americo Martin sorumlulukları altındaki cepheleri yönetiyorlar.

Önceleri Bolivya'da olduğu gibi, Bizim Amerika'nın bu ve diğer ülkelerinde yeni ayaklanmalar ortaya çıkmaktadır ve onlar çağdaş devrimcilerin bu tehlikeli işlerinin ayrılmaz bir parçası olan tüm zorluklara rağmen gelişecektir. Bazıları kendi hatalarının kurbanı olacaklar; diğerleri bu acımasız savaşta düşecekler; yeni savaşçılar ve yeni liderler devrimci mücadelenin sıcaklığında yetişeceklerdir. Halk, savaşın seçici çerçevesi içinde kendi savaşçılarını ve liderlerini yaratacak ve baskı rejiminin Yanki ajanları da artacaktır. Bugün silahlı mücadelenin yürütüldüğü ülkelere yapılan askeri yardımlar büyütülmektedir; Yankilerin danışmanlık yaptığı ve eğittiği Peru ordusu, bu ülkenin devrimcilerine karşı başarılı olmuş görünmektedir. Ama savaş odakları yeterli politik ve askeri beceriyle geliştirildiklerinde, pratikte yenilmez olacaklar ve Yankiler yeni birlikler göndermek zorunda kalacaklardır. Peru'da pratikte pek fazla tanınmayan yeni kişiler gerillayı yeniden örgütlemektedirler. Küçük

silahlı grupların etkisizleştirilmesinde yeterli olan eski silahlar küçük küçük modern donanımla yer değiştirecek ve ABD askeri yardımı, bir an gelecek, gerillaların saldırıları karşısında çözülecek olan ulusal kukla orduya sahip hükümetleri istikrara kavuşturmak için artan oranda düzenli birlikler göndermeye dönüşecektir. Bu Vietnam'ın yoludur; bu halkların izlemek zorunda oldukları yoldur; bu bizim Amerika'nın, Yanki emperyalizminin baskı güçlerini bozmak için gerillaların eşgüdüm konseyleri oluşturmalarının avantajıyla izleyeceği yoldur ve devrimci zafer görünür olacaktır.

Amerika, son kurtuluş mücadelesinde unutulmuş bir kıta, kendi halklarının öncüsü Küba Devrimi'nin sesiyle Tricontinental'de konuşmaya başlayan son kurtuluş mücadelesinin bu unutulmuş kıtasının büyük bir görevi vardır: İki, üç Vietnam yaratmak ya da dünyanın ikinci, üçüncü Vietnam'ı olmak. Emperyalizmin bir dünya sistemi olduğunu, kapitalizmin son aşaması olduğunu aklımızdan çıkarmamalıyız ve o dünya çapında yenilgiye uğratılmak zorundadır. Bu mücadelenin stratejik sonu, emperyalizmin yıkılması olacaktır. Bize, bu dünyanın sömürülenlerine ve az gelişmişlerine düşen pay, emperyalizmin temellerini ortadan kaldırmaktır: Biz ezilen uluslar, onlara sermaye, hammadde, teknisyen ve ucuz emek vererek ve onlardan yeni egemenlik araçları olan yeni sermaye, silah ve her çeşit materyal alarak mutlak bir bağımlılık içine sürüklenmekteyiz. Bu stratejik hedefin temel unsuru tüm halkın gerçek kurtuluşu olacaktır. Pek çok olayda bu kurtuluş, silahlı mücadeleyle gerçekleşecek ve Bizim Amerika'da sosyalist devrim kaçınılmaz olacaktır. Emperyalizmin yıkılması hedeflenirken onun başını kimin çektiği kesinlikle belirlenmek zorundadır. Bu, ABD'den başkası değildir!

Taktik hedefi, düşmanı çevresinden koparıp onu yaşam alışkanlıklarıyla gerçeğin gücünün çarpıştığı yerlerde savaşılmaya zorlamak olan, genel anlamda bir görevi gerçekleştirmeliyiz. Düşman küçümsenemez; ABD askerleri, teknik yeteneklere sahiptir ve onu korkutucu

kılacak ölçüde silahlarla ve kaynaklarca desteklenmektedir. Onun sahip olmadığı şey, bugün onun en büyük düşmanı olan Vietnamlı askerlerin en yüksek düzeyde sahip oldukları ideolojik motivasyondur. Biz bu orduyu, moralini bozarak yenebiliriz ve bu moral, onları bozguna uğratarak ve daha fazla kayıp verdirerek bozulabilir. Fakat zafere götüren bu kısa yol daha şimdiden çok açıkça istenmesi gereken fedakârlıkları içermektedir. Ve bunlar, sürekli olarak mücadeleden kaçtığımız ve başkalarının bizim için kendilerini tehlikeye atmalarını istediğimiz zaman dayanmaya mecbur olacağımız fedakârlıklardan belki daha az acı verici olacaktır.

Son kurtulacak ülke büyük olasılıkla, silahlı mücadele olmaksızın ve emperyalizme karşı uzun ve acımasız bir savaşın etkilerinden kaçınarak gerçekleşecektir. Ama bu mücadeleden ve bu mücadelenin dünya çapındaki sonuçlarından kaçınmak olanaksız olacaktır; onun etkileri aynı, hatta daha büyük olacaktır. Geleceği önceden kestiremeyiz, ama özgürlüğü özleyip de zaferin bir kırıntısı olarak kendi özgürlüğünü bekleyen ve onun için mücadeleden kaçan bir ulusun öncüsü olmayı istemek gibi bozguncu ayartmalara asla kapılmamalıyız.

Yararsız özverilerden kaçınmak kesinlikle doğrudur. Bunun için de bağımlı Amerika'nın kendisini barışçı yoldan kurtarmak için sahip olduğu gerçek olanakları açıkça ortaya koymak çok önemlidir. Bizim için bu sorunun çözümü çok açıktır: Bugünkü aşama, mücadeleye başlamak için uygun bir an olabilir ya da olmayabilir, ama savaşmaksızın özgürlüğü elde edebileceğimiz konusunda hiçbir yanılsamaya kapılamayız ve böyle bir yanılsama hakkına sahip değiliz. Ve bu savaş, ne göz yaşartıcı bombalara karşı taşlarla verilen bir sokak çatışması ya da pasifist genel grev olacaktır; ne de egemen oligarşilerin baskı mekanizmasını iki üç günde yıkan öfkeli bir halkın çatışması olacaktır; bu mücadele, uzun, sert bir mücadele olacaktır ve onun cephesi, şehirlerdeki gerillaların barınakları, savaşçıların evleri olacaktır. Baskı güçleri onların aileleri arasında kendine kurbanlar arayacaktır.

Katliamlara uğratılmış kırsal nüfus, düşman bombardımanı ile yıkılmış şehirler ve kasabalar olacaktır.

Onlar bizi bu mücadeleye itiyorlar; bu mücadeleye hazır olmak ve bu mücadeleye girişmekten başka bir alternatif yoktur.

Başlangıç kolay olmayacaktır; hatta aşırı ölçüde zor olacaktır. Oligarşilerin tüm baskı gücü, tüm demagoji ve vahşiliğiyle onların amaçlarının hizmetinde olacaktır. İlk saatte bizim görevimiz hayatta kalmaktır; daha sonra silahlı propaganda (Vietnamca anlamıyla, yani düşmana karşı yürütülen kazanılsın ya da kaybedilsin ama savaşarak çarpışmaların propagandası) yürüten gerilla örneğini izlemek olacaktır: Gerillaların yenilmezliği derisi, sahipsiz kitleler arasında kök salacak; ulusal ruhun elektrikleştirici gücü, daha şiddetli baskılara karşı koymak için daha zorlu görevlere hazırlayacak; mücadelenin bir unsuru olarak nefret, düşmanın nefreti, bizi, insanın doğal sınırlarını aşan ve onun ötesine geçen insanı etkin, şiddetli, seçici ve soğuk bir ölüm makinasına dönüştürmeye zorlayacaktır. Bizim askerlerimiz böyle olmak zorundadır; düşmandan nefret etmeyen bir halk, vahşi bir düşmanı yenemez.

Savaş, düşman onu nereye götürüyorsa oraya kadar götürülmelidir: Onun evine, eğlence yerlerine; topyekûn savaş. Düşmana kışlalarının dışında ve hatta içinde bile rahat edebileceği bir an, barışçıl bir an bile bırakılmamalı; nerede bulunuyorsa ona saldırmak, geçeceği her yerde ona köşeye sıkıştırılmış bir hayvan duygusu verilmelidir. O zaman, onun morali bozulmaya başlayacaktır. O, gittikçe daha fazla hayvanlaşacaktır ama böylece biz onun çöküntüsünün belirtilerini daha açık göreceğizdir.

Ve insanlığın kurtuluşu uğruna verilen savaşın bayrağı altında, uluslararası proleter ordularla gerçek bir proletarya enternasyonalizmi geliştirmeliyiz. Vietnam'ın, Venezuela'nın, Guatemala'nın, Laos'un, Gine'nin, Kolombiya'nın, Boliviya'nın, Brezilya'nın yalnızca silahlı mücadelenin bugünkü sahnelerini sayarsak bayrakları ardında ölmek, bir Amerikalı, bir Asyalı, bir Afrikalı ve

hatta Avrupalı için aynı ölçüde onur verici ve erişilmeye değer olacaktır.

İnsanın, bayrağı altında doğmadığı bir ülkede dök-tüğü her kan damlası; sonradan kendi halkının kurtuluş mücadelesinde kullanılmak için, hayatta kalanların bir-likte götüreceği bir deneydir. Ve her bir ulusun kurtu-luşu, kendi ülkesinin kurtuluş savaşında kazandığı bir aşamadır.

Düşünce ayrılıklarımızı azaltma ve her şeyi mücade-lenin hizmetine sokma saati gelmiştir. Biz, büyük tartış-maların özgürlük için mücadele eden dünyayı parçala-dığını biliyoruz. Biz biliyoruz ki bu tartışmalar, diyalog ve uzlaşmayla çözülmesi tamamen olanaksız olmasa da çok zor olabilecek boyutta ve keskinliktedir. Düşman partiler arasında bir diyalog yolu ve aracı bulmak boşu-nadır. Ama düşman burada; o her gün darbe indiriyor ve bizleri yeni darbelerle tehdit ediyor; bu darbeler bu-gün olmazsa yarın ya da bir başka gün bizleri birleştire-cektir. Bunu ilk kavrayanlar ve bu zorunlu birliği hazır-layanlar halkların sevgisine sahip olacaklardır.

Her bir tarafın kendi görüş açısını savunduğu zehir-leyicilik ve katılık karşısında biz, sahipsizler, düşünce ayrılıklarını karara bağlamak için bu ya da ötekinin tara-fını tutamayız, kimi zaman şu ya da bu partinin belli gö-rüşleriyle ya da birinin görüşleriyle öteki tarafinkinden daha çok uzlaşsak bile! Savaş zamanında şimdiki ayrılık-ların görünür olması bir zayıflık anlamına gelir, ama bu aşamada, sözcüklerle bu ayrışmayı ortadan kaldırmaya girişmek bir yanılsamadır. Tarih onları silecek ya da ger-çek anlamına kavuşturacaktır.

Mücadele içindeki dünyamızda taktiklere ilişkin, sı-nırlı amaçlara ulaşmak için kullanılacak eylem yöntem-lerine ilişkin ayrılıklar, diğerlerinin düşüncelerine saygı göstererek tahlil edilmelidir. Silahlı mücadeleyle em-peryalizmin topyekûn imha edilmesi olan büyük stra-tejik hedefimize gelince, biz bu konuda dünyanın en uzlaşmazlarıyız. Zafer umutlarımızı şöyle özetleyelim: Emperyalizmi, en sağlam siperi olan ABD tarafından

yürütülen baskıyı bertaraf ederek, topyekûn yok etmek. Taktik, yöntem olarak, düşmanın kendi varoluş temellerinden, yani kendine bağlı bölgelerden sökerek kendi bölgelerinin dışında bir zorlu savaşa sokularak, tek tek ya da gruplar halinde halkların tedrici kurtuluşunu sağlamak.

Bu uzun süreli bir savaş demektir. Ve bir kez daha yineleyelim, acımasız bir savaştır. Savaş gelip çatıldığında kimse onu yumuşatırım diye kendini aldatmasın ve kimse, halkı uğruna katlanabileceği savaşın sonuçlarının verdiği korkuyla, savaşı kızıştırmakta duraksamasın. Bu hemen hemen tek zafer umududur. Saatin çağrısından kaçamayız. Bunu bize Vietnam, sonsuz kahramanlık dersleriyle, kesin zaferin elde edilmesi için verilen mücadelenin ve ölümün her günlük trajik dersleriyle göstermektedir.

Burada, Amerikan yaşam standartlarına alışmış emperyalizmin askerleri, kendi tahkim edilmiş üslerinin dışına adım attıkları anda düşman bölgesinde karşı karşıya kaldıkları ölümün, tüm halkın sürekli düşmanlığının yarattığı güvensizlik içinde düşman topraklarında yaşamak zorunda kaldıkları koşullara katlanıyorlar. Bütün bunlar, ABD içinde bir tepkiye neden olmakta ve emperyalizmi zayıflatan bir etken ortaya çıkarmaktadır: Kendi toprakları üzerinde sınıf mücadelesi.

Eğer dünyada ölümün kendi paylarına düşen kısmıyla ve müthiş trajedileriyle, her günlük kahramanlıklarıyla, emperyalizme bitmez tükenmez darbeler indirerek, dünya halklarının artan nefretiyle emperyalizmin güçlerini parçalamak için "iki, üç daha fazla Vietnam" gün ışığına çıksaydı, geleceğe daha güvenli bakabilirdik!

Ve eğer bizler, düşmana güçlü ve etkin darbeler vurmak için birleşebilseydik ve mücadele eden halklara her türlü yardımı etkin olarak artırabilseydik, gelecek o zaman nasıl da büyük ve yakın olacaktı!

Eğer biz, dünyanın bu küçük bir noktasında verebileceğimiz az şeyi; yaşamımızı, özverimizi sunduğumuz bu mücadeleyi örgütlediğimiz ve görevimizi başarmak için

çalıştığımız yerde, kanımızın suladığı ve artık bizim olan bir dünyada eğer bir gün son nefesimizi vermek durumunda kalırsak o zaman, eylemlerimizin etki alanını iyi ölçüp biçtiğimiz ve kendimizi büyük proleter ordunun bir unsuru olmaktan daha fazla bir şey saymadığımız ama Küba Devrimi'nden ve onun büyük kumandanının, dünyanın bu parçasına karşı gösterdiği tutumdan çıkan büyük dersten onur duyduğumuz bilinmelidir: "İnsanlığın kaderi tehlikedeysen, bir insanın ya da bir halkın maruz kaldığı tehlikeler ya da özveriler ne ifade eder ki."

Bizim her eylemimiz emperyalizme karşı bir savaş çağrısı ve insanlığın en büyük düşmanı ABD'ye karşı halkların birliği için bir savaş narasıdır. Ölüm, nereden ve nasıl gelirse gelsin, savaş sloganlarımız kulaktan kulağa yayılacaksa ve silahlarımız elden ele geçecekse ve başkaları yeni savaş ve zafer naralarıyla ve mitralyöz sesleriyle cenazelerimize ağıt yakacaksa hoş geldi, safa geldi.

GERİLLA SAVAŞI: BİR YÖNTEM

Gerilla savaşı, tarih boyunca çeşitli koşullar altında ve farklı hedeflere varmak için pek çok kez uygulanmıştır. Son zamanlarda, çeşitli halk kurtuluş savaşlarında, halkın öncülerinin düşmana karşı üstün askeri potansiyele sahip kural dışı silahlı mücadele yolunu seçtiği yerlerde kullanılmıştır. Feodal, sömürgeci ya da yeni sömürgeci sömürüye karşı mücadelede, iktidarı ele geçirmek söz konusu olduğundan, Asya, Afrika ve Amerika bu eylemlerin sahnesi olmuştur. Avrupa'da ise kendi ordularının ve müttefik düzenli orduların tamamlayıcısı olarak kullanılmıştır. Amerika'da, çeşitli nedenlerle gerilla mücadelesine başvurulmuştur. Örnek olarak en yakın geçmişten gezici Yanki birliklerine karşı Nikaragua Segovia'sında mücadele eden Cesar Augusto Sandino'nun girişimi gösterilebilir. Ve yenilerde Küba'daki devrimci savaş. O zamandan beri kıtanın ilerici partilerinin teorik tartışmalarında gerilla savaşlarının sorunları ortaya atılmakta ve uygulanma olanakları ile amaca uygunluğu, karşıt polemlerin konusu olmaktadır.

İleriki notlarımız, gerilla savaşı ve doğru uygulanması hakkındaki görüşlerimizi ifade etmeye çalışacaktır.

Her şeyden önce, mücadelenin bu özel biçiminin hedefe ulaşmak için bir yöntem olduğu aydınlatılmalıdır. Her devrimci için zorunlu, şaşmaz olan bu hedef politik iktidarın ele geçirilmesidir. Bunun için Amerika'nın çeşitli ülkelerindeki özgül koşulların analizinde, o hedefe erişmek için uygulanan mücadele yönteminin basit bir kategoriyle açıklanabileceği bir gerilla kavramı kullanılmalıdır. Hemen şu soru ortaya çıkıyor: Tüm Amerika'da iktidarın ele geçirilmesi için gerilla savaşı yöntemi tek formül müdür? Ya da her ne olursa olsun egemen biçim mi olacaktır? Ya da mücadelede kullanılan tüm formüllerden yalnızca herhangi biri mi olacaktır? Ve son

olarak şu soru: Kıtanın öteki somut durumlarında Küba örneği kullanışlı olacak mıdır? Polemik süresince, gerilla savaşı uygulamak isteyenler, kitle mücadelesini ihmal ediyorlar diye eleştirilmektedirler; sanki bunlar karşıt yöntemlermiş gibi. Bu görüş açısının içerdiği düşüncüyü reddediyoruz; gerilla savaşı bir halk savaşıdır, bir kitle mücadelesidir. Halkın desteği olmadan savaşın bu türünü gerçekleştirmeyi istemek, kaçınılmaz bir felaketin başlangıcıdır. Gerillacılar, herhangi bir toprağın belirli bir yerine yerleşmiş, silahlı, mümkün olan tek stratejik hedefe, iktidarın ele geçirilmesine yönelik bir dizi askeri eylemi uygulamaya hazır, halkın savaşçı öncüleridir. Onlar, bölgenin ve söz konusu bütün arazinin köylü-işçi kitlesi tarafından desteklenir. Bu ön koşullar olmadan gerilla savaşından bahsedilemez...

Küba Devrimi'nin deneylerinden Latin Amerika kıtasındaki devrimci hareket için üç önemli ders çıkarılabilir:

- 1) Düzenli bir orduya karşı savaşta halkın güçleri galip gelebilirler;
- 2) Her zaman bir devrim için tüm koşulları olgunlaşınca kadar beklemek gerekmez, ayaklanmanın yönetimi bu tür koşulları kendisi yaratabilir;
- 3) Latin Amerika kıtasının az gelişmiş ülkelereindeki silahlı mücadele, özellikle kırsal bölgelerde sürdürülmelidir.

Bunlar, Amerika'daki devrimci mücadelenin gelişmesi için Küba'nın getirdiği öğretilerdir ve bunlar gerilla savaşının gelişmeye başladığı kıtamızın herhangi bir ülkesine uygulanabilir. İkinci Havana Deklarasyonu şunu belirtiyor:

"Ülkelerimizdeki ekonominin belirgin çizgisi sanayinin geri bırakılmışlığı ve tarımın feodal niteliğidir. Bu yüzden, kentte çalışan işçilerin yaşama koşullarının güçlüğüne karşın, kırsal bölgeler halkı, daha da kötü baskı ve sömürü koşulları altında varoluş mücadelesi vermektedir. Nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan bu halk kesimi, toplam nüfusun yüzde yetmişini aşar. Genellikle en gelişmiş kentlerde yaşayan büyük toprak

sahipleri göz önüne alınmazsa, bu büyük kitlenin geri kalanı yok denecek kadar az ücret karşılığında büyük tarım alanlarında gündelikçi olarak çalışmakla ya da Orta Çağ'a yaraşır sömürü koşullarında toprağı işleyerek emeğini satmakla varoluşunu sürdürür. Bu durum Latin Amerika'nın kırsal bölgelerinde yaşayan yoksul halkın büyük bir potansiyel devrimci güç oluşturmaya yol açar. Sömürücü sınıfların iktidarını dayandırdığı biricik güç olan ordular, geleneksel savaşa uygun biçimde yapılanmış ve donatılmıştır. Bu silahlı güçler, harekât alanı olarak kendi arazilerini yeğleyen köylülerin düzensiz çarpışmalarıyla karşılaşınca kesinlikle etkisiz kaldıkları ortaya çıkar; düşen her devrim savaşçısına karşılık on asker kaybeder; görünmez ve yenilmez bir düşmanla dövüşürken saflarında moral bozukluğu hızla yayılır. Nerede olduğu bilinmeyen bu yenilmez düşman, ordudaki subayların harp akademisinde öğrendikleri, kentlerdeki işçi ve öğrencilere karşı baskı uygularken öylesine ustalıkla kullandıkları taktikleri, şamata ve tantanayı sergilemelerine fırsat vermez. Küçük savaşçı çekirdeklerinin başlangıçtaki mücadelesine, sürekli yeni güçler katılır, kitle hareketleri patlak vermeye başlar, eski kurulu düzen yavaş yavaş yıpranıp yıkılır: Artık savaşın kaderini belirlemek, kentlerdeki kitlelerin ve işçi sınıfının elindedir. Mücadelenin ta başından beri düşmanlarının sayısından, gücünden ve kaynaklarından bağımsız olarak bu ilk kadroları yenilmez kılan nedir? Bu halkın desteğidir ve kadrolar gittikçe daha yüksek derecede kitlelerin bu desteğinin hükmü altında olacaktır. Bununla birlikte, köylülük, içinde tutulduğu bilgisizlik ve yaşadığı tecrit durumundan dolayı, devrimci aydınların ve işçi sınıfının devrimci ve politik yönetimini gereksinen bir sınıftır; bu, köylülüğün o olmaksızın kendiliğinden mücadeleye giremeyeceği ve zaferi ele geçiremeyeceği bir yönetimdir. Latin Amerika'nın bugünkü tarihi koşullarında ulusal burjuvazi; antifeodal ve antiemperyalist mücadeleyi yürütemez. Çıkarları Yanki emperyalizmininkilerle çelişkili olsa da sosyal devrim korkusuyla felce uğratılan

ve sömürülen kitlelerin sesiyle korkutulmuş olan uluslarımızdaki bu sınıfın, Yankilere karşı göğüs geremediğini deney göstermektedir.”

Amerika'nın devrimci programının en önemli noktasını oluşturan bu açıklamaların etki alanı diğer yandan İkinci Havana Deklarasyonu'yla şöyle tamamlanmaktadır:

“Her ülkenin öznel koşulları, yani bilinci, örgütlenmesi, yönetimi, devrimi, gelişme derecesine göre hızlandırır ya da geciktirir. Fakat er ya da geç her tarihi dönemde, nesnel koşullar olgunlaştığında, bilinç kazanılır, örgüt oluşturulur, yönetim mükemmelleşir ve devrim gerçekleşir. Bunun barışçı yoldan mı olacağı, yoksa çok sancılı bir doğumla mı dünyaya geleceği devrimcilere bağlı değildir; bu, yeni toplumun oluşmasına karşı direnen eski toplumun gerici güçlerine bağlıdır; yeni toplum ki çelişkilerden doğar ve eski toplum bağrında taşır. Devrim, tarihte bir ebe rolü oynar. O, zorunlu olmadıkça şiddet önlemlerine başvurmaz, ama doğumun imdadına yetişmenin zorunlu olduğu her seferinde bu önlemleri duraksamaksızın uygular. Bir doğumdur ki, köleleştirilmiş ve sömürülmüş kitlelere daha iyi bir yaşamın umudunu getirir. Latin Amerika'nın birçok ülkesinde, bugün devrim kaçınılmazdır. Bu gerçek, herhangi bir kişinin iradesi tarafından belirlenmez. Bu, Amerikan insanının içinde yaşadığı korkunç sömürü koşullarıyla, kitlelerin devrimci bilincinin gelişmesiyle, emperyalizmin dünya çapındaki bunalımıyla boyunduruk altına alınmış halkların evrensel mücadele hareketiyle belirlenir.”

Amerika'daki gerilla sorununun tüm analizinde bu ilkelere yola çıkacağız. Barışçı mücadele kitle hareketleri yoluyla olabilir ve özel bunalım durumlarında halk güçlerinin iktidarı alacakları ve proletaryanın diktatörlüğünü kuracakları yumuşamaya hükümetleri zorlayabilir. Teoride doğru! Bunu Amerikan panoramasının yardımıyla araştırdığımızda ilerdeki mantıki sonuçlara varmalıyız! Birçok ülkede iktidar bunalımı ve bazı öznel koşullar da olsa, bu kıtada genellikle kitleleri, burjuva ve

toprak sahipleri hükümetlerine karşı şiddet eylemlerine sürükleyen nesnel koşullar vardır. Tüm koşulların var olduğu ülkelerde iktidarı ele geçirmek için harekete geçmemek, elbette ki doğrudan doğruya suç olurdu. Tüm koşulların var olmadığı ülkelerde ise çeşitli seçeneklerin ortaya çıkması ve her söz konusu ülkeye uygulanabilir bir karara teorik tartışmalardan varılması olağandır. Tarihin razı gelmediği tek şey, proletarya politikası teorisyen ve uygulayıcılarının hesaplarındaki yanılmalardır. Hiç kimse bir öncü parti unvanına, resmi bir üniversite diplomasına olduğu gibi talip olamaz. Öncü parti olmak, iktidar mücadelesinde işçi sınıfının başında olmak, işçi sınıfının iktidarı ele geçirmeye götürmeyi ve bunun için de en kısa yolu bulmayı bilmek demektir. Bu, devrimci partilerimizin görevidir ve hesapta yanılma olmaması için analiz derin araştırıcı ve esaslı olmalıdır.

Bugün Amerika'da oligarşik diktayla halkın baskısı arasında bir kararsız denge durumu gözlenmektedir. Biz "oligarşi" kelimesini, feodal yapıların az ya da çok baskınlık durumuna rağmen, her bir ülkenin burjuvazi ve toprak sahipleri sınıfları arasındaki gerici ittifakın tanımlanması için kullanıyoruz. Bu diktalar, bütün kısıtlamasız sınıf egemenliği dönemi süresince, işlerinin kolaylaştırılması için kendi kendilerine verdikleri belirli bir yasallık çerçevesi içinde vardılar ama biz halkın öneminin son derece büyük olduğu bir aşamayı yaşamaktayız; halk, burjuva yasallığının kapılarına dayanmıştır ve bu yasallık, kitlelerin zorlamasını durdurmak için kendi yaratıcıları tarafından çiğnenmek zorundadır. Hiç şüphesiz, her zorba yasanın utanmazca çiğnenmesi, üstelik bunun onayı için sonradan yasa çıkarılması, halk güçlerini daha büyük bir gerilime itmektedir. Bu yüzden oligarşik dikta, cephesel bir çatışma olmadan, anayasa gerçekliğini değiştirmek ve proletaryayı daha da boğmak için eski yasa hükümlerinden yararlanmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte işte burada çelişki ortaya çıkmaktadır. Halk artık diktanın eski ve yeni baskı önlemlerine giderek daha az katlanmakta ve onları yıkmaya

çalışmaktadır. Biz hiçbir zaman burjuva devletin otoriter ve baskıcı sınıf karakterini unutmamalıyız. Lenin ondan şöyle söz eder:

“Devlet, sınıf çelişkilerinin uzlaşmazlığının ürünü ve ifadesidir. Devlet, sınıf çelişkileri nesnel olarak nerede, ne zaman ve hangi ölçüde uzlaştırılamıyorsa orada, o zaman, o ölçüde ortaya çıkar. Öte yandan devletin var olması sınıf çelişkilerinin uzlaşmaz olduklarını kanıtlar.”

Demek oluyor ki, sömürücü sınıf diktası yerine mazur gösterici tarzda kullanıldığında “demokrasi” kelimesinin, kavramının derinliğini kaybetmesine ve yalnızca, vatandaşın belirli, daha büyük ya da daha küçük özgürlükleri anlamına gelmesine izin vermemeliyiz. Kendi kendine devrimci iktidar sorusunu yöneltmeden sadece belirli bir burjuva yasallığının eski haline getirilmesi için mücadele etmek, belirli egemen sınıfların daha önceden kurmuş oldukları diktatörce bir düzenin geri gelmesi için mücadele etmek demektir. Bu, ne olursa olsun, mahkûma ucunda daha az ağır bir gülle olan bir pranganın vurulması için savaşmak demektir.

Bu tür anlaşmazlık koşullarında oligarşi, kendi anlaşmalarını, kendi sahte demokrasisini bozmakta ve bu arada baskı amacıyla kurulmuş üst yapının yöntemlerinden yararlanmaya çalışsa da halka saldırmaktadır. Bunda yeniden Lenin’in sorusu ortaya çıkmaktadır: “Ne Yapmalı?” Cevaplıyoruz: Şiddet sömürücülerin ayrıcalığı değildir, sömürülenler de onu uygulayabilirler ve dahası, uygun anda kullanmalıdırlar. Marti diyor ki: “Suçlu olan, bir ülkede kaçınılabilir bir savaşı hazırlayandır ve kaçınılmaz bir savaşı hazırlamayı ihmal edendir.” Lenin kendi payına şöyle diyor: “Sosyal demokrasi, savaşa hiçbir zaman duygusal bir görüş açısından bakmamıştır ve bakamaz. O, kesin olarak savaşı, insanlar arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kaldırılmasının zalim bir aracı olarak lanetler, ancak savaşın, toplumlar sınıflara bölündüğü sürece, insanın insan tarafından sömürülmesi var olduğu sürece kaçınılmaz olduğunu bilir. Bu sömürüye son vermek için her zaman ve her yerde kendi

sömürücü, egemen ve baskıcı sınıflarının başvurdukları savaştan vazgeçilemez.”

Lenin bunu 1905’de söyledi; daha sonraları “Proleter Devrimin Askeri Programı”nda sınıf mücadelesinin yapısı üzerine derin bir analiz yaptığında şunu saptıyordu:

“Sınıf savaşını kabul eden kişi, sınıflı toplumda sınıf mücadelesinin doğal ve belli koşullar altında kaçınılmaz bir ilerleme, gelişme ve keskinleşme gösterdiği iç savaşları da kabul etmekten kendini alamaz. Bütün büyük devrimler bunu onaylar. İç savaşları inkâr etmek ya da unutmak, en büyük oportünizme düşmek ve sosyalist devrimden vazgeçmek anlamına gelir.”

Bu demektir ki yeni toplumların ebesi olan şiddetten korkmamalıyız; yalnız şiddete, halk önderlerinin en uygun koşulları buldukları anda başvurmalıdır. Bu koşullar hangileridir? Bunlar, birbirlerini tamamlayan ve kendileri tarafından mücadele sürecinde yavaş yavaş derinleşen iki etkene öznal olarak bağlıdır: Bir değişimin zorunluluğunun bilinci ve bu devrimci değişim olanağının gerçekliği, bunlar hemen hemen tüm Amerika’da mücadelenin gelişmesi için fazlasıyla uygun olan objektif koşullar o amaca erişmek için gösterilen iradenin sağlamlığı ve dünyadaki yeni güçler dengesiyle birlikte hareketin türünü belirlemektedir.

Sosyalist ülkeler ne kadar uzak da olsalar, mücadele eden halklara yaptıkları olumlu etkiler daima hissedilir olacak ve onların eğitici örnekleri bunlara daha büyük güç verecektir. Bu yılın (1963) 26 Temmuz’unda Fidel Castro şöyle diyor:

“Ve devrimcilerin görevi, her şeyden önce, şimdi, dünyadaki güçler dengesinde meydana gelmiş olan değişiklikleri fark edebilmek, duyabilmek ve bu değişikliğin haklarını, mücadelesini kolaylaştırdığını kavrayabilmektir. Devrimcilerin, Latin Amerikalı devrimcilerin görevi, güçler dengesindeki değişikliğin Latin Amerika’da sosyal devrim mucizesini doğurmasını beklemek değildir, tersine, bu değişikliğin devrimci hareket için güçler dengesinde sunduğu tüm avantajların doğru

olarak kullanılmasıdır ve devrimlerin yapılmasıdır.”

“Belirli özel durumlarda politik iktidarın ele geçirilmesine ulaşmak için devrimci savaşı uygun bir araç olarak kabul ediyoruz; ama bizi zafere götürecek Fidel Castro’ları, büyük önderleri nereden bulalım?” diyen kişiler vardır. Fidel Castro, her beşeri varlık gibi tarihin bir ürünüdür. Amerika’daki ayaklanma hareketlerini yönetecek askeri ve politik önderler mümkünse tek kişide bir araya gelmiş olanlar savaş sanatını, savaş yönetiminin kendisiyle öğrenerek elde edeceklerdir. İnsanın yalnızca okul kitaplarından öğrenebileceği bir sanat ve meslek yoktur. Mücadele bu durumda en büyük ustadır. Doğaldır ki görev ne basit olacaktır ne de tüm sürecinde ağır tehditlerden uzak. Silahlı mücadelenin gelişmesinde, devrimin geleceği için çok büyük tehlike taşıyan iki an vardır. Bunlardan ilki hazırlık aşamasında meydana gelir ve çözümlenme biçimi halk güçlerinin berrak hedef bilincinin, mücadele ve kararlılığının bir ölçüsünü gösterir. Burjuva devlet, halkın sahip olduklarının üstüne yürüdüğünde, bu üstünlük anında, saldıran düşmana karşı bir savunma eylemi başlamalıdır. Nesnel ve öznel asgari koşullar gelişmişse, savunma, silahlı bir savunma olmalıdır, ancak bu biçimdeki halk güçleri düşman darbelelerinin yalnızca karşılayıcıları olmasınlar; silahlı savunma sahnesinin, peşine düşülenlerin son bir sığınağına dönüşmesine de izin verilmemelidir. Belirli bir durumda halkın savunma hareketi olan gerilla savaşı, düşmana saldırı yeteneğini kendi içinde saklamaktadır ve sürekli geliştirmelidir. Bu yetenektir ki gerilla savaşının niteliğini halk güçlerinin itici gücü olarak yavaş yavaş zamanla belirler. Bu demektir ki gerilla savaşı pasif bir kendini savunma değildir, saldırıyla savunmadır ve böyle olduğu kabul edildiği an, politik iktidarın ele geçirilmesi gerilla savaşının son hedefidir. Bu ilk an anlamlıdır. Toplumsal süreçlerde şiddetle şiddetsizlik arasındaki fark karşılıklı atışların sayısıyla ölçülemez; o, akıp giden somut durumlarla ilişkilidir. Ve kendi göreceli zayıflığının bilincindeki halk güçlerinin, durumun geriye gitmemesi

amacıyla düşmanı, gerekli adımları atmaya zorlaması gereken anı tespit etmeyi bilmek zorunludur. Oligarşik dikta halkın, baskısı dengesi bozulmalıdır. Dikta, düzenli olarak, önemli bir şiddet uygulaması olmadan paçayı kurtarmayı dener. Onu, kendisini maskesiz, yani gerici sınıfların baskıcı diktası olarak gerçek kalıbı içinde göstermeye zorlayarak, kimliğinin ortaya çıkmasına yardım edilir, bu da mücadeleyi artık geriye dönüşün olmayacağı son hadde kadar keskinleştirecektir. Diktayı kartlarını açmaya ya vazgeçmeye ya da kavganın bedelini ödemeye zorlayacak halk güçlerinin işlevlerini yerine getirmesi gibi geniş ölçüde silahlı bir eylemin güvenilir başlangıcı buna bağlıdır.

İkinci tehlike anının hakkından gelmek halk güçlerinin büyüyen gelişiminin kudretine bağlıdır. Marx, her zaman şunu önerirdi: “Devrimci süreç bir kez işlemeye başlamışsa, proletarya aralıksız darbe indirmelidir.” Sürekli derinleşmeyen bir devrim, geri giden bir devrimdir. Mücadele edenler yorgun, güvenlerini yitirmeye başlarlar ve sonra burjuvazinin bize önceden o kadar sık talim ettirdiği manevralardan herhangi biri tasarlanan etkiyi meydana getirebilir. Bu, seçimler sırasında devrik diktatörden daha melek yüzlü ve daha tatlı sesli bir baya iktidarın devriyle ya da genellikle ordu tarafından yürütülen ve bu arada dolaylı veya dolaysız ilerici güçleri destek olarak kullanan gericilerin bir hükümet darbesiyle de olabilir. Daha başka manevralar düşünülebilir, fakat taktik hileleri araştırmak amacımız değildir.

Dikkati aslında yukarıda sözü edilen askeri cunta manevrasına yöneltiyoruz. Askerler gerçek demokrasi için ne yapabilirler? Gerici sınıfların ve emperyalist tekellerin yalnızca egemenlik araçları olduklarına ve sahip oldukları silahlar oranında değerli bir tabaka olarak sadece çıkarlarının korunması için gayret gösterdiklerine göre, onlardan hangi sadakat istenebilir? Askerler, baskıcılar için zor durumlarda fesat çıkarıyor ve fiilen yenilmiş bir diktatörü deviriyorlarsa (askerlerin bunu, diktatörün onların sınıf çıkarlarını, şiddetin son kertesine sarılmadan

bu da bugünkü koşullar altında oligarşinin çıkarlarına genellikle uygun değildir) koruyamadığı için yaptıkları kabul edilmelidir.

Bu düşünce asla, askerlerin etkin oldukları toplumsal çevreden koparılmış, tek tük mücadele edenler olarak yararlı kılınmasının reddi anlamına gelmemektedir. Ve bu yararlı kılma, onların bir tabakanın temsilcileri olarak değil de mücadele edenleri olarak bağlı olacakları devrimci yönetim çerçevesinde olacaktır.

Artık çok geride kalan zamanlarda Engels "Fransa'da İç Savaş"ın üçüncü baskısına önsözde şöyle yazıyor:

"(Devrimden sonra) İşçiler henüz silahlı idiler; öyleyse iktidarda bulunan burjuvalar için, işçilerin silahsızlandırılması birinci görevdi. Bundan ötürü, işçilerin kanı pahasına kazanılmış her devrimden sonra, işçilerin yenilgisi ile sonuçlanan yeni bir mücadele patlak verir."

Herhangi bir türden biçimsel bir değişime varılan ve stratejik olarak bir geri adımın izlediği, sürüp giden bu mücadeleler oyunu kapitalist dünyada yıllarca tekrarlandı. Dahası, proletaryanın bu biçimde sürekli aldatılması, periyodik olarak yükselmelerle dolu bir asırdan fazla bir süreyi artık geride bırakmıştır. İlerici partilerin liderleri burjuva yasallığının belli görüşlerinden yararlanarak, bir süre devrimci eylem için daha elverişli koşulları koruma hevesine kapılarak, kavramları karmakarışık bir hale getirirler eylem sürecinde çok sık rastlanan bir görüntü ve kesin stratejik hedef olan iktidarın ele geçirilmesini unutturlarsa bu da tehlikeli olur.

MarksistLeninist yol gösterici partiler ani karışıklıkları çözümleyebilir ve kitleleri temel çelişkilerin çözümü için doğru yola çekerek çok yüksek bir derecede seferber edebilirlerse, kısaca incelediğimiz devrimin bu iki zor anı ortadan kaldırılabilir. Taktik konusu uzun uzun tartışılabilir. Her zaman gerilla eyleminden mi yararlanılmalıdır, yoksa mücadelenin eksenini olarak öteki eylemler de kullanılabilir mi? Bize kalırsa, üç temel nedenden dolayı Latin Amerika'da gerilla savaşındaki başka taktik kullanılmasına karşıyız:

Birincisi: Düşmanın iktidarda kalmak için mücadele edeceği varsayıldığına göre, baskı ordusunun yok edilmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu silahlı gücü yok etmek için karşısına bir halk ordusu çıkarılmalıdır. Bu halk ordusu kendiliğinden meydana gelmez, düşmandan ele geçirdiği malzemeyle silahlanmalıdır. Bu zor bir mücadeledir. Halk güçleri ve şefleri, bu mücadelede sürekli olarak kendilerinden daha büyük güçlerin saldırısına uğrar, kendilerini savunma ve uygun biçimde manevra yapma olanağından yoksundurlar. Tersine, gerilla çekirdeği, savaşıma elverişli arazide devrimci komutanlığın güvenliğini ve devamlılığını sağlar, halk ordusunun genelkurmayı tarafından yönetilen kentlerdeki güçler son derece önemli eylemler gerçekleştirebilirler. Kentlerdeki grupların yok edilmesi bile, devrimin ruhunu ve yönetimini öldürmeyecek, yönetim kırsal bölgelerdeki kalesinden kitlelerin devrimci eğilimini körüklemeyi ve başka savaşlar için yeni güçler örgütlemeyi sürdürecektir. Bunun dışında bu bölgede, tüm geçiş döneminde sınıf diktatörlüğünü etkin bir biçimde yönlendirecek olan geleceğin devlet aygıtının yaratılması görevi başlar. Mücadele ne kadar uzun sürerse, yönetim sorunları o kadar büyük ve karmaşık olacak ve bunların çözümü, kadroları, gelecek bir dönemde iktidarı sağlamlaştırma ve ekonomiyi geliştirme gibi zorlu bir görev için hazırlanacaktır.

İkincisi: Latin Amerika köylülüğünün genel durumu, yerli ve yabancı sömürücüler arasında sosyal bir ittifak durumu çerçevesinde, feodal yapılara karşı mücadelenin giderek daha patlayıcı hale gelme özelliği.

İkinci Havana Deklarasyonu'na geri dönelim:

“Amerika halkları geçen yüzyılın başlarında kendilerini İspanyol sömürge egemenliğinden kurtardılar, ama sömürüden kurtaramadılar. Feodal büyük arazi sahipleri İspanyol valilerinin yetkilerini üzerlerine aldılar, yerliler acı dolu köleliklerinde kalakaldılar. Latin Amerika insanı yine bu ya da başka biçimde bir köle olarak kalmıştır ve hakların en küçük umutları bile oligarşilerin iktidarı

ve yabancı sermayenin boyunduruğu altında ezilmektedir. Şimdiye kadarki Amerika gerçeği budur, şu ya da bu nüansla, şu ya da bu değişikliklerle. Bugün Amerika, İspanyol sömürge emperyalizminden olduğundan çok daha kötü, çok daha güçlü ve çok daha acımasız bir emperyalizme bağımlıdır. Latin Amerika devriminin önüne geçilmez nesnel ve tarihi gerçeği karşısında Yanki emperyalizminin tutumu nedir? Latin Amerika haklarına karşı sömürge savaşının yönetimine hazırlık; Latin Amerika haklarının mücadelesini ateşle ve kılıçla bozguna uğratmak için askeri aygıtın, politik bahanelerin ve gerici oligarşilerin temsilcileriyle anlaşmalar biçiminde görünüşte yasal vesilelerin yaratılması."

Bu objektif durum, bize köylülerimizin içinde bir işe yaramadan uyuklayan gücü ve onları Amerika'nın kurtuluşu için verimli kılma zorunluluğunu göstermektedir.

Üçüncüsü: Mücadele kıtasal niteliktedir. Latin Amerika'nın kurtuluşunun bu yeni aşaması, belirli bir toprak parçası üzerinde iktidar için mücadele eden iki yerel gücün çarpışması olarak düşünülebilir mi? Elbette ki hayır! Tüm halk güçleri ve tüm baskı güçleri arasındaki mücadele bir ölüm kalım savaşı olacaktır.

Yankiler çıkarları gereği dayanışma için ve Latin Amerika'daki savaş belirleyici olduğundan müdahale edeceklerdir. Bu müdahalede tüm güçlerini kullanacak, elleri altında bulunan tüm yok edici silahlarla halk güçlerini cezalandıracaklardır. Devrimci iktidarların güçlenmesine fırsat vermeyecek, bunlardan biri başarıya ulaşırsa yeniden saldırıya geçecek, bu yeni iktidarı tanımayacak, devrimci güçleri bölmeyi deneyecek, her türden sabotajcayı devreye sokacak, genç devleti kendi ekonomisi içinde boğmaya çalışacak, öteki gerici devletleri bunlara karşı kışkırtacak, kısacası onu yok etmek için ne gerekliyse hepsini yapacaktır.

Bu koşullar altında, Latin Amerika'da tek bir ülkede zafere ulaşmanın güç olduğuna inanıyoruz. Baskı güçlerinin birleşmesine, halk güçlerinin birleşmesiyle karşılık verilmesi zorunludur.

Baskının dayanılmaz olduğu tüm ülkelerde, isyan bayrağı dalgalandırılmalıdır. Bu bayrak, tarihin zorunlu kıldığı biçimde, kıtasal bir anlam kazanacaktır. Fidel'in dediği gibi, And Sıradağları, Latin Amerika'nın Sierra Maestra'sı olmaya adaydır ve kıtanın uçsuz bucaksız topraklarının tümünün kaderi, emperyalist güce karşı verilecek ölüm kalım mücadelesinde savaş alanına dönüşmektedir. Mücadelenin ne zaman bu kıtasal boyutlara ulaşacağını ve ne kadar süreceğini şimdiden söyleyemeyiz; fakat tarihi, ekonomik, politik koşulların doğurduğu bu çatışmanın yaklaştığını, asla doğru yoldan şaşmayacağını daha bugünden haber verebiliriz. Koşullar gerektirdiğinde, öteki ülkelerdeki durumdan bağımsız olarak mücadeleye başlamak, her ülkedeki devrimci gücün görevidir. Mücadelenin gelişimi yavaş yavaş tüm stratejiyi belirleyecektir.

Kıtasal nitelik öndeyişi her iki yandaki güçlerin tahlilinden ortaya çıkmaktadır, ama bu bağımsız hareketi asla dışında bırakmaz. Mücadelenin bir ülkenin bir noktasında başlaması, onun, tüm topraklardaki mücadeleyi geliştirmesini nasıl belirliyorsa devrimci savaşın kızışması da komşu ülkelerde yeni koşulların gelişmesine yardımcı olur.

Devrimlerin gelişmesi normal olarak ters orantılı met cezir biçiminde olmuştur. Devrimci met olayının karşıtı karşıdevrimci cezir olayıdır ve tersine devrimci düşüş anlarında karşıdevrimci bir kabarma vardır. Bu anlarda halk güçlerinin durumu tekrar güçleşecektir ve onlar en az gerilemeye uğramak için en iyi savunma araçlarına sarılmaktadırlar. Düşman fevkalade kuvvetlidir, kıtasaldır. Bu yüzden, sınırlı etki alanı olan kararlara varmak için yerel burjuvazilerin görece zayıflığı temel alınmamalıdır. Bu oligarşilerin silahlı halkla olası ittifakı daha az düşünülebilir. Küba Devrimi alarm zilini çaldı. Güçlerin kutuplaşması tam olacaktır: Bir tarafta sömürenler, ötekinde sömürülenler. Küçük burjuva kitlesi çıkarlarına ya da politik becerisine göre ona hitabeden şu ya da bu partiye eğilim gösterecektir. Tarafsız kalmak bir istisna

oluşturacaktır. Devrimci savaşın böyle bir görünümü olacaktır.

Bir gerilla ocağının nasıl oluşabileceğini görelim.

Nispeten küçük çekirdek gruplar, ister bir karşı saldırıya izin vermek amacıyla, ister büyük saldırıdan esnekçe kaçınmak ve orada etkin olmak amacıyla olsun, gerilla savaşı için elverişli mevziler seçerler. Aşağıdaki noktalar açıkça ortaya çıkarılmalıdır: İlk anda gerilla birliklerinin görece zayıflığı, işlerini, kırsal alanda yerleşmekle, halkla ilişkiler kurarak ve ilerde destek noktaları olabilecek yerleri tahkim ederek çevreyi tanımakla sınırlandırarak kadar büyüktür. Burada adı geçen ön koşullar altında gelişimine başlayan bir gerilla birliğinin hayatta kalabilmesi için üç şart vardır: sürekli hareketlilik, sürekli uyanıklılık, sürekli kuşku. Askeri taktiğin bu üç unsurunun doğru uygulanması olmaksızın gerilla birliği zor hayatta kalır. Şu hatırlatılmalıdır ki bu anlarda gerilla savaşçısı, çizilmiş hedefin büyüklüğü ve onun gerçekleşmesi için yapılması gereken fedakârlıkların çokluğu ölçüsünde yiğitlik kazanacaktır. Bu fedakârlıklar günlük çatışmalar, düşmanla adam adama çarpışmalar olmayacaktır. Bunlar çok daha ince ve gerillalar için ruhen ve bedenen çok zor dayanılacak biçimler olacaktır. Belki düşman orduları tarafından çok kötü bozgunlara uğratılacaklardır. Kimi zaman gruplara bölünecekler, tutuklanırlarsa işken-ge göreceklerdir. Etkinlik için seçilmiş bölgelerde kuduz hayvanlar gibi izlenecekler, düşmanın peşinde olması huzursuzluğu onları sürekli kovalayacak, ileri sürülen nedenlerin ortadan kalkması ile baskı birliklerinden kurtulmak için, korkutulmuş köylülerin bile onları belli durumlarda teslim edeceklerine dair herkese ve her şeye şüpheyile bakacaklardır.

Ölümün bin kez mevcut bir kavram ve zaferin yalnızca bir devrimcinin hayal edebileceği rüya olduğu anlarda ölümden ya da zaferden başka bir alternatif olmamacasına. İşte gerilla savaşının kahramanlığı budur, bu yüzden yürüyüşe geçmenin de mücadelenin bir biçimi olduğu, belirli bir anda bir çatışmanın yolundan çekilmenin,

mücadelenin bir biçiminden başka bir şey olmadığı söylenir. Hedef saptama, ya düşmandan daha büyük birlikler toplayabilmek ya da kırsal alanlardan yararlanarak avantajlar sağlamak suretiyle güçler dengesini tersine çevirerek, düşmanın genel üstünlüğünün karşısında seçilmiş bir noktada görelî bir üstünlüğe erişmek için taktik bir formül bulmayla olur. Bu koşullar altında taktik zafer kesindir; görelî üstünlük açık seçik değilse harekete geçmemek daha iyidir. Zafere götürmeyen hiçbir çatışmaya girilmemelidir, buna karşılık çatışmanın nasıl ve ne zaman olacağı seçilebilir. Bir unsuru olduğu büyük politik askeri eylem çerçevesinde gerilla savaşı, yavaş yavaş kök salacak ve sağlam bir temele oturacak; bundan sonra gerilla ordusunun gelişmesi için temel bir unsur olan üsler oluşacaktır. Bu üsler, düşman ordusunun ancak yüksek kayıplar pahasına girebileceği noktalardır; devrimin kale burçları, gerillaların daima daha ileri ve daha yürekli akınları için barınak ve atlama tahtasıdır.

Taktik ve politik güçlükler aynı zamanda aşıldığında bu ana erişilecektir. Gerillalar, halkın öncüsü olarak hiç bir zaman işlevlerini, cisimlendirdikleri görevi unutmamalı ve bu yüzden, kitlelerin tam desteğine dayanan devrimci iktidarın kurulması için gerekli politik ön koşulları yaratmalıdırlar. Köylülüğün büyük istekleri, koşulların elverdiği ölçüde ve biçimde, tüm halkın birbirine bağlı ve kararlı bir topluluk oluşturacağı biçimde karşılanmalıdır.

İlk anların askeri durumu zorlu olacaksa, politik durum da daha az çetin olmayacaktır ve bir tek askeri hata gerilla savaşını tasfiye edebilirse, politik bir hata da bunun gelişimini uzun dönemler süresince engelleyebilir. Mücadele politik askeridir, böyle gelişmeli ve bundan ötürü böyle anlaşılmalıdır. Gerilla savaşı, gelişme sürecinde, eylem yarıçapının, boyutları için daha az gerillanın gerekli olduğu bir bölge üzerine geldiği ve gerilla savaşçılarının bu bölgede aşırı yoğun oldukları bir noktaya varır. Bundan sonra liderlerden birinin, sağlam bir gerillanın, başka bir bölgeye gittiği ve gerilla savaşının gelişim dizisini tekrarladığı, tabii ki merkezi başkumandanlık

emrinde olan, arı kovanındakine benzeyen olay başlar.

İşte burada, bir halk ordusu yaratılmadan zaferin umut edilemeyeceğine işaret etmek yararlıdır: Gerilla güçleri belirli bir genişliğe kadar yayılabilirler, kentlerdeki ve düşmanın geçebileceği öteki bölgelerdeki halk güçleri, düşmana zarar verebilirler fakat gericiliğin askeri potansiyeli buna rağmen aynen kalabilir. Nihai sonucun düşmanın yok edilmesi olması gerektiği daima göz önünde tutulmalıdır. Bu amaçla yaratılan bütün bu yeni bölgeler, artı, düşman hatları gerisinde gedikler oluşturmakta olan bölgeler, artı, en önemli şehirlerde harekât yapan güçler devrimci başkumandanlığa bağlı olmalıdırlar. Bir ordunun üstünlüğünü gösteren kusursuz hiyerarşik kumanda yapısının olması istenmeyebilecek ama stratejik bir kumanda yapısı istenecektir. Gerilla birlikleri belirli bir hareket özgürlüğü içerisinde, en emin ve en kuvvetli bölgelerden herhangi birinde yerleşmiş olan merkezi genel karargâhın tüm stratejik talimatlarını yerine getirmeli ve gerektiği anda güçlerin birleşmesi için koşulların hazır olmasını sağlamalıdırlar.

Gerilla savaşı ya da kurtuluş savaşının kural olarak üç aşaması vardır: Birincisi, kaçmakta olan küçük silahlı gücün düşmana darbe indirdiği stratejik savunma aşaması; silahlı güç, küçük bir çevrede pasif bir savunma yapmak için sinmez, tersine, savunması, yerine getirebileceği sınırlı saldırılardan oluşur. Bundan sonra düşmanın ve gerillanın eylem olanaklarının istikrarlı olduğu denge noktasına ve nihayet büyük kentlerin işgaline, büyük kesin çarpışmalara, düşmanın tamamen yok edilmesine götürecek olan baskı ordusunun çevrilmesi son aşamasına varılır. Her iki gücün birbirlerini karşılıklı ciddiye aldıkları denge noktasına erişildikten sonra gerilla savaşı, bundan sonraki gelişimi sürecinde yeni özellikler kazanır. Manevra kavramı kabul edilmeye başlar: İstihkâmlara hücum eden büyük kıtalar, kıtaların kaydırılmasıyla hareket savaşı ve görelî vurma gücü olan saldırı araçları. Fakat düşmanın buna rağmen elinde tuttuğu direnme ve karşı saldırı kapasitesinden dolayı manevra savaşı gerilla

güçlerinin yerini tutmaz; takviye edilmiş gerilla silahlı güçlerinden kolordulu bir halk ordusu billurlaşınca kadar manevra savaşı yalnızca gerilla askerlerinin sonucu yaratmalarının bir biçimidir. Bu anda bile gerillalar, silahlı kuvvetlerin büyük bir bölümünün eylemlerini önleyerek, haber bağlantılarını keserek, düşmanın tüm savunma cihazını sabote ederek "saf" biçimlerinde ortaya çıkacaklardır.

Savaşın kıtasal olacağını önceden söyledik. Bu, savaşın uzun süreli olacağı anlamına da gelir; savaşın birçok cephesi olacaktır, çok kana, uzun zaman boyunca sayısız hayata mal olacaktır. Ama bunun dışında, Amerika'da sahneye çıkan güçlerin kutuplaşması görüntüleri, halkın silahlı öncüleri yoluyla iktidarın ele geçirilmesi anında, bunu başaran ülke ya da ülkelerin baskıcı emperyalistleri ve yerli sömürücüleri aynı zamanda tasfiye edecekleri gelecek devrimci savaşlarda, sömürenlerle sömürülenler arasında açık ayırım anlamına gelmektedir. Sosyalist devrimin ilk aşaması billurlaşmış olacaktır; halklar yaralarını sarmaya ve sosyalizmin kurulmasına girişmeye hazır olacaklardır.

Başka, daha az kanlı olanaklar var mıdır?

ABD'nin kıtamızdan aslan payını kopardığı dünyanın son paylaşımı yapılabilecek çok oldu; bugün eski dünyanın emperyalistleri yeniden biçimleniyorlar ve AET'nin gücü Kuzey Amerikalıları bile korkutuyor. Bütün bunlar, emperyalistler arası mücadelede, daha sonra belki en güçlü ulusal burjuvazilerle ittifak içinde sahneye çıkmak için seyirci olarak hazır bulunma olanağının var olabileceği düşüncesine uygun düşebilir. Sınıf savaşında pasif bir politikanın hiçbir zaman iyi sonuçlar getirmemesi ve belirli bir anda ne kadar devrimci görünürse görünsün burjuvaziyle ittifaklarını yalnızca geçici karakter taşıması dışında, başka bir görüş biçiminin kabul edilmesine neden olan zamanla ilgili gerekçeler vardır. Amerika'da çelişkinin keskinleşmesi, emperyalist kampta pazarlar için mücadele çelişkisinin "normal" gelişimini bozacak kadar hızlı gözükmektedir.

Ulusal burjuvazilerin büyük çoğunluğu Kuzey Amerikan emperyalizmiyle birleştiler ve her bir ülkedeki emperyalizm gibi aynı kadere katlanmak zorundadırlar. Ulusal burjuvazilerle öteki emperyalizmler arasında anlaşmaların yapıldığı ya da kuzey Amerikan emperyalizmiyle olan çelişkilerin çöküşüne geline durumlarda bile bu, tüm sömürülenler ve tüm sömürenlerin gelişiminin sürecine ister istemez katılacağı temel bir mücadele çerçevesinde meydana gelir. Sınıf düşmanlarının uzlaşmaz güçlerinin kutuplaşması, şimdiye kadar ganimetin paylaşımında sömürenler arasındaki çelişkilerin gelişiminden çok daha çabuk olmuştur. Bunlar iki kamptır: Alternatif, her bir birey için ve her bir özel halk tabakası için daha berrak olacaktır. İlerleme İçin İşbirliği Örgütü, önüne geçilemeyi durdurmak için bir deneydir.

AET'nin ya da herhangi bir emperyalist grubun Amerika pazarları üstüne yürümesi, baş çelişkinin gelişmesinden daha çabuk olursa, o zaman, geriye tüm mücadeleyi yürüten ve son hedeflerinin açık bilincine varan yeni gönüllülerden yararlanan halk güçlerini açılmış gediklere karma olarak sokmak kalır.

Sınıf düşmanına ne bir mevzi, ne bir silah, ne de bir sır emniyet edilebilir, yoksa bunlar yitirilir. Gerçekten Amerikan savaşı başladı mı, bu Amerikan devriminin ilk adı mı mı; Venezuella, Guatemala, Kolombiya, Peru, Ekvator mu olacak devrimin ilk savaş alanları? Yoksa bütün bu ülkelerdeki olaylar henüz yalnızca sonuç vermeyen bir tür endişe gösterisi midir? Bugünkü çatışmaların sonucu ya da günümüzdeki hareketlerden birinin yenilgiye uğraması da önemli değildir. Önemli olan devrimci değişimin zorunluluğu bilinci, bunun gerçekleşeceğinin kesinliğidir.

Bu bir öndeyiştir. Bunu, tarihin bize hak vereceğine kesinlikle inanarak söylüyoruz. Amerika'nın ve emperyalist dünyanın nesnel ve öznel etkenlerinin incelenmesi, İkinci Havana Deklarasyonu'na dayanan bu iddiaların doğruluğu için bize güvence veriyor.

BOLİVYA GÜNLÜĞÜ HAKKINDA FİDEL CAST-RO'NUN KONUŞMASI

Gerilla yaşamı boyunca gözlemlerini bir günlüğe not etmek Che'nin alışkanlığıydı. Sarp ve engebeli yollarda, nemli ormanlarda uzun yürüyüşlerden sonra, sırt çantalarının, silahlarının, cephanelerinin ağırlığı altında ezilen adamlar bir dakikalık molalarda dinlenirken ya da yorucu bir günün sonunda kamp kurmak için yukarıdan emir aldıklarında, Che'yi (Kübalılar baştan beri ona sevecenlikle böyle diyorlardı) küçük bir cep defteri çıkarıp doktorlara özgü okunaksız yazısıyla izlenimlerini yazarken görürlerdi. Bu notlardan kurtarabildiklerini, daha sonra Küba'daki devrimci savaşın tarihini kusursuz bir anlatımla dile getiren yazısında kullanmıştı, tümüyle devrimciydi, öğreticiydi ve insan sevgisiyle yoğrulmuştu bu notlar.

Bu notlar, aslında yayınlanmak için kaleme alınmış değildi, bunlar mevcut durumun, olayların ve insanların değerlendirilmesinde ona veri olarak hizmet ediyordu. Hem titiz bir gözlemci, hem de tahlilci, çoğu kez de ince bir mizahın biçimlendirdiği bir düşünce tarzının dile getirilişiydi. Sade bir anlatımla tutulan bu notlar bir bütün oluşturuyordu.

Bu notların, gerilla birliği liderliğinin ağır yükümlülükleri altında, bedensel gücün insanüstü bir çabayla ve kahramanca harcanışının ardından gelen ender dinlenme anlarında, çok ağır koşullar altında yürütülen bir mücadelenin başlangıç aşamasında yazıldığı unutulmamalıdır. Bu da onun sarsılmaz iradesini ve çalışkanlığını bir kez daha kanıtlar. Bu günlükte anlatılan olaylar ayrıntılı biçimde tahlil edildiğinde devrimci gerilla örgütünün gelişimine özgü kaçınılmaz yanlışlar, eleştiriler ve suçlamalar görülür. Özellikle son derece olumsuz maddi koşullar içinde ve sayıca çok üstün bir düşmanla karşı karşıya bulunan gerilla ordusu çekirdeği evresinde eleştiriler sürekli vurgulanmalıdır, çünkü en küçük

bir savsaklama, en önemsiz görünen bir yanlış felakete yol açabilir. Bu evrede lider, yapılandan daha fazlasını istemek zorundadır. Aynı zamanda her olaydan, her olgudan bunlar anlamsız görünse bile savaşçıların ve yeni gerilla birliklerinin gelecekteki kadrolarını eğitmek için yararlanması gereklidir.

Gerillanın oluşum süreci, insanların bilinçlerine ve onurlarına yapılan sürekli bir çağrıdır. Che, devrimcilerin en duyarlı yanlarına seslenmeyi çok iyi bilirdi. Che tarafından birçok kez suçlanan Marcos, gerilla ordusundan onursuzca kovulacağını duyduğunda şöyle cevap vermişti: "Beni kurşuna dizin daha iyi." Sonra da hayatını kahramanca feda etti. Önceleri güvendiği, daha sonraları şu ya da bu nedenle kınamak zorunda kaldığı adamlarının tümü aynı biçimde davrandılar. Lider olarak son derece kardeşçe ve insanca davranmasına karşın, gerektiğinde sertleşmeyi ve büyük taleplerde bulunmayı da çok iyi biliyordu Che. Ne var ki, özellikle ve herkesten çok kendine karşı böyleydi. Che'nin disiplini, gerilla bilincine ve kendisinin oluşturduğu güçlü örneğe dayanırdı. Günlükte Debray'den sık sık söz edilmektedir. Debray'e Avrupa'da bir görev verilmişti, ama Che, için için onun gerillalar arasında kalmasını istiyordu. Notlarda, bu devrimci yazarın tutuklanıp hapsedilmesinden Che'nin duyduğu büyük endişeyi sezebiliyoruz. Debray'le belirli bir anlaşmazlığa düşmüştü ve onun davranışları konusunda kararsızdı. Debray'in baskı aygıtının çarklarında yaşadığı serüveni, onu tutuklayanların ve işkencecilerin karşısında gösterdiği cesareti ve kararlılığını koruduğunu Che kuşkusuz biliyordu. Öte yandan Che, Debray'in yargılanmasının politik öneminin altını çizmiş ve 3 Ekim'de öldürülüşünden altı gün önce, son derece gergin ve hırçın olayların ortasında şu notu düşmüştü: "Debray'in, provokatör bir öğrenciyle yaptığı cesus konuşmayı dinledik." Onun, yazara ilişkin son notu bu olmuştu. Küba Devrimi'nden ve bu devrimin gerilla hareketiyle ilişkisinden sıkça söz edildiği için, bazıları Günlük'ü yayınlamakla, Yanki emperyalistlerinin

ve bunların müttefiki olan Latin Amerika oligarşilerinin eline, Küba'ya karşı abluka, tecrit ve saldırı planları için kanıtlar verdiğimizizi, onları kışkırttığımızı söyleyebilirler. Olayları böyle değerlendirenlere, Yanki emperyalizminin dünyanın neresinde olursa olsun, cinayetlerini sürdürmek için hiçbir bahaneye gerek görmediğini, çünkü ülkemizde yayınlanan ilk devrimci yasayla birlikte Küba Devrimi'ni ezme çabalarına giriştiğini anımsatmak iyi olur; bunun açık ve bilinen bir nedeni de emperyalizmin dünya gericiliğinin jandarması, karşıdevrimin sistemli kışkırtıcısı ve yeryüzünde varlığını sürdüren en gerici ve en insanlık dışı toplumsal yapıların savunucusu olmasıdır.

Devrimci hareketle dayanışma bir bahane sayılabilir, ama asla bir Yanki saldırısına neden olmayacaktır: Bu bahaneyi yaratmamak için uluslararası dayanışmayı yadsımak çağımızdaki toplumsal devrimlerin enternasyonalist kimliğine bütünüyle yabancı, gülünç bir devedüküşü siyasetidir. Devrimci hareketle dayanışmadan kaçınmanın anlamı, Yanki emperyalizminin eline koz vermemek değil, gerçekte emperyalizmle ve onun dünya egemenliği ve dünyayı köleleştirme siyasetiyle dayanışma içine girmektir. Emperyalizmin ve sömürgeciliğin yüzyıllar boyunca egemenlik altına alıp sömürdüğü bütün ülkeler gibi, ekonomisi az gelişmiş, küçük bir ülke Küba. Birleşik Amerika kıyılarına uzaklığı yalnızca 90 mil ve egemenlik alanı içinde Yankilerin bir deniz üssü bulunmakta. Küba, toplumsal ve ekonomik gelişiminde sayısız engelle karşı karşıya. Devrimin zaferinden bu yana ülkemiz birçok tehlikeye maruz kaldı. Fakat devrimci çizgimizin sapmazlığının beraberinde getireceği güçlükler bizi sarsamayacak, emperyalizm bize boyun erdiremeyecektir.

Devrimci açıdan bakıldığında, Che'nin Bolivya Günlüğü'nün yayınlanması konusunda başka seçenek yoktur. "Günlük" Barrientos'un eline geçmiş, o da birer kopyasını hemen CIA'ya, Pentagon'a ve ABD hükümetine iletmiştir. CIA'ya yakın gazeteciler bu belgeyi daha Bolivya'dayken ele geçirmişler ve "şimdilik"

yayınlanamamak üzere anlaşılarak fotokopisini çıkarmışlardır. Barrientos hükümeti ve yüksek askeri şeflerinin bu günlüğün yayınlanmasını istememeleri için yeterli nedenleri vardı; çünkü Günlük ordularının güçsüzlüğünü ve birkaç haftalık bir savaşta iki yüzden fazla silahı ellerinden alan kararlı

gerillalardan oluşmuş bir grubun kendilerini yenilgiye uğrattığını açığa vurmaktaydı. Bunun dışında Che, Barrientos rejimini öylesine gerçeğe uygun sözlerle anlatır ki, artık bunu tarihten söküp atmak olanaksızdır. Öte yandan emperyalizmin de kendine göre nedenleri vardır: Che ve ortaya koyduğu olağanüstü örnek her geçen gün güçleniyor, düşünceleri, fotoğrafı, adı ezilen ve sömürülenlerin haksızlığa karşı mücadelesinde bayraklaşıyor, öğrenciler ve aydınlar arasında giderek büyüyen bir hayranlık uyandırıyor. Birleşik Amerika'da bile zenci hareketiyle sayıları her geçen gün biraz daha artan ilerici öğrenciler Che'yi benimsiyor. Yurttaşlık hakları için ve Vietnam'ın işgaline karşı yapılan büyük gösterilerde Che'nin resimleri mücadele simgesi olarak dalgalanıyor. Bir kişinin, bir adın, bir örneğin bu kadar kısa bir zamanda ve böylesine güçlü bir tutkuyla şartlandırılmasına tarihte pek ender rastlanır ya da hiç rastlanmaz. Bunun nedeni, Che'nin bugünün, giderek de yarının dünyasını belirleyen enternasyonalist düşünceyi en katıksız ve en özverili biçimde temsil etmesidir.

Geçmişte sömürgeci güçler tarafından ezilen, sömürülen, bugünse Yanki emperyalizmi tarafından son derece büyük bir yoksulluk ve azgelişmişlik içinde tutulan kıtadan başlayarak, emperyalizmin ve sömürgeciliğin metropollerine varıncaya kadar, devrimci mücadelenin evrensel simgesi durumuna gelen bu özgün kişilik giderek daha da yükselmektedir. Yanki emperyalistleri, bu örneğin gücünden ve onu tanıtabilecek her şeyden endişe duyuyor. Günlük'ün asıl değeri olağanüstü bir kişiliğin canlı anlatımı olmasından kaynaklanır. Her günkü ateşlilik ve gerginlik içinde kaleme alınan gerilla dersi, halkları köleleştirenlerin ve onların paralı askerlerinin

karşısında Latin Amerika insanının çaresiz olmadığına dinamik kadar tehlikeli, gerçek bir kanıttır. Günlük'ün şimdiye kadar yayınlanmamasının nedeni budur.

Kendilerine Marksist, komünist ve benzeri adlar ya-kıştırmalarına karşın Che'yi yanlış içinde bulunan bir serüveni, en olumlu değerlendirmeye, ölümüyle Gü-ney Amerika'daki silahlı mücadelenin sonlanacağı bir idealist olarak damgalamaktan çekinmeyen sözde dev-rimciler, oportünistler ve her türlü riyakârlar da Gün-lük'ün yayınlanmamasından yanalar. "Bu düşüncenin en büyük savunucusu, deneyimli gerilla Che bile gerilla savaşında öldürüldüğüne ve başlattığı hareketin Boliv-ya'yı kurtarmadığına göre, bu onun ne kadar yanlış olduğunu gösterir." diyorlar. Bu alçaklardan kim bilir kaç tanesi, görüş ve tavırlarının emperyalizm ve en gerici oligar-şilerle uyum içinde olmasından yüzleri kızarmadan Che'nin ölümüne sevindiler. Başka bir çizgi için bütü-nüyle yetersiz olduklarından daha sonra anlaşılacağı gi-bi gerçekte gerilla gruplarını yok etmek, devrimci çalış-maları yavaşlatmak ve gülünç politik görüşlerini örtülü biçimde benimsetmek amacıyla, tayin edici silahlı mü-cadeleye katılıp gerillacılık oynamaktan çekinmeyen bu kişiler, kendilerini ya da hain yöneticileri bu yoldan hak-lı çıkarmaya çabalyorlar. Bir de savaşmak istemeyenler, hiçbir zaman halk ve onun kurtuluşu için savaşmayacak olanlar, devrimci düşünceleri, kitleler açısından içerik-ten yoksun, anlamsız, dogmatik afyon haline sokarak karikatürleştirilenler, halkın mücadele örgütlerini, kıtanın sömürülen halklarının gerçek çıkarlarından çok uzak bir politikanın savunma araçlarına dönüştürenleri böylelikle doğrulamaya çalışıyorlar.

Che, gerilla süreci içinde ölümünü doğal ve olası gö-rüyor, özellikle son yazılarında, bunun Latin Amerika'da devrimin kaçınılmaz ilerleyişini durduramayacağına işaret etme uğraşı veriyordu. Tricontinental'e gönderdi-ği mesajında şu düşünceyi ileri sürmüştü:

"Tüm eylemimiz emperyalizme karşı bir savaş nara-sıdır ve insanlığın en büyük düşmanı Kuzey Amerika

Birleşik Devletleri'ne karşı halkların birliğine bağlıdır. Sloganlarımız kulaktan kulağa yayılacaksa, silahlarımızı kavramak için başka eller uzanacaksa, başka insanlar mitralyöz sesleri ve yeni savaş naraları arasında cenazelerimize ağıt yakacaksa ölüm hoş geldi, sefa geldi."

Che hayatını hiç sayarak kendini devrimin bir neferi olarak görüyordu. Bolivya'da sürdürdüğü mücadelenin son bulmasıyla onun düşüncelerinin başarısızlığa uğradığını savunanlar, aynı basit görüşle eserlerini sonuçlandıranlarmış ve çabalarının ürününü görememiş olan Marksizm'in kurucularıyla birlikte bütün büyük devrimci düşünür ve öncülerin düşüncelerini de reddedebilirler. Ne Marti ve Maceo'nun çatışma sırasında ölmeleri ki bunu kurtuluş savaşı sonuna yaklaşırken Yanki istilasının mücadeleyi kesintiye uğratması izlemiştir ne de emperyalist ajanlar tarafından katledilen Julio Antonio Melle gibi sosyalist devrimin hayranlık uyandıran savunucularının ölümü, yüzyıl önce başlayan bir gelişimin zaferini önleyebilmiştir. Artık hiç kimse davalarının derin anlamından, Kübalı devrimcileri her zaman esinlendirmiş olan bu öncülerin mücadele tarzından ve temel düşüncelerinin geçerliliğinden kuşku duymaz. Che'nin günlüğündeki notlardan, başarı olanaklarının ne kadar gerçek ve gerilla savaşının hızlandırıcı gücünün ne kadar olağanüstü etkin olduğu görülebilir. Bolivya'daki rejimin çökme tehlikesi ve güçsüzlük belirtileri gösterdiği bir anda Che şöyle yazıyordu: "Yönetim hızla çözülmekte. Şu anda yüz adamımızın daha olmaması ne kadar acı."

Che, Küba deneyinden, küçük gerilla grubumuzun kaç kez yok olmanın eşliğinden döndüğünü biliyordu. Yalnızca rastlantılar ve savaşın önceden saptanamayan yön değiştirmeleri nedeniyle olasıydı bu. Ama bu durum binlerine, çizgimizin yanlış olduğunu düşünmek ve devrimi kesintiye uğratmak amacıyla halklara çaresizlik duygusu aşlamak için gerekçe olabilir miydi? Tarihte çoğu kez, devrimci gelişmelerden önce, bu gelişime ters hareketler görülür.

Küba'da, Küba halkının silahlı mücadelesinin kesin zaferi Moncada deneyiminden altı yıl kadar sonra gerçekleşmedi mi? Santiago de Cuba'daki Moncada Kışlası'na saldırı tarihi olan 26 Temmuz 1953'te "Granma" çıkartmasının gerçekleştirildiği 2 Aralık 1956 günü arasında geçen zaman içinde birçok kişi, Küba'da iyi silahlandırılmış modern bir orduya karşı devrimci savaşın başarısını olanaklı görmüyordu. Bir avuç savaşçının eylemleri tümüyle yenilgi içinde bulunan idealistlerin ve hayalcilerin düşü olarak küçümsermekteydi. 5 Aralık 1956'da deneyimsiz gerilla müfrezesinin uğradığı ağır yenilgi sonucu darmadağın olması bu kötümser kehanetleri tümüyle doğrular gibiydi. Ne var ki yalnızca yirmi beş ay sonra, söz konusu müfrezeden geri kalanlar aynı orduyu yok etmek için gerekli güce ve deneyime erişmişlerdi.

Her zaman ve her yerde savaşmamak için yığınla bahane bulmak kolaydır, fakat özgürlüğe asla kavuşmamanın tek yolu da budur zaten. Che düşüncelerinin gerçekleştiğini göremedi, ama düşüncelerini dökülen kanıyla pekiştirdi. Onu eleştiren sözüm ona devrimcilerse, korkakça politikaları, sürgit eylemsizlikleri içinde budalalıklarının nasıl açığa çıktığının şaşkınlığını yaşamaya mahkûmdurlar.

Günlük'te görüleceği gibi, Latin Amerika'da her geçen gün daha da tipikleşen devrimci örneklerden biri olan Bolivya Komünist Partisi'nin Sekreteri Mario Monje'nin, Bolivya'da Che'nin karşısında, hareketin politik ve askeri yönetimi konusunda hak iddia etmesi dikkate değerdir. Bu nedenle partideki görevini bırakmaya hazır olduğunu bile söylemişti. Demek ki bulunduğu mevki onun böyle bir ayrıcalık istemesine yetiyordu. Mario Monje'nin gerilla konusunda elbette ki hiçbir deneyimi yoktu, hiçbir çarpışmaya katılmamıştı. Öte yandan, ben komünistim dediği halde, Latin Amerika'daki ilk kurtuluş savaşı öncülerinin aştığı kaba ve maddi şovenizmden kopmakla bile yükümlü saymıyordu kendisini. Bu kıtada antiemperyalist savaşın yönetimini böyle anlayan

bu "komünist önderler", fetih döneminde Avrupalı sömürgeciler tarafından tutsak edilen yerlilerin enternasyonalist düzeyini bile aşamamışlardı. Bir ülke ki, ikisi de Venezuelalı olan ilk kurtarıcılarının onuruna "Bolivya" adını taşıyor, başkenti "Sucre" diye anılıyor, davası dar, yapay ve ayrıca haksız biçimde çizilen sınırlarını aşıyor; halkı kesin kurtuluşu uğruna gerçek bir devrimci devin politik, örgütsel ve askeri yeteneklerinin emrine giriyor; bu ülkenin Komünist Partisi'nin lideriyse utanç verici, gülünç ve haksız talepleri geçerli kılmaya çalışmaktan başka bir şey yapamıyor. Bolivya denize açılmadığı için acımasız bir ablukayla karşı karşıya kalmak istemiyorsa, herhangi bir ülkeden daha çok komşularının devrimci zaferine ihtiyacı vardır. Son derece büyük saygınlığı, deneyimi ve yeteneğiyle Che bu gelişimi hızlandırabilecek tek adamdı. Che, Bolivya Komünist Partisi'ndeki bölünmeden önce yönetici ve militanlarla ilişki kurarak, Güney Amerika'daki devrimci hareket için yardım istemişti. Bu militanlardan bazıları, partilerinin onayıyla birkaç yıl onunla birlikte çeşitli görevlerde çalışmış kişilerdi. Bölünme sırasında kritik bir durum ortaya çıktı, çünkü her iki grupta da kendisiyle birlikte çalışan partililer vardı. Fakat Che, Bolivya'daki mücadeleye ayrı bir hareket olarak bakmıyor, onu kısa sürede Güney Amerika'nın öteki ülkelerine yayılacak devrimci kurtuluş hareketinin bir parçası olarak görüyordu. Emperyalizmin boyunduruğu altındaki Bolivya ve diğer Latin Amerika ülkeleri halklarının kurtuluşu için mücadele etmek isteyen herkesin katılabileceği, sekterlikten uzak bir hareket örgütlemeyi planlıyordu. Ne var ki gerilla üssünün hazırlık evresi önemli ölçüde, bölünme sırasında Monje'nin grubunda kalmış değerli ve alçakgönüllü kişilerin yardımına bağlıydı. Che, temel olarak bu kişilere saygısından ötürü, Monje'ye kesinlikle sempati duymamasına karşın onu birleşmeye davet etmişti. Daha sonra, maden işçilerinin lideri ve politikacı Moises Guevara'yla da görüştü. Moises Guevara, yeni bir örgütün oluşumuna katılmak için Parti'yle bağlarını koparmış, daha sonraysa

Oscar Zamora ile anlaşmazlığa düştüğünden bu örgütten de ayrılmıştı. Bir başka Monje olan Oscar Zamora, Che'ye Bolivya'da silahlı gerilla mücadelesinin örgütlenmesi için çalışacağına söz vermiş, daha sonra bütün yükümlülüklerini yadsıyarak eylem anı geldiğinde korkakça bir kenara çekilmişti. Che'nin ölümünden sonraya "MarksizmLeninizm" adına onu en sert eleştirenlerden biri olmuştu. Moises Guevara, Che'nin Bolivya'ya gelmeden önceki önerisine uyararak duraksamaksızın ona katıldı. Che'yi destekledi ve devrimci dava uğruna hayatını kahramanca feda etti. O zamana kadar Monje'nin örgütünde kalmış olan Bolivyalı gerillalar da aynı biçimde davrandılar. Daha sonraları, değerli ve cesur savaşçılar olduklarını kanıtlayan Inti ve Coco Peredo'nun önderliğinde Monje'den ayrılıp Che'ye bütün güçleriyle omuz verdiler. Ne var ki Monje bu sonuçtan hoşnut değildi, gerillaya katılmak isteyen, savaşmaya hazır, iyi eğitilmiş komünistleri La Paz'da tutarak hareketi boykot ediyordu. Bu olaylar, gelişimleri, yetersiz, ikiyüzlü ve düzenbaz yöneticiler tarafından engellenen, savaş için gerekli bütün yeteneklere sahip insanların devrimci saflarda var olduğunu gösteriyor.

Che mevki, rütbe ya da şan ve şerefle ilgilenmeyen bir insandı. Fakat kıtadaki yaklaşık bütün ülkelerin ekonomik, politik ve toplumsal durumu göz önüne alındığında, Latin Amerika halklarının kurtuluşu için temel eylem biçimi olan devrimci gerilla savaşında, siyasi ve askeri komutanın tek bir elde toplanması, mücadelenin rahat ve bürokratik yazıhanelerden değil, gerilla tarafından yönetilmesi gerektiğine inanıyordu. Bu konuda ödün vermeyi, gelişerek Güney Amerika'da yaygın bir mücadeleyi başlatacak olan bir gerilla birliği çekirdeğinin yönetimini, kısır fikirli, şovenist görüşlü, deneyimsiz bir şaşkına bırakmayı kabul etmiyordu. Che, çeşitli Latin Amerika ülkelerinin devrimci unsurlarına bulaşan bu şovenizme, bu gülünç, sığ ve gerici düşüncelere karşı mücadele edilmesinin zorunluluğunu vurguluyor, Tri-continental'e gönderdiği mesajda şöyle diyordu: "Gerçek

proleter enternasyonalizmini yaratacak olan altında dövüştüğümüz bayrak, insanlığın kurtuluşu kutsal davası olmalı. O nedenle, yalnızca bugün silahlı mücadeleye sahne olan ülkelerden söz edersek Vietnam, Venezuela, Guatemala, Laos, Gine, Bolivya bayrağı altında ölmek, bir Amerikalı, Asyalı, Afrikalı, hatta bir Avrupalı için aynı biçimde onurlu ve arzu edildir. İnsanın, bayrağı altında doğmadığı bir ülkeye akıttığı her damla kan, orada hayatta kalan her kişinin, daha sonra kendi ülkesinde vereceği kurtuluş mücadelesi için bir deney; bir halkın kurtuluşu, başka bir halkın kurtuluş mücadelesinde kazanılmış bir aşamadır.”

Bunun ötesinde Che, gerilla birliklerinde çeşitli Latin Amerika ülkelerinden savaşçılar olması gerektiğini düşünüyordu. Bolivya’da gerilla savaşı, eğitimlerini çarpışmalarda geçirecek devrimciler için bir okul olmalıydı. Bu görevde kendisine yardımcı olacak Bolivyalılarla birlikte, yeteneklerini, cesaret ve fedakârlıklarını bildiği, hemen hepsi Küba devrimci savaşından, Sierra Maestra’dan arkadaşı olan, deneyim sahibi küçük bir gerilla grubunun yanında olmasını istiyordu. Bunların arasından hiç kimse onun isteğini geri çevirmedi, hiç kimse onu terk etmedi ve hiç kimse teslim olmadı.

Che, Bolivya’daki mücadelesini, sözcüğün tam anlamıyla ona özgü olan, üstünlük, soğukkanlılık ve örnek bir tutum içinde sürdürdü. Onun, üstlendiği görevin öneminin bilincinde olarak, her zaman, kusursuz bir sorumluluk duygusuyla davrandığı söylenebilir. Günlük’üne de not ettiği gibi, gerillaların savsakçı davrandığı durumlarda onları hemen uyarır ve eğitirdi. Karşısında olumsuz etkenler inanılmaz biçimde birleşmişti. Gerillanın, içlerinden bazıları hasta ya da iyileşme devresinde olan değerli kişilerden oluşan bir kolunun birkaç günlük diye düşünülmüştü ayrılmasından sonra, son derece engeli bir arazide birbirlerini yitirmeleri sonucu ortaya çıkan kopukluk aylar boyu sürmüştü ve Che’nin kuvvetleri arama yapmakla uğraşmıştı. Bu sırada Che ağır astım krizleri geçiriyordu. Aslında hastalığını basit ilaçlarla

kolayca kontrol altında tutabiliyordu, ama ilaç yokluğu hastalığı korkunç bir düşman haline getirmişti, ilerisini düşünerek gerilla birliği için bin bir güçlkle sağladığı ilaçlar düşman tarafından bulunup gasp edilince, çektiği ızdırap çok ciddi bir soruna dönüşmüştü. Bu durum, Ağustos sonunda bağlantısının koptuğu gerilla birliğinin yok edilmesiyle birlikte, daha sonraki olayların gelişiminde büyük ölçüde etkili olmuştu. Ancak çelik iradesiyle Che, fiziksel acılarını yendi, hareket yeteneği ya da mücadele azmi bir an bile azalmadı.

O, Bolivya köylüleriyle geniş çapta ilişki kurmuştu. Onların zihniyetine yabancı olmadığı için bu köylülerin olağanüstü kuşkucu ve dikkatli karakteri Che'yi şaşırtmadı. Daha önce başka vesilelerle onlarla ilişkisi olduğundan, davasını kazanmak için uzun, zor ve sabırlı bir çalışma gerektiğini biliyor, fakat zamanla onları davaya kazanacağından kuşku duymuyordu. Olayların gelişimi dikkatlice izlenirse, Eylül'de ölümünden birkaç hafta önce adamların sayısı çok azaldığında bile gerillanın gelişme yeteneğini hâlâ koruduğu, İnti ve Coco Peredo kardeşler gibi bazı Bolivyalıların önder olarak sivrildikleri görülür. Higuera's'da kurulan pusu, onları çaresiz bir duruma düşürmüştü. Ordunun, Che'nin yönettiği birliğe karşı tek başarılı hareketi buydu. Gerilla birliğinin öncüleri yok edilmiş, ötekiler arasından da bazıları yaralanmıştı.

Politik gelişimi daha yüksek bir bölgeye gündüz vakti gelmişlerdi. Bu, Günlük'te yer almayan ama olayın tanıklarından bildiğimiz bir gerçektir. Günlerce izledikleri bir rotada, gün ağardığında ilerlemek kuşkusuz tehlikeliydi, çünkü ilk kez geçtikleri bir bölgenin halkıyla onları kaçınılmaz olarak sıkı ilişkiye sokuyordu. Ordunun onları herhangi bir noktada yakalayacağı kesindi. Bu durumun tümüyle bilincinde olan Che, fiziksel bakımdan çok kötü durumda bulunan doktora (El Medico) yardım etmek için tehlikeyi göze almayaya karar vermişti.

Pusuya düşmeden biraz önce şöyle yazıyordu: “Pujio’ya vardık, ama orada bizi önceki gün görmüş insanlar var. Fısıltı gazetesi burada olduğumuzu bildirmiş olmalı. Katırlarla yolculuk etmek giderek tehlikeli bir hâl alıyor, fakat ben çok zayıf düştüğü için El Medico’nun olanaklar elverdiğince rahat yol almasına çalışıyorum.”

Bir gün sonraysa şunları yazıyordu: “Saat 13.00’te öncü güç, Jagüey’e ulaşmak için harekete geçti. Orada katırlar ve doktor hakkında karara varılacak.” Yani Che, bu rotayı terk edip gerekli önlemleri alabilmek için hasta konusunda bir çözüm yolu aramaktaydı. Gel gör ki, öğleden sonra, öncü güç Jagüey’e varmadan önce, grubu içinden çıkılmaz duruma sürükleyen uğursuz pusuya düştüler. Bir gün sonra Che, Yuro Geçidi’nde son çarışmasını yapıyordu.

Bir avuç devrimci tarafından gerçekleştirilen bu başarı son derece etkileyiciydi. Yalnızca gerilla savaşını sürdürdükleri çevredeki düşmanca doğa koşullarına karşı verdikleri mücadele bile, eşi benzeri görülmemiş bir kahramanlık sayfasıdır. Latin Amerika halklarının sınırsız devrimci yeteneğinin uyandırılabilceğine mutlak inançları, özgüvenleri ve bu göreve kendilerini adayışlarındaki kararlılık, bize bu adamların gerçek büyüklüklerini göstermektedir.

Che, Bolivya’da gerillalara bir kez şöyle demişti: “Mücadelenin bu türü bize, insan soyunun en üst aşaması olan devrimciliğe erişme olanağı veriyor, ama aynı zamanda eksiksiz insan olmamızı sağlıyor. Bu aşamalara ulaşamayacak olanlar hemen söylesin ve mücadeleyi bıraksın.”

Onunla birlikte sonuna kadar mücadele edenler bu onurlu nitelikleri elde ettiler. Onlar, bugün tarihin gerçekten zor ve çetin bir görev için çağırdığı bir insan ve devrimci tipini simgeliyorlar. Bu görev, Latin Amerika’nın devrimci dönüşümüdür. İlk bağımsızlık mücadelesinde öncülerin karşısındaki düşman, çöküş halindeki sömürgeci güçtü. Bugünse devrimcilerin karşısında düşman olarak emperyalist kampın en modern teknik ve

endüstriyle donanmış en güçlü kalesi var. Bu düşman, halkın daha önceki orduyu yok etmesinden sonra yeni bir Bolivya ordusu örgütleyip silahlandırmakla kalmamış, gerillalara karşı savaş için hemen silah ve askeri danışman yardımı da yapmıştır. Emperyalizm aynı biçimde, bu kıtanın baskıcı güçlerine askeri ve teknik yardımda bulunmaktadır. Bunların yetmediği koşullardaysa, Santa Domingo'da yaptığı gibi doğrudan doğruya askeri birlikleriyle saldırmaktadır. Bu düşmana karşı mücadele etmek için Che'nin sözünü ettiği tipten devrimciler ve adamlar gerekir. Onlar gibi devrimci olmaksızın, onlar gibi büyük zorlukların üstüne yürüme cesareti göstermeksizin, onlar gibi her an ölmeye hazır olmaksızın, onlar gibi davanın haklılığına ve halkların yenilmez gücüne derinden ve sarsılmaz biçimde inanmaksızın, askeri teknik ve ekonomik kaynaklarıyla tüm dünyaya kendini kabul ettiren Yanki emperyalizmi gibi bir güç karşısında bu kıtadaki halkların kurtuluşuna ulaşamaz. Ülkelerinde egemen olan dev siyasal üstyapının, çoktan beri yaklaşık iki yüz yıl önce kurulan o cumhuriyet olmadığını yavaş yavaş kavramaya başlayan Kuzey Amerika halkının kendisi de giderek artan ölçüde, akıldışı, yabancılaştırmış, insanlık dışı ve vahşi bir sistemin ahlaki barbarlığı altında eziliyor. Bu sistem Amerikan halkından, saldırı savaşları, politik cinayetler, ırk ayrımcılığı, insanların acımasızca ayaklar altında çiğnenmesi, dörtte üçü az gelişmiş ve aç olan bu dünyada ölçsüz, gerici, baskıcı bir askeri aygıt uğruna ekonomik, bilimsel zenginliğin ve insan kaynaklarının iğrenç biçimde saçılıp savrulması için her geçen gün daha çok fedakârlık istiyor.

Yalnız ve yalnız Latin Amerika'nın devrimci dönüşümü, Birleşik Amerika halkına bu emperyalizmle hesaplaşmak hakkını verecektir. Aynı zamanda, Kuzey Amerika halkının, emperyalist politikaya karşı giderek güçlenen mücadelesi, Latin Amerika'daki devrimci hareketin belirleyici bir müttefiki olacaktır. Eğer yerkürenin bu bölümü köklü bir devrimci dönüşüm geçirmezse, bu yüzyılın başından beri hızla sanayileşen, aynı zamanda

toplumsal dinamik ve ekonomi yasaları sayesinde büyümesi dev boyutlara ulaşan güçlü ulusla, Amerika kıtasının Balkanlaştırılmış geri kalan bölümünde, feodal oligarşiler ve onların gerici ordularının boyunduruğu altında bulunan güçsüz ve gelişimleri durmuş ülkeler grubu arasındaki dev uçurum giderek büyüyecek, bugün ekonomik, bilim ve teknik alandaki farklılık yirmi ya da daha fazla yıl sonra, emperyalist yapının Latin Amerika halklarına dayatacağı muazzam eşitsizliğin yanında önemsiz kalacaktır. Bu yol izlenirse, daha yoksul, daha güçsüz, daha bağımlı ve emperyalizme daha da kul köle olmak zorunda kalacağız. Bu karamsar tablo Afrika ve Asya'nın geri kalmış ülkeleri için de aynen geçerlidir. Ortak pazarları ve uluslar üstü bilimsel kuruluşları olmasına karşın, Avrupa'nın sanayileşmiş ve gelişmiş ulusları geri kalma olasılığı karşısında huzursuzlandıklarına ve Yanki emperyalizminin ekonomik sömürgelerine dönüşme tehlikesiyle karşı karşıya olduklarına göre, böyle bir durumda Latin Amerika halklarının geleceği ne olabilir? Kuşkusuz halklarımızın kaderini etkileyen bu gerçek ve tartışma götürmez durum karşısında, eyleme geçme yeteneğinden yoksun hangi liberal, reformist burjuva ya da sözde devrimci sahtekâr, bağımlı olduğumuz, özellikle Birleşik Amerika'ya bağımlılığımızın giderek arttığı, sanayileşmiş bir dünya karşısında, yüzyılların günden güne büyüyen, ekonomik ve bilimsel teknik geri kalmışlığını ortadan kaldırarak dünyanın bu bölümünü ileriye götürmek için maddi, manevi ve insani güçleri birleştirebilecek derin ve etkili bir devrimci dönüşümün zorunluluğundan başka bir cevap verebilir. Eğer herhangi biri oligarkları, despotları ve politikacıları, yani Yanki uşaklarını, yani efendileri silip süpüren ve bunu koşullarını gerektirdiği gibi olabildiğince çabuk gerçekleştiren Che'nin geliştirdiği yoldan başka, bizi o noktaya ulaştırabilecek sihirli bir formül biliyorsa, elini kaldırsın da Che'ye karşı ortaya çıksın. Gerçekte, ezici çoğunluğu ne yazık ki yoksul olan, yaşama hakkı, kültürden ve uygarlıktan yararlanma hakkı elinden alınan Latin Amerika

halklarını oluşturan 300 milyon insan bu sayı yirmi beş yıl sonra 600 milyona ulaşacak için hiç kimsenin onurlu bir cevabı ve kararlı bir eylemliliği olmadığından, en uygunu susmak olacaktır. Che'nin tavrı karşısında, onunla birlikte düşüncelerini cesaretle savunarak düşenlerin tavrı karşısında susmak. Bir kıtayı kurtarmak gibi soyulmuş bir düşüncenin harekete geçirdiği bu bir avuç insanın yarattığı destan, iradenin, kahramanlığın ve insanın büyüklüğünün en yüksek kanıtı olarak kalacaktır. Bu, bilinçleri aydınlatacak, Latin Amerika halklarının mücadelesine yol gösterecek bir örnektir, çünkü Che'nin çağrısı, uğruna hayatını verdiği yoksullara ve sömürülenlere ulaşacak, kesin kurtuluşlarını gerçekleştirmek için sayısız el silahları kavrayacaktır.

Che son satırlarını 7 Ekim'de yazdı. Bir gün sonra, saat 13.00 sularında dar bir geçitte kuşatmayı yarmak için geceyi beklerken, büyük bir düşman ordusu saldırıya geçti. O sırada gerilla birliğini oluşturan az sayıdaki insan, karanlık basana kadar tek başlarına, sel çukurunda ve geçidin üst sırtlarında gizlenerek, kendilerini kuşatıp saldırıya geçen, sayıca üstün askerlere karşı kahramanca savaştılar. Che'nin yanında çarpışanlardan, bugün hayatta olan kimse yok. Sağlık durumunun kötülüğünden daha önce söz edilen doktorla yine sağlığı iyi olmayan bir Perulu gerilla Che'nin yanında olduğundan, yaralandığı ana kadar, onun bu arkadaşlarının daha güvenli bir yere çekilmelerini sağlamak için elinden gelen her şeyi yaptığını göstermektedir. Doktor bu çatışmada değil, birkaç gün sonra Yuro Geçidi'nde öldürülmüştür. Dik, engebeli ve kayalık arazi, gerillaların birbirlerini görmelerini zorlaştırıyor, hatta bazen olanaksız kılıyordu. Che'den birkaç yüz metre ötede, geçidin öteki ucunda, savunma konumunda bulunanlar aralarında Inti Peredo da vardı saldırıya karanlık basıncaya kadar karşı koydular ve sonra düşmandan uzaklaşarak, daha önce kararlaştırılan toplanma noktasına ilerlemeyi başardılar. Che'nin yaralandıktan sonra da, M2 tüfeğinin namlusu bir kurşunla kullanılmaz duruma gelinceye

kadar çarpıştığı kesin olarak saptanmıştır. Üstündeki tabancanın mermisi bitmişti. Bu inanılmaz koşullar onun neden canlı ele geçtiğini gösterir. Bacaklarından aldığı yaralar yardımsız yürümesini olanaksız kılıyordu, ama öldürücü değildi. Higuera Köyü'ne getirildikten sonra, yaklaşık yirmi dört saat daha yaşadı. Kendisini ele geçirenlerle tek bir sözcük konuşmaya yanaşmadı. Hakaret etmeye yeltenen bir subayın suratının tam ortasına yumruğunu indirdi. Barrientos, Ovanda ve öteki yüksek rütbeli subaylar, La Paz'da yaptıkları toplantıda onu hunharca öldürme kararı aldılar. Bu alçakça kararın Higuera Köyü'nün okulunda nasıl uygulandığı ayrıntılarıyla biliniyor. Yankilerce eğitilen Binbaşı Miguel Ayoroa ve Albay Andres Selnich öldürme görevini astsubay Mario Teran'a verdiler. Astsubay son derece sarhoş bir halde eve girdiğinde, Che biri Bolivyalı diğeri Perulu olan iki gerillayı öldüren silah seslerini duymuştu. Celadının bocaladığını görünce kesin bir dille "Hadi ateş et, korkma!" dedi. Dışarı çıkan astsubay, komutanları Ayoroa ve Selnich'ten yeniden öldürme emri alınca içeri girdi ve makineli tüfeğinin kurşunlarını Che'nin üzerine boşaltarak buyruğu yerine getirdi. Che'nin çarpışmadan birkaç saat sonra öldüğü bildirildiğinden, emri uygulayanlara büyük yaralar açılmaması için kafasına ve göğsüne ateş etmemeleri söylenmişti. Bu, Che'nin can çekişmesinin, sarhoş bir başçavuş Che'nin sol yanından öldürücü kurşunu atana kadar zalimce uzatılmasına yol açtı. Bu tutum, tutsak aldığı Bolivyalı subay ve askerlerin hayatlarına karşı onun gösterdiği özenle tam bir karışıklık içindedir. Che'nin, aşağılık düşmanlarının elinde geçirdiği son saatlerinin çok acı olduğu kesin. Ancak hiç kimse bu sınava Che kadar hazırlıklı olamazdı.

Günlük, Che'nin Nacahuasu'ya geliş tarihi olan 7 Kasım 1966'dan Yuro Geçidi'ndeki çarpışmadan bir gün önce, yani 7 Ekim 1967'ye kadar olan bütün notları içermektedir. Henüz elimize geçmeyen birkaç sayfa var, ancak bu sayfalar pek önemli olayların gerçekleşmediği günlere ilişkin olduğu için içeriğin bütünselliğini

etkilemiyor. Belgelerin doğruluğu konusunda herhangi bir kuşku bulunmamasına karşın, bütün fotokopiler gerek doğruluğunu denetlemek, gerekse ne kadar küçük olursa olsun herhangi bir olası değişikliği saptayabilmek için titizlikle incelendi. Notlar, bugün hayatta olan bir başka gerillanın günlüğüyle karşılaştırıldı ve ikisinin bütün noktalarda çakıştığı görüldü. Ayrıca, bugün yaşayan ve tek tek olayların tanığı olan bazı gerillaların anlattıkları da notların doğrulanmasına yardımcı oldu. Söz konusu fotokopilerin Che'nin günlüğüne ait olduğu böylece saptandı. Bu küçük ve okunaksız yazıyı çözmek zor bir işti. Bu çalışma, Che'nin hayat arkadaşı Aleida March de Guevara'nın eşsiz yardımıyla gerçekleşti.

Her zaman zafere kadar!

Hasta la Victoria Siempre!

CHE GUEVARA'NIN SON MEKTUPLARI

Che Guevara'nın Fidel'e Ayrılık Mektubu

Fidel,

Dünyanın başka ülkeleri benim mütevazı çabalarımın yardımını istiyor. Ben senin Küba'ya olan sorumluluğunun sana imkân vermediği şeyi yapabilirim. Ayrılmamızın zamanı geldi.

Bunu acı ve sevincin karışımıyla yaptığını bilinsin; burada benim kurucu umutlarımın en safını ve sevdiklerim arasında en sevgili olanını bırakıyorum ve beni evladı gibi kabul eden bir halkı bırakıyorum. Bu, benim ruhumdan bir parça koparmaktır. Yeni savaş alanlarında bana vermiş olduğun inancı, halkımın devrimci ruhunu, görevlerin en kutsal olan nerde olursa olsun emperyalizme karşı mücadele etme görevini yerine getirme duygusunu taşıyacağım.

Başka gökler altında son saatim geldiğinde benim son düşüncem bu halk ve özellikle sen olacaksın. Öğrettiklerin için ve eylemlerimin en son sonuçlarına dek sadık olmaya çalışacağım, örneğin için sana teşekkür ettiğimi, devrimimizin dış politikası ile her zaman özdeşleştiğimi ve buna devam edeceğimi, sonumun geldiği herhangi bir yerde Kübalı devrimci olmanın sorumluluğunu duyacağımı ve öyle davranacağımı, çocuklarıma ve karıma maddi hiçbir şey bırakmadığımı ve bundan üzüntü duymadığımı, aksine sevindiğimi, onlar için hiçbir şey istemediğimi çünkü devletin onlara yaşama ve eğitim görmeleri için gereken her şeyi vereceğini biliyorum.

Her zaman zafere kadar!

Ernesto

Che Guevara'nın Çocuklarına Ayrılık Mektubu

Sevgili Hildacık, Aleidacık, Camilo, Celia ve Ernesto
Eğer bu mektubu okumanız gerekirse bu, sizlerin arasında olmadığımıdan olacaktır. Beni zar zor hatırlayacaksınız, en küçüklerinizse hiç hatırlamayacaktır. Babanız düşündüğü gibi hareket eden bir adamdı ve kesinlikle inançlarına bağlıydı.

İyi bir devrimci olarak yetişin. Doğaya egemen olmayı olanak kılan tekniğe egemen olmak için çok çalışın. Devrimin önemli olduğunu ve bizlerin yalnız başımıza hiçbir değerimizin olmadığını hatırd tutun. Her şeyden önce de dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir kişiye karşı yapılan herhangi bir haksızlığı daima yüreğinizin en derin yerinde hissedebilin. Bu bir devrimcinin en güzel niteliğidir. Sizi ufaklıklar, hep görmeyi umuyor ve kocaman kucaklıyorum.

Babanız

Che Guevara'nın Anne Babasına Ayrılık Mektubu

Sevgili Canlar,

Bir kez daha bacaklarının arasında Rocinante'nin kemikleri fırlamış sağırlarını hissetmeye başladım. Yine elde kalkan, yollara düşüyorum.

Yaklaşık on yıl kadar önce, size yine böyle bir veda mektubu yazmıştım. Hatırladığımca, daha iyi bir asker, daha iyi bir doktor olamamaktan yakınmıştım. Artık doktorlukla ilgilenmiyorum, ama öyle kötü bir asker değilim artık.

Çok daha bilinçli olmanın dışında, hiçbir şey değişmedi özünde; Marksizm anlayışım derinleşti ve netleşti.

Özgürlük adına savaşımlar için tek çözüm yolunun si-
lahlı mücadele olduğuna inanıyorum ve bu inanca uy-
gun olarak davranıyorum.

Çokları bana maceracı diyecek, evet öyleyim ama
farklı bir türden inançlarını doğrulamak için postunu
tehlikeye atan türden..

Belki de bu benim son mektubum olacak.

Ölmeye niyetim yok ama mantıklı ihtimaller arasın-
da da var.

Öyle olursa, son kez kucaklarım sizleri.

Sizleri çok sevdim, yalnız bu sevgiyi nasıl ifade ede-
ceğimi bilemedim; aşırı bir katılıkla kendi yöntemlerime
bağlı kaldım ve bazı kereler beni anlayamadığınızı sanı-
yorum. Beni anlamak kolay değildi, ama salt bugünlük
olsun bana inanın.

Bir sanatçının dikkatiyle eksiklerini giderdiğim ira-
dem taşıyacak artık sallanan bacaklarımı ve tükenmiş ci-
ğerlerimi. Bunu yapacağım.

Arada bir düşünün yirminci yüzyılın şu fedaisini. Çe-
lia'yı, Roberto'yu, Juan Martin'i, Pototin'i, Beatriz'i, her-
kesi öperim.

Ve isyankâr, başıboş oğlunuz sizleri kucaklar.

Ernesto

CHE GUEVARA'NIN ŞİİRLERİ

Veda Şarkısı

1.

Kayalıkta çakılı yelkenli
sana bırakıyorum veda şarkımı.

2.

Benim uzaklardaki ölümümün kanında tohumlanması
da

kayalar devranının altında değişken köklerle.
Yalnızlık! geçmişe özlem çiçeği canlı duvarların.
Yalnızlık, yeryüzünde adanmış faniliğim.

3.

Taşımak istemiştım heybemde
yüreğinin gelip geçici tadını,
ama kaldı havaya çizilmiş kesin eğrilerle,
yadsıma oldu umudumun yiğitliğine.
Giderim hatıradan daha uzun yıllar boyu
kapalı yalnızlığıyla gezginin,
fakat havaya çizilmiş kesin eğri sanki bana döndü
ve bir işaret koydu pusula kaderime.
Sonu geldiğinde bütün gündelik işlerin
yol yapacağım bir geleceğim olmasa,
gelmiş olacağım bakışında canlanmaya
kaderimin sırttan parçası olarak.
Gideceğim hatıradan daha uzun yollar boyunca
zincir halkaları gibi eklenen elvedalarla zamanın
akışında.

4.

Dimdik hatıra sonunda düşmüş yola,
usanmış beni bir geçmiş olmanın izlemekten,

unutulmuş yol kıyısındaki bir ağaçta.
 Uzaklara gideceğim, hatıra
 parçalanarak ölünceye yolun taşlarında
 ve devam edeceğim,
 içimde hep o gezginin acısı, yüzümde gülümseyiş.
 Bu dönenen bakış ve güç
 büyümlü bir matador mendilinde.
 Alıkoydu kaygı duymaktan tüm çıkarlara,
 hep yitiren bir çizgi oldu benim eğrim.
 Ve bakmak istemedim seni görürüm diye
 beni isteksizce davet etmeni
 mutluluğumun pembe boyalı torerosu.
 Deniz seslenir bana sevecen elleriyle.
 Çayırın -bir kıta-
 Dümdüz yayılır, tatlı ve silinmezdir
 alacakaranlıkta bir çan gibi.

5.

Bir sicil memuresi karşısında kurumlu bir doktor gibidir

kara bir mikroskopu gösteren bilim.
 Sanat... sanat diye arzı endam eden şey
 bir Leica'nın kısır mekaniğidir.
 Acılar ve kaygılarla dolu bir yerli (ve tabii özlemleriyle
 olup da şimdi yiten için
 ve onun dönüşünde arzu gönlünde),
 coca, alkol ve açlığın aptalca gülümsemesiyle.
 Üç kuruşa satılan cinsellik
 -Amerika'da pek ucuz-
 Boş çarşafın umursanmaz hatırası.
 Guatemala bıraktın beni
 bağrımda derin bir yarayla
 ve de acılarını bana emzirme
 ya da emme fırsatıyla,
 kahreden bir hıçkırığın belirsiz duygusunda bulan
 kadını.

Kederleri teker teker birleştiren bir bağ var yine de:
 uyanan insanın haykırışıdır o da.

6.

İşte bugün böyle titrek ellerle
belirsiz bir kayıta koyuyorum prizmamı.
Ağacın olgunluğunu tüketmeden
kasalanmış meyvenin garip tadıyla.
Çağırışını fark edemiyorum bazen
yaşlı, garip kanatlanmış kulemden,
fakat bazı günler var ki cinselliğin uyanışını hissediyor
ve bir öpücük dilenmeye dişiye gidiyorum
ve böylece beni arkadaş diye çağırmanın
ruhunu hiçbir zaman öpemeyeceğimi anlıyorum...
Biliyorum ki tertemiz değerlerin kokusu
bereketli kanatlarla dolduracak beynimi.
Biliyorum ki hayata geçmesi mümkün olmayan
fikirleri barındırmak gibi zevkleri bırakacağım.
Biliyorum ki ölümüne çarpışma günü
halk çocukları benimle omuz omuza verecek,
halkın savaştığı amacın kesin zaferini
göremezsem eğer
fikri en yüksek geleceğe götürmek için
mücadele verdiğimdendir,
eski kabuğun tüylerini yolarken
doğan umudun kesinliğiyle biliyorum bunları.

Yaşayan bir şey kalmış taşlarında
ey yeşil şafakların kız kardeşi.
Gerçek mezarları şaşırtır
ellerinin sessizliği.
Rengarenk gözlüklerin türlü keyfiyle
sorumsuz kazma yaralar kalbini
ve yabancı turistin savurduğu aptalca 'oh'
çarpar yüzüne gücendiren hakareti.
Ama canlı bir şey vardır.
Kütüklerden bir kucaklayış sunar orman sana
köklerini tırmalamaktayken merhamet.
Koca bir celep gösterir övendireyi
taht uğruna zapt ettiği tapınakların orda,
ve sen ölmüyorsun hala.
Hangi güçtür seni ayakta tutan
yüzyılların ötesinden
gençlikte olduğu gibi canlı ve kıpır kıpır?
Hangi tanrı üfler gün sonunda
hayati soluğunu mezar taşlarında?
Tropiklerin tatlı güneşinden midir?
Sormalı niye Chichen-Itza'da olmaz diye.
Ormanların neşeli öpücüğü
ya da kuşların nağmeli şarkısından mıdır?
Ve niye Quirigua'da daha derindir uykusu?
Dağların sarp kayalıkları arasında çarparak
çınlayan kaynağın yankısından mıdır?
İnkalar öldü, ne dersek diyelim.

Fidel'e Şarkı

Haydi gidelim,
ateşli peygamberi şafağın,
gizli patikalardan ulaşalım
o yeşil timsahı kurtarmaya, aşkla sevdiğin.
Haydi gidelim,
isyankâr ve marslı yıldızlarla dolu
cepheyle aşağılanmayı bozguna uğratarak
zafere erişmeye ya da ölümle buluşmaya yemin
edelim.

Duyulduğunda ilk atış sesi ve uyandığında
çalılıklar bakirelere yaraşan bir şaşkınlıkla,
orada, yanı başında, olgun savaşçılar olarak,
bulacaksın bizi.

Saçıldığında sesin dört rüzgâra doğru
adalet, ekmek, özgürlük, tarım reformu,
orada yanı başında, aynı vurgularla,
bulacaksın bizi.

Ve yerini bulduğunda bunca emeğin sonunda
zalime karşı doğruluğun uğraşı,
orada, yanı başında, bekçilik ederken mücadelenin
sonuçlarına,

bulacaksın bizi.

Yaralı böğrünü yaladığı gün canavar
milliyetçi bir mızraktır onu orada vuran,
orada, yanı başında, gururlu yüreklerimizle,
bulacaksın bizi.

Sanma ki bozabilirler bütünlüğümüzü
rüşvetle kuşanmış yaldızlı bitler,
tek istediğim bir tüfek, mermiler ve bir siper.
Başka hiçbir şey.

Ve şayet engellerse yolumuzu demir,
Amerika tarihine geçen
gerillaların kemiklerini örtmek için
bir mendil isteriz Kübalıların gözyaşlarından.
Başka hiçbir şey.

Genç bir ülkeden, kökleri otlardan doğan,
(o kökler ki Amerika'nın öfkesini yadsıyan)
sizlere geliyorum, kuzeyli kardeşlerim.
Acılı haykırış, umutsuzluk ve inanç yüklü,
sizlere geliyorum, kuzeyli kardeşlerim.
Biz 'homo sapiens'lerin geldiği yerden,
nice yol aldım göçebe ayinleriyle,
bir haç gibi taşıdığım astımımınla
ve onun özümeye yakışmayan mecazıyla.
Uzundu yol ve çok ağırdı dert
sürmektedir bende avare adımlarımın kokusu,
hâlâ batık bir gemidir derinlerdeki özüm
-kurtarıcı kıyıları görünseler bile-
dalgalara karşı gönülsüz yüzüyorum
batık bir gemi oluşumu koruyarak.
Yalnızım acımasız geceye karşı
ve biletlerin bıraktığı kesin şeker tadına.
Avrupa çağırıyor beni yıllanmış şarabının sesiyle,
sarı etinin soluğuyla, müzedeki eserleriyle.
Yeni ülkelerin neşeli klarnet sesiyle
alıyorum karşıdan geniş etkisini
Lenin'in icra ettiği ve halkların söylediği
Marks ve Engels şarkılarının.

Bir ayağın çukurda, ihtiyar Maria,
geldim seninle gerçekleri konuşmaya:
Bir tespihin dizili acıları oldu hayatın
ne seven bir erkeğin oldu, ne sağlık, ne mal mülk,
ancak açlık vardı paylaşılan.
Geldim seninle umudundan konuşmaya,
kızının nasıl olduğunu bilmeden
kuzuladığı o üç ayrı umuttan da.
Sarı sabunla perdahlanmış ellerinin arasına al
bir çocuğunkini andıran bu erkek elini,
sertleşmiş nasırlarını ve kıvrılmış saf parmaklarını
doktor ellerimin yumuşak utancında ov.
Dinle, emekçi büyükanne,
inan gelen insana,
göremeyecek olsan da geleceğe inan.
Tüm bir hayat boyunca umudunu boşa çıkaran
acımasız Tanrıya da dua etme.
Yağlı kara okşayışlarının büyümesini görmek için
ölümden acımasını isteme;
gökler yeşil ve karanlık hüküm sürüyor sende,
her şeyden öte kızıl bir intikama sahip olacaksın,
şafağı yaşayacaklar torunlarının hepsi,
huzur içinde öl yaşlı mücadeleciler.
Bir ayağın çukurda ihtiyar Maria,
o gideceğin günlerden biri
otuz kefen tasarımı
bakışlarıyla selamlayacaklar seni.
Bir ayağın çukurda, ihtiyar Maria,
suskun kalacak odanın duvarları
birleşince ölüm astımla
ve sevdaların boğazına dizilince.
Bronzdan dökülmüş üç okşama
(gecenin hafifleten tek ışık)
açlıkla kuşanmış üç torun
her zaman bir gülümseme buldukları
yaşlı kıvrık parmaklarını özleyecekler.

Hepsi bu olacak, ihtiyar Maria.
Bir tespihin dizili acıları oldu hayatın
ne seven bir erkeğin oldu, ne sağlık, ne mal mülk,
ancak açlık vardı paylaşılan,
geçti keder içinde hayatın, ihtiyar Maria.
Bulandırdığında gözbebeklerinin acısını
sonsuz dinlenmenin buyruğu,
ömür boyu angaryadaki ellerin
son şefkatli okşayışı içine çektiğinde
onları düşüneceksin... ve ağlayacaksın,
zavallı ihtiyar Maria.

Hayır, hayır yapma
bir hayat boyu umudunu boşa çıkaran
umursamaz Tanrı'ya kendini teslim etme,
ölümden aman dileme,
korkunç bir açlıkla kuşanmıştı hayatın,
sonunda kuşandı astımla.
Fakat bildirmek istiyorum ki sana
umutların kısık ve yiğit sesiyle
intikamların en kızılı ve yiğit olanıyla,
ideallerimin en doğru boyutuyla
yemin etmek istiyorum.
Sarı sabunla perdahlanmış ellerinin arasına al
bir çocuğunkini andıran bu erkek elini,
sertleşmiş nasırlarını ve kıvrılmış saf parmaklarını
doktor ellerimin yumuşak utancında ov.
Huzur içinde yat, ihtiyar Maria,
huzur içinde yat, ihtiyar mücadeleci,
şafağı yaşayacaklar torunlarının hepsi.
YEMİN EDİYORUM Kİ...

Haykırır paleti tutuşan ressam, 'melezim ben',
 haykırırlar bana kovalanan hayvanlar, 'melezim ben',
 sızlanırlar gezgin şairler, 'melezim ben',
 tekrarlar her köşenin günlük acısında
 rastladığım insan, 'melezim ben'
 ve altın kaplamalı tahtadan bir bakireyi okşayan
 ölü bir ırkın gizemine varır bu:
 'melezdir benden doğma bu acayip çocuk'.
 Melez değil miyim ben de bir yandan
 çarpışmasında (birleşip, ayrılan)
 aklımı karıştıran iki gücün,
 o güçler ki ağaçta daha olgunlaşmadan
 hapsolmuş meyvenin garip tadını
 hissettiğinde beni çağıran.
 Dönüyorum İspanyol Amerika'sının sınırına,
 kıtayı saran bir geçmişi tatmaya.
 Kayıp gitmektedir hatıra silinmez bir yumuşaklıkla
 bir çan sesiyle ta uzakta.

CHE'NİN DÜŞÜNCELERİ BUGÜN DE KESİNLİKLE VE TAMAMEN GEÇERLİDİR

Fidel Castro'nun 8 Ekim 1987'de Ernesto Che Guevara'nın 20. ölüm yıldönümü nedeniyle düzenlenen törende yaptığı konuşma:

Yaklaşık 20 yıl önce 18 Ekim 1967'de, Devrim Meydanı'nda yoldaş Ernesto Che Guevara'ya saygı ve minnetimizi ifade etmek üzere, çok büyük bir kalabalık olarak toplanmıştık. Orada, Vado del Yeso'da, Yuro Koyağı'nda meydana gelen ve basın ajanslarına göre, Che'nin de savaşta şehit düştüğü olaylara ilişkin haberler aldığımız çok zorlu, çok acı günlerdi o günler... Bu haberlerin kesinlikle güvenilebilir olduğunu anlamakta gecikmedik. Hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak haberler ve hatta fotoğraflar yayımlanmıştı. Günler boyunca haberler akmaya devam etti; ta ki bir araya gelen bütün bu bulgularla bugün bilinen birçok ayrıntıyı o günlerde bilmediğimiz halde bu büyük toplantıyı, düşen yoldaşımıza son saygımızı ifade ettiğimiz böylesine görkemli bu gösteriyi düzenlediğimiz ana kadar.

Bugün 8 Ekim, onun savaşta düştüğü günden bu yana 20 yıl geçti. Bugün sahip olduğumuz güvenilir tanıklıklara göre, yaralı ve silahsız bir durumdayken tutsak düştü. Ertesi gün de katledildi. Silahı savaşta kullanılmaz hale gelmişti. Bu acı olayları 8 Ekim'de anmak gibi bir gelenek yerleşti. Bir yıl geçti aradan, sonra beş, on, on beş ve yirmi yıl geçti. Ve bu vesileyle bir miting düzenlemek gerekli oldu ya da daha doğrusu, bu olayı ve onun başlıca kahramanını bütün tarihi boyutuyla anım-sama gerekliliği ortaya çıktı. Bu son aylarda, henüz hiç kimse bir şey önermeden, herkes kendiliğinden bu tarihi düşündü. Bu yirminci ölüm yıldönümü, bugün burada

gördüğümüz görkemli unsurlarla, borazan sesleri arasında, marşlarla, Nicolas Guillen'in yirmi yıl önceki gibi aynı coşkulu ses ve aynı vurguyla söylenen eşsiz güzellikteki şiiriyle anılabilirdi. Daha önceden hazırlanmış, cafcacflı, tumturaklı bir konuşma yapabilirdim. Ama bu sıralarda işlerimin çok yoğun oluşu bana bir konuşma hazırlayacak zaman bırakmadığı gibi, bu olaylar ve ona ilişkin söylenecekler üzerinde biraz daha derinlemesine düşünmek için zaman bulmakta dahi zorlanıyorum. Bu nedenle, bu akşam Che'yi sizinle birlikte düşünerek, size düşüncelerimi ifade ederek anmayı tercih ediyorum. Çünkü Che'yi sürekli düşünüyorum. Bir bölümü ülkemizde dün akşam yayımlanan bir röportajda, aralıksız 16 saat boyunca beni TV kameraları, daha doğrusu sinema kameraları önünde tutan bir İtalyan gazetecinin sorularını yanıtladım. Sinema kameraları diyorum, çünkü daha kaliteli görüntüler elde edebilmek için, kasetleri 2 saatlik olan video kullanmak yerine, onu her yirmi ya da yirmi beş dakikada bir makara değiştirmek zorunda bırakan klasik kamera kullandı. Bu nedenle, bu görüşme epeyce yorucu oldu. Üç günde yapmamız gereken işi, zaman olmadığı için bir günde yapmak zorundaydık. Bir pazar günüydü, öğleden biraz önce işe koyulduk ve ancak ertesi gün sabahın beşinde bitirebildik. Yüzden fazla soru! Gazeteci özellikle Che'den söz etmemizi çok istiyordu ve sabah üçle dört arası bu konuya değindik. Sorularının her birine yanıt vermeye çalıştım ve doğal olarak, Che'yle ilgili anılarımın sentezini yapmaya özel bir çaba harcadım. Benim başıma sık sık gelen ve birçok yoldaşın da başına geldiğini sandığım bir şeyden, Che'yi sürekli aramızda hissedişimizden söz ettim. Che ile aramızda var olan özel bağları, Meksika'da tanıştığımız andan savaşın sonuna kadar birlikte geçen yaklaşık on iki yıl boyunca yaşanan sevgi, kardeşlik ve yoldaşlığımızı göz önünde bulundurmak gerekir. Bazıları kamuoyuna daha yeni yeni açıklanan birçok tarihsel olay bakımından zengin bir dönemdir bu. Che'nin Granma seferi için aramıza katıldığı günden başlayarak kahramanca

episodlarla, görkemli olaylarla dolu bir tarihti bu: Karaya çıkışımız, aksilikler, zor günler, dağlardaki mücadelenin yeniden başlaması, bir ordunun neredeyse bir hiçten yeniden kurulması, ilk çarpışmalar ve son muharebeler...

Zaferi izleyen bütün bu tavin edici dönem boyunca, bu ilk devrimci yasalar döneminde, halka verdiğimiz sözlere kesinlikle sadık kalmayı bildik ve ülkenin yaşamında gerçekten köklü bir değişikliği başarıyla gerçekleştirdik. Bu episodlar birbirini izledi. Emperyalist düşmanlığın başlangıcı, abluka, binlerce yurttaşımızı katletmiş olan canileri ve muhbirleri yargı önüne çıkarmaya başlar başlamaz devrime karşı karalama kampanyaları meydana geldi. Sonra ekonomik ambargo, Domuzlar Körfezi Çıkarması, devrimin sosyalist niteliğinin ilanı, paralı askerlere karşı mücadele ve Ekim Krizi.

Sonra sosyalizmin inşasında ilk adımlar atıldı. Bu sırada hiçbir şeyimiz yoktu; ne deneyim, ne kadro, ne mühendis, ne ekonomist. Ancak birkaç teknisyen vardı ve neredeyse doktorsuz kalmıştık. Ülkedeki 6 bin doktordan 3 bini ülkeden gitmişti. Birinci ve İkinci Havana Deklarasyonları, ülkemizin tecrit edilmesinin başlangıcı, Meksika dışındaki bütün Latin Amerika hükümetlerinin Küba'yla diplomatik ilişkilerini kesmeleri.

O dönem, ülke ekonomisini düzenlemenin de gerektiği bir koşullar bütünüyle de belirginleşmiş bir dönemdi. Görece olarak kısa, ama verimli unutulmaz şeylerle, unutulmaz olaylarla dolu bir süreçti. Che'nin eski bir arzuyu, eski bir düşünceyi gerçekleştirmede ayak diremesini unutmamak gerekir. Güney Amerika'ya dönmek, ülkemizde edindiği deneyimden yola çıkarak devrim yapmak üzere vatanına dönmek düşüncesiydi bu. Yine, gidişini gizlice örgütlemek gerektiğini, devrime karşı bir sürü karalamayı da göz önünde bulundurmak gerek. Che ile aramızda anlaşmazlıklar, görüş ayrılıkları olduğu, Che'nin kaybolduğu söyleniyordu. Hatta devrimin bağrında meydana gelen bölünmeler sonucunda katledildiği bile söylenmişti. Devrim bu acımasız saldırıya

kararlı ve serinkanlı bir şekilde karşı koydu. Bu kampanyaların yol açabileceği öfke ve üzüntü bir yana, önemli olan Che'nin hedeflerini gerçekleştirebilmesiydi. Önemli olan onun ve tarihsel görevlerinde ona eşlik eden yoldaşlarının güvenliğini sağlamaktı. Biraz önce söz ettiğim röportajda, bu düşüncenin kaynağının ne olduğunu açıkladım. Bize katıldığında, sadece tek bir koşul ileri sürmüştü:

Devrim gerçekleştikten sonra, Güney Amerika'ya dönmek istediğinde bunu yapmasına engel olunmayacak, devletin yararı gereği hiçbir gerekçe ileri sürülmeyecekti. Bunu yapabileceğini ve onu destekleyeceğimiz yanıtını verdik. Bu sözümüzü bize, gitme gününün geldiğine inandığı ana kadar zaman zaman hatırlattı. Yalnızca gitmesine izin verme sözümüzü tutmakla kalmadık, aynı zamanda bu görevi gerçekleştirmesi için mümkün olan bütün araçlarla ona yardım da ettik. Gitme zamanını biraz geciktirmeyi dahi denedik. Gerilla deneyimini zenginleştirmesine olanak tanıyacak başka görevler verdik kendisine. En zorlu aşamayı, yani kendi deneyimimizin bize iyice öğrettiği gibi, bir gerilla hareketinin örgütlenmesinin ilk günlerini kolaylaştırmak için asgari koşulları hazırlamaya çalıştık.

Yetenekleri, deneyimi, prestiji göz önüne alındığında, Che'nin kendini büyük stratejik görevlere vermesi gerektiğini düşünüyorduk. Diğer yoldaşların örgütlenmenin ilk aşamasını bir sonuca vardırmasından sonra, Che'nin daha ileri bir aşamada sürece katılmasının daha doğru olacağı kanısındaydık. Biz savaş sırasında bu politikayı izlemiştik. Zamanla diğerlerinin arasından sivrildikçe bu kadroları her zaman daha önemli, her zaman daha stratejik görevler için koruma politikasıydı bu. Çok fazla adamımız yoktu, deneyimli çok fazla kadroya sahip değildik. Aradan sivrilenleri her gün pusu atmaya giden birliklerle göndermiyorduk. Onlara kapasitelerine ve deneyimlerine uygun daha önemli sorumluluklar

veriyorduk. Batista'nın Sierra Maestralarda az sayıdaki savaşı gücümüze karşı son saldırısı sırasında, en deneyimli kadroları en ön saflara göndermediğimizi anımsıyorum... Onları karşısal saldırımız için özellikle koruyarak stratejik önemde başka yönetici görevler vermiştik.

Bir müfrezenin yönetimini Che'ye, Camilo'ya (Cienfuegos) ya da birçok savaşa katılmış başka yoldaşlarımıza vermenin hiçbir anlamı yoktu. Onları daha sonra, çok daha önemli, tehlikeli görevler verilen birlikleri yönetmek için saklardık. Ve o sırada, onları tüm sorumluluğu yükleyerek ve bunun getireceği tüm risklerin bilincinde olarak düşman bölgesine gönderirdik. Örneğin, Camilo ve Che'nin bu birlikleri yönetmek ve hedefe ulaşmak için müthiş bir deneyimle donanmış, çok büyük bir otoriteye sahip adamlar gerektiren olağanüstü güç bir görev olan Las Villas üzerine yürüyüşünde böyle olmuştu. Eğer bu mantık İzlense ve hedefler göz önüne alınsaydı, belki de bu ilkeyi uygulamak ve gerillaya biraz daha geç katılmasına çalışmak tercih edilecekti. Gerçekten de her şeyi başından itibaren yapması mutlaka gerekli değildi. Ama Che sabırsızdı, çok sabırsızdı. Birkaç yıl önce yaptığı ilk girişimlerde, Prensa Latina'nın kurucusu Ricardo Massetti'nin de aralarında bulunduğu bazı Arjantinli yoldaşlar ölmüşlerdi. Bunu unutmaz ve bu görevi kişisel olarak gerçekleştirmek için çok sabırsızlanırdı.

Bize gelince, her zamanki gibi, verdiğimiz sözlere ve Che'nin görüşlerine saygı gösterdik. Çünkü birliğe katılması için en uygun zaman konusundaki düşüncelerimizden bağımsız olarak, aramızda her zaman tam bir güven, mutlak kardeşlik ilişkileri söz konusuydu. Mücadeleyi başlatması için gerekli yardımı yaptık ve her türlü kolaylığı gösterdik. İlk çarpışmalardan haberler almaya başladık, sonra bağlantı tümünden kesildi. Gerilla hareketi örgütlenmenin başlangıç aşamasındaydı. Düşman onu kısa sürede fark etti ve takip eden aylarda, aldığımız haberler neredeyse yalnızca uluslararası basın ajanslarının

verdiği haberlerden ibaretti. Bu haberleri yorumlamak gerekiyordu. Bu görevde, devrimimiz büyük bir deneyim kazandı. Güvenilir bir haberi uydurma ya da yanlış bir haberden ayırabiliyorduk. Örneğin, bir ajans Joacuin'in (gerçek adıyla Vilo Acuna yoldaş) grubunun öldüğünü açıkladığında ve bu haberi incelediğimizde haberin doğru olduğunu hemen anladım. Grubun bir nehri geçerken imha edilmiş olduğu şeklindeki açıklama nedeniyle bu kanıya vardım.

Gerilla deneyimimiz, tüm yaşadıklarımız, bir gerilla grubunun nasıl yok edilebileceğini bilmemize, böyle bir grubun hangi istisnai durum ve şartlarda imha edilebileceğini anlamamıza olanak tanıyordu. Ajansa göre, bir köylü orduyla ilişkiye geçerek grubun durumu ve nehri geçme niyeti konusunda ayrıntılı bilgi vermişti. Ordu nehrin karşı yakasında, köylünün gerillalara gösterdiği yerde bir pusu kurmuştu. Gerillalar nehrin sığlık yerinin ortasındaiken askerler üzerlerine ateş açmışlardı. Tüm bunlar hiçbir kuşkuya yer bırakmıyordu.

Varsayalım ki yanlış haberler yayanlar bu birçok kez yapıldı bunu yapmayı bir kez daha denediler; genellikle son derece beceriksiz olmalarına rağmen, bu grubun yok edilmiş olabileceği doğru ve üstün koşulları uydurmak için yeterince zekâ ve deneyime sahip olmaları kuşku götürür. Bizi haberin doğruluğuna ikna eden de buydu. Uzun devrimci deneyim yılları bize haberleri deşifre etmeyi, elbette başka değerlendirme unsurlarını da göz önünde bulundurarak her olayda gerçeği yalandan ayırmayı öğretti. Che'nin ölüm haberi gelene kadar duruma ilişkin edindiğimiz bilgiler bu türdendi.

Daha önce de belirttiğim gibi, yirmi adamla bile, zor durum ve koşullara rağmen, gerilla hareketinin işin üstesinden gelebileceğini umuyorduk. O sırada örgütlü köylü kesimlerinin bulunduğu ve ortaya çıkmış bazı Bolivyalı kadroların belirli bir saygınlığa sahip olduğu

bir bölgeye doğru ilerliyorlardı. Bu ana kadar, neredeyse son ana kadar hareketin sağlamlaşma ve gelişme olanakları vardı. Che'yle ilişkilerimin geliştiği son derece özel koşullar, yoldaşlığımız, devrimin olanaksız olanaklıya dönüştürmemiz gereken ilk yıllarında yaşanan kısa ama yoğun efsanenin neredeyse gerçek dışı öyküsü beni bu gazeteciye sürekli olarak Che'nin ölmediği, hâlâ yaşadığı izlenimine sahip olduğumu açıklamaya götürdü. Öylesine örnek, öylesine unutulmaz, öylesine içten bir kişiliğe sahipti ki onun fiziki ölümünü kabul etmeye razı gelmek çok zor. Kimi zaman; Che'yi karşımda gördüğümü, Che'nin geri döndüğünü, Che'nin yaşadığını düşlerdim. Hepimiz zaman zaman hayatımıza ve mücadelemize ilişkin düşler kurarız Bunu kaç kez düşledim. Gazeteciye, nadiren anımsanan bu duygulardan söz ettim. Tüm bunlar Che'nin kişiliğinin etkisi hakkında bir fikir veriyor ve Che'nin düşünceleriyle, eylemleriyle, oluşturduğu örneklerle, yarattığı ve sadece Latin Amerika'da değil, Avrupa'da ve tüm dünyada saygı görmesini sağlayan tüm bu şeylerle sanki aramızdaymış gibi, gerçekte ne denli yaşadığını kanıtlıyor.

Yirmi yıl önce, 18 Ekim'de söylediğimiz gibi, Che tüm ezilenler, tüm sömürülenler, tüm yurtseverler, tüm demokratlar, tüm devrimciler için bir sembole dönüştü. Sürekli ve yenilmez bir sembol haline geldi. Tüm bu nedenlerden dolayı çünkü aradan geçen yirmi yıla karşın bütün bu gücüyle bugün bile zihinlerimizde yaşıyor bir şiir, bir marş dinlediğimizde, saygı duruşundan önce çalınan boru sesi kulağımıza geldiğinde, gazeteleri açıp Che'nin yaşamının çeşitli aşamalarına ilişkin fotoğraflarıyla karşılaştığımızda, Che'yi aramızda, yanı başımızda hissediyoruz. Onun görüntüsü tüm dünyada bilinmektedir. Belirtmek gerekir ki Che onu sembol haline getirmek için yalnızca tüm erdemlere, tüm insani ve manevi niteliklere sahip olmakla kalmazdı. O aynı zamanda bakışı, bakışının içtenliği ve gücü, büyük bir zekâyı ve büyük bir saflığı olduğu gibi karakter gücünü, harekete

geçmedeki amansız iradesini de yansıtan yüzüyle bir sembolün görünümüne ve imajına da sahipti. Yazılmış olan şiirleri, anlatılan anekdotları, dilden dile aktarılan öyküleri dinlediğimizde, Che'nin güncelliğinin, Che'nin aramızda oluşunun gerçekliğini somut olarak anlıyoruz. Che'nin aramızda olduğunu sadece günlük yaşamda hissetmemek şaşırtıcı değildir. Rüyalarımızda bile, Che'nin hâlâ yaşadığını, burada görevini yerine getirmekle uğraştığını, hiç ölmediğini de hayal ediyoruz. Devrimimizin yaşadığını gördüğümüzde, Che'nin asla ölmediğine, gerçekte her zamankinden daha canlı olduğuna, her zamankinden daha fazla aramızda olduğuna, her zamankinden daha etkili olduğuna, emperyalizmin her zamankinden daha güçlü bir düşmanı olduğuna kolayca inanılır. Onun bir sembol haline gelmesini engellemek için cesedini kaybedenler, emperyalist efendilerinin talimat ve yöntemlerini izleyerek en küçük bir izi bile silebileceklerini umanlar gerçeği kabul etmek zorundadırlar. Mezarı, kalıntıları, cesedi yoksa da Che imparatorluğun korkunç bir düşmanı, bir sembol, bir güç, yok edilmesi mümkün olmayan bir varlık olarak yaşamaktadır. Che'nin cesedini kaybederek acizliklerini, korkaklıklarını kanıtladılar. Böylece bir örnek, bir sembol karşısında düştükleri dehşeti ortaya koydular. Sömürülen köylülerin, işçilerin, öğrencilerin, aydınların, demokratların, ilericilerin, bu yarıküreriin yurtseverlerinin ziyaret edebilecekleri Che'ye ait bir mezar olmasını istemediler. Ve onun kalıntıları önünde ona saygılarını ifade edecekleri bir yerin bulunmadığı bugünkü dünyada, Che her yerde saygıyla anılıyor. [Alkışlar]

Bugün Che yılda bir kez, beş yılda, on yılda ya da yirmi yılda bir kez anılmıyor. O her yıl, her ay, her gün, her yerde, fabrikalarda, okullarda, askeri birliklerde, evlerde anılıyor. Çocuklar ve bu yirmi yıl boyunca kim bilir kaç kez "Pioneerler komünizme feda olsun, Che gibi olacağız" diye ant içen Pioneerler (öncüler) onu anıyorlar. [Alkışlar]

Sadece bu olgu, sadece bu düşünce, sadece bu gelenek bile Che'nin sürekli ve yüce bir şekilde yanı başımızda olmasının kanıtıdır. Ve söz konusu olan yalnızca bizim Pioneerlerimiz, bizim çocuklarımız değildir. Bu yerkürenin tüm çocuklarının, dünyanın tüm çocuklarının bu aynı sloganı benimseyeceklerini düşünüyorum: "Pioneerler komünizme feda olsun, Che gibi olacağız." [Alkışlar]

Bir devrimci, bir komünist örneği arandığında, daha üstün bir sembol, daha iyi bir imaj, daha kesin bir düşünce bulunamaz. Böyle söylüyorum, çünkü buna inanıyorum. Buna her zaman inandım. Bu inanç belki de bugün, 18 Ekim 1967'de "Savaşçılarımız, devrimcilerimiz, militanlarımız, çocuklarımız nasıl olmalıdır?" diye sorduğum ve "Che gibi olmalarını istiyoruz, çünkü Che bu yeni insanın, komünist toplumun bu onurlu insanının canlı bir örneğidir." cevabını verdiğim andan çok daha derindir. [Alkışlar]

Eğer gerçekten sadece sosyalizmi değil, sosyalizmin en ileri aşamalarını da inşa etmek istiyorsak ve insanlık bir gün komünist bir toplumda yaşamak gibi çok güzel ve olağanüstü bir düşünceden vazgeçmeye hazır değilse, Che gibi olmalarını istiyoruz. Böylesine yüce hedeflere ulaşmak için örnek alınacak bir paradigma, bir model, bir örnek gerekiyorsa mutlaka Che gibi insanlar, onu örnek alan, onun gibi olan, onun gibi düşünen, onun gibi davranan, görevin yerine getirilmesinde, her şeyde, her ayrıntıda, her etkinlikte onun gibi çalışan erkekler ve kadınlar akla gelir. Aynı çalışma anlayışına, kendini örnek olarak sunarak eğitmek ve öğretmek geleneğine, her şeyde birinci olma isteğine sahip, en zorlu, en ağır, en fazla fedakârlık gerektiren görevler için ilk gönüllü olan, bir dava için canını ve ruhunu vermeye hazır birey olan erkekler ve kadınlar akla gelir. Başkaları için canını ve ruhunu vermeye hazır birey akla gelir. Gerçekten

dayanışmacı, yoldaşlarını asla yüzüstü bırakmayan bir insan akla gelir. Sade, kusursuz, yaptığıyla söylediği arasında, pratiğe geçirdikleriyle belirttikleri arasında bir çelişkinin gölgesi bile olmayan bir insan; işte Che'nin sembolize ettiği eylem ve düşünce adamı. [Alkışlar]

Onu çocuklarımız arasında saymak, evet, çocuklarımız arasında saymak ülkemiz için bir onur ve ayrıcalıktır. Çünkü bu topraklar üzerinde doğmamış olmasına rağmen, halkımızın evladı olarak kabul edilmeyi, kendini halkımızın evladı olarak kabul etmemizi hak etmiştir. Halkımız için, ülkemiz için, tarihimiz için, devrimimiz için Che kadar olağanüstü bir insanı saflarında bulundurmak bir onur ve ayrıcalıktır. Bu, olağanüstü insanların az bulunduğuna inandığım anlamına gelmez. Bu, büyük kitleler arasında yüzlerce, binlerce, hatta milyonlarca olağanüstü kadın ve erkek olmadığına inanmam demek değildir. Camilo'yu kaybettiğimiz acılı koşullarda da Camilo'nun hikâyesini anlatarak şunu bir kez daha söylemiştim: "Halkın arasında pek çok Camilo var." Halkımızın arasında, Latin Amerika halklarının ve dünya halklarının arasında birçok Che bulunduğunu da söyleyebilirim.

Öyleyse neden olağanüstü insanlardan söz ediyoruz? Çünkü onlar yaşadıkları dünyada, içinde yaşadıkları durum ve koşullar altında, insanın cömertliği ve dayanışması sayesinde neler yapabileceklerini gösterme fırsatına sahip olmuşlardır. Che'nin durumunda olduğu gibi, insanın kendinde taşıdığı tüm değerleri ifade etme ve gösterme olanağı bulduğu ideal koşulların bir araya gelmesi gerçekten enderdir. Elbette kitleler arasında, başkalarının örneklerinden ve onların ortaya koydukları bazı değerlerden esinlenerek kahramanlık gösteren ve hatta büyük bir hayranlık duyduğum türde bir kahramanlık gösteren sessiz kahramanlık, isimsiz kahramanlık, sessiz erdem, isimsiz erdem bir yığın kadın ve erkek vardır. Ancak bugün bütün dünya için bir sembol ve giderek

büyüyecek bir örnek olan Che'ninki gibi bir simgenin oluşması için bütün koşulların bir araya gelmesi ender, çok ender bir olay olduğundan, onun devrimimizin bağ-
rında doğduğunu görmek bir onur ve ayrıcalıktır.

Biraz önce Che'nin aramızda olmasına ve güncelliği-ne ilişkin olarak söylediklerimin kanıtı olarak bir soru sorabilirim: Che'yi en büyük inançla ve en derin bir şükran ve minnettarlık duygusuyla anımsamak için bundan daha uygun bir an olabilir mi? Rektifikasyon sürecinin tam ortasında bulunduğumuz şu andan daha iyisi bulunabilir mi? Ve neyi düzeltiyoruz? Bizi devrimci anlayıştan, devrimci yaratıcılıktan, devrimci erdemden, devrimci çabadan, devrimci sorumluluktan uzaklaştıran, bazı insanlar arasındaki dayanışma ruhundan uzaklaştıran tüm şeyleri ki bunlar pek çoktur kesinlikle düzeltiyoruz. Che'nin düşüncelerinin, Che'nin devrimci düşüncesinin, Che'nin tarzının, Che'nin anlayışının, Che'nin örneğinin tam anlamıyla inkârı demek olan tüm bu kusurları ve yetersizlikleri düzeltiyoruz. Sanıyorum ki ve bunu büyük bir memnuniyetle söylüyorum eğer Che bugün burada, bu sandalyede oturuyor olsaydı, şu anda yaptığınız şeyi görmek onu gerçekten mutlu ederdi. Oysa sosyalizmin inşasında bir dizi kriterin, işleyişin ve hatanın kendini kabul ettirdiği ve Che için derin, korkunç, acı verici bir gerekçe oluşturacak bu karma karışık süreçte, bu utanç verici süreçte çok mutsuz olurdu. [Alkışlar]

Örneğin, Che'nin bir yaratımı olan ve onun vatanımızdan geçmesine, devrimimize katılmasına borçlu olduğumuz gönüllü çalışma günden güne kabul görmez olmuş, işlerin karmaşa içinde yapıldığı yerde, düzensiz bir yarışma, neredeyse şu ya da bu yıldönümünü anmaya yarayan ya da ancak pazar günleri yapılan bir formalite haline gelmişti. Bürokratik, teknokratik anlayışın giderek yerleştiği görülüyordu. Bu anlayışa göre gönüllü çalışma, temel ve gerekli bir şey değildi; aptalca bir şey, bir zaman kayıydı. Bu anlayış gönüllü çalışmanın,

normal iş günü bile uygun bir şekilde kullanılmazken, sorunların, ek çalışma saatleriyle, giderek daha fazla çalışma saatleriyle çözümlenebileceğini varsaydığını belirterek buna karşı çıkıyordu. Bürokratikleşme, şişirilmiş kadrolar, modası geçmiş çalışma normları batağına, tuzağa, yalan dolana batmıştık. Gerçekte Che'yi çok kızdıracak, ürkütecek sonsuz sayıda hataya düşmüştük. Eğer Che'ye, bir gün Küba Devrimi'nde kâr etmek için hırsızlık yapan işletmelere rastlanacağı söylenecekti çok ayıplardı. Kâr sağlamak ve indirimler, primler ve daha ne bileyim birçok şey dağıtmak için, inşaatta kullanmaları gereken malzemeleri satan ve bu malzemeleri inşaatta kullanılmış gösterip paralarını ödemiş gibi yapan işletmeler olduğunu görseydi bunu ayıplardı. Ve bu olay, cumhuriyetin başkentinin on beş belediyesinde, evlerin onarımıyla görevli on beş işletmede meydana geldi. Bu örneklerden yalnızca biridir. Görünüşte yılda 8 bin pesoluk üretim yapıyorlardı. Ama cümbüş sona erdiğinde, tüm bu kaosa son verildiğinde, 4 bin pesoluk ya da daha az üretim yaptıkları ve kâr etmedikleri görüldü. Ancak çalarak kâr ediyorlardı. Eğer Che, planı yerine getirmek ve aşmak için aralık ayının üretimine ocak ayının üretimini hileli bir şekilde ekleyen işletmeler olduğunu duysaydı bunu ayıplardı. Eğer Che, işletmelerin üretim planlarını gerçekleştireceklerini ve sonra bu üretim planını üretilen mallar olarak değil, parasal değer olarak yerine getirdikleri için prim dağıtacaklarını ve sadece parasal değer olarak en fazla kâr getiren şeyleri ürettiklerini, daha az kâr getiren şeyleri üretmeyi akıllarına bile getirmediklerini, hatta bunlardan birinin diğeri olmaksızın hiçbir işe yaramayacağını hesaba bile katmadıklarını duysaydı tiksiniirdi.

Eğer Che, bazı durumlarda işçilerin neredeyse tamamının iki katını, hatta üç katını gerçekleştirecekleri kadar düşük, gevşek, ahlaksızca üretim normları görüleceğini duysaydı bundan tiksiniirdi. Eğer Che, paranın insanı başarıya götüreceği temel yol, başlıca motivasyon haline

gelmeye başlayacağını duysaydı ki bizi buna karşı defalarca uyarıyordu bundan utanç duyardı. Eğer Che, milyonlarca saat fazla mesai yapılırken normal iş gününün kısaltılacağını; işçilerimizin kafa yapısının yozlaşmaya başlayacağını ve pesonun derin izinin giderek insanların kafasına kene gibi yapışacağını duysaydı bundan utanç duyardı. Çünkü kapitalizmin alışlagelmiş, yürüne yürüne aşınmış bu yollarından geçerek komünizme doğru ilerlenemeyeceğini biliyordu. Bu yollardan geçilirse, bir gün insan dayanışmasının, hatta enternasyonalizm düşüncesinin tümüyle unutulacağını; bu yollardan geçerek yeni insanın ve yeni toplumun yaratılmasına doğru asla ilerlenemeyeceğini biliyordu. Eğer Che, bir gün üretimle hiçbir ilgisi bulunmadığı halde, bol bol prim, her türden prim ödeneceğini duysaydı bundan utanç duyardı. Eğer bir gün, kendine kapitalist süsü vermeye çalışan, kapitalist gibi düşünmeye ve davranmaya başlayan, ülkeyi unutan, halkı unutan, kaliteyi unutan verime göre ücret formülünün kendilerine getireceği yığınla paradan başkasıyla ilgilenmediklerinden kalite onların en son düşündüğü şeydi işporta malı kapitalistlerle dolu bunları böyle isimlendiriyoruz bir grup işletme olduğunu görseydi bundan tiksiniirdi. Eğer bir gün, bu verime göre ücret formülünün yalnızca kol emeğine değil çünkü şeker kamışı kesiminde ya da diğer kol emeği ve bedensel çalışma durumlarında bu yeterince mantıklı olurdu aynı zamanda kafa emeğine de uygulandığını görseydi, bu formülün radyo ve televizyon emekçilerine kadar uygulandığını görseydi ve bu gidişle, kazancını iki ya da üç katına çıkarmak için önüne gelenin işkembelerini çıkarmak cerrahlara bile uygulamakta gecikmeyeceklerdi; bu katıksız bir gerçektir bundan tiksiniirdi. Çünkü bu yollar asla komünizme götürmez. Bu yollar ancak kapitalizmin özünde bulunan bütün kötü alışkanlıklara ve bütün bozulmalara götürür. Bu yollar yineliyorum ve Che bunu çok iyi biliyordu asla komünizmin hazırlık ve geçici aşaması olarak gerçek bir sosyalizmin inşasına asla götürmez.

Ama Che'yi düşlerle beslenen bir insan olarak, idealist bir insan olarak, gerçeklerden uzak bir insan olarak düşünmeyin.

Che gerçeği anlıyor ve onu hesaba katıyordu. Ama Che insana inanırdı, insana inanmayan, insanı ancak önüne ot ya da bir havuç konulduğunda veya sopayla cezalandırıldığında ilerleme yeteneğine sahip, yola getirilemez küçük bir hayvan olarak gören, böyle düşünen, buna inanan biri asla devrimci olamaz. Böyle düşünen, buna inanan biri asla sosyalist olamaz. Böyle düşünen, buna inanan biri asla komünist olamaz. [Alkışlar]

Bizim kendi devrimimiz insana inancın bir örneğidir. Devrimimiz bir hiçten, sıfırdan başladı. Ne tek bir silahımız, ne de tek kurulumuz vardı. Bu mücadeleyi başlatan insanların adını bile kimse bilmiyordu. Ve bütün bu güce rağmen, yüz milyonlarca pesoya rağmen, karşılaştığımız on binlerce askere rağmen devrim gerçekleşti, çünkü insana inanıyorduk.

Sadece zaferden söz etmiyorum, aynı zamanda bir imparatorluğa kafa tutmamızdan, burada olmamızdan ve devrimin 29. yıldönümünü kutlamaya hazırlanmaktan da söz ediyorum. İnsana inanmasaydık bu nasıl mümkün olurdu?

Ve Che'nin insana sonsuz bir inancı vardı. Gerçekçiydi; maddi özendiricileri reddetmezdi. Bunları geçiş aşamasında, sosyalizmin inşası aşamasında zorunlu olarak değerlendirirdi. Ama Che bilinç etkenine, manevi etkene büyük ve giderek artan bir önem verirdi. Che'yi gerçekliklerden uzak, kapitalizmden henüz kurtulmuş bir toplumun ve insanın gerçeklerinden habersiz biri olarak tanıtmak gülünç olacaktır. Che özellikle bir eylem adamı, bir asker, bir lider, bir savaşçı, bir gerilla, ilk önce kendisinin yapamayacağı bir şeyi asla başkalarından istemeyen örnek bir kişi, dürüst, saf, cesur, dayanışma içinde olan bir insan, bugün kendisine hayran olunmasına

neden olan bütün bu erdemleri kendisinde toplayan bir simge olarak tanınır. Ama Che aynı zamanda çok derin düşünen bir insandı. Devrimin ilk yıllarında, sosyalizmin inşasının çok önemli yönlerini derinlemesine inceleyip araştırmak onun için olağanüstü bir fırsattı. Çünkü nitelikleri gereği, ne zaman önemli bir görevi yerine getirmek için biri gerekse Che her zaman orada hazırды. Gerçekten birçok yeteneğe sahipti ve üstlendiği her görevi ciddiyetle ve tam bir sorumluluk duygusuyla yerine getirirdi.

Belli başlı endüstrilerin henüz kamulaştırılmadığı ve sadece birkaç fabrikanın ulusallaştırılmış olduğu sıralarda, ÎNRA'da (Ulusal Tarım Reformu Enstitüsü), bu kuruluşla bağlı olan az sayıdaki endüstri dalının başındaydı. Daha sonra, Ulusal Banka'nın, ardından da ilk kurulduğunda Endüstri Bakanlığı'nın başındaydı. Bu dönemde hemen hemen tüm fabrikaları ulusallaştırmıştı. Bütün bunları örgütlemek, üretimi sürdürmek gerekiyordu. Che birçok başka girişime olduğu gibi, bu göreve de tam bir fedakârlıkla atıldı. Gecegündüz, cumartespazar hep çalıştı. Ve gerçekten belli başlı sorunları çözümlemeye çalıştı. Böylelikle ki, MarksizmLeninizm'in ilkelerini anladığı biçimde, kavradığı biçimde, üretimin örgütlenmesine uygulamaya girişti. Bu uğurda yıllarını harcadı, tüm bu sorunlar hakkında birçok konuşma yaptı, yığınlarca yazı yazdı. Kendi görüşüne göre, sosyalizmin nasıl inşa edilmesi gerektiği ve komünist topluma doğru nasıl derleneceği konusunda iyi özümlemiş ve çok derin bir teori geliştirmeyi başardı. Bu düşünceler kısa bir süre önce bir araya getirildi ve bir ekonomist bu konuda kendisine Casa de Las Americas Ödülü'nü kazandıran bir kitap yazdı. Yazar, Che'nin sosyalizmin inşasında böylesine belirleyici olan ekonomi konusundaki düşüncelerinin özünü, Che'nin konuşmalarında, yazılı metinlerde, makalelerinde ifade ettiği şekilde bir kitapta toplama, inceleme ve sunma onuruna sahip oldu. Kitap "Che'nin Ekonomik Düşüncesi" adını taşıyor. Che'nin

diğer özelliklerinden çok söz edildi. Ama kanımca, düşüncelerinin bu yönü ülkemizde pek az biliniyor. Che bu alanda derin, cesur, yürekli, alışlagelmiş yollardan sık sık ayrılan düşüncelere sahipti.

Özünde diyelim, Che sosyalizmin inşasında; kapitalizmin ekonomik yasa ve kategorilerinin kullanılması-na kesin olarak karşı çıkıyordu. Üzerinde sık sık ısrarla durduğumuz bir konuyu savunurdu: Sosyalizmin ve komünizmin inşası yalnızca zenginliklerin üretilmesi ve zenginliklerin bölüşülmesi demek değildir. Aynı zamanda eğitmek ve bilinç oluşturmaktır da. Che kapitalizmden sosyalizme aktarılan kategorilerin yeni toplumun inşasının araçları olarak kullanılmasına kesinlikle karşı çıkardı. Zaman zaman Che'nin düşüncelerinin bazıları-nın yanlış yorumlandığı ve kötü uygulandığı oldu. Ama bunların pratiğe geçirilmesi hiçbir zaman ciddi olarak denenmedi. Ve belirli bir zamanda, Che'nin ekonomik düşüncesine taban tabana zıt düşünceler kendini kabul ettirdi. Burada buna fazlaca değinmeyeceğim. Özellikle bir düşünceyi dile getirmek istiyorum. Bugün, Che'nin ölümünün 20. yıldönümünde, rektifikasyonun aşırıçılık ya da idealizm anlamına gelmediğini, rektifikasyonun hiçbir şekilde gerçekçilikten yoksunluk demek olmadığını, rektifikasyonun ani, sert değişiklikleri de içere-meyeceğini iyice bilerek derin bir rektifikasyon sürecini başarıya taşıyoruz. Daha önce de belirttiğim gibi, rekti-fikasyon eski sorunlara yeni çözümler aramak, gelişmiş olan olumsuz eğilimleri düzeltmek anlamına geliyor. Rektifiye etmek, düzeltmek, bugün sahip olduğumuz sistemin ve mekanizmaların, ekonominin yönetimi ve planlanması sisteminin daha doğru biçimde kullanılma-sı anlamına geliyor. İşletmeler toplantısında söylediği-miz gibi bu sistemi bir ata benzetebiliriz. Bu öyle bir bey-gir ki yarasına cıvalı krom sürüyoruz, ilaçlar veriyoruz, kırılan ayağına süyek koyarak onu tedavi etmeye çalışı-yoruz. Onun kusurlu yanlarını bilerek, tehlikelere, atın çiftelerine, atın dört ayakla sıçrayıp çifte atmasına dikkat

ederek, şimdi bu atla ilerlemeye devam etmek ve bizi peşinden sürüklemesine izin vermek yerine, onu istediğimiz yere götürmeyi denemek gerektiğini söylüyoruz. Dizginleri ele alalım diyoruz. [Alkışlar]

Bunlar çok ciddi, çok karmaşık şeyler. Yanlış yola sapmamak, maceraya atılmamak söz konusu. Aramızdan bazılarımızın devrimci süreç boyunca yaşama ayrıcalığına sahip olduğumuz bunca yılın deneyimi bir işe yaramalı. Bunun içindir ki şimdi şunu söylüyoruz: Planı sadece parasal değer olarak gerçekleştirmek değil söz konusu olan. Planı işlenmiş ürün olarak gerçekleştirmek de söz konusu olmalı. Bunu kesinlikle istiyoruz. Bunu yapmayan işini hemen kaybedecek, çünkü başka seçenek yok! [Alkışlar]

Şunu söylüyoruz: İşler hızla başlamalı ve bitmeli. Sakat beygirin kusurları yüzünden başımıza gelen şeyler örneğin pahalı oldukları için toprağın düzlenip temel atılması ve sonra değeri düşük diye binanın asla bitirilmemesi gibi bir daha asla yaşanmasın. Bu eğilim, “planı değer olarak gerçekleştirdim, ama tek bir iş bile bitirmedim” demekten ibaret. Bu sistemle hiçbir şeyi bitirmeden yüz milyonları, milyarları saçıp savurduk. Bir oteli bitirmek için on dört yıl! Otel ülkeye tek bir kuruş gelir getirmeye başlamadan 14 yıl boyunca demir çubuk, kum, taş, çimento, araba lastiği, yakıt, el emeği boşa harcandı. Burada, Pinar del Rio’da bu hastaneyi 11 yılda bitirebildik! Evet, sonuçta bitirildi, hem de iyi bir şekilde bitirildi. Ama bu tür şeyler bir daha asla tekrarlanmamalı.

Bu mekanik bakış açısı nedeniyle ortadan kaldırılan mini tugaylar tıpkı Anka Kuşu gibi küllerinden yeniden doğuyorlar. Bu tugaylar bu kitle hareketinin ne anlama geldiğini, insana inanmayan ve işporta malı kapitalistlerin yöntemlerine inanan teorisyenlerin, teknokratların önce engelleyip sonra da ortadan kaldırdıkları sorunları çözmenin bu devrimci yolunun ne anlama geldiğini

gösteriyorlar. Bu sahte kapitalistler böylelikle bizi kritik bir duruma sürüklemişlerdi. Başkentte on beş yıldan fazla bir zaman önce, yaşamsal bir soruna mükemmel bir çözüm bulunduğunu düşünmek acı veriyor mini tugaylar en yüksek noktalarında iken dağıtıldılar. Böylelikle başkentte konut inşa etmek için insan gücü bile kalmamıştı. Sorunlar üst üste yığılıyordu. Ancak payandalara dayalı halde ayakta duran binlerce ev, içlerinde yaşayanların hayatlarını tehlikeye sokarak, çökme tehlikesi altındaydı. Bugün mini tugaylar yeniden boy verdiler. Başkentte daha şimdiden 20 binden fazla mini tugay üyesi var. Bu, sakat beygirle, ekonominin yönetimi ve planlanması sistemiyle bir çelişki oluşturmuyor; çok basit, çünkü mini tugay üyelerini gönderen ve onlara ücretlerini ödeyen fabrika ya da işyerlerinin parasını devlet geri ödüyor. Aradaki fark şu: Daha önce fabrikasında 5 ya da 6 saat çalışan mini tugay üyesi şimdi 10, 11 veya 12 saat çalışıyor. İki ya da üç kişinin işini yapıyor ve işletme tasarruf ediyor. İşporta malı kapitalistimiz işletmesinin mahvedildiğini ileri süremez. Aksine, işletmesine yardımcı olunduğunu söyleyebilir. Şimdi 30, 40, 50 kadar daha az işçiyle üretim yapıyor. Daha az harcama yapıyor. "Daha fazla gelir sağlayacağım ya da daha az açık vereceğim. Daha fazla indirim ve prim dağıtacağım, çünkü ücret giderlerini azalttım" diyebilir. Üretimi daha iyi örgütleyecek. İşçiler için konutlar elde edecek ve işçi yeni bir eve sahip olduğu için daha memnun olacak. Özel okullar, poliklinikler, aileler için, çalışan kadınların çocukları için çocuk yuvaları gibi sosyal binalar inşa ediyorlar: Kısacası, olağanüstü derecede yararlı her türlü şey yapılıyor. Ve devlet fazladan tek bir kuruş ücret harcaması yapmadan inşa ettiriyor bu binaları. Evet, gerçek bir mucize bu!

Sahte kapitalistlere, küçük vurgunculara, kapitalizmin mekanizma ve kategorilerine körü körüne umut bağlayanlara şunları sorabiliriz: Böylesi bir mucizeyi gerçekleştirebilir misiniz? Fazladan tek bir kuruş ücret

ödemedi, başkentte 20 bin konut inşa etmeyi başara-
bilir misiniz? Fazladan tek bir kuruş ücret ödemedi,
bir yılda 50 çocuk yuvası inşa edebilir misiniz? Oysa siz
beş yılda yalnızca 5 tane çocuk yuvası yapmayı planla-
mıştınız. 19.500 anne çocuk yuvası için sıra beklerken,
bu kadar çabuk inşa edilmesi olanak dâhilinde bulun-
mayan ve üstelik yapılmamış olan 5 çocuk yuvası. Bu
hızınızla ihtiyacı karşılamak için 100 yıl beklemek gere-
kecekti. Evet, 100 yıl! Ve o tarihte, sosyalizmin inşasına
engel olan bütün teknokratlar, bütün sahte kapitalistler,
bütün bürokratlar ne mutlu ki çoktan ölmüş olacaktı.
[Alkışlar] Evet, ölüp giderler ve 100 çocuk yuvasını
asla görmemiş olurlardı. Oysa başkent emekçileri 100
çocuk yuvasını iki yılda inşa edecekler. Ve tüm bu ada-
nın emekçileri ihtiyaçları olan 300'den fazla çocuk yuva-
sını üç yılda inşa edecekler. Çocuk yuvalarının kapasite-
sini 70 ya da 80 bine çıkaracaklar ve bu, fazladan tek
bir kuruş ücret ödemedi, dışarıdan tek bir işçi ithal et-
meden kolayca yapılacaktır. Çünkü bu gidişle, her yerdeki
bu kadro şişkinliğiyle neredeyse Jamaika'dan, Haiti'den,
Karayipler'in herhangi bir adasından ya da dünyanın bir
başka köşesinden işçi ithal etmek zorunda kalacaklardı.
İşin içinden başka türlü çıkamazlardı. Bugün kanıtlan-
mıştır ki, başkentte her 8 emekçiden biri harekete geçirile-
bilirdi. Bundan hiç kuşku yok. Ama bu gerekli değil,
çünkü her biri bir kişinin değil, üç kişinin işini yapacak
kadar çalışan 100 bin Havanalıya iş vermek için yeterli
malzemeye sahip değiliz. Daha şimdiden emek kahra-
manlıklarının görkemli örnekleriyle karşılaşılıyor. Ve
bu sonuca kitlesel yöntemlerle, devrimci yöntemlerle,
komünist yöntemlerle, ihtiyaçları olan insanların bireysel
çıkarlarıyla fabrikaların ve toplumun çıkarlarını bir-
leştirerek erişiliyor.

Çeşitli teorilerin hakemliğini yapmak gibi bir niye-
tim yok. Kendime ait teorilerim var ve neye inanıp ne-
ye inanmadığımı, inanamayacağımı biliyorum. Bu-
günkü dünyada bu sorunlar çokça tartışılıyor. İçinde

bulduğumuz bu rektifikasyon sürecinin ortasında, bu sürecin ve bu mücadelenin ortasında, sürekli olarak size söylemiş olduğumuz gibi, beygir eğer ilerlerse bizi ilerlettiği sürece ve daha iyi bir beygire binmek üzere bu beygirden kurtulamadığımız sürece beygirimizle ilerlemeye devam etmemizi alçakgönüllülükle istemekle yetiniyorum. Çünkü eğer bu ivedilikle, derin bir çözümleme ve düşünce olmaksızın yapılırsa hiçbir işe yaramaz. Öyleyse bu 20. yıldönümünde, alçakgönüllülükle, Che'nin ekonomik düşüncesinin burada, Latin Amerika'da ve tüm dünyada, gelişmiş kapitalist dünyada, üçüncü dünyada ve sosyalist dünyada öğrenilmesini istiyorum. Evet, orada da öğrenilsin! Nasıl ki biz her türden yazıyı ve el kitabını okuyorsak, Che'nin ekonomik düşüncesinin de sosyalist ülkelerde bilinmesi gerekir. Evet, bilinmeli! [Alkışlar]

Bu görüşü benimsemek zorundalar demiyorum. Buna karışmak bize düşmez. Her ülke kendi düşüncesine göre, en uygun, en elverişli bulduğu düşünceyi, teoriyi, savı kendisine mal etmelidir. Herkesin kendisine en iyi görünen yöntemi ya da sistemi uygulama hakkına kesinlikle saygı duyuyorum. Buna tümüyle saygılıyım! Yalnızca kültür sahibi bir ülkede, kültürlü bir dünyada, düşüncelerin tartışıldığı bir dünyada, Che'nin ekonomik düşüncesi bilinsin istiyorum. [Alkışlar] Özellikle, sayıları son derece fazla olan ve pek çok broşür, el kitabı, kapitalist kategoriler ve kapitalist yasalarla dolu teoriler okuyan ekonomi öğrencilerimizden, kültürlerini zenginleştirmek için Che'nin ekonomik düşüncesini öğrenmelerini istiyorum. Bir işi yapmanın, belirli bir zaman ve verili tarihsel durum ve koşulların somut pratiğinden ortaya çıkan tek ve biricik bir yolu olduğuna inanmak kültürel eksikliğin bir göstergesidir. Bütün istediğim, kendini biraz daha geliştirmek, başka görüşlerin, Che'ninkiler kadar saygın, değerli, tutarlı görüşlerin öğrenilmesidir. [Alkışlar]

Gelecekteki ekonomistlerimizin, gelecek kuşakların, bir başka hayvan türü gibi, bu durumda önünde duranlardan başka bir şey görmesin diye at gözlüğü takılan, ot ve havuçtan başka bir güdülenmesi olmayan katır gibi davranacaklarını ve yaşayacaklarını sanmıyorum. Okumak gerektiğini, yalnızca belirli düşüncelerle zehirlenmek değil, başka düşünceleri de görmek, incelemek ve onlar üzerinde düşünmek gerektiğini düşünüyorum. Eğer Che'yle çene çalabilseydik ve ona biraz önce söz ettiğim, inşaat, tarım, endüstri, mamul ürünler, kalite vb. gibi konulardaki tüm bu hataları, ihmalkârlıkları göstererek "Şu başımıza gelene bak!" diyebilseydik Che bize şöyle cevap verirdi: "Ben dememiş miydim? Sizi uyar mıştım, bütün korktuklarım aynen başınıza gelmiş." Ve bu yanıt gerçeğin ta kendisini ifade ederdi, Che yerden göğe kadar haklı olurdu. [Alkışlar]

Halkımızın kendi düşünceleri, kendi görüşleri, kendi kavrayışı olsun istiyorum. Halkımız bunları incelesin, üzerlerinde düşünsün ve eğer isterse, onları tartışsın istiyorum. Bunların temel önemde şeyler olduğunu sanıyorum. Che'nin bazı düşünceleri, örneğin; normu aşan bir işçi ücret çizelgesinin hemen bir üst aşamasındaki ücretten fazlasını alamaz düşüncesi gibi devrimin ilk aşamasına sıkı sıkıya bağlı olabilir. Che bu düşüncüyü kültürel ve teknik olarak geri bir bilgi dağarcığına sahip olan insanların öğrenmesi ve gelişmesi ilkesine bağlamıştı. Halkımız bugün çok daha iyi yetişmiş, çok daha kültürlü. Öyleyse primin bir üst basamağı aşması gerekmiyor mu sorusu sorulabilir. Bugünkü gerçekliğimize, yani kültürel ve teknik olarak sürekli gelişme düşüncesinden asla vazgeçmemekle birlikte çok daha iyi eğitilmiş, kesinlikle daha yüksek bir teknik hazırlığa sahip olma gerçekliğine daha yakın sorunlar tartışılabilir. Ancak Che'nin birçok düşüncesi kesinlikle ve tümüyle güncelliğini koruyor. Ve bu düşünceler olmaksızın komünizmi inşa edemeyeceğimize inanıyorum. İnsan kokuşmamalı düşüncesi gibi, insan yabancılaşmamalı düşüncesi gibi,

bilinç olmaksızın, sadece zenginlik üreterek üst toplum olarak sosyalizm inşa edilemez ve komünizm asla inşa edilemez düşüncesi gibi. [Alkışlar]

Che'nin birçok görüşünün onun görüşlerinin çoğunun tamamen güncelliklerini koruduklarını düşünüyorum. Eğer Che'nin ekonomik düşüncesini bilmiş olsaydık, bilseydik, 100 kez daha dikkatli davranırdık ve üstelik atı sürecektik, onu doğru yola sokmak için var gücümüzle dizginlerini çekecek ya da ilerlemeyi reddederse iyi bir mahmuz darbesi vurarak sağa ya da sola sapmasını engelleyecek bu durumda muhtemelen sağcı bir at söz konusu olurdu güçte olurduk. [Alkışlar] Kanımca, bir süvari, bununla Che'nin düşünceleriyle silahlanmış bir ekonomist, bir parti kadrosu, yönetici bir kadroyu ifade etmek istiyorum, atı doğru yolda sürmeyi daha iyi becerebilir. "Yalnızca Che'nin görüşünü, düşüncelerini bilmekle, sosyalizmin ve komünizmin inşasının sistem ve mekanizmalarının gerçekten gelişeceği ve yetkinleşeceği şekilde şunu söyleyebilecektir: Yanlış yoldayım, bu şundan ya da bundan kaynaklanıyor." Bundan söz etmemin nedeni, bu görüş bilinmediğinde çok uzağa gidilemeyeceğine, gerçek sosyalizme, gerçekte devrimci sosyalizme, sosyalistlerin bulunduğu sosyalizme, komünistlerin bulunduğu komünizme çok zor ulaşılabileceğine inanıyor olmamdır. Bu düşünceleri bilmemek bir suç olacaktır, buna kesinlikle inanıyorum. Neyi nasıl yapacağımızı bilmemize yetecek kadar deneyimimiz var. Ve Che'nin görüşü, Che'nin düşünceleri, birçok kişinin Che hakkında vardıkları yargının cesur, kahraman, saf bir insan imajı, erdemlerinden dolayı aziz, çıkar gözetmeme ve kahramanlığından dolayı bir şehit imajı ötesinde olağanüstü bir değere sahip ilkeleri kapsamaktadır. Che tartışmasız bir şekilde temel olan araçtan, ilkeleri özümser hale getirme yeteneğine sahip bir devrimci, bir düşünce adamı, bir doktrin adamı, büyük düşünceler taşıyan bir adamdı. Kapitalistler rantlardan, kârlardan, çıkarlardan, primlerden, süper ikramiyelerden söz edildiğini duyduklarında

çok mutlu olurlar. Pazarlardan, üretimin düzenleyicisi ve kalitenin, etkinliğin ve daha birçok şeyin yaratıcısı olarak arz ve talepten söz edilmesinden hoşlanırlar. “Bu benim alanım, benim felsefem, benim doktrinim” derler. Ve sosyalizmin bu sözcüklere verebileceği önem onları sevindirir, çünkü bunların kapitalizmin teorisinin, yasalarının ve kategorilerinin temel yönleri olduğunu bilirler.

Biz hep birçok kapitalistin eleştirileriyle karşılaşırız. Kübalı devrimcileri gerçekçi olmadıklarına, kendilerini kapitalizmin çekiciliğine kaptırmaları gerektiğine inandırmaya çalışırlar. Ve namlularını bizim üzerimize yöneltirler. Ama daha iyi bir binek hayvanına sahip olmadığımız sürece, yara berelerle kaplı, ama emin eller tarafından sürülen bu beygirin bizi nereye götüreceğini göreceğiz. Bu rektifikasyon sürecinde, atmakta olduğumuz adımlarla nereye gideceğimizi göreceğiz. Bu nedenle bu 20. yıldönümünde, militanlarımızı, gençlerimizi, öğrencilerimizi ve ekonomistlerimizi Che’nin siyasi ve ekonomik düşüncesini öğrenmeye çağırıyorum. Che olağanüstü bir saygınlığın simgesidir ve etkisi giderek büyümeyi sürdürecektir. Söylemeye bile gerek yok ki, Che’nin düşüncelerinden yoksun olanlar ya da bu düşüncelerle mücadele etme cesaretini bulanlar veya Che’yi saf biri ya da bir hayalperest olarak göstermek için bazı nitelemeler kullananlar devrimci adını hak etmiyorlar. İşte bunun içindir ki, şimdilik “Che’nin önceden gördüğü bu yanlış yolu izlemeyin” diyebilmek için bile olsa, kültürümüzü zenginleştirmek için bile olsa, bizi düşünmek zorunda bırakmak için bile olsa, devrimci düşüncemizi derinleştirmek için bile olsa, gençlerimizin bu araca sahip olmalarını, bu silahı ellerinin altında bulundurmalarını istiyoruz. Bu törenden daha çok, biçimsel şeylerden daha çok, övgülerden daha çok, pratikte yaptıklarımızın, her yandan yeniden doğmakta olduğu görülen ve bu bölgede, günde 1214 saat çalışarak küçük barajlar inşa eden ve bunları değerlerinin yarısına bir maliyetle birbiri ardına başlayıp bitiren Vinales işçileri

gibi bunca örneğine sahip olduğumuz bu çalışma ruhunun Che'ye gösterebileceğimiz en büyük saygı olduğuna içtenlikle inanıyorum. Bunun sonucunda, diğer projelerle karşılaştırıldığında, Che'nin sosyalizmin sorunlarını incelerken, kapitalist terminolojiyi kullanmayı dahi reddetmesine rağmen eğer kapitalist bir terim kullanacak olursak, Vinales küçük barajlarını inşa tugayının işçilerinin yüzde yüzden daha fazla bir verimliliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. [Alkışlar] Che muhasebeye, giderlerin ve maliyetlerin kuruşu kuruşuna hesaplanmasına öncelikli ve mutlak bir dikkat gösterirdi. Che eksiksiz bir örgütlenme, etkin bir denetim ve her kuruşun sıkı bir muhasebesi yapılmaksızın sosyalizmin inşasının ve ekonominin yönetilmesinin mümkün olabileceğine inanmıyordu. Emeğin üretkenliğinde iyileşme olmaksızın kalkınılabileceğine ihtimal vermiyordu. Ayrıca, matematiksel formülleri ekonominin denetlenmesinde uygulayabilmek ve ekonomik verimliliği ölçebilmek için yüksek matematik öğreniyordu. Che sosyalizmde, ekonominin idaresinde verimliliğin ölçülmesinde başlıca, temel, kesin bir araç olarak gördüğü bilgi işlemin uygulanmasını düşünüyordu. Biraz önce söz ettiğim işçiler bir katkıda bulundular. Harcanılan her peso kazanılan iki pesoyu temsil ediyor. Harcanılan her milyon kazanılan iki milyon anlamına geliyor. Bu işçiler ve Guama Barajı'nda çalışmakta olanlar, kanal inşaatında çalışanlar, Pinar del Rio otoyolu şantiyesinde çalışanlar, El Patate Barajı'nda çalışacak olanlar, yolların inşasına ve kanalizasyon döşenmesine başlamış olanlar; onurlu, disiplinli, işlerine yürekten bağlı insanlar olarak gururla gerçek kahramanlıklar gerçekleştiren bir dizi kolektif var. Bunlar büyük bir verimlilik oranıyla çalışıyorlar. Birkaç gün önce, başkentte yol inşaatında çalışan bir grup işçiyle bir araya geldik. Bunların hepsi parti militanı, Genç Komünistler Birliği militanı ya da örnek işçiler; yaklaşık 200 kişi, verimliliğe göre ücret almayan insanlar. Bununla verime göre ücretin olumsuz olduğunu söylemek istemiyorum. Bu tür ödemenin gerekli olduğu bir dizi alan

var. Bu insanlar güçlü kamyonlar ve makinalar sürüyorlar. Onları çalışmaya teşvik etmemiz gerekmiyor. Aksine, onlardan daha az çalışmalarını istemek gerekiyor. Bu insanlar kendi kendilerini aşıyorlar. Bazen onlara "Daha az çalışın" demek gerekiyor. Ve hatta onlara "Daha az sefer yapın, çünkü yapmanız gereken hızla malzeme nakliyatı için 25 sefer yapamazsınız. Yirmi sefer yeterli, yoksa kendinizi ölesiye yıpratırsınız" demek gerekiyor. Bizi ilgilendiren yalnızca gerçekleştirilen işin miktarı değildir. Nitelik bizi daha fazla ilgilendiriyor. [Alkışlar] Çok ama niteliksiz üretim kaynakları, emeği ve malzemeyi boşa harcamak demektir. Bu utanç günlerinde, hiçbir şeyin bitirilmediği bu utanç verici dönemde, barajlarda su toplama gerekliliği bilinci neredeyse yok olmuş durumdaydı. Ancak bu bilinç yeniden doğuyor ve Pinar del Rio bölgesi bunun öncülüğünü yapıyor. [Alkışlar]

Pinar del Rio Dağları'ndaki yol yapımında çalışan taygarlar işte bu anlayışla çalışıyorlar. Ülkenin her yerinde barajlarda su toplama bilinci, yollar inşa etme, ekonomimizin, fabrikalarımızın, tarımımızın, hastanelerimizin, okullarımızın iyileştirilmesi, ülkenin ekonomik ve toplumsal gelişiminin canlanması arzusu kendini gösteriyor. Ne mutlu ki, bu yıllar boyunca yüksek bir teknik düzeye, büyük bir yetenek ve deneyime sahip çok sayıda insan üniversiteden mezun ya da ara teknisyenler yetiştirdik. Ve bugün sahip olduklarımız devrimin ilk yıllarında sahip olduklarımızla hiçbir şekilde karşılaştırılamaz.

Che, Endüstri Bakanı olduğu sırada, ülkede kaç mühendis, kaç teknisyen, kaç desinatör, kaç araştırmacı, kaç bilim adamı vardı? Bugün bunların o döneme göre yaklaşık 20 kez daha çoğuna, belki de bundan da fazlasına sahibiz. Eğer Che tüm bu kadroların kolektif deneyiminden yararlanabilseydi kim bilir daha neler gerçekleştirirdi? Yalnızca tıp alanında o zamanlar 3 bin doktor vardı. Bugünse 28 bin doktorumuz var. 21 tıp fakültemiz her yıl ilk yıllarda ülkede kalmış olan doktor sayısı kadar doktor mezun ediyor. Ne büyük bir ayrıcalık! Ne büyük

bir güç! Ne büyük bir kudret! Ve gelecek yıldan itibaren her yıl, o dönemde ülkemizde kalmış olan doktor sayısından daha fazlasını mezun edeceğiz. Kırsal bölgelere ve dağlara giden, Nikaragua'ya, Angola'ya, Mozambik'e, Etiyopya'ya, Vietnam'a, Kamboçya'ya giden, dünyanın öteki ucuna giden böylesi doktorlara sahipken, sağlık alanında yapmayı tasarladıklarımızı gerçekleştirmemizi kim engelleyebilir? İşte devrimin yetiştirdiği doktorlar böyledir! [Alkışlar] Hiç kuşku yok ki, Che bu sağduyudan yoksun baştan savmacılıktan, bütün bu suistimallerden değil, halkımızın bugün sahip olduğu kültür düzeyinden, onun teknik düzeyinden, Nikaragua'ya giden öğretmenlerden ve oraya gitmek için kendini sunan daha 100 bin öğretmenden gurur duyardı. Dünyanın herhangi bir ülkesine gitmeye hazır doktorlarımızla, teknisyenlerimizle, enternasyonalist görevlerini yerine getiren yüz binlerce yurttaşımızla övünürdük! [Alkışlar]

Eminim ki biz bunlarla nasıl gururlanıyorsak Che de gururlanacaktı. Ama kafamızla ve yüreğimizle yaratıklarımızın ayaklar altına alınmasına izin veremeyiz. [Alkışlar]

Söz konusu olan budur. Yarattığımız tüm zenginliklerle, bütün bu güçle ilerleyebilmek, sosyalizmin ve devrimin insanları ilerletmek ve yürüyüşü sürdürmek için sunduğu bütün olanaklardan yararlanabilmeliyiz. Kapitalistlerin söz ettiğim bu türden insanlara sahip olup olmadıklarını bilmek isterdim. Onları enternasyonalist görevlerinde ve işlerinin başında görmek gerekir. Neler hissettiklerini, neler düşündüklerini görmek için, yaptıkları işe ne kadar bağlı olduklarını bilmek için onlarla bir arada olmak gerekir. Onların bu tutumu benimsemelerinin nedeni çalışma budalası olmaları değil; kaybedilen zamanı, devrim sırasında kaybedilen zamanı, yeni sömürge cumhuriyetin yaklaşık 60 yılı boyunca kaybedilen zamanı, asırlarca süren sömürgecilik döneminde kaybedilen zamanı telafi etme zorunluluğudur. Kaybedilen

bu zamanı telafi etmeliyiz. Bunun tek yolu sıkı bir şekilde çalışmaktır. Eğer iki yılda yapabileceksek, başkentte 100 çocuk yuvası inşa etmek için 100 yıl beklememeliyiz. Üç yılda yapabilecekken, bütün ülkede 350 çocuk yuvası yapmak için 100 yıl beklememeliyiz. Kendi emeğimiz, kendi taşlarımız, kendi kumumuz, kendi malzemelerimiz, kendi çimentomuz ve hatta kendi petrolümüz ve kendi çeliğimiz sayesinde birkaç yılda çözebileceğimiz konut sorununu çözmek için 100 yıl beklememeliyiz. Bugün öğleden sonra hastanenin açılış töreni sırasında belirttiğim gibi 2000 yılı bir dönüm noktasıdır. 2000 yılı için önümüze cüretkâr hedefler koymalıyız. Hiçbir şeyi 3000 yılına, 2100 ya da 2050 yılına bırakmamalıyız. Bize böylesi önerilerde bulunacak olana şöyle demeliyiz: "Sen bununla yetiniyor olabilirsin ama biz yetinemeyiz! Yeni bir ülke, yeni bir toplum yaratma gibi bir tarihi misyona, bir devrimi başarıya taşıma ve ülkeyi kalkındırma gibi bir tarihi misyona sahip olan bizler bununla yetinemeyiz. Biz sadece ülkemizin gelişimini başarma değil, ama bunun yanı sıra sosyalist gelişimi başarma ve daha insanca, daha yüksek bir toplum uğruna çalışma onuruna ve ayrıcalığına da sahibiz."

Bizi tembelliğe, havailiğe teşvik etmek isteyenleri şöyle yanıtlayacağız: "Senden sadece daha iyi değil, ya da herkes senin gibi olsaydı yaşanacak olandan sadece daha iyi değil, aynı zamanda daha uzun zaman yaşayacağız. Senden daha uzun ve daha sağlıklı yaşayacağız, çünkü sen tembelliğinle, evinden hiç çıkmayan ev kedisi gibi ve çok şişman olacaksın. Kalp hastalıklarına, dolaşım bozukluklara ve her türden musibete yakalanacaksın. Çalışmak sağlığa zarar vermez, tersine sağlığı korur İnsanı yaratan emektir."

Öyle ki, kahramanlıklar gerçekleştiren bu insanları örnek olarak göstermeliyiz. Onların "Che gibi olacağız!" sloganının takipçisi olduklarını söyleyebiliriz. Che'nin çalıştığı gibi çalışıyorlar. Che'nin çalışacağı gibi çalışıyorlar. [Alkışlar]

Bu törenin nerede yapılması gerektiği tartışılırken, önümüzde birçok olasılık vardı. Başkentte Devrim Meydanı'nda yapılabilirdi. Taşrada yapılabilirdi. İşçilerin Che'nin adını vermek istedikleri birçok işyeri ve fabrikadan birinde gerçekleştirilebilirdi. Konu üzerinde düştük. Lehte ve aleyhte olan yanlarını ölçüp biçtik. Ve Pinar del Río'nun ve ülkenin yüz akı olan bu yeni fabrikayı, bu önemli fabrikayı seçtik. İlerlemeyle, araştırmayla ve eğitimle nelerin gerçekleştirilebileceğinin somut bir örneğidir bu fabrika. Çünkü genç işçiler bunca uzun zaman ihmal edilmiş ve az gelişmiş bu şehirde böylesine karmaşık ve son derece gelişmiş bir fabrika inşa etmeyi başardılar. Bu devrelerin yerleştirildiği salonların bir ameliyathaneden on kat daha temiz olduğunu belirtmek yeterli olacaktır. Bunu gerektiren çalışmanın niteliğidir. Karmaşık bir projeyi gerçekleştirmek, bunu nitelikli bir biçimde yapmak ve son derece gelişmiş donanımlar kurmak gerekiyordu. Ve bu görkemli çalışmayı gerçekleştirenler Pinar del Río sakinleridir. [Alkışlar] Tesisleri gezdiğimizde, merkez komiteden birçok yoldaşa aktardığımız gibi derin bir şekilde etkilendik. Bu fabrikada iyi bir çalışma yapıldı. Hızla gelişen makina endüstrisinde de iyi bir çalışma yapılıyor. İnşaat alanında iyi bir çalışma yapılıyor. Bileşim maddeleri, en gelişmiş teknoloji üreten bu fabrika kalkınma ve üretkenlikte, üretim süreçlerinin otomatikleştirilmesinde güçlü bir etkiye sahip olacaktır. Bu mükemmel fabrikayı gezip burada uygulamaya konulmakta olan düşünceleri gördüğümüzde, bölgenin ve ülkenin gururu olan bu fabrikanın binlerce işçi çalıştıracak dev bir kompleks haline geleceğini anladık. Gelecek beş yıl içinde, gerçek bir deve dönüşmesi için 100 milyon pesodan fazla yatırım yapılacaktır. Fabrika işçilerinin buraya, elektroniğe, bilgiişleme, matematiğe böylesine ilgi gösteren Che'nin isminin verilmesini istediklerini öğrendiğimizde, parti yönetimi Che'nin ölümünün 20. yıldönümü töreninin burada yapılmasına [Alkışlar] ve fabrikanın Ernesto Che Guevara'nın şanlı ve herkesçe

sevilen ismini taşımasına karar verdi. [Alkışlar]

Bu fabrikanın işçilerinin, genç emekçilerinin, onlarca mühendisinin, yüzlerce teknisyeninin bu adı onurlandıracaklarını, gerektiği gibi çalışacaklarını biliyorum. Bununla yalnızca on dört, on iki ya da on saat çalışılacak demek istemiyorum. Genellikle, bazı çalışma türleri için, iyi yapılmış sekiz saatlik bir çalışma kimi zaman bir kahr-amanlıktır. Gerçekten çok zor olan, büyük bir dikkat ve aşırı derecede konsantrasyon gerektiren bir işle, mikro kaynak yapmakla uğraşan yoldaşları, özellikle kadınları gördük. Hayal etmekte bile güçlük çekeceğimiz şeyler gördük. Bir iş gününde, sekiz saatte 5.000 mikro kaynak gerçekleştiren yoldaşları gördük.

Yoldaşlar, sorunların yalnızca on iki ya da on dört saat çalışmakla çözüleceğini düşündüğümüzü sanmayın. On iki ya da on dört saat çalışmanın mümkün olmadığı, sekiz saatin bile aşırı fazla olduğu görevler var. Bir gün, tüm iş günlerinin aynı süreyi kapsamayacağını umuyoruz. Hatta umuyoruz ki, bazı dallarda, eğer yeterli kol emeğine sahipsek ve eğer rasyonel bir şekilde kullanırsak yeterince kol emeğine sahip olacağız işgününü altı saatle sınırlayabiliriz. Bununla söylemek istediğim, Che'nin örneğine ve adına layık olmak, aynı zamanda işgününden en fazla yararı elde etmek, çalışmanın niteliğine dikkat etmek, değişik işler yapabilme özelliğine sahip işçiler yetiştirmek, kadroların şişirilmesine engel olmak, örgütlü biçimde çalışmak ve bilinci geliştirmektir. Bu fabrikanın işçilerinin fabrikaya Che'nin ismini vermekle kendilerine bahsettiğimiz şerefe layık olacaklarından kuşku duymuyorum. [Akışlar]

Yine bu bölgenin bu törene ev sahipliği yapmaya layık olduğundan ve layık olacağından kuşku duymuyorum. Eğer bu akşam, daha söylenecek şey kaldıysa, zorluklara karşın, daha önce açıkladığımız nedenlerle her zamankinden daha az dövizimiz olmasına karşın, kuraklığa karşın, emperyalist ambargonun şiddetlenmesine

karşın, halkın tepkilerini gördükçe, yeni yeni olanakların ortaya çıktığını gördükçe kendimi daha emin, daha iyimser hissediyorum. Ve yapmayı tasarladığımız her şeyi yapacağımıza kesinlikle inanıyorum! [Alkışlar]

Bunları halkla birlikte, kitlelerle birlikte, militanlarımızın, işçilerimizin, gençlerimizin, köylülerimizin ve aydınlarımızın hepsinde bulunan ilkelerle, onur ve gururla başaracağız! Bugün Che'ye layık olduğu onuru, layık olduğu saygıyı gösterdiğimizi söylemenin sevincini duyuyorum. Che bugün her zamankinden fazla yaşıyorsa, vatan da her zamankinden daha fazla yaşayacaktır. Che bugün emperyalizm için her zamankinden daha korkunç bir düşmansa, vatan da bu aynı emperyalizm ve onun kokuşmuş ideolojisi karşısında her zamankinden daha güçlü olacaktır. [Alkışlar] Ve bir gün devrim yolunu, sosyalist devrim ve komünizm yolunu, komünizmin inşası yolunu seçtiysek eğer, bugün bu yolu seçmiş olmaktan dolayı çok daha gururluyuz. Çünkü bu yol Che gibi insanlar yaratmanın ve Che gibi olma yeteneğine sahip milyonlarca erkek ve kadından oluşan bir halk yaratmanın tek yoludur. [Alkışlar]

[Jose] Marti'nin dediği gibi, eğer onursuz insanlar varsa, orada kendi içlerinde pek çok insanın onurunu taşıyan insanlar da vardır! Hatta kendi içlerinde tüm dünyanın onurunu taşıyan insanlar da vardır denilebilir. Ve Che bunlardan biridir!

Patria o Muerte! (Ya Özgür Vatan Ya Ölüm!)

Venceremos! (Kazanacağız)

[Alkışlar]

